

Հորիզոն

2011 | ԴԵՍՏԵՄԲԵՐ | DECEMBER | DÉCEMBRE

horizon

Lara's Catering Հայկական հաստատութիւն, ուր կը գտնուի հայկական եւ միջին արեւելեան զանազան համեղ ճաշեր եւ մատչելի գիներ:

Նշանտուցներու, հարսանիքներու, մկրտութիւններու եւ տարեդարձներու համար որակաւոր ճաշեր, մատչելի գիներ եւ լաւագոյն սպասարկութիւն:

Catering for all your culinary needs... For all your special occasions!

Dikran Tourosian
(416) 846-7207

dikran_tourosian@hotmail.com
www.larascatering.com

Բացում նոր ճաշարանի - 2012 ձմեռուայ վերջաւորութեան

Lara's Catering

NOUVELLE ADRESSE
9280 L'ACADIE, MONTRÉAL, QC. H4N 3C5

Barry Kazandjian

Agent immobilier affilié

Karen Kazandjian

Agent immobilier agréé

Garo Kazandjian

Agent immobilier affilié

(514) 333-3000

RE/MAX 3000

MILLE MAISONS. UN CHEZ-SOI.

Courtier immobilier agréé

www.remax3000.com

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«Հորիզոն» ի բացառիկ յաեւուածի 10-ամեակն է այս տարի: Բացառիկի 10-րդ թիւը յախուռն է նիւթերու այլազանութեամբ: Հայերէն հատուածին մէջ, հայ ազգագրագէտի հետ կայացած հարցազրոյցը լոյս կը սփռէ հայութեան հեթանոսական եւ քրիստոնէական հաւատներու բնօրրան՝ Տերսիմ աշխարհին ու պատմութեան մասին:

Խորհային վերլուծողական յօդուածով կը ներկայացուի վերանկայացած Հայաստանի Հանրապետութեան 20-ամեայ նանապարհը, հայրենի պետութեան արձանագրած ձեռքբերումներն ու կորսնցուցած պատմական առիթները:

Արցախի առօրեայ հոգերուն կ'անդրադառնան ազատագրուած տարածքներու վերաբնակեցման մասին յօդուածն ու Արցախի երիտասարդութեան գործազրկութեան մասին անդրադարձը:

Հայ ռազմական մասնագէտին հետ կայացած հարցազրոյցով, յաւելեալ մանրամասնութիւններ կը

փոխանցուին ընթերցողին հայկական ռազմութի, ինչպէս նաեւ տարածաշրջանային ռազմական նոր գարգացումներուն մասին:

Հայրենիքի նոր սերունդի հաւատքը խաթարող կրօնական աղանդաւորական շարժումներու մասին յօդուածով կը բացատրուի այդ խմբաւորումներու բացասական ներկայութիւնը մեր ազգային կեանքին մէջ:

Անգլերէն հատուածով յատուկ յօդուածով կը ներկայացուի «Ձէյթուն» ի Աւետարանի ողիսականը: Յատուկ գրախօսականով կը ներկայացուի Արցախեան գոյամարտի ընթացքին իսլամական ծայրայեղական զինեալ խմբաւորումներու գործունէութեան մասին անդրադարձող գիրքը:

Այլ յօդուածներ կ'անդրադառնան հայրենի արուեստի բնագաւառի մասին:

«ՀՈՐԻԶՈՆ»

ԲԱՑԱՌԻԿԻ ԱՅՍ ԹԻՒՈՎ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԱՆԿԷ ԵՏՔ, էջ 4
Խ. ՏԷՐ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Տերսիմը՝ ազգագրագէտ Հրանոյշ Խառատեանի հայեացքով, էջ 14
Նայիրի Մկրտիչեան-Տաղեան

Արցախի վերաբնակեցումը մեր բոլորի սրբազան առաքելութիւնն է, էջ 28
ԲԵԼԼԱ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

Գործազրկութիւնը խոչընդոտ արցախցի երիտասարդութեան բարեկեցութեան համար, էջ 39
ԼՈՒՍԻՆԷ ՄՈՒՍԱՅԷԼԵԱՆ

Անկախութեան հետ Հայաստան ներխուժած վտանգներէն՝ աղանդաւորականութիւնը, էջ 42
Նայիրի Մկրտիչեան-Տաղեան

Հարցազրոյց ռազմական մասնագէտ Արծրուն Յովհաննիսեանի հետ, էջ 47
ՎԱՀԱԳՆ ԳԱՐԱԳՎԱՇԵԱՆ

Քսան տարի անց... Տաս տարի ետք..., էջ 51
Նայիրի Մկրտիչեան-Տաղեան

Հարցազրոյց ՀՅԴ Գանատայի Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչ Րաֆֆի Տօնապետեանի հետ, էջ 54

Հայեցի դաստիարակութիւնը՝ հիմք ազգային ռազմավարութեան, էջ 58
ՎՐԷԺ-ԱՐՄԷՆ

Հայաստան՝ արքայական խաղի գերտէրութիւն, էջ 62
Նայիրի Մկրտիչեան-Տաղեան

Դրամատուներու դրամաբաշխ սարքի (ATM) գիւտարարը՝ Լուսեր ձորն Սիմեոնն է, էջ 66
Ն. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՔԱՇԻԿԱՅ ՀԱՐԻՍԱՅ, էջ 78
ՍՈՆԻԱ ԹԱՇՃԵԱՆ

Armenia's Very First Case of Cultural Patrimony: The Fate of the Zeyt'un Gospel in the case against the J. Paul Getty, page 84
Vana Nazarian

The Boundaries of True independence, page 98
Tatul Sonentz-Papazian

Book Review: Mercenaries, Extremists, and Islamist Fighters in Karabagh War, page 100
Hovhannes Nikoghosyan

A Day Filled with... MORE!!!, page 104
Tamar Kabassakalian-Gosdanian

Canadian Armenian Jazz Musician Continues to Hit the Right Notes, page 108
Tina Soulahian

Pourquoi l'Arménie?, page 112
Tamar Kabassakalian-Gosdanian

Gomk, page 117
Tamar Sarkissian

ԿՈՂՔԻ ԼՈՒՍՆԿԱՐԸ՝ ԷԴԳԱՐ ՄԱՐՈՒՔԵԱՆԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԱՆԿԷ ԵՏՔ

Ազգային հասարական ասպագայի քաղաքական ու տնտեսական պայմանաւորումները

Քսանամեայ ամբողջ սերունդ մը կայ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ, սերունդ՝ որուն համար անկախութիւնը իրողութիւն է: Ոչ թէ գաղափարախօսութիւն, յուզումներու տեղի տուող իտէպ կամ քմծիծաղ առաջացնող ցնորք, ինչպէս զայն ընկալեց ու ապրեցաւ քսաներորդ դարու հայութիւնը իր տարբեր հատուածներով: Անկախութիւնը իր առօրեան է, որ կրնայ նկարագրել շատ բնականօրէն առանց «նենթ»ը վէպի հեղինակին հզօր երեւակայութեան ու վիպասանի շնորհքին անհրաժեշտութիւնը զգալու: Եւ որպէս իրողութիւն, ոչ թէ լինելութիւն, անկախութեան սերունդը կրնայ անոր էութեան մասին ամէն իմաստասիրական հարցադրումները, որոնք անցնող սերունդներուն համար երբեմն մինչեւ իսկ ըլլալու կամ չըլլալու կրքոտ խնդիր կ'առաջացնէին, մոռացութեան տալ: Այնպէս ինչպէս, Հայտեկերի հետեւումով, կեանքի ընթացքին էութեան հարցը մոռացութեան կը տրուի առանց մասնաւորաբար մտահոգելու մարդոց:

Անկախութեան իրողութեան գիտակցութիւնը, անշուշտ, անպայմանօրէն անոր իրագործման արժէքային գիտակցութիւնը չ'ենթադրեր: Թէ որքանո՞վ արցախեան հերոսամարտը, հայրենի հայութեան զրկանքներն ու զոհաբերումը, անկախութեան գործընթացի կերտիչներուն խիզախութիւնը եւ, տակաւին, սփիւռքեան ամբողջ հատուածներու տասնամեակներու սպասումը անկախութեան սերունդի ինքնագիտակցութեան մաս կը կազմեն, որքանո՞վ այդ սերունդը սեւակեան «Դուք ձեզ ճանաչէ՞ք»ին նոր իմաստ տուած է՝ քննարկման առանձին նիւթ է:

Բայց անկախութիւնը որպէս արժէք այսօր հարցականի տակ չի դրուիր եւ չկայ ազգային հաւաքական գոյութեան այլընտրանք, այնպէս ինչպէս, գոնէ հայութեան մէկ հատուածին համար, 1920-ական թուականներու սկզբնաւորութեան եւ անոր յաջորդող եօթնամասուն տարիներուն, խորհրդային վարչակարգը որպէս վերապրումի եւ խաղաղ զարգացման պայմանաւորում ընդունուեցաւ: Եթէ 1991-1994 պատերազմի ամենամուժ տարիներուն հայրենի հասարակութեան մէջ տակաւին կային անոնք, որոնք երբեմն, եւ հասկնալիօրէն, խորհրդային վարչակարգի վերջին երկու տասնամեակը կարօտով կը յիշէին, այսօր նոյնիսկ ամենահամոզուած համայնավարները հազիւ թէ այդ պատմական փորձառութեան ճախողութեան փաստը անտեսեն ու անոր վերադարձին վրայ գրաւ դնեն: Թէ նոր սերունդը շատ բնականօրէն կը հասկնայ, որ անկախութիւնը ազգերու բնական իրաւունքն է եւ այն ուղին, որ իւրաքանչիւր ազգային հաւաքականութեան դէպի զարգացում կը տանի, այս արդէն անկախութեան մեծագոյն ձեռքբերումն է: Անկախութեան կորուստով գերիշխանութիւն զիջելի ի խնդիր համամարդկային ինչ որ ծրագրի, որ իբրեւ թէ, կրնայ լաւագոյնս երաշխաւորել հայութեան ասպնոցութիւնն ու բարգաւաճումը, ո՛չ իրապաշտ է, ո՛չ ալ

թէկուզ թաքուն բաղձանք, որովհետեւ նման հեռանկար չկայ միջազգային քաղաքականութեան ոլորտին մէջ:

Անկախութիւնը որպէս իրագործում արդէն կայացած գիտակցութիւնն էր, որ արտացոլաց Սեպտեմբեր 19-21, 2011-ին, Երեւանի մէջ շքեղօրէն կազմակերպուած քսանամեակի հանդիսութիւններուն ընդմէջէն: «Հոգեկանութեան» եւ «ոգեղէնականութեան» քիչ մը շատ կարեւորութիւն տուող մեր ազգային մտածողութեան համար այս հարցադրման դրական պատասխանը կասկածի տակ չ'առնուիր: Բայց որքան ալ անկեղծօրէն հոգեպարար ըլլայ այն յուզումը ամէն հայրերի, որ մասնակից կամ ակնատես եղաւ քսանամեակի հանդիսութեան, հազիւ թէ լուրջ բանաձեւումներ թելադրէ անկախութեան իրագործման եւ, մանաւանդ, հայութեան հաւաքական ասպագայի առնչութեամբ անոր հեռանկարներուն մասին: Երբ անկախութիւնը լինելութիւն էր տակաւին, հայութեան հաւաքական ասպագայի հասկացողութիւն մը քաղաքականօրէն շատ ալ իմաստ չունէր. կարելի չէր հաշտեցնել անոնց որոնք ազգային ճակատագիրը կը կապէին խորհրդային իրականութեան հետ համահունչ համարող գաղափարական կեցուածքը, կամ այդ «իմաստութիւն»ը պաշտպանողները եւ անոնք, որոնք չէին կրնար ընդունիլ խորհրդային վարչակարգի իրողութեան յաւերժացման գաղափարը: Պաղ պատերազմի երկբեւեռային տրամաբանութիւնը իր կարգին խոր ու ողբերգական անդրադարձ ունեցաւ ներհայկական իրականութեան վրայ, ի մասնաւորի Սփիւռքի մէջ, ինչ որ չափով աղաւաղելով սկզբունքային կերպով հիմնականօրէն ներազգային այս տարակարծութիւնը՝ այն օրին տիրապետող «Ազատ Աշխարհ»ի թէ «Ռէյալ Սոցիալիզմ»ի մեծապետական գաղափարախօսութիւններու հետեւումով մեկնաբանելով: Նոյնիսկ Մեծ Եղեռնի յիսունամեակին յաջորդած միասնականութիւնն ու Խորհրդային Հայաստանի ու Սփիւռքի ընդհանրապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան յարող հայութեան հատուածի միջեւ ձեւաւորուած յաջորդ երկու տասնամեակներուն ազգային ճակատագրի շուրջ այս տարրական տարակարծութիւնը չվերացուց, չէր կրնար վերացնել:

Թէ որքանո՞վ միջազգային քաղաքական գործընթացն է պատասխանատուն Հայաստանի անկախացման ու որքանո՞վ հայութիւնը, ի մասնաւորի հայրենի ժողովուրդը, ինքնախանձախնդիր եղաւ իր ճակատագրի կերտման մէջ, այսօր անիմաստ բանավէճ մըն է գուտ հասարակագիտական հետաքրքրութիւններու շրջանակէն դուրս: Անկախութիւնը այսօր հաւաքական ճակատագիր մը օրակարգի հարց դարձուցած է: Թէ ինչպէ՞ս կը կերտուի այդ մէկը օրը օրին ու միջին թէ հեռակայ ծրագրումներով, հայութեան ինչ տոկոսի մասնակցութեամբ, ո՞ր մեքանիզմներով, հատուածական շահերու ինչ բնոյթի բախումներով՝ ահաւաստիկ ասոնք են այսօրուայ հրատապ հարցերը հրապարակային բանավէճի դնելու համար:

Սիւս Էջը կը հովանաւորեն Ս. Եւ Ս. Սիրո Եւ Մանթո Գալասախախախա

ANI BAKERY LTD

ԱՆԻ ՓՌԱՊԱՆ

Middle Eastern Pizza Lahmajoun

Սեփականատեր՝ Արսեն Տապապաղեան

Ուր կը գտնէք հայկական եւ արաբական լահմաճունի տեսակներ՝ փոքր եւ բնական չափերով: Լահմաճունը կը պատրաստենք մեր չափերով եւ յաճախորդներուն պահանջքին համաձայն՝, միսը իրենցմէ կամ մեզմէ: Կը պատրաստենք եւ կը ծախենք նաեւ թահինով հաց: Միշտ պատրաստ ենք ձեր ապսպրանքներուն գոհացում տալու ուրախ եւ տխուր առիթներով

**Փորձեցէք եւ
գոհ պիտի մնաք**

Հասցե՝ 112 Crockford blv. unit 2 Scarborough, Ontario M1R 3C3
հեռաձայն՝ 416-285-7164 հեռապատճեն՝ 416-756-3802

Բաց ենք շաբաթը վեց օր, Կիրակի մինչեւ կեսօրէ ետք՝ ժամը 2:00
(Երկուշաբթի փակ)

Այս իսկ պատճառով, անկեղծ յուզումի ալիքէն յետոյ, երբ, շատ արագընթաց, հայրենի քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային առօրեան վերադարձաւ իր բնական հունին անմիջապէս որ Սփիւռքի պատուիրակներն ու հիւրերը մեկնեցան դէպի իրենց համայնքները, անկախութեան քսանամեակը հարկ է մտածել քաղաքական իրականութեան ներկայ ոլորտին մէջ եւ անկէ մեկնած պատրաստուիլ ազգի հաւաքական ապագայի հեռանկարներու մարտահրաւէրին:

Այսպէս, քսանամեակի նշումի շքեղութիւնը բնականաբար ունէր նախ եւ առաջ իր քաղաքական դրդապատճառները եւ արտաքին, եւ ներազգային իմաստով: Այս առաջին կէտն է որ անհրաժեշտ է հասկնալ՝ քսանամեակը իր բանականութեան մէջ տեղադրելու համար: Ապա կայ երկրի տնտեսական իրականութիւնը, որ իր կարգին անհրաժեշտ է դիտել համաշխարհային շարունակուող ճգնաժամի տեսանկիւնէն անդրադառնալու համար անոր ծանրակշռութեան ու միջին հասոցութեան հետեւանքներուն: Այս երկու ոլորտներն են որ յաջորդ քանի մը տարիներուն պիտի պայմանաւորեն ազգի հաւաքական ապագայի հեռանկարը:

Առանց այս բոլորին մասին փաստացի տուեալներու մէջընթացումով ամբողջական վերլուծումի հաւանութիւնը ունենալու, ներկայ գրութիւնը լուսարձակի տակ պիտի առնէ այս երեք հարթութիւններու վրայ քսանամեայ ազատ ու անկախ Հայաստանի որոշ երեւոյթներ եւ անոնց հիման վրայ ներկայացնէ խորհրդածութիւններ՝ հասարակական բանավէճի կարգով:

Քսանամեակի հանդիսութեանց ամենատպաւորիչ երեւոյթներէն մէկը անկասկած Զինուած ուժերու զօրահանդէսն էր: Տպաւորիչ, բայց մանաւանդ կարեւոր իր պատգամին համար: Յունիս 26-ին Ատրպէյճան արդէն ցուցադրած էր իր ռազմական հզօրութիւնն ու ռազմատենչութիւնը: Այդ օր, երկրի տիրոջ՝ նախագահ Ալիեւի ընդառաջ տողանցած էին 6000 բանակայիններ, 400 զինուորական մեքենաներ, 22 ռազմական օդանաւեր, շատ աւելի մեծ թիւով ուղղաթիւներ, ցուցադրուած էին երկրին մէջ արտադրուող 60 զինատեսակներ: Ի տես այս բոլորին, Ալիեւ իր խօսքին մէջ յայտարարած էր թէ ատրպէյճանական բանակը այսօր պատրաստ է զինուորական որեւէ գործողութեան ընդհուպ մինչեւ «երկրի տարածքային ամբողջականութիւնը վերականգնելու» եւ որպէս փաստ բաղդատած երկրի պաշտպանութեան պիւտճէն՝ 3,2 միլիար, որ կրկնապատիկն է Հայաստանի պետական ամբողջ պիւտճէին: Սեպտեմբեր 21-ին, Հայաստանի մէջ զինուորական տողանցքը հինգերորդն էր անկախութենէն ի վեր: Բաղդատած Ատրպէյճանի զինուորական ցուցադրութեան, Հայաստանի ռազմուժը քանակական իմաստով նուազ էր: Նշենք, օրինակի համար, Հանրապետութեան հրապարակին վրայ տողանցեցին չորս հազար բանակայիններ ի դէմս Ատրպէյճանի վեց հազարին: Սակայն առաջին անգամ ըլլալով Հայաստան ցուցադրեց նաեւ իր յարձակողական զէնքերն ու անոնց որակը, ի մասնաւորի միջին հասոցութեան հրթիռները: Պատգամը յստակ է. դէմ յանդիման Ատրպէյճանի սպառնալիքներուն, Հայաստան կարող է որեւէ լուրջ յառաջխաղացքի համար շատ սուղ գին վճարել տալ եւ Ատրպէյճանին, եւ անոր քսակը լեցնողներուն, որոնք գինովցած կասպեան նաւթով՝ կ'անտեսեն Պաքուի կողմէ միջազգային ամէն պայմանագրի խախտումները: Խորքին մէջ, Հայաստանի Զինուած ուժերու յարձակողական կարողականութիւնը պատերազմի զսպիչ ամենէն կարեւոր ազդակն է: Առանց անոր

պաշտպանական ռազմավարութիւնը շատ ալ նշանակուածիւն չունի դէմ յանդիման Ատրպէյճանի զինուժի քանակական եւ թերեւս նաեւ որակական առաւելութեան: Քսանամեակի տողանցքը, հետեւաբար, պատասխան-պատգամ մըն էր ուղղուած թշնամիին եւ համայն աշխարհին՝ ցոյց տալու համար, որ Հայաստան ոչ միայն տեղի չի տար Ատրպէյճանի սպառնալիքներուն, այլ նաեւ պատրաստ է պատերազմի պարագային տարածաշրջանային անկայունութիւնը անկանխատեսելի մակարդակի հասցնելու իր ունեցած ռազմական միջոցներով:

Նկատի ունենալով ուժերու այս սուր անհաւասարակշռութիւնը, շատ հաւանական է, որ պատերազմական լայնածաւալ գործողութիւններու վերակսման հետեւանքով ստեղծուելիք տարածաշրջանային անանխատեսելի հետեւանքներով յղի քառսը ըլլայ հիմնական պատճառը, որ եւ հակադիր երկու կողմերը, եւ համաշխարհային դերակատարները մղէ բուլտին համար ծանրակշիռ այդ հեռանկարի իրականացման առաջը առնելու քայլերուն: Բայց դիւանագիտական գործընթացները որքան ալ որ բանական ըլլան, միշտ չէ որ պատերազմներուն առաջը կրնան առնել: Աւելի'ն, եթէ քսաներորդ դարը Առաջին Աշխարհամարտէն մինչեւ 1962-ին Քուպայի մէջ խորհրդային կորիզային հրթիռներու զետեղման փորձը դաս մը ունի տալիք՝ այն ալ մարդկային բանականութեան հարիւր տոկոսով չվստահելու թելադրանքն է: Հետեւաբար, Հարաւային Կովկասի մէջ այս լարուածութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ հոն, ուր կարելի է առայժմ կանխատեսութիւններ ընել քանի մը վտանգաւոր թուականներու հաշուարկումով:

Անոնցմէ ամենէն կարեւորը Ատրպէյճանի նաւթի արտադրութեան ճգնաժամ եկամուտներու նուազումն է ի հետեւանք պաշարներու պակասեցման, հաւանաբար երկու տարի ետք: Ինչ որ կը նշանակէ, որ յաջորդ երկու-երեք տարիները, եւ ո՞վ կրնայ անտեսել, որ Յեղասպանութեան հարիւրամեակի խորհրդանշական սեմին են անոնք, Հայաստան-Ատրպէյճան լարուածութիւնը պիտի աւելնայ եւ ոչ թէ պակսի: Եթէ նաւթի եկամուտները պատճառ են, որ առայժմ Պաքու լայն յարձակողականի չանցնի, անոնց նուազումը կրնայ առաջնորդել այդ քայլին: Պատահական չէ, որ դէմ յանդիման Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան փրոթոքոլային լճացման Ատրպէյճան կարողացաւ ոչ միայն ՄԱԿ-ի Անվտանգութեան Խորհուրդին մէջ յաջորդ երկու տարուան համար իր անդամակցութիւնը ապահովել, այլ՝ անցնող տարուան ընթացքին

Սիւսի Էօր կը հովանաւորէ Melbourne-ի «Գոյամարտ»ի Չայնը

Մարտ 1, 2008

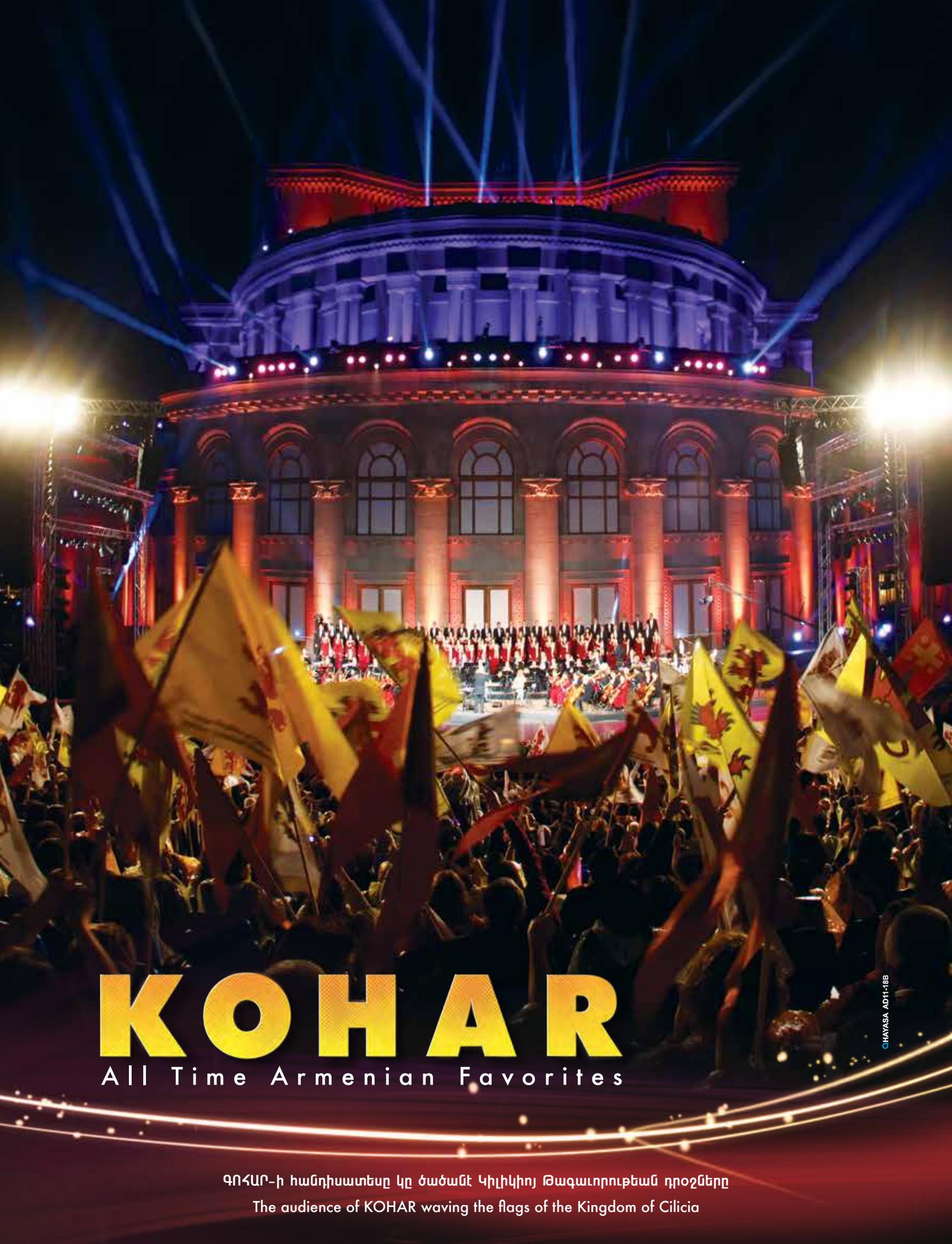
հետեւողական ու բարձր մասնագիտական ճիգերով յաջողեցաւ արդէն ամուր հիմերու վրայ դնել Հարաւային Ամերիկայի տարածաշրջանին մէջ համագործակցութեան ծրագիրներու, քաղաքական դաշնակիցներու, գիտաշխատողներու, բարեկամական ընկերակցութիւններու ամբողջ ցանց մը, որուն բացայայտ նպատակն է արցախեան հարցի մէջ ցարդ չէզոքութիւն պահած եւ ընդհանրապէս հայանպաստ դիրք ունեցող Արժանթինի, Պրագիի, Չիլիի, Ուրուկուէյի, Վենեզուելայի, Գոլոմպիայի, Մեքսիքոյի եւ այլոց դիրքերը ՄԱԿ-ի ոլորտին մէջ փոխելու ի նպաստ Ատրպէյճանի: Հայաստան որ ե՛լ հայ համայնքներու ներկայութեան, ե՛լ դեռեւս անկախութեան յայտարարութեան առաջին տարիէն բացարձակ առաւելութիւն ունէր Ատրպէյճանի վրայ, փաստօրէն այսօր արդէն դիւանագիտականօրէն առնուազն նուազ նպաստաւոր դիրքերու վրայ է, եւ եթէ քսանամեայ անցեալ ունեցող այս լծացման առաջը չառնուի, ապագայ պատմաբանին պիտի մնայ բացատրել, թէ ինչպէ՛ս Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը կրնար այնքան անհեռատես ու անփոյթ ըլլալ, որ բացարձակ առաւելութեան դիրքէն ամբողջ քսանամեակի մը ընթացքին չյաջողէր արժեւորել միջազգային բեմին վրայ քսանմէկերորդ դարուն իրենք իրենց հաստատող այս երկիրներուն ռազմավարական կարեւորութիւնը եւ անոնց հետ ամրագրել քաղաքական դաշինքներ...

Հարաւային Ամերիկայի մէջ հայկական դիւանագիտութեան տեղատուութիւնը օրինակի կարգով ամենէն ցայտուն երեւոյթն է վերջին տարուան ընթացքին: Անոր մասին յատուկ անդրադառնալու դրդապատճառներէն հիմնականը արդէն ծանօթ է, սակայն երբեք Երեւանի կողմէ լրջօրէն նկատի չէ առնուած: Այն տարիներուն, երբ Երեւանի արտաքին քաղաքականութեան հիմնական, եթէ ոչ միակ, առանցքը կը կազմէր Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու բնականոնացումը, որով եւ նախագահ Սարգսեան գրաւը կը դնէր ոչ միայն Թուրքիոյ հետ սահմանի վերաբացումին այլ շատ հաւանաբար կը յուսար նաեւ Անգարա-Պաքո դաշինքը առնուազն թուլացնել, Կիւլ-էրտողան-Տաւութօղլու երբեակը Հայաստանի հետ սկսած փրոթոքոյներու գործընթացին բոլորովին այլ ուղղութիւն տուին: Դեռեւս յայտնի չէ, թէ Հայաստան ի՛նչ շահեցաւ այդ գործընթացէն, բայց մինչ հայաշխարհը կը դիմագրաւէր ներքին խռովայոյզ հանգրուան մը

փրոթոքոյներու թեր եւ դէմ բանավէճի հրահրումով, թուրք-ազերիական դիւանագիտութիւնը ռազմավարական նոր յառաջընթաց մը կը ծրագրէր ու կ'իրականացնէր աշխարհի այն տարածաշրջանը, ուր մինչ այդ Երեւան բացարձակ առաւելութիւն ունէր: Սակայն ի տարբերութիւն հայկական դիւանագիտութեան, որու օրակարգին վրայ կարծես հիմնական մէկ օրակարգ կար՝ ապահովել տարածաշրջանի հայ համայնքներու դրամագլուխի ներդրումը Հայաստանի տնտեսութեան մէջ, թուրք-ազերիական դիւանագիտական արշաւը շատ աւելի հեռանկարային իղձերով կը յատկանշուէր ի սկզբանէ: Սխալ պէտք չէ հասկնալ. արհամարհելի ոչինչ կայ տարածաշրջանէն դրամագլուխ ներդրումներուն ձգտելու, ի մասնաւորի երբ այնքան ակնբախ է, օրինակի համար, էտուարտօ Էօրնէքեանի նման գործատէրերու ներդրումը Հայաստանի տնտեսութեան արդիականացման համար, կամ այն աշխատանքը, որ առաջ կը տանի Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամը Հարաւային Ամերիկայի հայկական գաղութներուն մօտ: Հասկնալի է նաեւ Ատրպէյճանի հիմնական առաւելութիւնը, որ նաւթի եկամուտն է, Կասպեան նաւթատուարները, որոնցմով կը ձգտի դուրս բանալ: Բայց «փող ունին» բացատրութիւնը չի կրնար արդարացում ըլլալ, երբ Հայաստանի դիւանագիտութիւնը ունի կառուցային թերութիւն մը, որ յստակօրէն նախագահ Սարգսեանի կառավարութեան օրով չէ որ յանկարծ յայտնուեցաւ: Այդ կառուցային թերութիւնը երեւան կ'ելլէ երբ անդրադառնանք, որ անցնող քսանամեակին Ատրպէյճան լաւապէս հասկցաւ դիւանագէտներ պատրաստելու անհրաժեշտութիւնը եւ աշխատանք տարաւ այդ ուղղութեամբ անհրաժեշտ ներդրումը կատարեց անկախութեան սերունդի նոր դիւանագէտներու պատրաստութեան համար, մինչ նման ճիգ, նման մտահոգութիւն նկատելի չէ Հայաստանի պարագային, առնուազն երբ կը բարդատենք երկու երկիրներու քաղաքականութիւնը Հարաւային Ամերիկայի ուղղութեամբ:

Թերեւս ճիշդ չէ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան համապարփակ գնահատանք տալ այսքան կեղրոնանալով օրակարգի մէկ կէտի վրայ, սակայն քսանամեակի առիթով այս խորհրդածութիւնները Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան մասին չեն միայն, այլ՝ այդ քաղաքականութեան թերիններու անդրադարձին հայութեան ապագայի հեռանկարին վրայ: Այս իմաստով, անցնող տարուան ընթացքին մասնաւորաբար Հարաւային Ամերիկայի ուղղութեամբ արձանագրուած բացթողումներու բացայայտումն ու անոնց հետեւանքներու զգուշացման հրաւերը կ'արդարանայ հետեւեալ պատճառով. ՄԱԿ-ի Անվտանգութեան Խորհուրդին մէջ յաջող երկու տարիներուն ձայն ունեցող Ատրպէյճանը, պարզ է, ամէն ճիգ ի գործ պիտի դնէ արցախեան հիմնախնդիրն ու անկէ բխած տարբեր թղթածրարներ, որ պատրաստած է անցնող տարիներուն - անոնց կարգին Խոջալուն որպէս «ցեղասպանութիւն» ներկայացնելու համաշխարհային արշաւը- դուրս բերելու Միների խմբակի ոլորտէն եւ արծարծելու ՄԱԿ-ի շրջանակներուն մէջ, եւ, հետեւաբար, արդէն գործի անցած է անհրաժեշտ քուէներու ապահովման ուղղութեամբ: Նման բացայայտ կացութեան դէմ յանդիման պարզապէս մտահոգիչ է Հայաստանի Արտաքին գործոց նախարարութեան այն յայտարարութիւնը, որ պարզապէս կը նսեմացնէ ատրպէյճանական դիւանագիտութեան համաշխարհային հասողութիւնը, փոխանակ անցնող երեք տարիներու իր ընթացքը ինքնաքննադատական քննարկումի ենթարկելու եւ

Այս էջը կը հովանաւորէ Կոմիտասի Կայ կերտումի Մարտիկներու միութիւնը

KOHAR

All Time Armenian Favorites

CHAYASA AD11-18B

ԳՈՀԱՐ-ի հանդիսատեսը կը ծածանէ Կիլիկիոյ Թագաւորութեան դրօշները

The audience of KOHAR waving the flags of the Kingdom of Cilicia

Մարտ 1, 2008

անհրաժեշտ փոփոխությունները կատարելու, խիստ մտահոգիչ է: Առանց Հայաստանի արտաքին քաղաքականությունն ուղղափարական ուղղումով վերատեսուցման՝ արցախեան ազատամարտի ձեռքբերումները քաղաքական կայացումը ոչ միայն պիտի չիրականանայ, այլ եկող երկու տարիներուն, քսանամեակ մը առաջ արձանագրուած յաղթանակները կրնան դիւանագիտական թակարդներու մէջ իյնալ եւ ձեռքէ երթալ:

Անկախութեան քսանամեակը իր կարեւորությունը ունէր նաեւ ներազգային քաղաքականութեան իմաստով: 2012-ին Ազգային ժողովի ընտրություններն են եւ սխալ չէ մտածել որ անոնց արդիւնքը թելադրելի շատ բան պիտի ունենայ Հայաստանի մէջ քաղաքական ուժերու դասաւորման իմաստով: Ազգային ժողովի ընտրություններու արդիւնքը, առաւել, կրնայ պայմանաւորել յաջորդ տարուան նախագահական ընտրությունները, այն իմաստով, որ եթէ իշխող Հայաստանի Հանրապետական կուսակցությունը չյաջողի պահել խորհրդարանական իր բացարձակ մեծամասնությունը, ոչ միայն դժուար պիտի ըլլայ շարունակել կողմնակից ճամբով երկրի կառավարման բնորոշը, որ կը կիրարկուի 2003-էն ի վեր, այլ իր թեկնածուին՝ նախագահ Սերժ Սարգսեանի վերընտրությունը կասկածի տակ կրնայ դրուիլ: Ծիշդ է, որ այն ինչ այսօր կողմնակից կը կոչուի, արդէն կորսնցուցած է ազգային միասնականություն կառավարութեան այն իմաստը, որ նախագահ Քոչարեան ուզած էր տալ անոր, երբ այդ նախաձեռնությունը դիմած էր 2003-ին: Կողմնակից կառավարումը, դասական հասկացողութեամբ, ազգային համաձայնական կառավարություն չեղաւ: Իրարու մօտ չեկան իշխանությունն ու ընդդիմությունը դէմ յանդիման կառավարություն կազմելու անհնարին կացութեան մը, կամ ազգային ճգնաժամի մը դիմադրաման, ինչպէս ազգային համաձայնություն կառավարություններու պարագան է ընդհանրապէս: Աւելի՛ն, կողմնակից կառավարումը կարծես Հայաստանեան յատուկ փորձառություն մը եղաւ, որ վերջին հաշուով, ժխտական անդրադարձ ունեցաւ ժողովրդավարութեան որակին վրայ, թոյլ չտալով խորհրդարանական առողջ ընդդիմություն մը ձեւաւորումը: Տակաւի՛ն, այդ փորձառութեան յարաբերաբար ամենադրական ժամանակաշրջանը կարծես եղան առաջին չորս տարիները, երբ իրականացան սահմանադրական որոշ բարեփոխումներ:

Բայց կարծես Հայաստանի նախագահական քաղաքական համակարգին համար կողմնակից կառավարումը պայմանաւորուած էր Ռոպերթ Քոչարեանի նման անկուսակցական պետական մարդու մը ղեկավարումով, որ կարելի դարձնէ միեւնոյն կառավարութեան մէջ մէկտեղուած գաղափարախօսականօրէն իրարու հետ մրցակից քաղաքական ուժերու եւ կուսակցություններու միջեւ հաւասարակշռութեան խաղը: Այդ հաւասարակշռութեան խաղն է, որ, ի դէպ, թոյլ տուաւ վերոնշեալ սահմանադրական բարեկարգումները որոնք հիմնականին մէջ կը ձգտէին օրէնսդիր իշխանութեան դերի յաւելման եւ գործադիր իշխանութեան, նախագահի՛ն աւելի ճիշդ, ունեցած սահմանադրական իրաւասութիւններու նուազեցման: Առանց անտեսելու նաեւ Քաղաքացիութեան օրէնքի փոփոխութեան իրողությունը, հակառակ բոլոր այն դժուարություններուն, որ Հ. Յ. Դաշնակցությունն առաջադրած այդ նախաձեռնությունը դիմադրաւեց՝ բախելով յատկապէս խորհրդարանական մեծամասնությունն ունեցող Հանրապետականներու դժկամութեան:

Մարտ 1, 2008-ի դէպքերէն ետք, ընտրեալ նախագահ Սերժ Սարգսեանի նախաձեռնութեամբ կողմնակից կառավարման ոճին շարունակականությունը կը բացատրուի միայն յաջորդ քանի մը ամիսներուն ե՛ւ ներազգային, ե՛ւ միջազգային ոլորտներու մէջ իր տկար դերքի կացութեան փոփոխությունն նախանձախնդրութեամբ: Մէկ տարի առաջ խորհրդարանական ընտրություններուն Ազգային ժողովին մէջ բացարձակ մեծամասնություն ապահոված Հայաստանի Հանրապետական կուսակցությունը կրնար առանձին կառավարություն կազմել: Ընտրեալ նախագահին համար ռիսքը, սակայն, փողոցին մէջ արդէն ինքզինք կազմաւորող ծայրայեղական ընդդիմություն կողքին նաեւ խորհրդարանական ընդդիմություն մը ունենալն էր, ինչ որ աւելի պիտի դժուարացնէր կառավարումը:

Թէ՛ միւս կուսակցությունները ինչո՛ւ ընդունեցին կողմնակիցին մահաձեռք կեանքը արհեստական միջոցներով երկարաձգել՝ առանձին հարց է: Կը մնայ, որ Ազգային ժողովէն ներս բացարձակ մեծամասնություն ունեցող նախագահի մը համար կողմնակիցներն են սահմանաւորութիւն պահելու նախանձախնդրությունը երկրորդական էր: Աւելի՛ն, «Ֆութպոլային դիւանագիտութեան» նախաձեռնությունը, որ կ'ենթադրէր կողմնակիցին առնուազն մէկ անդամի հետ ստորագրուած համաձայնութեան խախտումը, կը մեկնաբանուի նաեւ, եթէ ոչ մասնաւորաբար, նախագահին կողմէ արտաքին ճակատէն եկած ճնշումներու թեթեւացումը նպատակադրող քայլ, որ կրնար տալ միայն եթէ ունենար այն վստահությունը, որ ներքաղաքական իմաստով անոր առաջացնելիք նախատեսելի ընդդիմությունը կառավարման անկայունութեան տեղի պիտի չտար: Պարզ է, որ փրոթոքոյներուն բարձրացուցած ներազգային ընդդիմությունը սահմանադրական կարգերէն անդին կ'երթար, որովհետեւ ինքիւր ինքնին չէր կրնար սահմանափակուիլ սահմանադրական կարգերու իրաւասութեան ոլորտին մէջ: Այս մասին պատմությունը արդէն անհրաժեշտ վկայութիւնը տուաւ 2008-2010 խռովայոյց տարիներու իրադարձություններուն ընդմէջէն: Հիմնականը հոս ընդդիմութիւն է որ կողմնակից կառավարման փորձառությունը արդէն անանկացած է եւ երեւան հանած իր այլեւ շատոնց բովանդակազուրկ ըլլալը:

Այս կը նշանակէ որ գալ տարուան խորհրդարանական ընտրություններէն եւ անոնցմէ յետոյ նախագահական ընտ-

Սիսուէ կը հոսմանաւորեն Վարանք եւ Վանք Միւսիքեան

Արտագաղթ...

րուծվածներէն յետոյ Հայաստանի մէջ կառավարման ոճի նոր հանգրուան մը պիտի սկսի: Առայժմ այդ հանգրուանը կարելի է որակել որպէս յետ-կոալիցիոն հանգրուան սպասելով անոր իրողական ձեւաւորման: Ընտրութիւնները թոյլ պիտի տա՞ն խորհրդարանական ազդեցիկ ընդդիմութեան մը առաջացման, ահա ա՛յս է հիմնական խնդիրը:

Ամէն պարագայի, 2012-ի խորհրդարանական ընտրութիւնները կարեւոր են նաեւ որպէս ցուցանիչ քաղաքացիական գորաշարժին առողջութեան, որովհետեւ խորքին մէջ Հայաստանեան իրականութիւնը այսօր հրամայական կը դարձնէ իշխանութիւն-ընդդիմութիւն ժողովրդավարական տինամիքէն անդին անցնող՝ համակարգային փոփոխութիւններու անհրաժեշտութիւնը:

Անկախութեան քսանամեակի հանդիսութեանց շքեղութիւնը եւ ստեղծած յուզումը, սակայն, չեն կրնար թաքցնել ազգային ապագայի հեռանկարը մթազնոյղ ամենամեծ սպառնալիքը՝ երկրի դատարկումը որպէս հետեւանք հարստութեան կեդրոնացման առաջացուցած ընկերային բեւեռացման: Յատկանշական է որ այս մասին յստակ ու բարձր միայն երկու ձայն բարձրացաւ Հայաստան-Սփիւռք համաժողովին. անոնցմէ մէկն էր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս

Արամ Ա., իսկ միւսը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյի ներկայացուցիչ Հրանդ Մարգարեան: Եղան, անշուշտ, ակնարկներ երկրի տնտեսական ու քաղաքական համակարգի փտածութեան մասին, անոր վերացման անհրաժեշտութեան մասին խօսուեցաւ, բայց գիտենք, որ ազատ-չուկայական համակարգին մէջ երբ անհրաժեշտ է բացատրել, թէ ինչ՞նչ անհատական նախաձեռնութեան ստեղծած հարստութիւնը զարգացման չ'առաջնորդէր, փտածութիւնն է որ մատնացոյց կ'ըլլայ: Հայաստանի մէջ մանաւանդ, ազատ-չուկայական համակարգի հաստատման ու ամրադրման առաջին պահէն իսկ անոր տեսաբաններն ու կուտակուած դրամազուլտի յաւելեալ կուտակման ջատագով օրգանական մտաւորականները միայն այս յանկերգը գիտեն: Թէ անկեղծ են իրենց համոզումներուն մէջ՝ թերեւս կասկածի տակ պէտք չէ առնել: Հասկնալի է մինչեւ իսկ, որ իրենց մասնագիտական շահերէն կրնայ մեկնիլ իրենց յամառ պնդումը, որ Հայաստանի տնտեսական համակարգի կառուցային խնդիրներու պատճառը փտածութիւնն է, երբ այս վերջինը պարզապէս հետեւանք է իշխանութեան ու հարստութեան կեդրոնացման:

Թէ Հայաստանի մէջ, ինչպէս խորհրդային բոլոր նախկին հանրապետութիւններու, պետական ծրագրումի տնտեսական համակարգի ազատականացումը առաջնորդեց դրամազուլտի կուտակման այնպիսի կեդրոնացման, որ առաջացուց գրեթէ նէօ-աւատապետութիւն մը, ուր ե՛ւ ժողովրդավարութիւնը դատապարտուած է ձեւական մնալու, ե՛ւ ազատ ձեռնարկութեան գովաբանութիւնը դատարկ ճառ է, այս մասին կասկած չկայ: Բայց սխալ է հետեւցնել, որ ազատ-չուկայական իտէյալ համակարգ մը կրնայ գոյութիւն ունենալ: 2008-ին առաջացած համաշխարհային տնտեսական շարունակուող ճգնաժամը եկաւ փաստելու, որ նոյնիսկ ամենազարգացած տարածաշրջաններուն մէջ ազատ-չուկայական տեսութիւններու գործադրման թէկուզ եւ անբաղձալի, բայց այնուամենայնիւ կանխատեսելի հետեւանքներն են ե՛ւ փտածութիւնը, ե՛ւ ժողովրդավարութեան բովանդակաթափութիւնը: Այո, Ուոլ Սթրիթի վաշխառուներէն Մատոֆֆը ի վերջոյ ազատագրկուեցաւ, բայց քանի այլ մատոֆֆներ տակաւին կը շարունակեն գրաւը դնել իրենց միլիոններուն, եթէ ոչ միլիառներուն գնելիք քաղաքական անձնաւորութիւններու վրայ, եւ արդե՞օք ամբողջ կեանք մը գեխութեան մէջ վայելած Մատոֆֆներու թէ Մուպարաքներու ազատագրկումը ինքնին լուծո՞ւմ մըն է այն համատարած անգործութեան, աղքատութեան խորացման, ապագայի կորուստին... Տակաւին, ժողովրդավարութեան ամենապայծառ տարբերակները յաջողութեամբ փորձարկած Եւրոմիութիւնը այսօր դէմ յանդիման ազատ-չուկայականութեան պատճառած ճգնաժամին, նոյն այդ ժողովրդավարութեան վտանգաւոր աղաւաղման դիմաց կը գտնուի, երբ միլիոնաւոր քաղաքացիներու ճակատագիրը կ'որոշուի Կեդրոնական դրամատուներու թեքնոքրաթիւներու եւ քանի մը քաղաքական անձնաւորութիւններու կողմէ:

Եզրակացութիւնը պարզ է: Հայաստանի մէջ թէ այլուր, անցնող քսանամեակին ամրադրուած ազատ-չուկայական համակարգը դրամազուլտի կուտակման ամենանախնական գործընթացի քաղաքակիրթ յորջորջումն է միայն: Ինչպէս այլուր, նաեւ Հայաստանի մէջ, այդ կուտակումը առաջացուցած է ընկերային սուր բեւեռացում, որուն աքցանին մէջ բռնուած քաղաքացիներուն համար միայն երկու ելք կայ՝

Սիսու էջը կը հոգսմաստորեն Ս. և Ս. Արսլան և Ներսիս Սիսուսեան

AUTOMOBILES INTER-LUX INC.

**SERVICE DE RÉPARATION
SPÉCIALITÉ MERCEDES-BENZ
VENTE DE VÉHICULES SÉLECTIFS**

**OUVERTURE DE NOTRE DEUXIÈME SUCCURSALE
AU CŒUR DE LAVAL – PRINTEMPS 2012**

4219, BOUL. LÉVESQUE OUEST, LAVAL (QUÉBEC) H7W 2P9

www.interlux.ca

բողոքի ձայն բարձրացնել կամ պարզապէս լաւագոյն հորիզոններ փնտռել: 2011-ը յատկանշուեցաւ համաշխարհային տարողութեամբ բողոքի լայնածաւալ զօրաշարժերով արաբական երկիրներէն մինչեւ Եւրոպա ու Միացեալ Նահանգներ. յառաջիկայ տարիները յղի են նոյնատիպ իրադարձութիւններով, եթէ իշխող դասակարգերու մօտ հարստացման ազահոլութեան ախորժակը չզսպուի: Հայաստանի մէջ, եւ հաւանաբար այլ երկիրներու, ճգնաժամէն դուրս գալու ուղին արտագաղթն է: Նախ որովհետեւ դիւրին լուծում է, միջոցները կան ի դէմս Մեծ Եղբայր Ռուսիոյ, որ հայ ժողովուրդին այնքա՛ն կը սիրէ որ մեծ սիրով կը հիւրընկալէ իր երկրի խորերը ուր կայ աշխատանք, ապահովութիւն, հանգիստ կեանք, եւ փոխարէն տիրութիւն կ'ընէ իր դրամագլուխի ներդրումով իրեն պատկանող Հայաստանի բնական հարստութիւններուն եւ, ինչու չէ, օր մը նաեւ առանց հայու մնացած երկրի մը հողային տարածութիւններուն... Բայց արտագաղթը նաեւ ցուցանիչ է հասարակութեան խոր անվստահութեան երկրի քաղաքական ուժերուն, որոնք կամ իշխող դասակարգի բարօրութեան շարունակման երաշխաւորի դերի մէջ են կամ ալ առնուազն մինչեւ օրս չեն յաջողած դրամագլուխի վերածել հասարակութեան մէջ առկայ խոր դժգոհութիւնը, չեն կրցած բողոքը հունաւորել դէպի կացութեան արմատական փոփոխութիւն որու հետեւանքով կենսամակարդակի բարելաւման, սոցիալական առաջընթացի յոյս կը ստեղծուի, աշխատանքի արժանապատուութիւնը կ'ապահովուի, կրթութեան, առողջապահութեան ու սոցիալական անվտանգութեան երաշխիքներ կը ստեղծուին: Բողոքի միակ փորձառութիւնը Հայաստանի մէջ «գունաւոր յեղափոխութեան» Տէր Պետրոսեանի գունաթափ նախաձեռնութիւնն էր, հետամուտ միայն իշխանափոխութեան, որպէսզի իր օրօք ստեղծուած սոցիալապէս անարդար համակարգի շարունակումէն օգտուին շատ աւելի իրեն հետեւորդ հատուածը եւ ոչ թէ այժմ իշխանութեան վրայ գտնուողները: Գաղափարախօսական վիճը շատ մեծ է թու-

նուզի, Եգիպտոսի, Յունաստանի, Անգլիոյ, Սպանիոյ թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ բողոքի ելած միլիոնաւորներու զօրաշարժին եւ «գունաւոր յեղափոխութիւններու» զանազան տարբերակներու ջատագովներուն միջեւ:

Հակառակ իր դիմագրաւած բոլոր դժուարութիւններուն, ներքին թէ արտաքին մարտահրաւէրներուն, նախագահ Սարգսեանի կառավարութիւնը յատկանշուեցաւ շատ ակնբախ շարունակականութեամբ: Ո՛չ արտաքին քաղաքականութեան, ո՛չ ալ ներքին քաղաքականութեան մէջ ընթացքի փոփոխութիւն եղաւ կամ դերակատարներ փոխուեցան: Ոմանց համար քաղաքական այս շարունակականութիւնը ճգնաժամային պայմաններու մէջ կրնայ նոյնիսկ իմաստութիւն կամ ղեկավարի ձեռնհասութիւն նկատուիլ: Մետալին միւս երեսը սակայն ցոյց կու տայ սոցիալական անարդարութեան առաջնորդող քաղաքատնտեսական համակարգը ամէն գնով պահպանելու յանձնառութիւն, այնքան որ նուազագոյն աշխատավարձի դոյզն յաւելման առաջարկին նման փոքր փոփոխութեան առաջարկն իսկ կը բախի տիրապետող դասակարգերու իշխանութեան պահպանման ու յաւերժացման վերահսկող քաղաքական ուժերու կտրուկ մերժումին:

Նման քարացած համակարգեր, ուր ժողովրդավարութիւնը միայն ձեւական է, կը յանգին ընկերային պոռթկումներու: Թէ որքանով այդ պոռթկումները կ'առաջնորդեն համակարգային փոփոխութիւններու, կը տանին քառասային իրավիճակներու, թէ կը խեղդուին բռնաճնշումային միջոցառումներով՝ առանձին հարց է, կախում ունի այն պայմաններէն, որոնց մէջ ընկերային պոռթկումը տեղի կ'ունենայ: Հայաստանի իրականութեան համար մէկ բան յստակ է. դէմ յանդիման արտաքին սպառնալիքին ներազգային գործընթացին քառասային իրավիճակի հասցնող ամէն հանգուցալուծում մեծ ռիսք է, կարելի չէ անոր հետեւանքներու հաշուարկումը անտեսել: Արտաքին սպառնալիքը, սակայն, չի կրնար զսպաշապիկ ըլլալ համակարգային փոփոխութեան հրամայականին, որովհետեւ ինքզինք պահպանող եւ վերարտադրող այս համակարգին ծնունդ տուած սոցիալական անարդարութեան հետեւանքները երկրի ներքին խոցելիութիւնը կ'աւելցնեն, ինչ որ իր կարգին արտաքին սպառնալիքը կարողականորէն աւելի ճնշիչ կը դարձնէ: Համակարգային փոփոխութիւնը չի հասկցուիր անշուշտ ոչ տնտեսութեան պետականացման անիմաստ քայլով, ոչ ալ կ'անտեսէ Հայաստանի համար մեծ դրամագլուխի ռազմավարական նշանակութիւնը: Կը հասկցուի պարզապէս տնտեսական քաղաքականութեան ճշման ժամանակ սոցիալական արդարութիւնը իր կոնկրետ բաղկացուցիչներով որպէս առաջնորդող սկզբունք ունեցող համակարգի կերտումով՝ ժողովրդային լայն մասնակցութեամբ, քուէի վերարժեւորումով, ձայն տալու քաղաքացիական իրաւունքի ուժականութեան վերաորակաւորումով:

Անկախութեան քսանամեակէն ետք, Հայաստանի մէջ համակարգային արմատական բարեփոխումը ազգի հաւաքական ապագայի համար ամենաառաջնային խնդիրն է եկող երկու տարիներուն:

Խ. ՏԷՐ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Այս էջը կը հովանաւորեն Միգֆն, Ասրիս եւ Ռաֆֆի Քօւլէյեան

BMO **Bank of Montreal**

At Your Door Step

Osana Mksey-Artinian AMP
Mobile Mortgage Specialist

**For All Your Mortgage Needs
Best Competitive Rates
Up to 500 Air Miles**

**416.315.7310
416.490.0607**

(Available 24 hours a day, 7 days a week)

**Serving
The Armenian Community
for 15 Years**

«Այս տարածքը հայերու ձեռքէն խլողը մե՛նք չենք...»

Տերսիմը՝ ազգագրագէտ Հրանոյշ Խառատեանի հայեացքով

Ծ.Խ.- Տերսիմի մասին յանախ անդրադարձած ենք «Հորիզոն»-ի էջերով: Մինչեւ 20-րդ դարու սկիզբ, Տերսիմի բնակչութեան զգալի մասը հայ էր: Տերսիմի մէջ նախքան բրֆացումը, հայկական եղած են նաեւ տեղա-նունները:

Թրքական յաջորդական կառավարութիւններու օրով, քանդուած եւ գետնին հաւասարեցուած են Տերսիմի հայկական բոլոր եկեղեցիները:

Պատմութեան ընթացքին, Տերսիմի շատ մը գիւղերու մէջ, հայ եւ քիզիլպաշ բնակչութիւնները համերաշխութեամբ կ'ապրէին, մինչեւ իսկ քիզիլպաշ երեխաներ հայկական վարժարան կը յաճախէին եւ հայերէն կը սորվէին: Հայերը լեռնային տերսիմցիներու փրկանքը (կնքահայր) էին: Օտար պատմաբաններ կը հաստատեն, որ 17-րդ դարէն սկսեալ, Պինկէօլի, Սերաստիոյ, Երզնկայի եւ Խարբերդի շրջաններուն մէջ ապրող հայեր, չդիմա-նալով Օսմանեան թուրքերու ճնշումներուն, կը հաստատուէին Տերսիմ եւ կրօնափոխ դառնալով կ'ընդունէին պաշտօնները (իսլամական շիա յարանուանութեան մէկ ճիւղը):

Ցեղասպանութեան տարիներուն, տերսիմցիները ապաստան տուած են աւելի քան 40 հազար հայերու: Ցեղասպանութեան հանգրուանին, Տերսիմ ապաստանած շատ մը հայեր պաշտօն դարձած են՝ իւրացնելով տերսիմ-ցիներու ապրելակերպը:

1938-ին, թրքական ճնշումներուն դէմ ծառայած Տերսիմի ցեղախումբերը՝ Սէյիտ Ռիզայի գլխաւորութեամբ: Ըստ տերսիմցի արդի ժամանակներու մտաւորականներու, 1938-ի ցեղափոխութեան տերսիմցիներու կողմէն գեղմ վերցուցած են դաւանափոխ դարձած հազարաւոր հայեր, իսկ ապաստանութեան տխուր վախճանին յաջորդող քննարկական բանակի ջարդերուն՝ տերսիմցիներու կողմէն սպանուած եւ ջարդուած են նաեւ հայեր:

Այսօր, եւրոպացի կարգ մը պատմաբաններու կողմէ ընդունուած է այն տեսութիւնը, որ 1937-38 քննարկ-ական ուժերու կողմէ ջարդուած են 70 հազար տերսիմցիներ եւ հայեր:

Մինչեւ 1915-ի Ցեղասպանութիւնը Տերսիմի տարածքին գործած են 45 հայկական եկեղեցիներ եւ 5 վան-քեր: Անցնող երկու տարիներուն շատ մը տերսիմցիներ սկսան վերադառնալ իրենց հայկական արմատնե-րուն: Այսօր Տերսիմի մէջ կը գործէ նաեւ Տերսիմցի հայերու հայրենակցական միութիւնը:

Երեւոյթներ կան, որոնք կը յուսադրեն՝ յայտնելով, որ դեռ ամէն ինչ կորսուած չէ, դեռ կան այս կամ այն յարկին տակ համախմբուած նուիրեալ հայեր, որոնք կը մտածեն հայ ինքնութեան պահպանման, մոռացութեան մատնուած տար-րերը վեր հանելու եւ էական այլ խնդիրներու մասին: Այդ-պիսին է «Երկիր» միութիւնը, որուն ծրագրերը ուղղուած են վերականգնուած կամ գոյութիւն ունեցող բնակավայրերու բնակիչներու ընկերա-տնտեսական եւ ընկերա-մշակութային խնդիրներու լուծման, ինչպէս նաեւ Արցախեան պատերազմի ընթացքին հայաթափուած եւ դեռ ամայի բնակավայրերու ամբողջական վերականգնման: Միութեան յատուկ ուշադ-րութեան կեդրոնին են նաեւ սահմանային շրջաններու բնակչութեան ընկերա-տնտեսական խնդիրները:

«Երկիր»-ը իր գործունէութեան ընթացքին կ'իրակա-նացնէ նաեւ «Վան» նախագիծը, որուն հիմնական նպա-տակն է նպաստել Հայաստանի Հանրապետութեան սահման-ներէն դուրս՝ Հայկական բարձրաւանդակի եւ Սեւծովեան

աւազանի տարածքին ապրող ծագումով հայ բնակչութեան բնիկ ինքնութեան պահպանման, նոյն տարածքի էթնիկ խումբերու եւ Հայաստանի բնակչութեան միջեւ միջմշակու-թային կապերու հաստատման ու զարգացման, ինչպէս նաեւ աւանդական երաժշտութեան եւ ոչ նիւթական մշակութային ժառանգութեան այլ ճիւղերու ուսումնասիրութեան եւ անոր մէջ առկայ հայկական շերտի վերհանման:

«Վան» ծրագրի իրականացման ծիրէն ներս ձեւաւոր-ուած էր գիտահետազոտական արշաւախումբ մը, որ 2011-ի Յուլիս 18-էն մինչեւ Օգոստոս 4 այցելած եւ ուսումնասի-րութիւններ կատարած է Համշէնի, Տերսիմի, ինչպէս նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի կարգ մը այլ բնակավայրերու մէջ:

Արշաւախումբի կազմին մէջ ընդգրկուած էր առանձին հետազոտական խումբ մը, որուն մաս կը կազմէին ազգագ-րագէտ Հրանոյշ Խառատեանն ու արեւելագէտ Անոյշ Յով-հաննիսեանը, որոնք հետազոտութիւններ կատարած են յատ-կապէս Տերսիմի (Տերսիմը մաս կը կազմէր հայոց պատմական

Այս էջը կը հովանաւորեն Ս. եւ Ս. Լեւոն եւ Միք Կապետեան

Մոփքին, կը գտնուի Վանայ լիճէն հիւսիս արեւմուտք, հիւսիսէն՝ Երզնկա, հարաւէն՝ Խարբերդ, արեւելքէն՝ Պինկէօլ-Մուշ եւ արեւմուտքէն՝ Սեբաստիա) մէջ՝ հաւաքելով ազգագրական բնոյթի հարուստ նիւթեր:

Տերսիմի (քեմալական իշխանութեան օրերուն պաշտօնապէս անուանուած է Թունչէլի, սակայն տեղացիները կը շարունակեն զայն անուանել Տերսիմ) հետազօտական արշաւի մասին զրուցեցինք ազգագրագէտ Հրանոյշ Խառատեանի հետ:

Հարց- Ինչպէ՞ս եղաւ Ձեր համագործակցութիւնը «Երկիր» միութեան հետ:

Պատասխան- Ես շատ վաղուց ուզում էի Տերսիմ գնալ ուսումնասիրելու: Պատահաբար «Երկիր» միութեան աշխատողներից մէկը ինձ պատմեց «Վան» ծրագրի եւ Մնձուրի փառատօնի իրենց մասնակցութեան մասին եւ ես ուղղակի գնացի եւ ասեացի՝ ի՞նչ կը լինի, եթէ դուք այդ ծրագրում ներառէք նաեւ երկու հետազօտողներ: Համաձայնուցին՝ պայմանով, որ մենք մեր նիւթերը տրամադրենք նաեւ իրենց արխիւներին, իսկ ես միայն ուրախ եմ դրա համար, որովհետեւ նիւթերը որքան շատ տեղերում լինեն, այնքան ուրիշ հետազօտողների համար մատչելի կը լինեն:

Հ- Ձեր այս հետազօտութեամբ կարելոր նիւթեր հաւաքեցի՞ք:

Պ- Այո, շատ կարելոր էր մեր հաւաքած նիւթերը ունենալը: Հալաճեանի գիրքը՝ «Տերսիմի Ազգագրութիւնը», որտեղ շատ հարուստ տեղեկութիւններ կային եւ զգալիսս եւ քուրմանճիախօս, տուեալ դէպքում սիւննի մահմետական քրտերի եւ ալեւի զգալիսս հատուածի մասին եւ բնականաբար, նախ եւ առաջ գրեթէ հարիւր տարի է անցել: Ճիշդ է, Հալաճեանը երեսունական թուականներին է շարագրել այս նիւթերը, բայց դրանք իր ու այն մարդկանց յիշողութիւններն

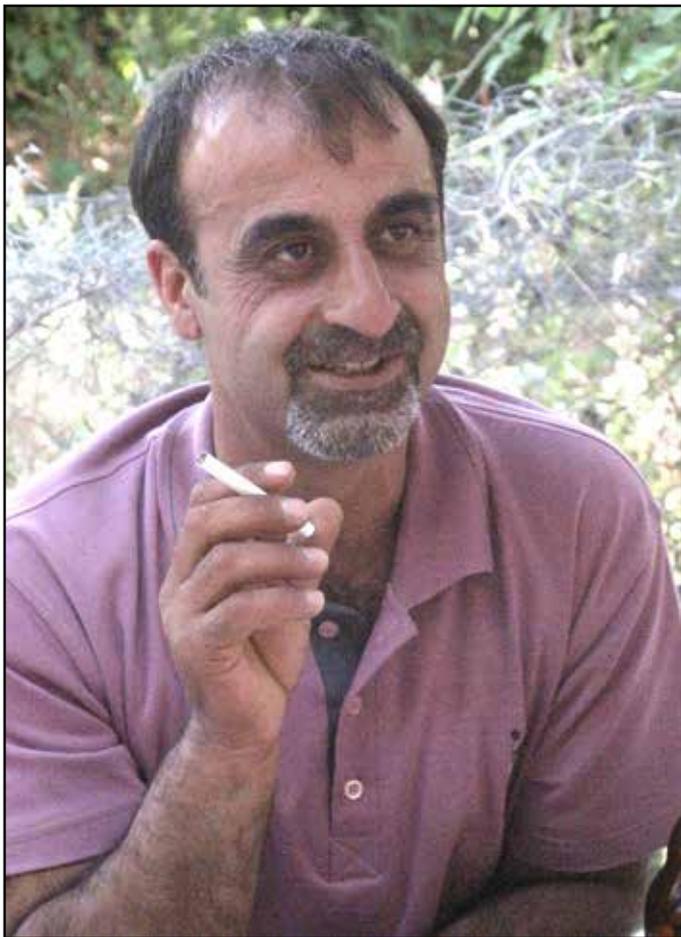
Հրանոյշ Խառատեան

էին, ովքեր մինչեւ 1914 թիւ այնտեղ են եղել: Ինքը՝ Հալաճեանը, տերսիմցի էր եւ Հալաճորի Սուրբ Կարապետում ուսուցիչ: Նա շրջագայել է այնտեղ, գրառումներ է արել, բայց այդ բոլոր գրառումները յետագայ քսան տարիներին է շարագրել: Փաստօրէն Տերսիմի մասին յետ ցեղասպանական շրջանի զարգացումների վերաբերեալ որեւէ արժանահաւատ ականատեսի եւ հետազօտողի նկատառումներ, նիւթեր, դիտարկումներ, վերլուծութիւններ չունէինք, իսկ Տերսիմը բացառիկ մի տարածք էր: Նախապէս էլ գիտէինք, որ բացառիկ է, որովհետեւ Տերսիմը իր աշխարհագրական դիրքով եւ նախկին կիսանկախ վիճակով զգալիօրէն տարբերում է Թուրքիայի այլ եւ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներից. այստեղ

1938-ի Տերսիմի ընթացիկ ընթացքի տարածաշրջանի աշխարհագրական քարտէսը

Այս էջը կը հովանաւորեն Ս. Եւ. Մ. Լեւոն Եւ Երոյր Միւսիան

Տերսիմի Հարսիկ գիտի բնակիչ Ալին, այժմիսացած հայ է

նոյնիսկ ցեղասպանութեան մասին տեղեկութիւնները մեզ միշտ չէ որ հասու են եղել: Գիտէինք նաեւ, որ այլ տարածքներից առանձին փախստական փրկուած հայեր՝ որոշ պաշտպանութիւն են գտել Տերսիմում: Սրանք տարբեր տեղերում, տարբեր հատուածներով արուած տեղեկութիւններ էին, բայց որեւէ համահաւաք չկար: Ես միշտ մտահոգ եմ, որ Թուրքիա հետազօտութիւն անելը միշտ չէ, որ հնարաւոր է լինելու եւ կարծում եմ, որ ներկայիս քաղաքական զարգացումներն էլ տանում են նրան, որ յառաջիկայում Թուրքիան իր հարեւանների հետ ունենայ աւելի բարդ, գուցէ նոյնիսկ ռազմական խնդիրներ. այն ժամանակ շատ աւելի դժուար կը լինի հետազօտութիւն կատարելը: Այս բոլորը միասին եկան գումարուելու եւ հնարաւորութիւնը օգտագործելու՝ գոնէ մի հետազօտութիւն անել: Մենք «Երկիր» միութեան խնդրեցինք փորձել իրենց հետ ճամբորդութիւնը, ստեղծել այդ առիթը: Մարդիկ սիրով համաձայնուեցին ու ստեղծեցին պէտք եղած հնարաւորութիւնները:

- Հ- Եւ «Վան» խումբի հետ ուղղուեցաք Տերսիմ:
- Պ- Մենք «Վան» խումբի հետ գնացինք մինչեւ Համաշէն, իրենք մնացին, ես եւ Անոյ Յովհաննիսեանը «Երկիր» միութեան մի ուրիշ ներկայացուցչի հետ՝ երեք հոգով շարունակեցինք ճանապարհը Թուրքիայի ներսում: Գնացինք էրզ-

րում, Խարբերդ, այնտեղից Տերսիմ (Թուրքիա) եւ երկու շաբաթ աշխատեցինք այդ տարածքում:
Ունենք առաջնային տպաւորութիւններ. եզրակացութիւններ անելու համար դեռ վաղ է, նիւթերը դեռ լաւ վերլուծուած չեն, այնպէս որ եզրակացութիւն բառը վերապահումով կ'օգտագործեմ: Եղանք 19 բնակավայրերում: Շատ խտացուած աշխատանք ենք տարել: Տեղացիները մեզ շատ սիրով օգնեցին, ուղեկցողներ ունէինք, մեզ օգնեց նաեւ Թուրքիոյ մեր գործընկեր «Անատոլու Կուլտուր» (Anadolu Kultur) կազմակերպութիւնը:

Հ- Կը պատմէ՞ք, թէ ինչ կազմակերպութիւն է «Անատոլու Կուլտուր»:

Պ- «Անատոլու Կուլտուր» կազմակերպութեան հետ մենք վաղուց ենք համագործակցում: Ես նոյնիսկ իրենց հետ համատեղ գիրք եմ հրատարակել՝ կոչւում է «Խօսելով միմեանց հետ», որ անգլերէն, թրքերէն եւ հայերէն լեզուներով է գրուած: Գրքի մի մասը գրել է Թուրք հեղինակ Լէյլա Նէյզի, միւս մասը ես եմ գրել: Մեր նպատակն էր փորձել հասկանալ, թէ նախկինում Արեւմտեան Հայաստանում ապրած եւ ցեղասպանութիւնից յետոյ տարբեր ձեւերով (գաղթ, փախուստ...) փրկուած ու Հայաստանում հաստատուած ներկայիս սերունդը ի՞նչ յիշողութիւններ ունի նախնիների թրքական անցեալի մասին: Նոյն նպատակը կար թրքական կողմում՝ հասկանալ այսօրուայ Թուրք հասարակութեան տարբեր շերտերը, ի՞նչ պատկերացում ունեն Հայաստանի եւ հայերի մասին եւ փորձել հասկանալ այդ յիշողութիւնները՝ որեւէ հնարաւորութիւն տալի՞ս են արդեօք, որ այս երկու ժողովուրդների միջեւ խօսակցութիւն ընթանայ, երբեւէ ինչ որ չափով հաշտ ապրելու համար... Կարող եմ վստահ սասել, որ մենք մեր հետազօտութիւնում՝ իմ կարծիքով, եղել ենք անկողմնակալ:

Վերջին երեք չորս տարիներին «Անատոլու Կուլտուր» կազմակերպութիւնը կարծէք թէ զգալի չափով հայ-թրքական ծրագրերի է ուղադրութիւն դարձնում: Ենթադրում եմ, որ սա մասամբ թրքական քաղաքականութեան է:

Առ այժմ կարող եմ ասել, որ «Անատոլու Կուլտուրը» մի կազմակերպութիւն է, որի հետ հաճոյքով կարելի է համագործակցել եւ այդ կազմակերպութիւնը չի փորձում թելադրող դիրք գրաւել, փորձում է արդիւնաւէտ լուծումներ գտնել, գուցէ երկու կողմերի մօտեցումները որոշ շրջանակի մէջ տեղաւորելու համար:

Տերսիմի հետազօտութիւնների հարցում այս կազմակերպութեան մասնակցութիւնը մեր ծրագրին շատ զգալի էր. նրանք մեզ զգալի ալեւի մի ընտանիքի բնակարան գտան, տանտէրերը ապրում էին Սթամպուլում եւ Տերսիմի իրենց բնակարանը սիրով եւ անհատոյց տրամադրեցին մեզ՝ մեր հետազօտութիւնը կատարելու համար: Նրանք մեզ տուեցին նաեւ մարդոց հասցէներ եւ անուններ, ովքեր դէմ չէին լինի օգնել մեզ: Սա էր նրանց օգնութիւնը, որ համարում եմ մեծ օգնութիւն:

Հ- Տերսիմցիներու հետ ձեր շփումը ինչպէ՞ս ընթացաւ:

Պ- Տերսիմը փոքր տարածք ունի եւ ցանկացած օտար մարդ հետաքրքրութիւն է յառաջացնում, հայ մարդը առաւել եւս, որովհետեւ կարելի է ասել, որ այսօրուան Տերսիմի բնակչութեան (այժմ կը կազմէ 90 հազար) գոնէ կէսը, ոչ վաղ

Այս էջը կը հովանաւորեն Ամուէլ Թափն, Դէորգ եւ Պուրբն Քօստան

JIMMY THE GREEK

A taste
of the
old world
restaurants

Մեդիականատեր՝ Չարեհ Շահինեան

FAIRVIEW MALL

1800 Sheppard Ave. East
Toronto ON M2J 5A8

(416) 498-8475

CHICKEN SOUVLAKI

With Pita & Salad
We Always Use Fresh,
High Quality Ingredients.

CHICKEN SOUVLAKI

Fresh, Healthy & Delicious!

CHICKEN GREEK

Always Fresh White Chicken
Never Frozen!

GYROS PITA & SALAD

Our Delicious
Whole Wheat Pita
Bread Has 4 Grams of Fibre!

SPINACH CHEESE PIE

Handmade Phyllo Dough

GREEK SALAD

Our Kalamata Olives
Are Plump,
Juicy & Full Of Flavour

ROAST CHICKEN DINNER

Our Spice Mix Has
No MSG- Zero Trans Fat

GYROS DINNER

Delicately Seasoned
Beef & Lamb

BAKLAVA

Satisfy Your Sweet Tooth

▲ GREECE IS A TASTE AWAY

© Jimmy The Greek Group Inc. 2014. All Rights Reserved.

www.jimmythegreekgroup.ca

անցեալին ալեւիացած հայեր են:

Այդ մարդկանց կողքին ի բնէ զազախօս ալեւիները (այսօրուայ նախկին հայերը նոյնպէս զազախօս են) ճանաչում են եւ գիտեն յականէ յանուանէ, թէ ովքեր իրենց հարեւաններից, ընդամէնը 70-80 տարի առաջ դեռ հայ քրիստոնեաներ էին, եւ այսօր իրենց նման զազախօս ալեւիներ են, նրանք սկզբունքօրէն ալեւի են ընկալուում, ե՛ւ իրենք իրենց ընկալմամբ, ե՛ւ նախկին ալեւիների ընկալմամբ: Բոլոր դէպքերում հայ մարդը յատկապէս, եթէ հետազօտական խնդիրներ ունի այնտեղ, անմիջապէս յայտնի է դառնում եւ այս խնդիրներով հետաքրքիր մարդիկ իրենք էլ էին գալիս մեզ գտնում: Միւս խնդիրն էլ կար. շատ ուշադրաւ էր այն փաստը, որ մենք զուտ հայկական խնդիր չէինք դրել միայն հայկական զանգուածով կամ ալեւիացած հայերով հետաքրքրուել եւ նիւթեր հաւաքել, մեզ համար տարածքը ինքնին շատ հետաքրքիր էր, բայց անկախ նրանից, թէ մարդը այսօր հայ է, նախկինում զազա ալեւի էր, կամ մէկ այլ ինքնուրուի ունէր, բաւական էր, որ նա իմանար հայ ենք, անմիջապէս սկսում էին պատմել իրենց հայկական յիշողութիւնները: Գուցէ նրանց թւում էր, որ քանի մենք հայ ենք, ուրեմն առաջին հերթին միայն հայերով ենք հետաքրքրուում, գուցէ նաեւ այն պատճառով, որ այդ յիշողութիւնները եւ հայկական ներկայութիւնը այնքան անքակտելի են, որ դժուար է երբեմն տարանջատել:

Գիւղերից մէկում, ուր գնացել էինք հանդիպելու մի փերի (իմաստուն մարդ, կրօնական գիտակ, որ ընտանիքի մէջ ժառանգաբար կը փոխանցուի հօրմէն որդիին, հեղինակաւոր անձ, թրքերէն կը նշանակէ՝ սուրբ իմաստուն, քրտերէն՝ տարեց մարդ) հետ, որ մեր առաջին խօսքից՝ բարեւ ձեզ, Հայաստանից ենք, հայեր ենք՝ յետոյ ասաց՝ «մենք այս գիւղը հայերից չենք խլել, այս գիւղը հայերից խլել են Բալուի սիւննի քրտերը, յետոյ նրանք մեզ մաս մաս վաճառել են, եւ հիմա մենք ենք այստեղ ապրում»: Ուզում եմ ասել, բառը ինքը դառնում է կամ «սեզամ բացուիր», կամ հակառակը՝ «անմիջապէս փակուիր»:

Հ- Հետազօտութիւններու ընթացքին ձեզի համար անակնկալ տեղեկութիւններ պարզեցի՞ք:

Պ- Այո. մեզ համար անակնկալներ շատ կային: Ինչպէս պարզուեց, Տերսիմում եղել են հայկական գիւղեր, որոնց ամբողջ բնակչութիւնը հայեր են եղել եւ 1915 թիւը նրանց շրջանցել է, այդ մարդիկ թուրքիայի տարածքում 1915 թուի ցեղասպանութեան յիշողութիւն չունեն: Տերսիմը, ինչպէս յայտնի է, 1915 թուին կիսանկախ էր, դրա համար էլ թրքական կառավարութեան համար այդպէս փուշի նման միշտ մնում էր՝ մինչեւ 1938-ի ջարդերը:

Հայկական այդ գաւառներում 1915-ին ջարդ չի ինքնու մի շարք գործօններ կան, բայց կարծում եմ ամենագլխաւորը եւ ամենաառաջինը այն էր, որ տերսիմցիները չէին ուզում հպատակուել թուրքական իշխանութեան եւ թուրքական իշխանութեան ծրագրերը չէին իրականացնում. իրենք իրենց մէջ միշտ ըմբոստանում էին. սա դեռ ոչ վերլուծական առաջնային դիտարկում է: Տերսիմի տարածքի մեծ մասը ի հարկէ ցեղասպանութեան ենթարկուել է՝ խաբարդը ամենէն ահաւոր կոտորածի տարածքն էր, Բալուն եւալն: Ես նկատի ունեմ կան նաեւ մեզ անյայտ այնպիսի դէպքեր, երբ բուն Տերսիմի զազա ալեւի բնակչութիւնը փորձել է հայկական ամբողջ գիւղեր պաշտպանել, որպէս ալեւիական գիւղեր եւ իբրեւ այդպիսին ներկա-

Խոզրքոյ (ներկայիս՝ Ալանիազի) գիւղը Տերսիմի Մեծկերտ շրջանին մէջ կը գտնուի: Գիւղի բնակիչներուն մեծամասնութիւնը ալեւիացած հայեր են: Գիւղի բնակիչներէն Ջիշա Փոլատը (նկարը) կը հաստատէ, որ իրենք Տերսիմի հայկական Միւրաքեան ցեղախումբի շատաիղներէն են եւ իրենց պատկերակալ Հազա գիւղէն Խոզրքոյ հաստատուած են 1915-ին:

յացնել աշխարհին: Եղել են նաեւ ներքին տեղաշարժեր մէկ գիւղից միւսը, խառն բնակչութիւն ունեցող գիւղերում որպէս կանոն կոտորածներ չեն եղել, բայց տեղի զազախօս ալեւի բնակչութիւնը, հայերը պաշտպանելու որպէս գին՝ վերցրել է նրանց ունեցուածքը: Այսինքն՝ փոխհատուցման, գոհողութեան, փոխյարաբերութիւնների վերաիմաստաւորման գործօնը կար:

Մեր նիւթերում զգալի չափով կայ երկու կողմերի յիշողութիւններից բխած այն փաստը, որ մինչեւ 38 թուական այդ հայերը մնացել են նաեւ որպէս քրիստոնեայ հայեր, եւ Տերսիմի այս կիսանկախ վիճակը թուրքական իշխանութիւններին մղեց այն բանին, որ 36 թուականին նախ Հալւորի Ս. Կարապետը պայթեցրին, որ շատ կարեւոր սրբազան տարածք էր տեղի ամբողջ բնակչութեան համար եւ 38 թուականին՝ ի հարկէ Տերսիմի կոտորածները: Այդ կոտորածների ժամանակ բոլոր հայկական գիւղերը, որոնք դեռեւս մնացել էին կիսանկախ վիճակում, ենթարկուեցին կոտորածների:

Ինձ շատ զարմացրեց ու հետաքրքրեց այն, որ այսօրուայ ալեւի զազախօս բնակչութեան տարբեր տեսակի պատմութիւններում կամ ինչպէս իրենք են ասում՝ մասալաներում, շատ մեծ ներկայութիւն ունի հայկական տարրը. օրինակ ես ծայրից ծայր ձայնագրել եմ Գրիգոր Լուսաւորիչի պատմութիւնը, յաճախ անուններն էլ նոյնն են մնում, օրինակ Գրիգոր Լուսաւորիչը Կորկիս էր, Տրդատի անունը չկար, բայց թագաւորը կար, տարիներ շարունակ փոսում մնալու պատ-

Այս էջը կը հովանաւորեն Մ. եւ Ս. Սեյիկ եւ Տապիուհի Պէլիբաճեան

Dangerously Elegant

JEWELLERY THAT SETS YOUR HEART ON FIRE

 LUGARO *25* Anniversary

www.lugaro.com | Metropolis at Metrotown 604.430.2040 | Park Royal South 604.925.2043 | Mayfair Centre 250.382.2040

ALL ITEMS: DIAMONDS & 18K WHITE GOLD, RING: 1.75 CARAT TW, PENDANT 2.10 CARAT TW, BRACELET 10.08 CARAT TW

մուծվելը, ամէն օր հաց գցելու պատմութիւնը կար, Հոփսի-սիմեանց կոյսերու պատմութիւնը կար՝ առանց անուաններու եւ այլն:

Տերսիմուս դեռ կան պատմողներ՝ հեքիաթասացներ, մասալաներ իմացողներ, որոնց ասում են պապա կամ փրերեր: Մենք աւելի շատ պապաներից եւ բիրերից էինք գրանցում, բայց Տերսիմի աշխարհայ մտաւորականներն իրենք էլ են գրանցում եւ նոյնիսկ փորձում են մոտեւաւորել իրենց պատմութիւնները եւ երբեմն եւ մտաւորականներից գրանցում էի մի մոտեւաւորած պատմութիւն, յետոյ խնդրում էի, որ ես հանդիպեմ այդ հեքիաթներ պատմողներին, որից ինքը ստեղծել էր իր մոտեւը եւ տեսնում էի տարբերակները այդ պատմութիւնների: Տերսիմի բնակաւորման մասին շատ ուշագրաւ պատմութիւն կար. Քուրէյշա աշխրէթ (ցեղախումբ) կար, նրա պատմութեան հիմքը այն է, որ Քուրէյշը (այդ աշխրէթի առասպելական հիմնադիր նախահայրը) գալիս է Տերսիմ եւ հանդիպում է մի եկեղեցու հայ հոգեւորականի: Քուրէյշը տէրտէրին ասում է, այս ինչ լաւ է այս եկեղեցին, արի աշատեղ միասին ապրենք, տէրտէրը ասում է ինչո՞ւ միասին ապրենք, այս մեր տարածքն է: Քուրէյշը երկար համոզելուց յետոյ, տէրտէրին ասում է արի պայման դնենք՝ ով յաղթի իր ասածը կը լինի. դնում են տարբեր պայմաններ՝ նետ ձգել եւ այլն: Յաղթում է Քուրէյշը եւ նրանք միասին շատ լաւ ապրում են, մինչեւ Սուլթանը Քուրէյշին կանչում է իր մօտ, նրան ենթարկում զանազան փորձանքների: Այսինքն՝ այս մասալայի մէջ արդէն, տերսիմցի պատմող պապան գիտի, որ այս տարածքում հայեր էին ապրում, եւ դա կայ նաեւ իրենց բանաւոր գիտակցութեան մէջ: Պատմութիւնը յստակ է. հայերի հետ համակցութիւնը եղել է որոշ փոխադարձ պայմանաւորութիւններով:

Պատմութեան շարունակութեան մէջ, գալիս է թուրքը՝ Սուլթանը, եւ նա սկսում է նրանց ենթարկել փորձութիւնների եւ այդ փորձութիւնները բաւական հետաքրքիր ժանրով են եւ միաստիկական եւ առարկայական եւայլն: Ուրեմն Սուլթանի այս ընդհանուր ֆոնը (համայնապատկերը) լրացուցիչ մտերմութեան հնարաւորութիւն է Քուրէյշի եւ եկեղեցու քահանայի հետագայ յարաբերութիւնների ձեւաւորման համար: Հաւաքեցինք այդպիսի բանաւոր շատ պատմութիւններ: Մենք աշխատում էինք նաեւ հաւաքել որոշ անձերի եւ ընտանիքների գերդաստանային կենսագրութիւնները. սա շատ հետաքրքիր մեթոտ է, որով փորձում ենք պարզել թէ մարդը քանի՞ սերունդ է յիշում: Մէկը մինչեւ չորս սերունդ՝ տոհմաւածաւորով, կէտ առ կէտ, որ անձը ո՞ւր գնաց, ի՞նչ կրթութիւն ստացաւ, ի՞նչ աշխատեց, ո՞ւր է հետ հանդիպեց, գրանցել էր: Երեք սերունդը շատերն են յիշում, եւ մենք երեք սերունդ ընտանիքի կամ իրար հետ կապ չունեցող մարդկանց կենսագրութիւնը փորձում ենք գրանցել, այդ կենսագրութիւնները վերականգնում են դարաշրջանի մի ամբողջ պատմութիւն, որ ցոյց է տալիս այս տարածքում եղած զարգացումները՝ թէ՛ հայկական, թէ՛ ալեւիական, պատմութիւն, որ փաստացի գրանցուած չի:

Հ- Տերսիմի մէջ հատուածական յարաբերութիւններ կա՞ն:

Պ- Հատուածական յարաբերութիւններ չեմ կարծում, որ լինեն, ես միշտ ուզում եմ հասկանալ հայկական ինքնութեան դրեւորումը, եթէ կա՛յ առհասարակ, բացի գիտակցութիւնը,

որ պապերը, ծնողները հայ են եղել: Կան առանձին մարդիկ, որոնք սկսում են այդ ինքնութեամբ շարժուել, վերահաստատել իրենց հայկականութիւնը: Օրինակ՝ կան մարդիկ, որոնց ինքնութեան վկայականում գրուած է մի անուն, իրենք կենցաղում օգտագործում են այլ՝ հայկական անուն. էնվէրը իր գիտակցական տարիքին շրջանաւորութեան մէջ է դրել Ասատուր անունը, կողքիններից ո՛չ մէկը դրանից չի դարձանում: Այդ ընդհանուր մշակութային կաթսան, այդ միջավայրը ինք շատ ծանօթ է այդ իրավիճակին եւ դա չի յառաջացնում յարաբերութիւնների տարանջատումներ, բայց կարծում եմ որոշ զգուշաւորութիւններ յառաջացնում է. օրինակ՝ իմ զազա հնուց ալեւի ծանօթները մտածում էին, որ իրենց հայկական ինքնութիւնը վերականգնողները գուցէ մտածում են հայկական մշակութային եւ էթնիկական աշխարհի հետ մասնաւոր յարաբերութիւններ ստեղծել, սրանից ի՞նչ կը բխի, դա լա՞ւ է, թէ՛ վատ, հարցականներ են: Ընդհանրապէս ալեւիզմը մարդակեղծում է, այսինքն նրանց համար առաջնային արժէք է համարում մարդը, կամ գոնէ այդպէս ասում են: Ալեւիզմը կրօններու օտարում չի՝ ես ալեւի եմ, բայց դու իսլամ մահմեդական, սիւննի, ես քրիստոնեայ՝ չկայ մէկը միւսից օտարում: Բայց քանի որ ընդհանրապէս տերսիմցի ինքը քանակապէս քիչ է, ինքն իրեն ինչ որ մի որակ է համարում, որի վրայ փորձում է կառուցել ինչ որ իմբային ինքնութեան ապագայ: Սրանք դեռ նոր երեւոյթներ են, այսինքն՝ վերջին չորս հինգ տարիներն է, որ Տերսիմում նախկինում հայ, պապերը հայ մարդը սկսել է խօսել հայ լինելու մասին:

Հ- Տերսիմցի նախկին հայերը իրենց հագուկապով, կենցաղով, աւանդոյթներով ու սովորոյթներով միւս տերսիմցիներէն կը տարբերի՞ն:

Պ- Տերսիմը շատ երաժշտական է՝ սազը իւրաքանչիւր երկրորդի ձեռքին է եւ իւրաքանչիւր երկրորդը երգում է: Երգերի մէջ զգալի են կրօնական, նաեւ քաղաքական թեմաները:

Հատուածական տարբերակիչ երեւոյթներ չկան: Եթէ մտնէք հայից ալեւիացած ընտանիք եւ բուն ալեւիական ընտանիք, որեւէ տարբերութիւն չէք տեսնի, կարող է երկու տեղերում էլ սերնդային տարբերութիւն լինի՝ տարեց կիներ ասիական գլխաշոր ունենայ, շալուարները, որ հագնում են, ե՛ւ այնտեղ, ե՛ւ այնտեղ կարող էք տեսնել:

Տարբերակիչ աւանդոյթներ չկան, բայց բուն զազա ալեւիների մէջ կան սովորոյթներ, որոնք հայ քրիստոնէութիւնից են գալիս: Դրա ամենացայտուն դրսեւորումը սրբազան տարածքներում մեծ չափով ընդունուած մոմավառութիւնն է, մատաղ անելը, որ իմ պատկերացմամբ հայկական ծէսով է արւում, բայց կրկնում եմ, սրանք դեռ շատ մակերեսային դատողութիւններ են ընդհանրացման հիմք ունենալու համար:

Կան որոշ սովորոյթներ. իրենք, օրինակ՝ հին աւանդական ալեւիները շատ են սիրում ասել, որ իրենք կաղանդ են անում հայերի նման (նոյն հայերէն կաղանդ բառն ալ կ'օգտագործեն), բայց իրականում, կաղանդ բառից բացի մնացած ամէն ինչը, ոչ զազա ալեւիների մօտ, ոչ ալեւիացած հայերի մօտ որեւէ հայկական երեւոյթ չի, բայց կաղանդ բառը, որ կայ, ինք արդէն մղում է այդպիսի պատկերացման: Սիրում են երկու կողմերն էլ ասել, որ մենք ունենք հայկական մշակութային շատ դրսեւորումներ, բայց չգիտեն դա որն է:

Սեյա Էջը կը հովանաւորեն Մ. եւ Ս. Միքէ եւ Կարօն Գասախանեան

RE/MAX
RE/MAX 3000 INC.
Agence Immobilière

9280 L'Acadie
Montréal Qc. H4N 3C5

Bur.: (514) 333-3000
Cell.: (514) 895-5889
Fax: (514) 333-6376

Appelez-moi pour votre
estimation gratuite

Arnaud Kuyumcu
Courtier Immobilier

Տերսիմի Խոզաթի շրջանի Էրկեն գիւղին մէջ կ'սպարին 50-60 ընտանիք, որոնք բոլորը պելուսցած հայեր են: Գիւղացիներուն մեծ մասը այժմ տեղափոխուած է Սթամպուլ: Գիւղին մէջ գտնուող հայկական եկեղեցոյ ատերակ պատերէն մէկուն վրայ տակաւին գոյութիւն ունի հայերէն արձանագրութիւն: Տարիներ առաջ, գիւղացիները իրենց պապենական եկեղեցին քանդած են թրքական բանակի զինուորականներուն հրահանգով, որպէսզի, իբրեւ թէ, այդ քարերը օգտագործուին գիւղի «դպրոցը» կառուցելու» համար:

Կայ ուշագրաւ ընդհանրական մի բան, որ սրբազան տարածքների քանակական բացարձակ մեծամասնութիւնը քրիստոնէական է:

Հ- Տերսիմցի նախկին հայերը Հայադարձուելու միտումներ ունին եւ այդ բայիւն դիմելով ի՞նչ խոչընդոտներու կը հանդիպին:

Պ- Ես երբեք այդպիսի խնդիր իմ առաջ չեմ դրել, ես ուրիշ հարց կը դնէի, ի՞նչ է նշանակում հայադարձութիւն. այո կան մարդիկ, ովքեր հիմա էլ հայադարձուել են, գնացել մկրտուել են: Այս հարցն էլ իր յետեւից բերող խնդիրներ ունի. նախ եւ առաջ ընդհանրապէս Պոլսոյ պատրիարքարանը, նաեւ այլ եկեղեցիներ, մինչեւ դատարանով մկրտութեան դիմողի պաշտօնական ինքնութիւնը չվերականգնուի կամ փոխուի մկրտութիւն չեն անում: Դատարանով ու վկաներով պէտք է ներկայացնեն, որ իրենց նախնիները բռնի իսլամացել են եւ հիմա իրենք ուզում են վերականգնել իրենց ինքնու-

թիւնը: Թուրքիայում սա հիմա արւում է առանց մեծ խոչընդոտի եւ կայ բաւական աւելացող ալիք ու տրամադրուածութիւն, բայց կան, օրինակ, մարդիկ, ովքեր Տերսիմի որեւէ գիւղում են ծնուել, պիտի գնան դատարանով ապացուցեն, սա դժուար մի բան է՝ վկաներ տանել, ծախս է պէտք: Գնում են, ուզում են առանց դատարանի փաստաթղթի մկրտուեն, հայ առաքելական եկեղեցին այս դէպքերում չի մկրտում, ո՛չ թէ որովհետեւ օրէնքն է խանգարում, այլ որովհետեւ տազնապ ունի, որ իրեն կը մեղադրեն՝ մարդկանց իսլամից քրիստոնէայ դարձնելու համար: Փոխարէնը սա անում է աւետարանական եկեղեցին եւ այս մկրտուածների մեծ մասը իրականում մկրտուած է աւետարանական եկեղեցում, բայց սա էլ էական դեր չի խաղում, քանի որ ո՛չ մկրտուածները գիտեն աւետարանական կամ առաքելական եկեղեցու հաւատքի կամ դաւանանքի տարբերութիւնը, ո՛չ էլ դա մարդկանց ինքնութեան հարցում ինչ որ էական դեր է խաղում, քանի որ այդ մկրտութեան վկայականում գրւում է ուղղակի քրիստոնէայ,

Այս էջը կը հովանաւորեն Ս. Է. Ս. Անթր. Ե. Սիկ. Կարդգէս Ե. Դզաւալի Օսմէան

ARZ

fine foods

the essence of
mediterranean gourmet

fine mediterranean prepared foods
always ready...
... even when you're not

don't forget to pick-up any of our fine dips;
always fresh, always delicious.

416 755 5084

1909 Lawrence Avenue East
Scarborough, Ontario M1R 2Y6

Հայերու եւ այլեիներու սրբավայր Հալոտրի գիւղի Ս. Կարապետ վանքը

Հալոտրի վանքը հոս կը գտնուէր մինչեւ 1936, երբ թրքական բանակը թնդանօթներով գետնին հաւասարեցուց զայն

Հալոտրի գիւղի ատերակներուն մէջ աչսօր չորս ընտանիք կ'ապրի. որոնցմէ մէկը այլեւիացած հայ ընտանիք

1938-ի Տերսիմի ապստամբութեան ընթացքին հայ եւ այլեի բնակչութիւն ունեցող Հալոտրի գիւղի տեղահանութիւնը: Գիւղացիներու մեծամասնութիւնը թրքական բանակին կողմէ գնդակահարուեցաւ

լինի դա հայ առաքելական եկեղեցու մկրտութիւն, լինի դա աւետարանական, իսկ այդ բառը բաւական է ինքնութիւնը վերականգնող մարդու համար՝ եթէ այնտեղ գրուած է քրիստոնեայ, իր պատկերացմամբ, ըմբռնմամբ եւ ընկալմամբ՝ ինքը հայ է:

Այլ խնդիր կայ՝ թէ Թուրքիայում հայութիւնը ի՞նչ բան է. Թուրքիայում հայութիւնը նախ եւ առաջ այսօր Սթամպուլում ապրող հայերն են: Ինչպէ՞ս են Սթամպուլում ապրող հայերը այս երեւոյթին վերաբերում՝ այլ խնդիր է:

Շատ տեղերում ինձ պատմում են, (Տերսիմը միակ դէպքը չի) որ նրանք իրենց իբրեւ հայ չեն ընդունում, իսկ իրենք աշխարհում ուրիշ տեղ, փորձ էլ չունեն՝ իրենց հայութիւնը ներկայացնելու: Երեւոյթը ինքը նոր լինելով, բերում է նոր մօտեցումներ եւ նոր ձեւաւորումներ են յառաջանում իր շուրջ: Ինչո՞ւ սթամպուլահայերը նրանց հայ չեն ընկալում եւ չեն ընդունում՝ այլ խօսակցութիւն է:

Նշեմ, որ Տերսիմում հայկական եկեղեցի չկայ. ենթադրենք այս մարդիկ որեւէ տեղ գնացին ու մկրտուեցին վերագարձան Տերսիմ, ասացին՝ ես հայ քրիստոնեայ եմ, ի՞նչ պիտի փոխուի իրենց կեանքում, երբ չյաճախեն եկեղեցի: Չգիտեմ, կա՞մ պէտք է մեկուսանան, եթէ արել են այդ քայլը, իրենց հայութիւնը հաստատող վարկ պիտի լինի, կա՞մ չպիտի լինի, հարց է: Սրանք բոլորը հարցեր են, որոնք յառաջանում են այդ մարդկանց մէջ:

Հ- Իրենց ինքնութիւնը արդէն վերականգնած տերսիմցիները ի՞նչ խոչընդոտներու կրնան հանդիպիլ:

Պ- Նախ, առայժմ երեւոյթը մասսայական չէ, երկրորդ՝ կան մարդիկ, որոնք խօսում են իրենց հայ ինքնութեան մասին եւ սկսում են դա արտայայտել խօսքով, վարքով, իսկ եթէ ուզենայ հայկական մի բան կազմակերպի՝ ի՞նչ պատմի, ի՞նչ անի: Լեզու չգիտեն, մշակութային կեանքի առանձնայատ-

Այս էջը կը հովանաւորեն Արմն, Արլու, Վահագն եւ Պուպինա Վոլայրեան

Pharmacie Nelly, Tania Kanou et Seta Marachian

AFFILIÉE À

JEAN COUTU

SETA MARACHIAN

Pharmacienne-Propriétaire

Հայերէն կը խօսինք

5855, boul. Gouin ouest

Cartierville (Québec) H4J 1E5

Tél.: (514) 334-8641 • Fax: (514) 334-6909

Հայ մասնագետներ տրամադրուած՝ հոգալու ձեր բոլոր կարիքները
Կը պատրաստենք ձեր բոլոր դեղագիրները, նոյնիսկ ուրիշ դեղարաններէ
Տարեցներու համար յատուկ 10% զեղչ (բացառեալ դեղերը)

Vaccination contre la grippe saisonnière Service professionnel et personnalisé

- **Infirmière sur place tous les mercredis**
- **Conseils sur le diabète:** lecteur de glycémie, alimentation, exercice
- **Analyses sanguines:** bilan lipidique complet (cholestérol), glycémie (taux de sucre)
- **Injections et vaccinations**
- **Vérification de la tension artérielle, moniteur de tension artérielle (24h)**
- **Conseils sur les produits orthopédiques** (cannes, marchettes)

**Livraison et cueillette de prescription gratuites
de Montréal et Laval**

Ouvert 7 jours/7 soirs de 9h à 22h

NELLY, TANIA KANOU

Pharmaciennes-Propriétaires

237, Côte Vertu, MTL
Tél.: (514) 331-2134

740, Côte Vertu, MTL
Tél.: (514) 744-2555

475, Côte Vertu, MTL
Tél.: (514) 744-0203

Խոզըքոյ գիւղի Միրաքեան տոհմի այս ընտանիքը կ'ապրի Գերմանիա: Ամառները կը վերադառնան հայրենի Տերսիմ: Ըստ կարգ մը պատմաբաններու, Միրաքեանները հայկական ազնուազարմ Մամիկոնեան նախարարական տոհմի շատաիղներն են: Կեդրոնը՝ ազգագրագէտ Խառատեան

կուժիւններ չգիտեն, պատմութիւն չգիտեն, նրանցից շատ շատերը նոր-նոր իմացել են, որ ընդհանրապէս Հայաստան գոյութիւն ունի:

Նրանց մի զգալի մասը 1938-ի քեմալական ուժերու կողմից տեղի ունեցած ջարդերի եւ 93 -94 Տերսիմի բնակավայրերի աւերման հետեւանքով յայտնուել է Գերմանիայում եւ Միամպուլում, ուր «բարեւ, ես հայ եմ» ասելը հայկական համայնքում ոչինչ ասել դեռ չի նշանակում: Սրան նախորդել էր քսան երեսուն տարի շարունակ Սասունում հատուածաբար ապրած եւ քրտախօս հայերի մուտքը Միամպուլ, որ ինքնին դեռ գործընթաց է զանազան ձեւախեղումներով եւ նոր տազնապներով, ազգային կեանքին մասնակցելու նրանց ցանկութիւնը, կամ էլ ցանկութիւնը մերժելու արդէն պոլսահայերի ձեւաւորուած վերաբերմունքը:

Պոլիսի հայկական համայնքը նաեւ տազնապ ունի, որ Տերսիմում վերաքրիստոնէացող հայը, կարող է ինչ որ չափով Պոլսահայ համայնքը հարուածի տակ դնել: Այդ բոլորը արդէն արտացոլում է Տերսիմում ապրողների վրայ եւ այնտեղ ապրողը դեռ մի քանի անգամ պէտք է մտածի, թէ իր կեանքում ինչեր կարող են առաջանալ այս փոփոխութիւններից:

Հ- Մկրտուող հայերու նպատակը ինքնուրուի վերականգնումն է, թէ այլ նպատակներ կը հետապնդեն:

Պ- Մի քանի խնդիր կայ. ալեւիացած հայը, որ ալեւիացած էր, որպէսզի չտարբերուի, քանի որ հայ լինելով տարբերում էր, հիմա ալեւի լինելով է տարբերում, եւ ալեւի լինելով ու տարբերուելով շարունակում է որոշ մասով մեկուսի մնալ թուրքական իրականութիւնից: Ուրեմն ինք դեռ երկար մտածում է՝ ալեւիզմը իր համար հարազատ բան է, մնա՞յ ալեւի, թէ սիւննի իսլամ դառնայ, որպէսզի չտարբերուի:

Նպատակների մէջ ես չեմ բացառում, որ մկրտուող հայը եւրոպաները գնալով ալեւի շատ հնարաւորութիւն կարող է ունենալ, որպէս հետապնդման ենթակայ կերպար ներկայանալ եւ շահել կեցութեան իրաւունք ու հնարաւորութիւն, քան որպէս ալեւի գնացողը, որովհետեւ սրանից բխում են

շատ որովհետեւներ: Եւրոպական մշակոյթը տարբեր վերաբերմունք ունի նաեւ ո՛չ թէ թուրքիայի եւ ո՛չ միայն թուրքերի, այլեւ թուրքիայից գնացող առանձին հատուածների վերաբերեալ եւ նրանց հետագայ թրքական ինթելեկտուալ-մարկման կամ եւրոպական ինթելեկտուալ՝ այսինքն, ալեւից վերաքրիստոնէացած հայը եւրոպայում միշտ եւրոպական քրիստոնէութեան հետ մերձենալու գոնէ տեսական աւելի մեծ յոյս կամ փոթենցիալ հնարաւորութիւն կը ներշնչի՝ ներգաղթեալների նկատմամբ քաղաքականութիւնը իրականացնողներին:

Վերջում ասեմ, որ Տերսիմում ինքնութեան մեծ փնտռուք կայ, թէ ով ի՞նչ է համարում շատ բարդ երեւոյթ է, ինքնութեան ընդհանրական մի անուն չկայ, բայց այսօր կարծէք ամէնից ալեւի բնորոշ եւ այս խմբի ինքնութիւնը ալեւի կոնկրետ ներկայացնող թերմինը (եզրոյթը) դառնում է աշխարհագրական թերմին՝ տերսիմցի: Ուրեմն, եթէ մենք խօսում ենք տերսիմցիների մասին, տերսիմցի ինքնութիւնը կրող մարդկանցից կարող ենք հանել Տերսիմում ապրող թուրք էթնիկ միաւորի ներկայացուցիչներ, որոնք որոշ չափով կան, ոչ շատ, հիմնականում գաւառական կեդրոններում են եւ պետական պաշտօնեաներ են: Ի հարկէ, զօրքի մէջ շատ կայ, բայց զօրքը տեղի ինքնութեան հարցեր չի վիճարկում, ուրեմն կան նաեւ որոշ չափով սիւննի քրտեր, քուրմանճիախօս քրտեր, որոնք տերսիմցիների ինքնութիւնը չեն կիսում: Այսպէս թէ այնպէս մենք կարող ենք ասել տերսիմցի բառը տուեալ դէպքում, եթէ պայմանական ինքնութեան մի թերմին օգտագործենք, որպէս միաւոր ներառում է իր մէջ Տերսիմում ապրող զագախօս ալեւիներին ու ալեւիացած հայերին այ սա տերսիմցին է, որ ոչ մի թերմինով համահաւաք մի բառով չի ներկայացնում ինքնիրեն եւ յաւերժ փնտռուք ունի այդ ինքնութեան:

Հարցազոյցը վարեց՝
Նայիրի Մկրտիչեան- Տաղեան

Այս էջը կը հովանաւորեն Ս. եւ Ս. Արքայ եւ Անիւս Գարրիէլեան

CARRERA & CARRERA

M A D R I D

WWW.CARRERAYCARRERA.COM

416 227-9200
Bayview Village Shopping Centre

Արցախի վերաբնակեցումը մեր բոլորի սրբազան առաքելությունն է

Ծ.Խ.- Արցախի ազատագրումը տարածքներու վերաբնակեցման հարցին մասին յաճախ անդրադարձած ենք մեր թերթի էջերով: Վերաբնակեցման հարցը մեր ազգային անվտանգության հետ շաղկապուած գերխնդիր է այսօր: «Հորիզոն»-ի Արցախի աշխատակից լրագրող Բելլա Լալայեանի կողմէ վերաբնակեցման չորս գիւղերու մասին ստորեւ ներկայացուած տեղեկատուութիւնը խիստ շահեկան է: Նշենք, որ յօդուածին մէջ նշուած գիւղերէն երկուքին մասին «Հորիզոն» անդրադարձած է 2002-ի եւ 2003-ի բացառիկ թիւերուն մէջ: 2003-ին, Հայկաւանի մէջ բնակութիւն հաստատած էին 50 հոգի (12 ընտանիք), այսօր այդ թիւը դարձած է 61 հոգի (11 ընտանիք), իսկ 2002-ին Եղեգնուտի բնակչութեան թիւը կը կազմէր 167 հոգի (34 ընտանիք), որ այսօր բարձրացած է 220-ի (47 ընտանիք):

Կովսական Տարագիր սուրիահայերի նոր բնօրրանը

Մեքենան սլանում է ասֆալթապատ ու ոլոր-մոլոր ճանապարհով դէպի Բերձոր՝ Քաշաթաղի շրջկեդրոն: Այստեղից արդէն Քաշաթաղը բաժանուած է երկու մասի՝ հիւսիսային, լեռնային Քաշաթաղի եւ հարաւային՝ նախալեռնային եւ հարթավայրային Քաշաթաղի: Այս անգամ իմ ուղղութիւնը դէպի հարաւային Քաշաթաղի Կովսական բնակավայրն է: Ծանապարհը երկար է, ուղեղում դասաւորելու մտքերը շատ:

Ինչպէս եղաւ, որ Ք.Ա. 7-րդ դարից այստեղ հաստատուած հայը, գլորելով ժամանակը դէպի պատմութեան գիրկը, անհետացաւ նրա էջերից: Ինչպէս եղաւ, որ 4-րդ դարից մինչեւ 18-րդ դարը՝ Արցախը, ենթարկուելով ու դիմակայելով քոչուոր ցեղերի, պարսիկների արաբների, մոնղոլների ասպատակութիւններին ու կործանարար արշաւանքներին, պահպանեց իր դիմագիծը, մշակոյթը, հաւատարիմ մնաց իր կրօնին: Եւ ինչպէս եղաւ, որ խաղաղ ժամանակներում, շինարար հայը անկոչ հիւրի կարգավիճակում յայտնուեց իր օճախում, կուչ ու մուչ եկած, անօթեւան, անցանկալի կենտրոնի նման հետզհետէ աւելի փոքր անկիւն զբաղեցնելով իր տանը:

Մտքիս կծիկը քանդուել էր ու մեքենայի հետ գլորուում էր առաջ, ամէն մի ոլորանի հետ բերելով նոր յիշողութիւն:

Տեսնես ինչ ապրումներով պիտի այս ճամբաներով անցնէին այս հողերը ազատագրած մեր մարտիկները, որոնք բաղձալի երազանքը չտեսած, վայր դրեցին իրենց գլուխները, ուժքեր 70 երկար ու ձիգ տարիների գերութիւնից ազատագրեցին հայի շունչին ու խօսքին կարօտ հողերը:

Մեքենան առաջ է գնում, իսկ ճանապարհը կարծես չի կրճատուում: Տարածութիւնը թուում էր անձայրածիր... Եւ այս ամէնը գաւթել էին օտարները, հայրենիք չունեցող, ընդամէնը 20-րդ դարի սկզբին ձեւաւորուած մի պետութեան քաղաքացիներ, ուժքեր իրենց ատրպէյճանցիներ են անուանում:

Այսօր, այստեղ նորից հայն է ապրում, տանուտէրի իրաւունքով է ապրում, հողի հետ հաշտ ու խաղաղ, սիրով ու գորովանքով: Հեռուում երեւացող տրակտորը ջանասիրաբար հերկում էր դաշտը, իր հետեւից «նկարելով» հաւասար ու հարթ գծեր:

«Ժիրայրն է: Օրուայ որ ժամին էստեղով անցնէք, ինքը դաշտում աշխատում է», տեղեկացնում է իմ ուղեկիցը՝ Քաշաթաղի շրջվարչակազմի ղեկավարը:

Մենք ստիպուած էինք կտրել ժիրայրին աշխատանքից, որպէսզի մի քիչ զրուցենք, թէ որտեղից է, ինչպէս եղաւ, որ տեղափոխուեց Կովսական:

«Երբ հայրենքն է կանչում, մտածել-չմտածելու հարց չկայ: Որոշում ես ու գալիս», - հանգիստ ձայնով, մի քիչ էլ իմ հարցից զարմացած ասում է Սուրբիայի նախկին բնակիչ ժիրայր Տօնապետեանը:

«Այնտեղ ունէի ամէն ինչ, տուն, աշխատանք, բայց լեզու չունէիք, ոչ էլ հող: Վաստակս էլ լաւ էր, բայց եկայ, որովհետեւ քո հողի վրայ ապրելը աւելի պինդ է, աւելի լաւ», - շարունակում է զրոյցը Քաշաթաղի շրջանի նոր բնակիչը:

Ժիրայրը ընտանիքի հետ Կովսական է տեղափոխուել 2009 թուականի վերջին: Տեղաւորուել են երկյարկանի մի տան մէջ, որի նորոգման համար Արցախի իշխանութիւնները տրամադրել են որոշակի շինանիւթ՝ թիթեղ, պատուհաններ, դռներ: «Մնացածն էլ մենք կ'անենք, պարզապէս դաշտում գործը շատ է, չեմ հասցնում», - ասում է բազմազաւակ ընտանիքի հայրը:

Եօթ երեխաներից մեծը 16 տարեկան է, փոքրը 8 տարեկան: Տղաների հայրը հպարտութեամբ է խօսում այն մասին, որ իր զաւակները պիտի ծառայեն հայոց բանակում՝ հայրենիքի պաշտպանութեան գործում իրենց փոքրիկ ներդրումը կ'ունենան:

Իր մեծ ընտանիքի համար ժիրայրը ապագան Կովսականում ջերմ գոյներով է պատկերում՝ «Միայն այն, որ հայրենիքում ես, լաւ է: Այստեղ ամէն ինչը կայ նորմալ ապրելու համար, ուղղակի ծոյլ մարդու տեղ չի»: Հէնց առաջին տարում ժիրայրը ցանել է 25 հեքթար ցորեն, իսկ այսօր արդէն նրա ցանքի տարածութիւնները հասել են 100 հեքթարի: Սա վերջնագիծը չէ, յաջորդ տարի եռանդուն հողագործը մտադիր է նորից ընդլայնել հողատարածութիւնները, ցորենից բացի նաեւ մշակել հնդկացորեն, արեւածաղիկ, սոյա, մանաւանդ, որ ցանքատարածութիւնների մշակութիւնը այս տարի մի քանի անգամ հեշտացել է: Տեղի հողամշակները նոր սարք

Այս էջը կը հովանաւորեն Ս. Ե. Մ. Յակոբ Եւ Անահիթ Մէր Պաշտպանութեան

են կիրառման մէջ դրել, որի հեղինակները հէնց իրենք՝ հողագործներն են: Սարքի որոշ մասեր ունէին ձեռքի տակ, պակասն էլ ներկրել են Սուրիայից: Ստեղծագործ հողամշակները նոյնիսկ հաշուի են առել այն, որ հնարաւոր լինի սարքը ամրակցել Արցախեան դաշտերում գործարկուող ուսուսական արտադրութեան գիւղտեխնիկային: Այսպիսով հնարաւոր եղաւ հողի մշակման երեք միջոցառում կատարել միանգամից:

«Արդէն ունեմ սեփական տրակտոր, նաեւ նոր սարքից: Առայժմ այսքանը ինձ բաւարարում է, պէտք եղած դէպքում օգնում եմ նաեւ իմ հարեւան հողագործներին», - ասում է Ժիրայրը:

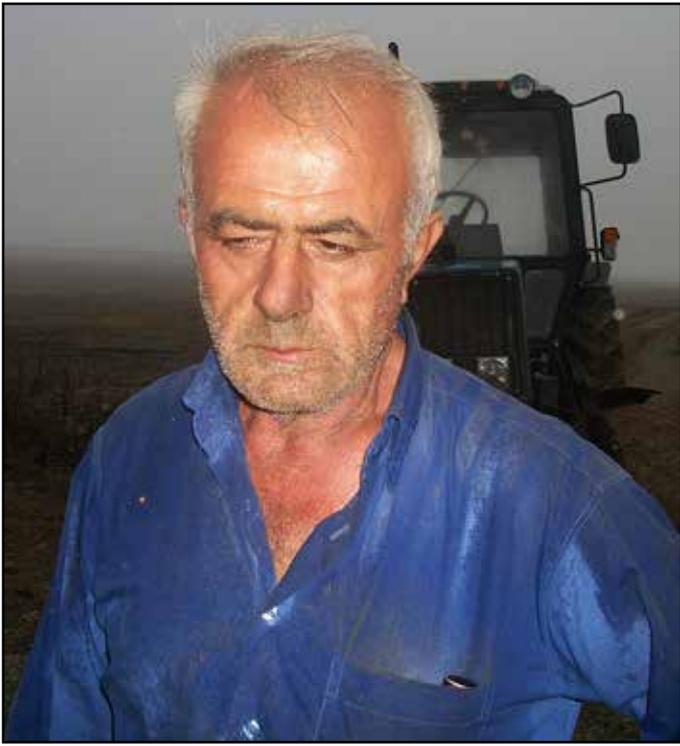
Տրակտորը ձեռք է բերել արտօնեալ վարկի միջոցով եւ ընդամէնը մէկ տարում արդէն հասցրել է լրիւ մարել վարկը: Ընտանիքի եկամուտն առայժմ միայն ցանքատարածութիւնների մշակութիւնն է: Սակայն հեռանկարում ուրուագծուած է անասնապահութիւնը: «Այս մասին խօսելը դեռ շուտ է: Ուզում եմ դաշտում հնարաւոր ամէն ինչ անեմ, յետոյ անցնեմ անասնապահութեանը, բայց ասեմ, որ դա այնքան էլ հեռու ծրագիր չէ», - վստահեցնում է Ժիրայրը:

Քաղաքական հարցերը եռանդուն հողամշակի, ինչպէս ասում են «ականջը չեն տաքացնում»: «Ինչ բանակցութիւն, ինչ բան... ով է խօսում հող ետ տալու մասին, էդպիսի բան չի լինում. ինչու պիտի ետ տանք, ում պիտի տանք...», - ազատագրուած տարածքների ճակատագրի մասին հարցս մի ամբողջ հարցերի շարան առաջացրեց վերջապէս իր հայրենիքը գտած, երկար տարիներ օտար ափերում դեգերած հայի մօտ: Ինձ թուաց, թէ իմ հարցից յետոյ նա այլեւս չի ուզում խօսել հետս, կասկածելով նոյնիսկ իրեն ազգակից լինելուս մէջ: «Սա իմ հայրենիքն է, իմ հողը, եթէ ես դրանում համոզուած չլինէի, նոյնիսկ ամսական մէկ միլիոն տոլար էլ տային, չէի գալ այստեղ: Իսկ հայրենիքը ուրիշին նուէր չեն տալիս», - վրդովուեց գրուցակիցս:

«Աշխարհի բոլոր ծայրերում, ուր էլ ապրում է հայը, յարգուած է, բայց բոլոր տեղերում էլ նա հիւր է: Մենք պիտի մտածենք մեր հողերը, մեր տարածքները կենդանացնելու, մեր երկիրը հզօրացնելու համար: Մենք դրախտ ունենք, արժէքը չգիտենք», - արդէն ոչ թէ իմ հարցերին էր պատասխանում

Կովասականի ուսումնարանը

Գամիշլիցի Ժիրայրը այժմ Կովասականի բնակիչ է

արմատներով տարօնցի Ժիրայրը, այլ աւելի շատ տարիներով իրեն տանջող մտքերն էր բարձրաձայնում:

Իր վերջնական հանգրուանը, նոր հասցէն Ժիրայրի համար հարաւային Քաշաթաղի Կովասական քաղաքն է: Այն հիմնադրուել է 1997 թուականին՝ սկզբում որպէս գիւղ, յետոյ զարգացման չափանիշներին համապատասխան ստացաւ քաղաքի կարգավիճակ:

Դժուար տարիներն՝ առանց ելեկտրականութեան, որ աւերուել էր պատերազմի տարիներին, առանց ջրի, հիւանդանոցի, դպրոցի, առանց հեռահաղորդակցութեան հնարաւորութեան, արդէն ետեւում են: Այսօր քաղաքը կայացել է իր բոլոր ենթակառուցուածքներով: Խնդիր է մնում հիւանդանոցի վերանորոգումը, որը կառավարութիւնը խոստացել է իրականացնել մօտ ժամանակները: Իսկ վաղուց սպասուած մանկապարտէզի շէնքի կառուցման աշխատանքները սկսուած են: Ֆինանսաւորողը գործադիր իշխանութիւնն է:

Կովասականն ունի 701 բնակիչ (2009-ին՝ 475): Միայն 2011 թուականին քաղաքն ընդունել է քսանհինգ նոր երիտասարդ ընտանիք: Պատրաստուած է ընդունել եւս վեց ընտանիքների՝ Սուրիայից: Շէնքը, որտեղից նրանց բնակարաններ պիտի յատկացուեն, վերանորոգման ընթացքում է: Միջոցները տրամադրում է «Թիւֆէնկեան» հիմնադրամը: Կայ նաեւ Սուրիայից պատրաստի տնակների ներկրման պետական ծրագիր՝ ընդհանուր առմամբ 120 հատ:

Շրջկեդրոնից եւ մայրաքաղաքից ահագին հեռաւորութիւնն եւս խնդիր չէ հարաւային թեւի բնակիչների համար: Շաբաթը երկու անգամ Կովասականից հաստատուած են երթուղիներ դէպի Ստեփանակերտ, Բերձոր, Կապան եւ Երեւան:

Բնակիչների մօտ 50 տոկոսը աշխատում է ենթակառուցաներում, բացի դրանից եկամուտների հիմնական աղբիւր է հողի մշակութիւնը: Աննկարագրելի ու անծայրածիր դաշտերում ցորենի, եգիպտացորենի, արեւածաղկի, հնդկացորենի

Այս էջը կը հովանաւորեն Ա. եւ Ս. Մեյրբոսու Եւ Օմիկ Գաւիթ-Ճեան

եւ այլ բոյսերի մշակութեամբ զբաղուելու հնարաւորութիւնները նախանձեղի են: Գործում են արտօնեալ գիւղատնտեսական վարկեր՝ ցած տոկոսով: Մշտական խմելու եւ ոռոգման ջուր, մինչեւ 2000 քառ. մետր տնամերձ, որի մշակումը ամբողջովին հոգում է տանտիրոջ սեղանը բանջարեղէնով ապահովելու հարցը: Պէտք է ասել, որ հարաւային Քաշաթաղում ձմեռը շատ կարճատեւ ու բաւականին մեղմ է լինում, ինչը հիանալի պայման է այստեղ անասնապահութեան զարգացման համար: Տեղացիները զբաղում են նաեւ մեղուաբուծութեամբ: Հիւանալի են հնարաւորութիւնները նաեւ ձկնաբուծութեան զարգացման համար: Քաշաթաղի լեռներից է սկիզբ առնում Արցախի ջրային պաշարների 80 տոկոսը: Հարաւային մասում Քաշաթաղը Իրանից զատում է Արաքս գետը: Այս գետի վրայ գտնուող հսկայական ջրամբարը մօտ ապագայում կը վերածուի հանգստի գօտու, ինչը զբօսաշրջութեան զարգացման հեռանկար է, նոր աշխատատեղերի եւ եկամուտների նոր աղբիւր:

Քաշաթաղի նկարագիրն ամբողջացնելու համար պիտի նշենք, որ 3404 քառ. քմ. (1313 քառ. մղոն) ընդհանուր մակերեսով այս շրջանի վերաբնակեցումը ռազմական նշանակութիւն ունի Արցախի համար:

Ամէնից առաջ՝ Արցախը Երեւանի հետ կապող հիմնական ճանապարհն անցնում է շրջկեդրոն Բերձորով, որը ստացել է նաեւ «Կեանքի ճանապարհ» անունը:

Հայաստանի հետ կապող մնացած երեք ճանապարհներից երկուսը նոյնպէս անցնում են Քաշաթաղի շրջանով՝ Ղափան-Ջանգելիան-Ջերբախլի, Մեղրի-Միջնաւան-Հոռադիգ:

Ջարգացած ու վերաբնակեցուած Քաշաթաղը ամուր հիմք է բանակցային դիրքորոշման հարցում: Այն փաստացի հիմք կը լինի, ինչը դժուար կը լինի փոխել:

Քաշաթաղի գիւղատնտեսական հարուստ տարածքը՝ Արցախի ինքնաբաւութեան հնարաւորութիւնն է:

Անդրադառնանք որոշ տուեալների:

Վաւերացուած տուեալների համաձայն, 1994-ին Քաշաթաղ են եկել 24 000 բնակիչ: Մի մասը ընդամէնը կարճատեւ դադար է առել այստեղ եւ հեռացել: Հաստատուած բնակիչների առաւելագոյն թուաքանակը գրանցուել է 2003-ին՝ 13 000 հոգի: 2008 թուականին շրջանում գրանցուել է 8000 բնակիչ:

Սա մի կողմից վերաբնակեցման քաղաքականութեան մէջ ԼՂՀ իշխանութիւնների անհետեւողականութեան, միւս կողմից որոշ ղեկավարների ֆինանսական անպատասխանատուութեան ու խարդախութեան հետեւանքն է: Հնարաւոր չէ նաեւ անտեսել այն հանգամանքը, որ ծրագիրը ընդամէնը ֆինանսական օժանդակ հնարաւորութիւն դարձաւ Հարաւային Հայաստանի բնակիչների համար: Շրջանին մօտ գտնուելը նրանք օգտագործեցին ժամանակաւոր այստեղ հաստատուելու, վերաբնակչի համար նախատեսուած բոլոր արտօնութիւններից օգտուելու համար՝ այդպէս էլ չդառնալով հիմնական բնակիչ: Այս բացթողումը վերացնելու համար վերջին տարիներին ԼՂՀ իշխանութիւնները մշակեցին ծրագրի իրականացման նոր մօտեցումներ: Այսօր արդէն Քաշաթաղ են գալիս միայն այստեղ մշտական բնակութիւն հաստատելու մտադրութիւն ունեցող մարդիկ:

2011 թուականին Քաշաթաղի շրջանն ընդունել է 230 նոր ընտանիք՝ 800 բնակիչով: Այսօրուայ դրութեամբ շրջանն ունի մօտ 10 000 բնակիչ:

1994-ից յետոյ ձեւաւորուած 94 համայնքի փոխարէն

շրջանն այսօր ունի 53 համայնք՝ ապահովուած ելեկտրակա-նութեամբ ու ջրով: Բոլոր համայնքներում հիմնովին լուծուած է դպրոցների հարցը: Բուժապասարկման խնդիրը եւս շուտով կը լուծուի: Բացի տեղերում բուժկէտերի կառուցման, գործող բուժհիմնարկները սարքաւորումներով համալրման հարցից, մի շարք համայնքներ ԼՂՀ նախագահի կողմից արժանացել են նուէրի՝ շտապ օգնութեան մեքենայի:

Շրջանի վերաբնակեցման ծրագրին անցած տարիների ընթացքում աջակցել են մի շարք կազմակերպութիւններ՝ տրամադրելով ֆինանսական եւ աշխատանքային օգնութիւն: Դպրոցների ու բուժկէտերի, բնակելի տների վերանորոգում, մանկապարտէզների կառուցում, բուժասարքաւորումներ, համակարգիչներ, գրքեր, հագուստ, խոշոր եղջերաւոր անասունների տրամադրում. սրանք տարբեր կազմակերպութիւնների կողմից Քաշաթաղում իրականացրած մարդասիրական միջոցառումներն են: Այս շրջանը աշխարհի տարբեր անկիւններում գտնուող հայերի համար հայրենիքի հանդէպ ունեցած զգացումների դրսեւորման միջոց է...

Հայկաւան Ազատամարտիկ Հայկի գիւղը

Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզ եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն... առաջին հայացքից տարբերութիւնն ընդամէնը կարգավիճակի կամ մէկ բառի մէջ է, սակայն իրականում 1994-ին ազատագրուած Արցախը նոր կարգավիճակն իր արտացոլումը գտաւ արցախցու կեանքի բոլոր բնագաւառներում: Ամենապարզ ու տեսանելի փոփոխութիւնն նրա աշխարհագրական սահմանների եւ Արցախի քաղաքական քարտէսի վրա միայն հայկական անուններով նշմարուած գիւղերի մէջ է, որոնց շարքում է նաեւ Հայկաւանը:

Ինձորեակ, Արեւշատ, Ջրաբերդ... Հագրութի հարաւային մասի երեք հայկական գիւղերի մէջ էր խցկուել ատրպէյ-ճանական փոքրիկ Սիրիկ գիւղը: Սա էր ատրպէյճանցիների քաղաքական խորամանկութիւնը: Դարան մտնել հարեւանութեամբ, որ հայի անասունը գողանան կամ բանջարանոց թալանեն, կամ հայի աղջկան առեւանգեն, իսկ եթէ հայուհին չհնազանդի, հանգիստ սպանեն ու հետքը կորցնեն: Այդպէս էլ Սիրիկը. մեխի նման խցկուել էր երեք հայկական գիւղերի մէջտեղ եւ պարբերաբար վնաս էր հասցնում հարեւաններին: Առաջին լուրջ բախումը այստեղ ատրպէյճանցիների հետ եղել է 1919 թուականին: Հայի արեան ծարաւ թուրքերը վառել էին Արեւշատ գիւղը: Բայց շինարար ու խաղաղասէր հայի համբերութիւնը սպառուեց ու կրակը լափեց արիւնարբու ու սոված գայլերի ատրպէյճանական բոյնը: Սիրիկը 1919-ին այդպէս դատարկուեց:

Սակայն ժամանակը հոսեց ու կրկին կենդանացաւ թուրքի բոյնը: Երկրորդ անգամ դարանակալած թշնամու հարեւանութիւնից ազատուեցին գոյապայքարի տարիներին, իսկ 1994-ին արդէն հայկական անունով այս գիւղում՝ Հայկաւանում, բնակութիւն հաստատեց առաջին հայ ընտանիքը: Գիւղը կոչուել է 20-րդ դարի սկզբներին այս ձորակում քաջ յայտնի հրամանատար Հայկ Բաղասեանի անունով, ում սպանել էր դարանակալած թուրքը: Հետագայում նրա թուրքի պատիւ իր պապիկի կոչուեց Հայկ, ով նոյնպէս ընկաւ թուրքի ձեռքից արդէն արցախեան ազատամարտի տարիներին:

Այս էջը կը հոսի ամառը Մ. Եւ Մ. Դոյնաւ եւ Մարո Գալուստեան

«Այս տարածքի վերաբնակեցումը ռազմավարական նշանակություն ունի Արցախի համար; Սահմանակից գիւղերի կայացումն ամէնից առաջ ամրապնդում է սահմանները: Բացի դրանից գիւղատնտեսութեան, մասնաւորապէս, անասնապահութեան համար հիանալի են պայմանները»,- պատմում է Հայկի գերդաստանի զաւակ՝ պատգամաւոր Վահան Բաղասեանը, (նոյնպէս ազատամարտիկ, 1994-95 եւ 1999-2001 Հազրութի վարչակազմի ղեկավար), ում նախաձեռնութեամբ սկսուեց Հայկաւանի վերաբնակեցումը:

Սկզբնական շրջանում վերաբնակեցման ծրագիրը հետեւողական ու կազմակերպուած բնոյթ էր կրում: Միանգամից 20 ընտանիքներ տեղափոխուեցին Հայկաւան, որտեղ տների մի մասը վերանորոգուել ու կառուցուել էր ՀՅԴ «Արցախ» ֆոնտի շնորհիւ: 1995-ի սկզբին Հայաստանի նախագահ Լ.Տ Պետրոսեանի հրամանով դադարեցուեց ՀՅԴ-ի գործունէութիւնը, որը պատճառ եղաւ 80 բնակիչ ունեցող Հայկաւանում տների վերակառուցման ծրագրի ընդհատմանը: 2000 թուականին բնակիչներին թիւը Հայկաւանում, ըստ Վահան Բաղասեանի, աւելի քան հարիւր էր: Կառավարութեան օգնութիւնը վերաբնակիչներին կրում էր տեղափոխման ծախսերի հատուցման, մանր եղջերաւոր անասունների, ընտանի թռչունների տրամադրման բնոյթ:

Տիգրան Գրիգորեանի ընտանիքը Հայկաւանում բնակութիւն հաստատած երկրորդն էր: «Համարեա բոլորս երկրաշարժի գոտուց ենք: Եկել ենք, քանի որ գոնէ տուն, անասուն տալիս էին, իսկ դա մեզ համար մեծ բան էր»,- պատմում է Տիգրանը, ով այն ժամանակ ունէր ընդամէնը մէկ երեխայ: Բնակութեան առաջին տարիները, որոնք բաւականին լուրջ փորձութիւն եղան երիտասարդ ընտանիքի համար, արդէն ետեւում են: «Առաջին երեք տարիները չունէինք լոյս, ջուր: Չկար հեռախօսից օգտուելու հնարաւորութիւն: Այդպէս գոյատեւեցինք երեք տարի, որից յետոյ վերակազմուեցին ելեկտրագծերը: Ջրի հարցը նոյնպէս լուծուած է մեր իսկ ջանքերով: Հեռախօսակապն էլ կայ»,- պատմում է արդէն 7 զաւակների հայրը՝ Տիգրանը: Մեծ աղջիկը արդէն ամուսնացել է եւ ապրում է Հայկաւանում: Թոռնիկի են սպասում: Փոքրի մի տարին նոր պիտի բոլորի: Հէնց այս փոքրիկի ծնուելու առթիւ բազմազաւակ ընտանիքը կառավարութիւնից նուէր ստացաւ՝ բոլոր յարմարութիւններով նորակառոյց տան բանալիները, որ գտնուում է հին տան հարեւանութեամբ: Այս նուէրը նրանց համար նաեւ հպարտանալու առիթ է՝ «պետութիւնը չի մոռացել մեզ», ասում է Տիգրանը: «Դժգոհելու առիթ չունեմ, ետլա ենք գնում»,- մեծահոգաբար շարունակում է Տիգրանը, ում հետ զրոյցի ընթացքում պարզեցինք, որ ունեցած երեք կովերից մէկը մահացել է ծնելու ժամանակ, միւսին դայլերն են կերել, երրորդն էլ ծախել են որոշ հոգսերից ազատուելու համար: Նորից անասուն գնելու միջոցներ Տիգրանը չունի, նաեւ վախենում է, որ բախտն այս անգամ էլ չար կատակ կ'անի: Տան սննդի պաշարները լրացնում է տնամերձ դաշտը մշակելու շնորհիւ: Մրգատու ծառերի առատութիւնն եւս որոշակիօրէն թեթեւացնում է հոգսերը:

Ի հակադրութիւն Տիգրանի, միւս զրուցակցիս՝ Յակոբ Մովսիսեանի դժգոհութիւնը սահման չունէր՝ «այսքան տարիներից յետոյ, ինչու պիտի ես յարմար առիթի սպասեմ, որ թողնեմ գնամ»: 1995 թուականից այստեղ հիմնաւորուած, այդ տարիներին Հայկաւանում շրջվարչակազմի ղեկավարի լիազօր ներկայացուցչի խանդավառութիւնը մարել է: «Սկզբնական շրջանում վերաբնակեցման ծրագիրը կազմա-

Տիգրան Գրիգորեան եւ իր ընտանիքը

Հայկաւան

Այս էջը կը հովանաւորեն Ս. եւ Ս. Քրիզամոյ եւ Ասրի Լախոյշեան

կերպուած բնոյթ էր կրում: Տարիների ընթացքում ամէն ինչ բարձրիժողի մատնուեց: Մի քանի տարին մէկ, եթէ մի դեկալաբի երես ենք տեսնում, ուրախանում ենք»- ասում է Յակոբը:

Վերջերս վեց երեխաների հայրն իր ընտանիքի հետ ստիպուած եղաւ տեղափոխուել գիւղապետարանի շէնք, քանի որ իր տան տանիքը լրիւ փլուել էր: Երեխաներից աւագը ուսանում է Երեւանում, երկուսը նախադպրոցական տարիքի են, իսկ երեքը սովորում են Հայկականի դպրոցում: Դպրոցի շէնքն, ի թիւս 5 բնակելի տների, կառուցել է «Երկիր» միութեան ԱՄՆ-ի մասնաճիւղը՝ ամերիկահայ բարերարների միջոցներով: Տարօրինակ շինարարական լուծումների արդիւնքում այն, կարելի է ասել, կրթօժանի տպաւորութիւն չի թողնում: Ներսից պատկերն աւելի տխուր էր՝ քանդուած առաստաղ ու յատակներ, խոնաւ պատեր, ջարդուած ապակիներին փոխարինած թիթեղների պատճառով մութ սենեակներ, հասարակ գրադարակների բացակայութեան պատճառով նստարաններին շարուած դռքեր, որի տպաւորութիւնից սենեակը աւելի շատ նման էր պահոցների նկուղ, քան դասասենեակների:

Դպրոցն ունի ընդամէնը ինը աշակերտ, այս տարի կրթօժանի ընդունեց եւս երկու նոր աշակերտի: «Գիւղում ունենք նախադպրոցական տարիքի 16 երեխայ: Այս պայմաններում անհնար է լինելու նրանց ուսուցումը», - մտահոգուած է դպրոցի տնօրէն Զարինէ Հայրապետեանը: «Ուսուցչական կազմը համալրուած է բարձրագոյնն աւարտած մասնագէտներով: Ունենք անհրաժեշտ գրականութիւն, դասընթացքները կազմակերպուած են ծրագրին համապատասխան, սակայն չենք վերանորոգման խիստ կարիք ունի: Չունենք նաեւ մարզարան-դահլիճ, մարզական գոյքի մասին խօսելն էլ աւելորդ է: Մի բան արէք, որ երիտասարդ ընտանիքները չթողնեն հեռանան», - դպրոցի տնօրէնի վերջին նախադասութիւնը մեղքի զգացում առաջացրեց իմ մօտ:

Այս խօսքերից նորից բորբոքուեց Յակոբը. «պիտի աշխատանք լինի, որ մնայ երիտասարդը գիւղում: Անասնաւարկերից վախենում են օգտուեն, քանի որ չգիտեն թէ ինչ միջոցներով պիտի մարեն վարկերը: Մսի եւ կաթի մթերման հնարաւորութիւն չկայ: Կտրուած ենք շրջկեդրոնից, մայրաքաղաքի մասին էլ չեն խօսում: Փոխադրամիջոցների բացակայութիւնը անշարժութեան է մատնել ժողովրդին: Գոնէ բնութիւնն է առատ, կարողանում ենք օգտուել նրա բարիքներից՝ որ կողմ նայես մրգատու ծառեր են», - գրուցակցիս ջղայնութիւնը չէր հանդարտուում: «Ես օրինակ, հնդկահաւ եմ պահում: Աշնանը հինգ հնդկահաւը հիմա դարձել է 70, յետոյ կը դարձնեմ 360... կամ մի հիւանդութիւն կը գայ ու կը սատկեն բոլորը կամ եթէ նոյնիսկ ուզեմ վաճառեմ՝ ինչպէ՞ս տանեմ հասցնեմ շրջկեդրոն: Անցած տարի խոզերի ափրիկեան ժանտախտի պատճառով սատկեց մօտ 200 խոզ: Հիմա նորից պիտի սկսենք գէրոյից, բայց ինչպէ՞ս», - ինձ ուղղած հարցի պատասխանը ես հաստատ չունէի, իսկ նա տեսնելով իմ շփոթութիւնը, երեւի խղճաց ինձ ու կատակի վերածեց խօսակցութիւնը «ոչինչ չունենք, կան միայն կանայք, տղամարդիկ եւ երեխաներ, բայց ուրախ էլ ապրում ենք»:

«Հայկականը անտէր դրախտ է», - արդէն քիչ խաղաղած շարունակեց Յակոբը եւ ձեռքը պարզեց դէպի դիմացի բարձրագիր անտառը. «Իհնամիկը (խօսքը Ատրպէյճանի նախագահի մասին է) այստեղ երկու տարի ճամբար է եկել դպրոցական տարիներին: Եթէ սա վատ տեղ լինէր, Հայտարը իր գաւակին չէր ուղարկի այստեղ հանգստանալու»:

Ամփոփելով Հայկականի նկարագիրը՝ ասենք, որ Յակոբի բերած տուեալների համաձայն գիւղում մնացել էին վեց ընտանիք, որոնք աճելով դարձել են տասնմէկ: Բնակիչների թիւը 61 է: Հիմնական գաղմուկները մնում է անասնապահութիւնը, որ առանձնապէս չի զարգանում հիմնականում մսի եւ կաթի մթերման հնարաւորութեան բացակայութեան պատճառով: Այսօրուայ դրութեամբ գիւղում կա 70 գլուխ խոշոր եղջերաւոր անասուն: Ոռոգման ջուրը խնդիր է: Անասնաճանցանքատարածութիւնները գիւղտեխնիկայի բացակայութեան պատճառով մնում են անմշակ:

Վերջերս կառավարութիւնն այս ճորակի գիւղերի զարգացման համար մշակել է «Բանաճորի ենթաշրջանի զարգացման» ծրագիր, սակայն հայկականցիները չեն համարձակուում օգտուել ծրագրից: Մտավախութիւնը վարկերը մարելու նրանց անկարողութիւնն է:

Գիւղի միակ փոխադրամիջոցը վերջին օրերին ԼՂՀ նախագահից նուէր ստացուած շտապ օգնութեան մեքենան է, որը գտնուում է հարեւան Խանձաձոր գիւղում: Այս երկու գիւղերը այսօր մէկ համայնք են կազմում:

«Ցաւօք, պիտի համաձայնեմ, որ Հայկականի վերաբնակեցման ծրագիրը յաջողած համարել չի կարելի», - ասում է Վահան Բաղասեանը:

Հայկականի ապագան լուրջ քայլեր է պահանջում, որոնց շարում Վահան Բաղասեանը առանձնացրեց երեքը

- 1.- Հայկականը պէտք է լինի առանձին վարչական միաւոր:
- 2.- Առանձին ուշադրութիւն պէտք է յատկացուի դպրոցին, ինչն իրենց երեխաների ճակատագրով մտահոգուած երիտասարդ ընտանիքների այստեղ մնալու նախապայմաններից մէկն է:
- 3.- Կառավարութիւնը կամ անհատներ պէտք է այստեղ գործարարական ծրագրեր ձեռնարկեն, դրանով իսկ տեղացիների համար լուծելով աշխատանքի հարցը:

**Նոր Գետաշէն
Գետաշէնցիներու նոր հայրենիք**

Բազմել ես լեռներից, ունես հազար շէն,
Արծիւների բոյնն ես, չքնաղ Գետաշէն,
Բարբարոս ցեղերի անդադար սանձող,
Դու քաջերի օրրան, իմ քաջ Գետաշէն...

1999 թռակահանին, Թարթառ գետի հիւսիսային ափին, անվրդով ու կարծր լեռների ստորոտում, կիսաքանդ ու խարխուլ տներից մէկի օճախի ծուխը կենաքի հօտը հաճելիօրէն տարածեց շուրջը, ազդարարելով Նոր Գետաշէնի ծնունդի մասին:

Ալեքսանդր Նազարեանը այստեղ էր հասել իր տասներկու ընկերների հետ: Հասել էին՝ իրենց հետ բերելով ատրպէյճանցիներին գերի մնացած Գետաշէնի կսկիծը, պապենական տան կարօտախտը ու Նոր Գետաշէն կառուցելու վճիռը:

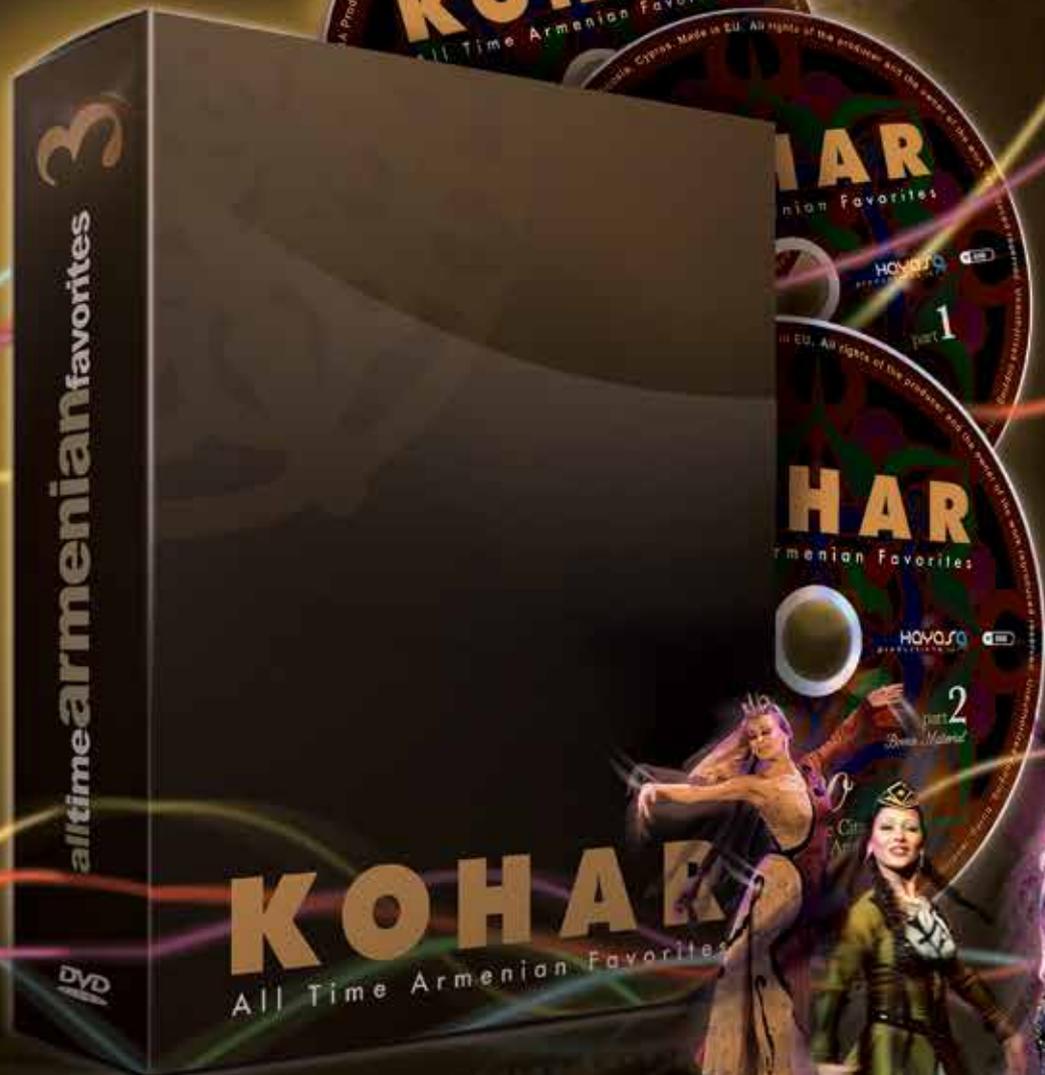
«Այստեղ ամէն ինչ յիշեցնում է մեր Գետաշէնը: Նոյն լեռները, գետը, մի խօսքով ամէն ինչը շատ նման է մեր Գետաշէնին», - չմարող թախիծը իրեն զգացնել էր տալիս իմ գրուցակցի աչքերում, ձայնում, - «մենք սփոփուում ենք այն մտքից, որ ահա այս լեռների ետեւում մեր Գետաշէնն է եւ մենք շնչում ենք մեր Գետաշէնի օդը», - ձեռքը մեկնելով դէպի դիմացի լեռը ցոյց է տալիս Ալեքսանդր Նազարեանը՝ Նոր Գետաշէն համայնքի ղեկավարը:

Այս էջը կը հովանաւորեն Մ. և Մ. Ժոյֆէ և Աննա Վրոյաբեան

KOHAR

CHAYASA AD1-19B

live
CONCERT
experience

Newly Released Triple DVD Package

Live in Concerts in Damascus & Aleppo, Syria, 2009
The Package Includes a Songbook of 128 pages
A unique production to add to your collection

AVAILABLE NOW, visit us here:

www.hayasashop.com

Նոր Գեոտաշէն

Գիւղը անուանեցին Նոր Գեոտաշէն, որպէսզի այն կանչի ու նորից համախմբի գեոտաշէնցիներին, որոնք 1991 թուականի գարնան՝ Շահումեանի եւ Գեոտաշէնի ենթաշրջանի հայաթափութիւնից յետոյ ցրուել են աշխարհով մէկ: «Սկզբում շատ դժուար էր: Ինչպէս ասում են թաց խոտի վրայ կրակ ենք վառել, բայց չենք յուսահատուել: 21-րդ դարում ապրում էինք լամբի լոյսի տակ, աշխարհից կտրուած, նոր հոգսեր չալակած, բայց շատ համերաշխ էինք: Իրիկունները հաւաքուած էինք մէկի տանը, խաղում, գրուցում, որոշում յաջորդ օրուայ անելիքները: Պետութիւնը մեզ օգնեց շինանիւթերով, փոքրիկ գումարներով, մենք էլ թեւ թիկունք արեցինք ու կառուցեցինք մեր տները»: Արդէն ոչ հեռու անցեալում մնացած դժուարութիւնների մասին է պատմում համայնքի ղեկավարը:

20 ընտանիքներով 1999 թուականին հիմնադրուած Նոր Գեոտաշէնի խնդիրները նման էին Արցախի միւս վերաբնակեցուող գիւղերի խնդիրներին՝ ելեկտրական հոսանք, դպրոց, հեռարձակում, ջուր, ճանապարհ եւ այլն-եւ այլն, որոնց լուծմանը գիւղում սպասում էին հաւատով ու համբերութեամբ: Եւ լուծուեցին..

2003-ին, կառավարութեան վերաբնակեցման ծրագրի համաձայն գիւղ հասած ելեկտրական հոսանքը փոխեց կեանքի հունը Նոր Գեոտաշէնում: 2005-ին լուծուեց նաեւ հեռահաղորդակցութեան խնդիրը: Վերանորոգուեցին գիւղամիջին եւ շրջակայքի հետ կապող ճանապարհները:

Շօշափելի ներդրումներ արեցին սփռուած հայ տարբեր կազմակերպութիւններ եւ անհատներ: Այսպէս, ամերիկահայ բարերար Նորմա Միլլըրի շնորհիւ գիւղն ապահովուեց խմելու ջրով, իսկ Սպանիայի հայոց առաջնորդարանի միջոցներով 2005-ին կառուցուեց դպրոցի շէնքը:

Վերաբնակեցուող գիւղերում, մասնաւորապէս Նոր Գեոտաշէնում իր ծրագրերն է իրականացնում նաեւ Լիբանանի «Արցախ» Փոնտը, մէկ կով տրամադրելով ընտանեքում ծնուած երրորդ երեխայի պարագայում:

Մնելիութիւնը Նոր Գեոտաշէնում տարեկան 5 երեխայ է: Բազմազաւակ ընտանիքների համար կառավարութեան

ծրագրերը բաւականին թեթեւացնում են գիւղի աճող ընտանիքների հոգսերը՝ իւրաքանչիւր 4-րդ եւ յաջորդ երեխայի համար դրամատան մէջ բացելով 700 000 դրամ (1850 տոլար) գումարի հաշիւ: Վեցերորդ երեխայի ծնուելու դէպքում պետական միջոցներով ընտանիքի համար կառուցուում է բնակելի տուն՝ բոլոր յարմարութիւններով եւ մինչեւ 2000 քառակուսի մեթր տնամերձով:

Այսօր Նոր Գեոտաշէնն ունի 50 ընտանիք՝ 230 բնակչով: Դպրոցում սովորում է 40 աշակերտ:

Վերջին տունը Նոր Գեոտաշէնում կառուցուել է 2007-ին, իսկ պետութեան կողմից վերջին նուէրը շտապ օգնութեան մեքենան էր, որի կարիքն այնքան զգացուում էր գիւղում: Շրջկեդրոնից բաժանող 14 քմ. ճանապարհը երբեմն անյաղթահարելի ու դժոխային էր թւում մեքենայի բացակայութեան պատճառով:

1999-ից այս կողմ Նոր Գեոտաշէնը հասցրել է կայանալ բոլոր կառույցներով՝ դպրոց, գիւղապետարան, բուժկէտ, ակումբ: Իսկ գիւղում հիւրատան կառուցումը լաւագոյն վկայութիւնն է կեանքի աշխուժութեան եւ շօշափելի հեռանկարների մասին:

«Մեզ մօտ մշտական բնակութիւն հաստատել ցանկացողներ շատ կան, պարզապէս չենք կարող ընդունել, ազատ բնակելի տներ չկան», - ասում է համայնքի ղեկավարը: «Բնութիւնը շատ շոյլ է գտնուել, հողը բերրի է, բերքն ամէն տարի առատ: Այստեղ միայն շատ ծոյլ մարդը կը մնայ սոված: Լաւ կը լինի եթէ տարածքում գոնէ մի փոքրիկ պահածոների գործարան բացեն: Ամէն տարի թոններով պտուղ է փճանում, մինչդեռ պտուղի գինը շուկաներում օրէ օր աճում է», - ասում է համայնքի ղեկավարը:

Լեռնանիստ Նոր Գեոտաշէնում ցանքատարածութիւններ չկան: Եղածը խոտով ծածկուած արօտավայրեր են, ուստի գիւղի համար լաւ հեռանկարներ ունի անասնապահութիւնը: Գիւղատնտեսութեան այս ճիւղի զարգացման համար կառավարութիւնը վերջերս մշակել է ծրագիր՝ մինչեւ 1,5 միլիոն դրամ վարկ է տրամադրուում նուազագոյնը երկու խոշոր եղջերաւոր անասուն ունեցողներին: Անասնապահութեան զար-

Այս էջը կը հովանաւորեն Վախէ Եւ Թայֆու Գրքարկութեան Ասօգ Եւ Պաշտօն

www.tlcglobalinc.com

TLC GLOBAL INC

Printing and direct marketing project management

2455 Guenette
St-Laurent, Quebec H4R 2E9
Tel.: (514) 337-0311
1-888-725-0311
Fax: (514) 337-9777

Offset and Digital Printing

- Graphic Design
- Brochures
- Pocket Folders
- Stationary (Letterheads, envelopes)
- Business Cards
- Packaging
- Large Format Printing
- Digital Cutting
- Lettering
- Exhibit booths
- Pop up Displays and Banner Stands

Fulfillment Services

GLOBAL's high-tech inventory and data management systems give us the ability to provide a wide range of fulfillment services - all to meet the just-in-time demands of the marketplace:

- Order processing / receiving
- Distribution / shipping
- Mailing
- Inventory management
- Promotional checks
- Gift Cards
- Warehousing / logistics
- Customer inquiries
- Canada Post liaison services
- International mailings
- Rebate offers
- Coupon redemption

GLOBAL fulfills your commitments.

Data Management

Your business depends on accurate, up-to-the-minute information. But staying on top of all the information you need isn't easy. That's why GLOBAL does data... with the deep-thinking technology and the knowledgeable staff to carry your information burden.

GLOBAL has the information management systems to create, maintain, update and process your data.

- Data entry
- Letter carrier pre-sort
- Address verification and correction
- Database enhancements
- Data and list management
- U.S. sorts
- Database maintenance

GLOBAL manages your Database.

Our fully automated mail shop production department does it all

Mailing Services

- Addressing / labelling: paper labels; continuous-form and pressure sensitive labels; Cheshire labels; and ink-jet printing.
- Document laser personalization
- Postal code sorting (automated and manual)
- Letter carrier pre-sort, Canada and USA
- Folding
- Insertion (automated and manual)
- Polybagging
- Postal metering
- U.S. and international mailings
- Address verification and correction (merge/ purge)

Mheir "Moe" Kaloussian

514-924-4553

moe@tlcglobalinc.com

գացմանը կը նպաստի նաեւ «Արցախկաթ» ընկերութեան մասնաճիւղի բացումը, որը նախատեսուած է մօտ ապագայում: Այսօրուայ դրութեամբ գիւղում կայ 110 մեծ եւ 300 փոքր եղջերաւոր անասուն:

Ինչպէս հարեւան համայնքներում, Նոր Գետաշէնում զարգանում է մեղուաբուծութիւնը: Մեղրի արտադրութիւնը գիւղացիների համար եկամուտների յուսալի աղբիւր է, իսկ տնամերձի մշակութիւնը գետաշէնցու սեղանը առատ է պահում անարատ բանջարեղէնով ու մրգերով: Հողի մշակութեան հարցում խոչընդոտը ոռոգման յատուկ ջրամղիչ մեքենայի բացակայութիւնն է, որը պէտք է ջուրը գետից հաւաքի ջրամբարում եւ հաւասար բաշխի թաղամասերով:

Պապենական օճախը կենդանի պահելու պատուախնդրութեամբ, հայրենի հողին անտեսանելի թելերով կապուած հայի կերպարն է նոր գետաշէնցին, որ դաժան ու մռայլ անցեալի յուշերը շալակած, անխռով ու հալալ քրտինքով վաստակում է իր ապրուստը: «Մեզ ոչինչ պէտք չի, միայն թէ խաղաղութիւն լինի, մնացած ամէն ինչը կը ստեղծենք ինքներս», - արցախեան պատերազմում հօրն ու եղբօր կորցրած Ալեքսանդր Նազարեանի փափաքը միայն խաղաղ երկիրն է:

Նշենք, որ մինչեւ պատերազմը Հին Գետաշէնը ունէր 7000 բնակիչ: Այսօր գետաշէնցիների մեծ մասը բնակութիւն է հաստատել Ռուսաստանի տարբեր քաղաքներում: Մօտ 500 ընտանիք բնակում են Հայաստանի տարբեր շրջաններում: Իսկ մի մասն էլ նորից արմատներ է ձգել հայրենի տունը իրենցից բաժանող լեռան ետեւի ստորոտում՝ բնակութեան նոր հասցէն վաւերացնելով Նոր Գետաշէն անունով:

Նոր Գետաշէնի բնակիչ Ռուբէնը

1991-ի գարնանը Շահումեանի հայերի բռնի տեղահանումը մղձաւանջի պէս մի բան էր 60-ամեայ Հայրումեան Ռուբէնի համար: Պատկառելի տարիքի տղամարդը կարծես թէ չհաւատար իրականութեանը, յուսալով, որ կ'արթնանայ եւ այդ սարսափելի երազը կը կորսուի: «Վերջինը ես լքեցի գիւղը մեր գիւղացի Գաբոյի հետ. յոյս էի պահում, որ ուր որ է մերոնք կը գան, բայց...»: Խոր հառաչ քաշելով լռում է դարդի ծանրութիւնից քչախօս դարձած ծերունին: Յետոյ շարունակում է խօսել, որը աւելի շատ նման է բարձրաձայն մտածելուն: «Տուն էինք կառուցել, ապրում էինք մեզ համար խաղաղ, հանգիստ, ոչ մէկին չէինք խանգարում, իսկ թուրքը...» ու նորից լռում է:

Ծերունու վէրքերը չբերքեցելու, նրան աւելորդ անգամ ցաւ չպատճառելու հանգամանքը կաշկանդեց իմ լեզուն, եւ բոլոր հարցերս կորցրին իրենց իմաստը: Ինչ պիտի ասէր 60 տարիների վաստակը, ապագայի բոլոր ծրագրերը եւ սեփական տունը՝ հայրենի օճախը թուրքի վայրագութեանը, բարբարոսութեանը զոհաբերած մարդը:

«Նորից տուն եմ կառուցել, ստեղծել ամէն ինչ: Այսպէս էլ ապրում եմ, էլի: Ինչ պիտի անեմ», - կարծես ինքն իր հետ խօսւում է Ռուբէն հայրիկը, ի մի բերելով վերջին տարիների արած թողածը: «Սկսել ենք գերոյից եւ արդէն ամէն ինչից քիչ-քիչ ունենք՝ կովեր, սագեր, հաւեր: Մշակում ենք տնամերձը, ինչքան կարողանում եմ օգնում եմ երեխաներիս»:

Երեք երեխաներից աւագը՝ աղջիկն արդէն ամուսնացել է եւ ապրում է առանձին, իսկ որդին ու կրտսեր աղջիկն էլ ապրում են իր հետ: Ծերութեան օրով ստեղծածից գոհ է եւ ասում է, որ աւելին պէտք էլ չի:

Ջախին՝ Ռուբէն պապիկը իր հարազատներով

Նրան չի մտահոգում ոչ մի քաղաքական բանակցութիւն, ոչ մի քաղաքական որոշում: Իսկ ազատագրուած տարածքները յանձնելու մասին զրոյցները 80-ամեայ ծերունու համար քննարկման ենթակայ չեն. «ոչ մի հող էլ չի յանձնուի, ժողովուրդը կը պահի: Ոչ մի տեղ այստեղից չեմ գնայ, սա իմ հողն է, այստեղ է մեր տունը, այստեղ է կնոջս գերեզմանը: Ես նրան թողնեմ, ուր գնամ: Ես ամէն կերպ կը պաշտպանեմ իմ հողը, ոնց որ կռուել ու ազատագրել ենք, էգպէս էլ կը պահենք ազատագրածը», - հանգիստ ու անվրդով ասում է Նոր Գետաշէնցի ծերունին:

Եղէգնուտ Արցախի հիւսիսային սահմանապահը

Թարթառը դուրս էր եկել փերերից, քշել տարել էր Եղէգնուտի բանջարանոցները: Աւերել էր նաեւ գիւղամիջի, ինչպէս նաեւ գիւղը շրջկեդրոնին կապող ճանապարհը: Գիւղացիների մտահոգութիւնը վարակել էր նաեւ մեզ, սակայն այլ էր մտահոգութիւնների պատճառը՝ նրանք ջուրը քշած վաստակի մասին էին մտածում, իսկ մենք առաջացած դժուարութիւններից իրենց նոր բնակավայրի նկատմամբ հնարաւոր հիասթափութիւնից: Սա տարիներ առաջ էր, իսկ այսօր Շահումեանի հիւսիսային սահմանին մօտ, Եղէգնուտ համայնքի ղեկավար Ժաննա Մանուկեանը հպարտութեամբ նշում է, որ 1999 թուականին 15 ընտանիքներով հիմնադրուած գիւղն այժմ ունի 47 ընտանիք:

«Վերջին երեք ընտանքին ընդունել ենք 2010 թուականին: Բայց էլի ցանկացողներ կան, պարզապէս ազատ տներ չունենք», - ասում է գիւղապետը: Յատկանշականն այն է, որ Եղէգնուտում հիմնականում երիտասարդ, աճող ընտանիքներ են: Ծնելիութիւնը տարեկան կազմում է 6-7 երեխայ: Կառավարութեան ծրագրի համաձայն, ընտանիքում 4-րդ եւ յաջորդ երեխան ծնուելու դէպքում, ամէն երեխայի համար տրամադրուած է 700 000 դրամ, իսկ 6-րդ երեխայի դէպքում տուն է կառուցւում ընտանիքի համար: Այնպէս որ կենցաղային պայմանների մտահոգութիւն բազմազաւակ ընտանիքները չունեն:

Այս էջը կը հովանաւորեն Թամար եւ Աւուսկ Անդրխանեան

Եղեգնուտի գիտապետ Ժաննա Մանուկեան

Եղեգնուտի մանկապարտէզի բալիկները

Ընդամէնը մէկ տասնեակից քիչ աւելի ժամանակահատուածում եղէգնուտցիները պետութեան աջակցութեամբ յաղթահարել են վերաբնակեցուող գիւղի բոլոր դժուարութիւնները: Առաջին հերթին լուծուել է ելեկտրականութեան հարցը, այնուհետեւ խմելու ջրի հարցը՝ կառավարութիւնը տրամադրել է խողովակներ եւ փոքրիկ գումար, իսկ գիւղացիները ջուրը հասցրել են ամէն մի բակ:

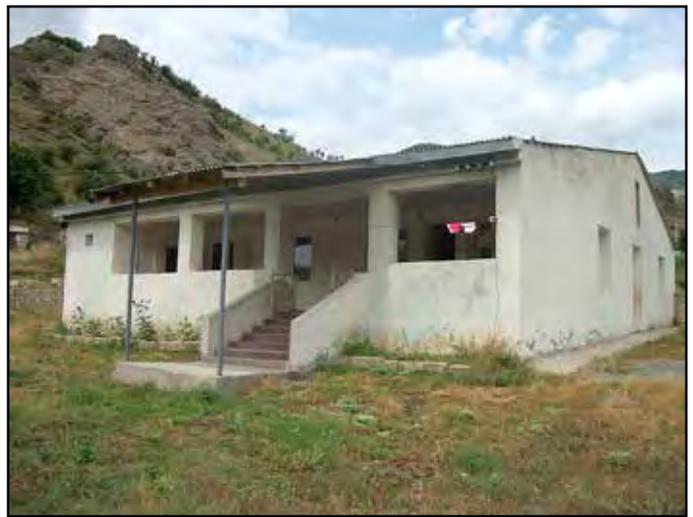
Գիւղի միջով անցնող գետը, արօտավայրերն ու մեղմ կլիման ստեղծել են բոլոր պայմանները ապրուստի միջոցները հոգալու համար: «Մեր սեղանին հիմնականում մեր աշխատանքի արդիւնքն է՝ միսը, կաթնամթերքը, բանջարեղէնը, մրգերը: Այսօրուայ դրութեամբ համայնքն ունի 127 մեծ, 28 փոքր եղջերաւոր անասուն, 141 թեւ ընտանի թռչուն: Խոզերի քանակը քիչ է՝ ընդամէնը 10, քանի որ վերջերս բռնկուած վարակի պատճառով սատկել են մի քանի տասնեակ խոզեր: Սպասում ենք, որ վարակի վտանգն անցնի, կրկին բազմացնենք»,- անտեսութեան ընդհանուր նկարագրին ծանօթացնում է համայնքի ղեկավարը:

Ասենք, որ լեռնանիստ գիւղերում, բացի անասնապահութիւնից, լայն թափ է առնում մեղուաբուծութիւնը, իսկ Եղեգնուտը բացառութիւն չէ: Անարատ մեղրի արտադրութիւնը եղէգնուտցու համար կայուն եկամտի աղբիւր է: 220 բնակիչ ունեցող համայնքն արդէն ունի 129 մեղուի փեթակ:

«Ամէնից կարեւորը անգործութեան խնդիր չունենք, գիւղացիների 95 տոկոսը աշխատավարձ է ստանում, մի մասը աշխատում է դպրոցում, մի մասը մանկապարտէզում, մի քանի աշխատատեղ ապահովում է գիւղապետարանը, բուժկէտր եւ ակումբը, իսկ տղամարդկանց մեծ մասը մօտիկ զօրամասում պայմանագրային զինծառայողներ են»,- պատմում է գիւղապետ Ժաննա Մանուկեանը:

Այսօր 2011 թուականի Եղեգնուտի դիմագիծն է, իսկ ընդամէնը մի քանի տարի առաջ գիւղը չունէր դպրոցի շէնք, մանկապարտէզ, գիւղապետարան:

«Հայ կրթական հիմնադրամ»ի միջոցներով կառուցուած փոքրիկ շէնքը, որտեղ նախկինում տեղակայուած էր

Եղեգնուտի մանկապարտէզը

դպրոցը, այսօր վերանորոգուել եւ դարձել է գիւղապետարան: Գիւղի միջնակարգ դպրոցի երկյարկանի լուսաւոր, կահաւորուած, ներքին ջեռուցման համակարգով շէնքը կառուցուել է կառավարութեան միջոցներով՝ մօտ 93 միլիոն դրամ: Այս տարին երրորդ ուսումնականն է գիւղի աշակերտների համար նոր դպրոցում: ՀՅԴ Գանատայի Պատանեկան Միութեան շնորհիւ գիւղում գործում է 25 տեղանոց մանկապարտէզ:

Առաջին հայեացքից վերաբնակեցուող գիւղի սովորական թուացող առօրեան, նկատելի կամ ոչ այնքան մեծ յաջողութիւններով հնարաւոր դարձաւ միայն գիւղացու անկոտորում կամքի ու սեփական հողին կապուած մնալու վճռի շնորհիւ:

ԲԵԼԼԱ ԼԱԼԱՅԵԱՆ
ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

Այս էջը կը հովանաւորեն Դուբն, Շանք եւ Աւաւն Սոմապետեան

Restaurant Roberto.com
That's Amore!

dal 1980

Mets réconfortant
Comfort Food

Գործազրկությունը խոչընդոտ արցախցի երիտասարդության բարեկեցության համար

Բագրատն ու Լիլիան իրենց երեխաներով

Արցախում երիտասարդության զբաղումը կախված է չլուծված մնալ: Կառավարությունն այդ ուղղությամբ դեռևս չունի մշակված քաղաքականություն: Եւ գործազուրկ անձանց թիւն էլ հեռու է իրականությունից:

Այսպիսով՝ 140 հազար բնակչություն ունեցող Արցախի հանրապետությունում, ըստ պաշտօնական վիճակագրական տուեալների, գործազուրկների թիւը կազմում է ընդամենը մոտ 3000 քաղաքացի: Այս թիւը չի կարող արտացոլել իրական վիճակը, քանի որ աշխատանք փնտրողներից շատերը պարզապէս չեն գրանցւում որպէս գործազուրկ:

Նոյն աղբիւրի համաձայն, աշխատանք փնտրողների գերակշիռ մասը երիտասարդներն են եւ դրանց մեծ մասը բարձրագոյն կրթութեամբ են: Ըստ Սոցիալական ապահովութեան նախարարութեան տուեալների՝ աշխատանք փնտրողները հիմնականում մանկավարժական, բուժքոյրական, տնտեսագիտական, թարգմանչական կրթություն ունեն:

Արցախի ճարտար գիւղի բնակչուհի Սուզաննա Առուստամեանը անգլերէն լեզուի մասնագէտ է: Երեք տարի է, ինչ աւարտել է համալսարանը, սակայն առ այսօր համապատասխան աշխատանք չի կարողացել գտնել:

«Մի շարք տեղեր եմ դիմել աշխատանքի ընդունուելու նպատակով, սակայն միշտ մերժում եմ ստացել: Որովհետեւ առանց ծանօթի միջամտութեան անհնար է ինչ-որ տեղ աշխատանքի ընդունուելը: Աշխատում եմ նրանք, ովքեր թիկունք

ունեն»,- յուսահատ պատմում է 25-ամեայ Սուզաննան:

Մարտունու չըջանի ճարտար գիւղը Արցախի ամենամեծ գիւղական համայնքներից է՝ իր 6 հազար բնակչությամբ: Այս գիւղում՝ ի տարբերություն այլ գիւղերի, աշխատողների թիւն անհամեմատ մեծ է: Մի քանի դպրոցները, գիւղապետարանը, շուրջ հարիւր հոգանոց աշխատատեղ ունի: Սակայն երիտասարդները հիմնականում ստիպուած ծառայում են գիւղի մերձակայքում գտնուող զօրամասում՝ այդպիսով օրուայ ապրուստ վաստակում:

23-ամեայ Արեւ Գասպարեանի օրը սկսւում է առաւօտեան ժամը 7-ին: Երիտասարդ օրիորդը ստիպուած է օրական մի քանի քիլոմեթր դժուարանցելի ճանապարհ կտրել, որպէսզի հասնի աշխատավայր: Նա նոյնպէս ծառայում է Պաշտպանութեան բանակում:

«Ես մասնագիտութեամբ ուսուցչուհի եմ, բայց քանի որ չեմ կարողացել համապատասխան աշխատանք գտնել, ստիպուած ներկայ գործն եմ անում՝ համակարգչային աշխատանք: Շատ չեմ սիրում իմ այս աշխատանքի բնոյթը, բայց ստիպուած եմ, քանի որ եթէ թողնեմ այս աշխատանքը, պէտք է լքեմ նաեւ գիւղը»,- պատմում է Արեւը եւ աւելացնում, որ ժամանակին գիւղում աշխատանք չունենալու պատճառով իր եղբայրը տեղափոխուել է Ռուսաստան եւ արդէն տաս տարի է, ինչ ապրում է այնտեղ:

Մշտական աշխատանքի բացակայությունը նաեւ խո-

Այս էջը կը հովանաւորեն Ա. Եւ Ա. Մխնն Եւ Մարալ Տասրեճեանը

չընդոտ է ընտանիք կազմել ցանկացողների համար: Չնայած այն բանին, որ ամսական 85 հազար դրամ (225 տոլար, Արցախում միջին աշխատավարձի չափն այդքան է) աշխատավարձը հազիվ թէ մի քանի բացեր լրացնի, բայց գոնէ առօրեայ ծախսերը հնարաւոր է մուծել: Սակայն այդ փոքրիկ աշխատավարձը շարունակում է երազանք դառնալ հարիւրաւոր երիտասարդների համար:

Բագրատն ու Լիլիան այն երիտասարդ ընտանիքներից են, որ որոշել են սեփական ուժերով կառուցել իրենց տունը:

Նրանք ապրում են Հաղբուլթի շրջանի Դրախտիկ գիւղում, որտեղ համեմատաբար միւս գիւղերի, պայմանները բաւականին լաւ են: Յամենայն դէպս, Դրախտիկում չեն բողոքում, որովհետեւ ունեն ջուրի, փոխադրամիջոցների եւ կենցաղային այլ պայմանների յարմարութիւններ:

Բագրատը 30 տարեկան է, իսկ Լիլիան՝ 25, բայց արդէն հասցրել են 4 երեխայ ունենալ: Երեխաներից մեծը՝ Արենը, երկրորդ դասարանում է սովորում, իսկ փոքրը դեռ 6 ամսական է: Երիտասարդ, բայց արդէն մեծ ընտանիքը մէկ տարուց աւելի ապրում է առանձին՝ գիւղի մի դատարկ տանը, որն ամէն պահի կարող են պահանջել, որ ազատեն: Բագրատը պատմում է, որ ծնողների հետ արդէն հնարաւոր չէր ապրել, դրա համար որոշեցին առանձնանալ:

«Մի տան մէջ 4 ընտանիքով էինք, դէ ո՞նց կը տեղաւորուենք: Դրա համար առանձնացանք: Հիմա այս երկու սենեակնոց տանն ենք ժամանակաւոր ապրում, մինչեւ որ տան հարցը լուծենք»,- ասում է նա:

Իսկ հարցի լուծումը սեփական ուժերով տուն կառուցելն է, թէեւ դա այնքան էլ հեշտ գործ չէ: Մօտ 20 օր առաջ են տան հիմքը դրել, բայց, ինչպէս ասում է Բագրատը, շարունակել առայժմ չեն կարող, քանի որ Ֆինանսական միջոցներ չունեն:

«Հիմնական գործ չունենք, մօտ 45 հազար դրամ (120 տոլար) ենք ստանում պետութիւնից՝ որպէս երեխաների նպաստ: Միակ կայուն եկամուտը դա է: Մի քանի հեքթար ցորենի արտ ենք ցանում, այն էլ կիսում ենք եղբայրներով, որ ետև գնանք: Կողքից էլ շինարարութիւնում եմ աշխատում, տրակտոր եմ քշում, բայց, միեւնոյնն է, չի հերիքում: Հազիւ ընտանիքիս ծախսերն եմ հոգում»,- պատմում է երիտասարդ հայրը, որի կարծիքով՝ սեփական ուժերով տան կառուցումը լաւագոյն դէպքում կը տեւի 6-7 տարի:

Երիտասարդների բարեկեցութեանն ուղղուած ծրագրերի պէս բացակայում են նաեւ երիտասարդական շարժումները, որը կարող էր իրավիճակի դէմ պայքարի սկիզբ դնել: Արցախում գործող մի քանի երիտասարդական կազմակերպութիւններն աշխուժանում են ընտրութիւններից ընտրութիւններ:

Երիտասարդ քաղաքագէտ Արտակ Բեգլարեանը, որ իր ուսումն ստացել է եւրոպական մի շարք բարձրագոյն ուսումնարաններում, կարծում է, որ հենց ինքը՝ երիտասարդութիւնը պէտք է բարելաւի իր վիճակը.

«Մեզ պէտք են ստեղծագործ, նախաձեռնող ու նուիրեալ երիտասարդներ, ովքեր իրենց շուրջը կը հաւաքեն մնացածներին ու նախաձեռնողական ոգին կը բարձրացնեն»,- ասում է Արտակը, ում կարծիքով երիտասարդութեան շրջանում գործազրկութեան եւ ընդհանրապէս սոցիալական իրավիճակը համապատասխան է Արցախի վիճակին:

ԼՈՒՍԻՆԷ ՄՈՒՍԱՅԷԼԵԱՆ
ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

Տերսիմ

Ջալալի թուրքերու ասպատակութենէն զերծ մնալու համար, Տերսիմի հայ բնակչութիւնը անսալով Տէր Սիմոն բանիմաց եւ քաջ քահանայի խորհուրդներուն, դաւանափոխ դառնալու փոխարէն, կը նախընտրէ ընդունիլ դրացի Ալաուի քերտերու կրօնը եւ կ'ապրի անվտանգ: Իրենց առաջնորդի անունը յաւերժացնելու համար, իրենց լեռնաշղթան կ'անուանեն Տէրսիմոն, որ ժամանակի թաւալումին ընթացքին կը փոխուի եւ կ'ըլլայ Տերսիմ:

Ջէյթուն

Ջէյթունի առաջին բնակիչները եղած են Անիէն եկած եօթ տուն հայ գաղթականներ: Անոնք սկիզբը հաստատուած են այժմու Շէհրեռոկ քաղաքէն քանի մը մղոն հեռու, ձորի մը մէջ, որ կոչած են Անի-ձիւր (Անի-ձոր):

Երբ Հեթում իշխանի կինը՝ Ջարմանուհին կը տիրապետէ Կոկիսոնի եւ Կապանի բերդերուն, անառիկ այդ հողերուն վրայ ան կը հիմնէ նոր իշխանութիւն մը եւ 300 կտրիճներով կ'իշխէ հողատարածքին: Ջարմանուհիի զարմիկներէն Սէթ, կը հաստատուի Ջէյթունի միջնաբերդին մէջ, եւ իր բարի համբաւով մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ շրջանի բնակչութեան վրայ: Իւրաքանչիւր անգամ, որ արտակարգ դէպք մը պատահի, ժողովուրդը կ'ըսէ. «Սէթի՛ն դիմենք, Սէթի մօտ գնանք...»: Սէթ եւ Սէթին բառերը կրկնուելով, կ'աղաւաղուին եւ կը դառնան Ջէթին կամ Ջէյթուն:

Ա կ ց

Անի քաղաքի կործանումէն ետք, քաղաքի բնակիչներուն մէկ մասը դուրս կու գայ իր աւերուած քաղաքէն, փնտռելու նոր ապրելավայր մը: Կը հասնին ձորի մը եւ լեռնային ջրառատ վտակի մը: Երկար որոնումներէ ետք կը գտնեն այդ վտակի ալը ու հոն կը հիմնեն իրենց նոր քաղաքը եւ կ'անուանեն՝ Ակն:

Ա գ ու լ ի ս

Քարակոյտի մը տակ քնացած է Թադէոս առաքեալ: Երբ ան արթնցած եւ բացած է աչքերը, տեսած է լուսաբացը եւ ըսած՝ Ակն ի լոյս, որ հետագային փոխուելով դարձած է Ագուլիս: Նկարը՝ պատմական Ագուլիսը 1910-ին, նախքան հայաթափումը:

Խոզնգեղ կամ Խոզնտեղ

Կը գտնուի Տերսիմ: Տրդատ Թադաւոր՝ խոզ դառնալէ ետք, կ'ապրի մօտակայ քարալի մը մէջ: Ժողովուրդը այդ վայրը կը կոչէ Խոզնգեղ կամ Խոզնտեղ:

Սիյա Էջը կը հովանաւորեն Մ. եւ Ս. Զաւին եւ Վարսեմիկ Ասրգիսեան

CASSANDRA I.D.A. PHARMACY

ARMENIAN MEDICAL CENTRE & PHARMACY

Pharmacists

Sarkis Balian, BScPhm, RPh
 Maral Balian, PharmD, RPh
 Vartan Balian, PharmD, RPh

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԵՐԻ
 ՊԱԼԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻԷ

ԴԵՂԱԳՈՐԾՆԵՐԻ
 ՄԱՐԱԼ ՊԱԼԵԱՆ
 ՎԱՐՎԱՆ ՊԱԼԵԱՆ

- Դեղագիրներու պատրաստութիւն՝ շաբաթական յատուկ տուփերու մէջ:
- Արեան ճնշման քննութիւն եւ հետետողականութիւն՝ անվճար
- Շաքարախտի քննութիւն
- Դեղերը իրենց հասցէներուն առաքելու անվճար սպասարկութիւն
- Տարեցներու 10% գեղջ
- Կը յարգենք եւ սիրով կը կատարենք բոլոր ապահովագրական ընկերութիւններու պայմանները
- Walk-In Clinic բաց է շաբաթը 6 օր: Կրնաք բժիշկները տեսնել առանց ժամադրութեան:

Դիմեցեք մեզի եւ պիտի դառնաք մեր մնայուն յաճախորդը:

Walk-in Clinic onsite: (416) 331-9111

հասցէ՝ 2040 Victoria Park Ave. (Victoria Park & Cassandra)
 Toronto, Ontario M1R 1V2 Tel : (416) 449-2040 Fax: (416) 449-2048

Անկախության հետ Հայաստան Գերիտուծած վտանգներէն՝ աղանդաւորականութիւնը

«Զգոյշ եղէք, չըլլայ թէ մէկը ձեզ խաբէ, որովհետեւ շատերը պիտի գան իմ անունովս ու մոլորեցնեն շատերուն»

Մատթէոս 24. 4-6

Հայաստանի մէջ աղանդաւորական շարժումներ գոյութիւն ունեցած են երրորդ դարէն սկսեալ, սակայն անոնք երբեք այնքան մեծաթիւ ու ազդեցիկ չեն եղած, որքան մերօրեայ անկախ Հայաստանի ժամանակաշրջանին:

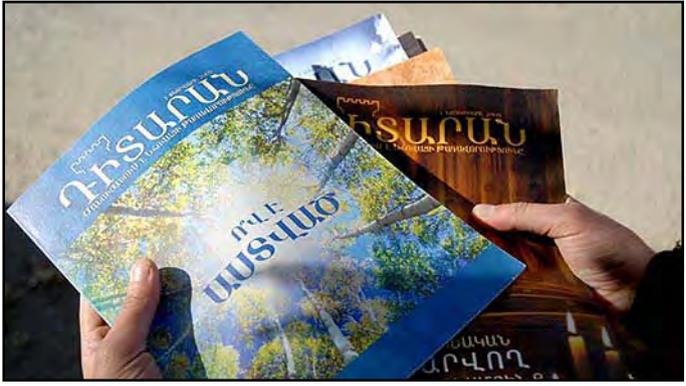
20-րդ դարու երկրորդ կիսուն, աղանդաւորական շարժումները փորձեցին մուտք գործել Հայաստան, սակայն խորհրդային Միութեան կարգերը թոյլ չտուին անոնց ներթափանցումը:

Տասնամեակներ ետք, երբ մէկ կողմէ խորհրդային Միութիւնը արդէն տկարացած էր, իսկ միւս կողմէ 1988-ի երկրաշարժը քաոսի վերածած էր Հայաստանը, աղանդներու Հայաստան հեզասահ ներթափանցման պատեհ առիթը ստեղծուեցաւ: 1998-ին, Հայաստանի մէջ Եհովայի վկաներուն թիւը հասաւ 22 հազարի:

1991 թուականին Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդը (ներկայիս Ազգային ժողով) ընդունեց խղճի ազատութեան եւ կրօնական կազմակերպութիւններու մասին օրէնք մը, որ խտրականութիւն կը դնէր կրօնական կազմակերպութիւններու եւ Հայ առաքելական եկեղեցւոյ միջեւ՝ վերջինիս տալով մենաշնորհներ: 1993 թուականին նախագահ Տէր Պետրոսեան կրօնական կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը սահմանափակող հրամանագիր արձակեց: 1995 թուականը կրօնական հալածանքներու գագաթնակէտն էր:

2001 թուականին Եւրոխորհուրդի անդամ դառնալով, Հայաստան պարտաւորութիւն ստանձնեց երաշխաւորելու, որ բոլոր կրօնական համայնքները, մասնաւորաբար «ոչ աւանդական»ները, կարենան առանց խտրականութեան ու անարգել դաւանել իրենց կրօնը:

2004-ին, Եւրոպական խորհուրդի ճնշումներուն տակ եւ մարդկային իրաւունքներու ու խղճի ազատութեան պատրուակով, Հայաստանի կառավարութիւնը վաւերացուց կրօնական գաղափարախօսութիւններ դաւանող օտար կազմակերպութիւններու մուտքը հայրենիք: Աղանդաւորական կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը դարձաւ օրինական, մէկ նախապայմանով, որ անդամներուն թիւը 500-էն նուազ չըլլայ: Ընդունուեցաւ այլընտրանքային գինուորական ծառայութեան մասին օրէնքը, որ իրաւունք կու տար անհատին գինուորական ծառայութենէն դուրս աշխատանքային ծառայութիւն կատարելու: Եւրոպական խորհուրդը, 2007-ի Յունուար 23-ի թիւ 1532 բանաձեւով կոչ ըրաւ Հայաստանի իշխանութիւններուն վերանայիլ այլընտրանքային ծառայութեան մասին օրէնքը՝ համաձայն Եւրոխորհուրդի փորձագէտներու առաջարկներուն, ներում չնորհել կրօնական հայեացքներու հիմնաւորմամբ գինուորական ծառայութենէն հրաժարած դատապարտեալներուն: Հայաստանի Հանրապետութեան գինուորական այլընտրանքային ծառայութեան օրէնքը պարտադիր գինուորական ծառայութեան զօրակոչի ենթակայ քաղաքացիին իրաւունք կու տար անցնելու այլընտրանքային ծառայութեան, եթէ անոր կրօնական դաւանանքը կամ համոզումները կը հակասեն գինուորական ծառայութիւն կատարելու սկզբունքին, ինչպէս՝ գէնք կրել եւ օգտագործել:

Եհովայի վկաներու Watchtower պաշտօնատետրի հայերէն տարբերակը՝ «Դիտարան»

Աղանդաւորական շարժումներու պատճառով աղանդաւորական հայ երիտասարդը իրաւունք ունեցաւ բանակին չծառայելու, որովհետեւ, ըստ անոնց դաւանանքին, գէնք վերցնելը արտօնուած չէ:

Ներկայ դրութեամբ, շատ մը ընտանիքներ եւ երիտասարդներ կը շարունակեն անդամագրուել օտար աղանդներուն՝ պարզապէս բանակային ծառայութենէ խուսափելու համար: Իսկ եթէ այսօր 10 քաղաքացիէն մէկը մերժէ գէնք բարձրացնել թշնամիին դէմ, վտանգուած կ'ըլլայ նոյնինքն հայրենիքի գոյութիւնը:

Այսօր Հայաստանի մէջ պաշտօնապէս գրանցուած է 64 աղանդ եւ կը գործեն աւելի քան 100 ոչ պաշտօնական կրօնական կազմակերպութիւններ: Մօտ երեք միլիոն հաշուող Հայաստանի բնակչութեան աղանդաւորներու թիւը, ըստ «Քայքայիչ պաշտամունքից տուժածների վերականգնողական եւ օգնութեան կեդրոն»ի փոխանցած տուեալներուն՝ 300-350 հազար է:

Եհովայի վկաներուն կողքին, յայտնի աղանդաւորական շարժումներէն են՝ «Նոր Սերունդ»ը, «Կենդանի Հաւատք»ը, «Կեանքի խօսք»ը (Word of Life), Մորմոնները (Յիսուս Քրիստոսի վերջին օրերու սուրբերու եկեղեցի - The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints) եւ այլն: «Կեանքի խօսք»ը, Հայաստանի ամէնէն գործունեայ եւ ամենէն կազմակերպուած աղանդաւորական շարժումներէն մէկն է. եթէ ժամանակին խաբէութիւններով ժողովուրդը կը հեռացնէին Մայր Աթոռէն, այսօր «Կեանքի խօսք» աղանդաւորական շարժումի անդամները կը վարեն տարբեր քաղաքականութիւն: Անոնք կը ներկայանան այնպէս, իբրեւ թէ չեն տարբերի Հայ առաքելական եկեղեցիէն, ժամանակակից բոլոր միջոցները կ'օգտագործեն մարդոց գիտակցութեան եւ ենթագիտակցութեան վրայ ներգործելու համար եւ ամէն ինչ կ'ընեն, որպէսզի մարդիկ չփոթի մատնուին: «Կեանքի խօսք»ը Հայաստանի մէջ իր գործունէութիւնը սկսած է 1990-ին եւ ներկայիս ունի 10 հազար հետեւորդներ:

2002-ին, «Համագործակցութիւն յանուն ժողովրդա-

LE CRYSTAL
SALLES DE RÉCEPTION

www.lecrystal.com

5285 Henri-Bourassa ouest, Ville St-Laurent (514) 337-8160

Վեդրոնը՝ երկու օտար մորմոն քարոզիչներ Երևանի մէջ

Մորմոնական աղօթատեղի Երևանի մէջ

վարութեան» եւրոպական կազմակերպութեան տուեալներով, եհովականները թիւը Հայաստանի մէջ կազմած է 28 հազար, այսինքն՝ Հայաստանի բնակչութեան մէկ տոկոսը «վկայ» է:

Մորմոնները, որպէս կրօնական կազմակերպութիւն, Հայաստանի մէջ գրանցուած են 1992-ին: Ունին 8 կեդրոն-աղօթատեղի, որոնցմէ 5-ը՝ Երեւանի մէջ: Կը հրատարակեն «Լիւսնա» ամսագիրը: Ըստ կառավարական պաշտօնական տուեալներու, Հայաստանի մէջ մորմոնները թիւը կը հասնի մօտ 2000-ի, սակայն, իրականութեան մէջ, այդ թիւը շատ ակերի մեծ է: Միացեալ Նահանգներէն « Յիսուս Քրիստոսի վերջին օրերու սուրբերու եկեղեցի»ի քարոզիչներ յաճախ կը գործողուին Հայաստան, մորմոնականութեան ուսմունքն ու իրենց սուրբ գիրքը՝ «Մորմոնի գիրքը» (The Book of Mormon) տարածելու համար:

2004-ին հրապարակուած Միացեալ Նահանգներու պետական քարտուղարութեան հրապարակած Հայաստանի մէջ կրօնական ազատութիւններու մասին զեկոյցին մէջ, Հոգեգալստականները թիւը կը գնահատուի 25 հազարով:

Վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ աղանդաւոր ընտանիքներ կատարած են աղմկայարոյց սարսափելի գործեր՝ անձնասպանութիւններէ բացի, Սեւանի մէջ ծնողներու սպանութիւն, մօր կողմէ գաւակներու սպանութիւն եւ այլն:

Մասնագէտներու կարծիքով, աղանդներու գործունէութիւնը չի սահմանափակուիր միայն «հոգիներու որսով», այլ՝ հետախուզական գործողութիւններով՝ տուեալներու հաւաքում, տեղեկութիւններու ապահովում, գործարքներու թափանցում եւ պայման չէ, որ այս բոլորը իրականանան պաշտօնական կառույցներէն ներս, այլ՝ մայրաքաղաքի մարզերու եւ գիւղերու մէջ շրջուն քարոզիչներու միջոցով:

Իւրաքանչիւր կրօնական կառույց ունի իր գործունէութեան ոլորտը. մէկը կը զբաղի սննդամթերքի, միւսը՝ ոսկիի եւ աղամանդի առեւտուրով, երրորդը՝ քաղաքաշինութեամբ: Բոլոր կրօնական կառույցներու անդամները տասանորդներ կը վճարեն, տասանորդ չի վճարեր միայն Հայ Առաքելական եկեղեցին: Աղանդաւորական որեւէ կառույց ունի երկու խնդիր՝ իշխանութիւն եւ դրամ: Աղանդաւորներու ղեկավարներէն մէկը ըսած է. «Կ'ուզե՞ս դառնալ միլիոնատէր, ստեղծէ քու աղանդը»: Ուրիշ ղեկավար մըն ալ ըսած է. «հաւատքը պիզնէս է: Ժողովուրդը կ'ուզէ հաւատալ, մենք զինք կը բաւարարենք եւ անոր դիմաց դրամ կը ստանանք»:

Հետեւաբար աղանդներն ու աղանդաւորական շար-

ժումները կը սպառնան ոչ միայն եկեղեցիին, այլ հայ ժողովուրդին, թէ՛ Հայաստանի եւ թէ՛ Սփիւռքի մէջ: Աղանդաւորական շարժումները կը խաթարեն հայրենիքի ազգային շահերը, հետեւաբար առողջ հասարակութեան ձեւաւորման համար, հարկ է դիմել միջոցներու եւ գտնել լուծումներ:

Տարբեր ոլորտի մասնագէտներ այս հարցի շուրջ ունին իրենց առաջարկած հետեւեալ լուծումները.

Անհրաժեշտ է լուրջ փոփոխութիւններ եւ յստակացումներ կատարել հոգեւորական-կրօնական ոլորտին առնչուող օրէնքներուն մէջ:

Աշխուժացնել եկեղեցի-պետութիւն համագործակցութիւնը, ապահովելու համար քաղաքացիներուն հոգեւոր անվտանգութիւնը:

Պէտք է ստեղծել օրէնք, որ կը կարգաւորէ կրօնական կառույցներու կարգավիճակը, այսինքն՝ պէտք է ստեղծուի կրօնական կառույցները հսկող օրէնսդրութիւն եւ պէտք է պատրաստել փորձաքննութիւն կատարող մասնագէտներ:

Պէտք է պատրաստել մասնագէտներ կամ ստեղծել անկախ կազմակերպութիւններ, որոնք կարենան պայքար մղել աղանդաւորականներուն դէմ, որովհետեւ խաբելով աղանդաւորական կառույցին մէջ ներքաշուած անձը բնականոն կեանքի վերադարձնելու համար կը պահանջուի երկուքէն-եօթ տարի եւ նիւթական ահռելի մեծ միջոցներ:

Այս պայքարի մէջ մեծ դեր ունի եկեղեցին իր դաւանաբանութեամբ եւ քարոզչութեամբ: Պէտք է նշել, որ վերջերս եկեղեցականները առակել գործունեայ դարձած են, որուն շնորհիւ բազմաթիւ երիտասարդներ սկսած են աշակցիլ եկեղեցւոյ: Հայ առաքելական եկեղեցւոյ եւ հայրենասիրական կազմակերպութիւններու ջանքերով վերջապէս հայ ժողովուրդի մէջ յստակ պատկերացում մը ձեւաւորուած է աղանդներու գոյութեան ու անոնց պառակտիչ գործունէութեան մասին:

Մարդիկ սկսած են ակերի յաճախ իրենց վրդովմուր արտայայտել աղանդներու գործունէութեան հանդէպ: Անոնք աղանդ բառի մէջ «պառակտիչ», «բաժնող», «քայքայիչ» տարրերը տեսնելու հետ միատեղ, սկսած են զայն ընկալել նաեւ իբրեւ «դաւաճան» բառի հոմանիշ:

Բայց այս բոլորի դէմ աղանդներն ու անոնց ազդեցութեան տակ ինկածներն ալ ձեռքերնին ծալլած չեն նստած:

Նայիրի Մկրտիչեան-Տաղլեան

Hush Puppies is a Registered Trademark of Wolverine World Wide, Inc. ©2011

www.hushpuppies.ca

Feel the Hush.

Hush Puppies®

*we go nuts
for you!*

Bassé Express

Laval Tél.: 450-781-1255 Montréal Tél.: 514-387-4568

DDO Tél.: 514-683-0111 Blainville Tél.: 450-434-2525

Franchise disponible / Franchise available

www.bassenuts.com

«Ներկայումս Հայաստանի եւ Ատրպեյճանի ուղղման հաւասարակշռութիւնը հաւասար է»

Հարցազրոյց ուղղման մասնագէտ Արծրուն Յովհաննիսեանի հետ

Հարց.- Օդային պաշտպանութեան ծիրին մէջ, ուղղմանաւերու թուաքանակով Հայաստան կը գիշի ատրպեյճանական կողմին: ՀՀ պաշտպանութեան բանակը ի՞նչ ալընտրանքներով կը հաւասարակշռէ այս կացութիւնը:

Պատ.- Հայկական բանակի եւ ատրպեյճանական բանակի մօտեցումները այս հարցում տրամագծօրէն տարբերում են: Նրանք հիմնականում պատրաստուած են յարձակողական պատերազմի, մենք՝ պաշտպանողական: Այս առումով նշեմ մի քանի նկատառում: Նախ՝ հայկական բանակը ունի տարածաշրջանում լաւագոյն ՀՕՊ-ը (հակա-օդային պաշտպանութիւն), որի արդիւնաւէտութիւնը մենք տեսանք 2011-ի Սեպտեմբեր 12-ին, յետոյ դա հէնց պատերազմի փայլուն արդիւնքների աւանդական շարունակութիւնն է: Յիշեցնեմ որ մենք Արցախեան գոյամարտի ժամանակ մօտ

30 ատրպեյճանական թռչող ռազմական սարք ենք խոցել, ինչը, հաշուի առնելով մեր պայմանները՝ մասնագէտների եւ միջոցների պակաս, ՀՕՊ-ի միայն ցամաքային բաղադրիչ, բացառիկ արդիւնք է:

Ծիշդ է, իրենք թուապէս շատ թռչող սարքեր ունեն, սակայն օդուժի կառուցման իրենց մօտեցումը խորհրդային է եւ ընդամէնը քանակ է, այն էլ բազմատեսակ քանակ, որակ գրեթէ չկայ: Սարքերը հին են, ղեկավարման համակարգեր եւ գերճշգրիտ համակարգեր ու սպառազինութիւն չկան, իսկ սովորական սպառազինութիւնը յատկապէս յեռնային տեղանքում շատ ցած արդիւնաւէտութիւն ունի: Բացի դրանից, նրանք սեփական դպրոց եւ աւանդոյթներ այս ոլորտում չունեն: Իսկ ամենահետաքրքիրը այն է, որ սեփական փորձից դասեր չեն քաղում: Ես այս մասին մանրամասն անդրադարձեմ եմ իմ մենագրութիւններում:

Արծրուն Յովհաննիսեան

Skud հեռահար հրթիռ

Հարց.- Հեռահար ցամաքային հրթիռներու առնչութեամբ, ո՞վ կը գերազանցէ՝ ՊաՖՌՆ թէ Երեւանը:

Պատ.- Երկիր-երկիր դասակարգի հրթիռները, որոնք հիմնականում նախատեսուած են յարձակողական գործողութիւնների իրականացման համար ներկայումս տարածաշրջանում սկսում են մեծ դերակատարութիւն ունենալ, դառնում են քաղաքական զսպման գործիք: Գաղտնիք չէ, որ Ատրպեյճանի ղեկավարութիւնը բազմիցս յիսորտում էր իր ռազմատենչ յայտարարութիւններով: Սակայն Սեպտեմբեր 21-ին Երեւանում տեղի ունեցած զօրահանդէսը ապացուցեց, որ հայկական նմանատիպ հրթիռների տեսականին եւ հզօրութիւնը, ասել է թէ ներուժը շատ աւելի մեծ է: Մենք այսօր տիրապետում ենք այս դասի երկու տեսակի կարելոր հրթիռների, չհաշուած ոչակտիվ համազարկի հրետանային կայանքները: Դրանք են մարտավարական, 120 քմ. հեռահարութեամբ TOCHKA հրթիռային համալիրները, ինչպէս նաեւ 9K72 (SKUD) մարտական հրթիռները որոնք ունեն 300 քմ. հեռահարութիւն:

Սիւս էջը կը հովանաւորեն Ս. եւ Ս. Արքիս եւ Սեփ Մաճակեան

Յատուկ նշեմ, որ այս վերջին հրթիռից տարածաշրջանում ունեն միայն Հայաստանի Հանրապետությունը եւ Իրանը: Ոմանք կարծիք յայտնեցին այն մասին, որ 9K72 համակարգը չունի մեծ ճշգրտություն եւ հնացած է, սակայն յիշեցնեմ, որ տուեալ հրթիռային համալիրների ելեկտրոնային սարքաւորումները Հայաստանի ռազմարդիւնաբերական համալիրի կողմից կատարելագործուել են, ինչի արդիւնքում հայ զինուորականները առաւելագոյն հեռահարութեան վրայ (300 քմ.) ստացել են ոչ աւելի քան 150-200 մեթր շեղում: Սա հիանալի ցուցանիշ է: Յայտնի է, որ 9K72 (SKUD)-ի հրթիռները ունեն մինչեւ մէկ թոն մարտական ծայրամաս, ընդ որում մարտական մասը կարող են կազմել ոչ միայն սովորական, այլ նաեւ տարատեսակ ճշգրիտ հարուածող մասեր: Այս ամէնից զատ, ցանկացած զինատեսակի վերջնական կիրառողը մարդն է, եւ այստեղ պէտք է նշել, որ Հայաստանի հրթիռային հրետանաւորները զօրավարժութիւնների ժամանակ զբաղեցնել են փայլուն արդիւնքներ, հէնց SKUD-ի կիրառմամբ: Այո, այս հրթիռները նոր չեն, սակայն չի կարելի միանշանակ պնդել, որ դրանք արդէն հնացած են: Ի դէպ, նշեմ, որ ռուսական կողմը 2000-ի սկզբներին մարտական պայմաններում եւ զօրավարժութիւնների ժամանակ արձակել է նման աւելի քան 250 հրթիռ, այդ թւում նաեւ շահագործման ժամկէտն անցած, սակայն ոչ մի խափանման դէպք չի գրանցուել:

Հայկական հրթիռային յարձակողական ներուժի մասին կ'ուզենայի յատուկ նշել, որ դժուար չէ պատկերացնել, որ 9K72 (SKUD)-ի մօտ 1000 քիլոկրամնոց մարտական մասերի համար Ատրպէյճանի տարածքում կը գտնուեն տնտեսութեան կարեւորագոյն նշանակութեան նշանակէտեր, որոնց հարուածելու համար ամենեւին էլ զերճշգրիտ սպառազինութիւն հարկաւոր չէ: Իսկ զերճշգրիտ հարուածների համար արդէն յայտնի է, որ Հայաստանը ունի ТОЧКА մարտավարական հրթիռային համալիրներ, եւ չի բացառուում նաեւ հայկական ռազմարդիւնաբերական համալիրի կողմից WM-80 եւ այլ կայանների հրթիռների կատարելագործումը, մինչեւ զերճշգրիտ միջոցների: Այս ամէնի համագումարը հաշուի առնելով, կարելի է հաստատել, որ Հայաստանի յարձակողական ներուժը Ատրպէյճա-

ՀՀ բանակի դիպուկահարներ (sniper)

նին գերազանցում է:

Հարց.- Հայաստանի բանակը ՀՀ 20-ամեակին նուիրում զօրահանդէսին ցուցադրեց «Կոուկկ» անօդաչու հետախուզական ինքնաթիռները: Նման զինատեսակի արտադրութիւն տարածաշրջանին մէջ այլ երկիր կ'իրագործէ: «Կոուկկ» ինքնաթիռ է միայն կամ կարողութիւնը ունի մասն հրթիռային համակարգով օժտուելու:

Պատ.- Մեր «Կոուկկ»-ը ի հարկէ բացառիկ մի սարք է, որը ստեղծուել է հայ մասնագէտների շնորհիւ, դա շատ կարեւոր իրողութիւն է: Ի հարկէ այն իր հնարաւորութիւններով որոշակիօրէն գիջում է աշխարհի առաջատար իսրայէլական կամ ամերիկեան շատ նման սարքերի, սակայն ունի բաւականին լաւ տուեալներ: Նման սարքերի ստեղծմամբ զբաղուում են նաեւ թրքական ընկերութիւնները եւ Իրանի ռազմարդիւնաբերական համալիրը: Թէ ինչ արդիւնքներ են նրանք գրանցել՝ դժուար է ասել, սակայն հաստատ այդ արդիւնքները այնքան էլ մեծ չեն, եւ այդ սարքերը հաւանաբար նորից ինչ որ առումով կը գիջեն նոյն ամերիկեան եւ իսրայէլեան սարքերին: Ատրպէյճանում ներկայումս արտադրուում են իսրայէլեան որոշ սարքեր, սակայն դրանք չեն ստեղծում ատրպէյճանցի մասնագէտները, աւելին՝ նրանք այդ գործարանում ընդամէնը իրար են միացնում

Իսրայէլից բերուած մի քանի կազմածներ: Մեր սարքը ներկայումս իրականացնում է հիմնականում հետախուզութիւնը եւ կրակի կառավարման խնդիրներ, ժամանակի հետ կարող է իրականացնել նաեւ այլ խնդիրներ: Ի դէպ, նշենք, որ «Կոուկկ»-ը մեր մասնագէտների միակ ստեղծագործութիւնը չէ, ներկայումս իրականացուում են նաեւ նոր սարքերի ստեղծման լայնածաւալ աշխատանքներ:

Հարց.- Ռազմական արդիւնաբերութիւնը Հայաստանի մէջ այսօր ինչ վիճակի մէջ է: Ի՞նչ կ'արտադրուի:

Պատ.- Ռազմական արդիւնաբերութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան նման փոքր երկրի համար շատ կարեւոր է, սակայն նաեւ բարդ ոլորտ է: Գաղտնիք չէ, որ մենք ղեռ պատերազմի ժամանակ կատարում էինք այնպիսի վերանորոգումներ, որոնք կատարում էին խորհրդային մեծ գործարանները: Ներկայումս եւս մեզանում կատարում են տարբեր սարքերի վերանորոգումներ, որոնք ժամանակին կատարուել են միայն Ռուսաստանում: Օրինակ հրասայլեր, թռչող սարքեր եւ այլն: Արտադրութիւնը եւս, չնայած շատ մեծ ծաւալ չունի, սակայն զգալիօրէն թափ է հաւաքում: Ներկայումս արտադրում են զինատեսակների որոշ նմոյշներ, զինամթերք կամ հանդերձանքի պարագաներ: Մեզանում ստեղծուել են բացառիկ ռատիոմեքե-

Այս էջը կը հովանաւորեն Ա. Եւ Ա. Մայի Եւ Աստուծոյ Թորոտան

Plaza Volare
SALLE DE RÉCEPTION - CÉLÉBRATION DE MARIAGE

CROWNE PLAZA
MONTREAL AÉROPORT

6600, Côte-de-Liesse,
Saint-Laurent | 514-735-5150
www.plazavolare.com

La Plaza
SALLES DE RÉCEPTION

420 Sherbrooke West
Montreal | 514-499-7777
www.la-plaza.ca

6086 Sherbrooke East
Montreal | 514-255-2922
www.buffetantique.com

EMBASSY
PLAZA

1003 Boul. Curé-Labelle
Laval | 450-781-0606
www.embassyplaza.com

LE CHALLENGER
SALLES DE RÉCEPTION

2525 rue des Nations
Saint-Laurent | 514-337-7160
www.challengerpiazza.com

PLAZA
SUR LE LAC

1 Place De La Belle-Rive
Laval | 450-681-0053
www.plazasurlelac.com

PLAZA
LUCE
DESIGN RESTAURANT

Catering Division
514-965-LUCE (5823)
www.plazaluce.com

նական սարքաւորումներ, որոնք տարբեր ցուցահանդէսներէ ժամանակ ապշեցրել են աշխարհի առաջատար շատ մասնագէտները: Մենք լաւ ականդոյթներ ենք ձեռք բերում ՀՕՊ սարքաւորումների ստեղծման գործում: Զօրահանդէսի ժամանակ յայտարարուեց, որ կատարելագործուել են ՀՕՊ շատ սպառազինութիւններ:

Ներկայումս Ռուսաստանի հետ իրականացուած են մի քանի այլ նոր գործարանների վերագործարկման ծրագրեր, որոնցում կ'արտադրուեն նոր նմոյշներ, մեքենաներ կամ զինատեսակներ:

Հարց.- Ինչպէս կը գնահատէք Հարաւային Կովկասի երեք երկիրներու ռազմաբաղաձեւակաւ կացութիւնը այսօր:

Պատ.- Ներկայումս տարածաշրջանի երեք նախկին խորհրդային երկրների ռազմաքաղաքական իրադրութիւնը բաւականին հետաքրքիր է: Այդ իրադրութիւնը թելադրուած է նախ այն հակամարտութիւններով, որոնք առկայ են՝ Արցախեան հիմնախնդիր, Աբխազիայի, Օսէթիայի եւ այլ խնդիրներ, ինչպէս նաեւ աշխարհաքաղաքական զարգացումներով կամ ասել է թէ՛ տարածաշրջանի վրայ մեծ տեղութիւնների ազդեցութեամբ: Գաղտնիք չէ եթէ ասենք, որ տարածաշրջանի միակ երկիրը Հայաստանի Հանրապետութիւնն է, որը ունենալով ռազմավարական յարաբերութիւններ Ռուսաստանի հետ, միաժամանակ լաւ յարաբերութիւններ ունի աշխարհի այլ ուժային կեդրոնների հետ: Վրաստանի յարաբերութիւնները Ռուսաստանի հետ թշնամական են, սա-

Մասնայատուկ ուժերու (commando) զինուորներ մարզումի ընթացքին

կայն ներկայումս պատերազմի հաւանականութիւնը այնքան մեծ չէ, միւս երկրների հետ եւս կան որոշակի խնդիրներ, սակայն ամէն ինչ կառավարելի է: Ատրպէյձանի յարաբերութիւնները Իրանի հետ, մեղմ ասած բարեկամական չեն, Հայաստանի դէպքում ամէն ինչ միանգամայն պարզ է, թշնամական, իսկ Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւնները եւս բարեկամական չի կարելի համարել: Հայաստանի յարաբերութիւնները հարեւանների հետ բարեկամական են, չհաշուած թրքական երկու պետութիւնները, որոնք բացայայտ թշնամական են տրամադրուած: Հայաստանի Հանրապետութեան եւ

Արցախի պետական սահմանների վրայ կայ լարուածութիւն, որը երբեմն վերածուած է կարճատեւ, սակայն իսկական մարտական գործողութիւնների: Սակայն, դրանով հանդերձ, հէնց այս պահին մեծ մարտական գործողութիւնների վերսկսման հաւանականութիւնը մեծ չէ: Յատուկ շեշտում եմ մեծ մարտական գործողութիւններ եւ չեմ նշում պատերազմ, քանի որ պատերազմը իրականում ընթացքի մէջ է, ուղղակի վարում է որոշակի այլ պայմաններով ու կանոններով: Ներկայիս ոչ մեծ հաւանականութիւնը չի նշանակում սակայն, որ այն անհաւանական է որոշակի յստակ ժամանակահատուածում ընդհանրապէս: Ատրպէյձանի աշխոյժ սպառազինումը, ինչպէս նաեւ թշնամական մթնոլորտի ձեւաւորումը, կարող է վերածուել մարտական գործողութիւնների: Սակայն, դրանով հանդերձ, պէտք է ասել, որ ներկայումս Հայաստանի եւ Ատրպէյձանի ռազմական հաւասարակշռութիւնը առնուազն հաւասար է, եթէ չասենք, որ շատ բազմաթիւներում մենք ենք աւելի շահեկան վիճակում: Սա ինչ որ առումով զարմանալի է, քանի որ այդ հաւասարակշռութեան պահպանման կամ աւելի ճիշդ մի կողմից գերազանցութեան ապահովման իսկ մեր կողմից գերազանցութեան չէզոքացման համար ներդրուող միջոցները բաւարար չեն:

ՀԱՐՑԱԶՈՐՅՑԸ ՎԱՐԵՑ՝
ՎԱՀԱԳՆ ԳԱՐԱԳԱԾԵԱՆ

Կոունկ անօդայնու օդանավ

Սիյա Էջը կը հովանաւորեն Ս. Էս Ս. Սերգեյ Էս Սիյն Քէյթեան

Քսան տարի անց... Տաս տարի ետք...

Արարատեան դաշտի մայրամուտը

Քսան տարի առաջ, Օգոստոս 24-ի առաջին ժամերուն, շօշափեցի՝ ինծի համար մինչեւ այդ օրը վերացական սրբութիւն համարուող Հայրենիքը, եւ հակառակ այդ մտքի համար հասուն համարուող տարիքիս, պահ մը ինծի թուաց, որ երբ օդանաւէն իջնեմ հո՛ղ պիտի տեսնեմ. չէ՞ որ «Հայրենի հող» արտայայտութիւնը, մեզի փոխանցուած հայեցի դաստիարակութեան ընթացքին հնչող ամենօրեայ արտայայտութիւնն էր... Բայց օդանաւէն իջալ ու հողի փոխարէն տեսայ չոր ու սեւ գետին մը: Պահ մը ցնցուեցայ ու յետոյ քիթիս տակէն ծիծաղեցայ մտածածիս համար, իսկ ուրիշ ո՞ւր կրնար վայրէջք կատարել օդանաւը...

Գրեթէ արեւածագ էր. ուղղուեցանք «Հանրապետութեան հրապարակ» ու սկսանք երգել ժամեր առաջ այնտեղ պարզուած հայոց եռագոյնին տակ (Օգոստոս 23, Հայաստանի անկախութեան հռչակագրի ընդունման օրն է): Դաշնակցական երիտասարդներէ կազմուած առաջին խումբն էինք, որ Հայաստանի վերանկախացումէն ետք մուտք գործեցինք Հայրենիք, իբրեւ դաշնակցականներ:

Վերացական թուացող իրական Հայրենիքի հետ բախումը խառն զգացումներ կը յառաջացնէր: Կայծակի արագութեամբ անցան 15 օրերը՝ առանց շատ բան տեսնելու. խառն իրավիճակ էր՝ օրուան յատուկ ժամերուն միայն կարելի էր շրջանէ շրջան տեղաշարժիլ... ամայի փողոցներ... դատարկ խանութներ... կոպիտ մարդիկ... գեղեցիկ ու անխնամ բնութիւն... սքանչելի ճարտարապետութեամբ կառուցուած վանքեր ու եկեղեցիներ... 15 օրերու հպանցիկ ակնարկով այդպիսին էր Հայրենիքս, զոր տեսայ առաջին անգամ, սակայն այդ սեւ ու չոր գետնէն մինչեւ Գառնի ու Գեղարք իմս էին բոլորը, ինծի կը պատկանէին նոյնիսկ մարդոց կոպիտ արտայայտութիւնները՝ չէ՞ որ անոնք կը հնչէին հայերէն... Առաջին ակնթարթէն ետք այդ չոր ու սեւ թուացող գետինը այնքան փափուկ էր ու փխրուն, որ մինչեւ ծունկերս խրուեցայ այնտեղ ու զգացի իսկական հողին ջերմութիւնը: Ահա թէ ինչ կը

նշանակէ անծայրածիր աշխարհի մէջ ունենալ կտոր մը երկիր եւ զգալ անոր սեփականութեան ուժը...

Կը հաւատամ այն առասպելական խօսքին, թէ Հայաստանի մէջ ձգողական ուժ մը կայ, եթէ մէկ անգամ տեսար միշտ պիտի ուզես տեսնել: Սակայն դարձեալ տեսնելը զիս չէր գոհացներ՝ պէտք էր վերադառնալ: Բայց ինչպէ՞ս...

Յաջորդ տարի Հայաստան եկալ ուսանելու: Երեք ամիս ետք բոլոր պայմանները վճռեցին վերադառնալ Սփիւռքեան ծննդավայր... կեանքիս ամենադառն իրականութեան հետ անհաշտ մնալով վերադարձայ՝ մէջս կրելով իրական հայրենիքը...

Տաս տարի առաջ դարձեալ Հայաստան եկայ՝ ուսանելու պատրուակով եւ Հայաստանէն չհեռանալու վճռականութեամբ: Ուսումս ստացայ աշխատանքի հետ գուգահեռ, ընտանիք կազմեցի ու կեանքիս ամենամեծ երջանկութիւնը այն է, որ աղջիկս՝ Ժառանգելով Սփիւռքի դաստիարակութեան բարձր արժէքները, նաեւ բախտաւորութիւն ունեցած է լոյս աշխարհ գալու ճիշդ տեղը, աշխարհի այն անկիւնին մէջ, ուր կը զգայ պատկանելիութեան զգացումը:

Տաս տարի է կը վայելեմ Հայաստանի մէջ ապրելու հաճոյքը եւ յաճախ «պոռոռաւօ» կ'ըսեն ինծի, այնքան շեշտուած «պոռաւօ» մը, որ կը զայրացնէ զիս, կարծես Հայաստանի մէջ ապրելը՝ պատերազմի առաջին գիծին վրայ կռուելուն համազօր հերոսութիւն կը համարեն: Անոնց կարծիքով «չատ հայրենասէր»ը ան է, ով Հայաստանի մէջ կ'ապրի:

Տաս տարի է կը շփուիմ իսկական հայրենիքի ու հայրենակից տարբեր մարդոց հետ եւ վերջապէս եզրակացուցի, թէ ի՞նչ է հայրենասիրութիւնը:

Արդեօ՞ք Գամիշլիի մէջ, երկրէն կտրուած ամենախուլ անկիւնին մէջ ապրած հայրս, որ ամբողջ համայնքը իր ուսերուն առած կ'ապրէր Հայաստանով ու հայութեամբ՝ հայրենասէր չէ՞ր, որ Հայաստան չեկաւ ապրելու:

Արդեօ՞ք իր գործարարական ծրագիրները իրականաց-

Այս էջը կը հովանաւորեն Մ. և Մ. Գէորգ և Պարսր Գալլոյլեան

Սպրիլ 23, 2011, երիտասարդական ջահերթ Երևանի մէջ

նելու համար Հայաստանը բարենպաստ երկիր մը համարող այն ընտանիքը, որ զգուանքով կը խօսի հայաստանցիի մասին եւ հակառակ իր մեծ շահոյթներուն ու բարեկեցիկ կեանքին հերոսութիւն կը համարէ իր Հայաստան տեղափոխուելը, հայրենասէ՞ր է...

Արդեօ՞ք Սփիւռքի մէջ ապրող իւրաքանչիւր խմբագիր, ազգային գործիչ, ուսուցիչ, կամ երիտասարդ, որ գիշերը ցերեկին խառնելով կը նպաստէ հայապահպանութեան գործին եւ կ'ապրի Հայաստանի մէջ ապրելու հնարաւորութիւն ստեղծելու երազանքով կամ անոնցմէ շատերը նոյնիսկ հայրենիքը մէկ անգամ տեսնելու յոյսով, հայրենասէր չե՞ն...

Արդեօ՞ք Հայաստան տեղափոխուած այն սփիւռքահայ, որ կը նպաստէ խեղճ ու կրակ ժողովուրդի շահագործման, կաշառակերութեան ու երկրի մէջ տիրող փտածութեան, կամ գործի բերումով Հայաստանի մէջ է, բայց էութեամբ Հայաստանէն դուրս՝ նոյնիսկ Հայաստանի հեռուստատեսութեան ալիքներուն անձանօթ, հայրենասէր է...

Արդեօ՞ք Հայաստանէն հեռացած մտաւորականներն ու արուեստագէտները, որոնք տեղափոխուեցան Հայաստանէն, բայց հայրենիքին չհատարկուեցան եւ արտերկրի մէջ օտարներու մէջ կը տարածեն հայկական մշակոյթը ու կ'ապրին Հայաստան վերադառնալու երազով, հայրենասէր չե՞ն...

Արդեօ՞ք Հայաստանէն չհեռացող այն ծախուած մտաւորականներն ու հայկական մշակոյթը աղաւաղող արուեստագէտները, հայրենասէր են...

Իւրաքանչիւր հարցիս պատասխանի մասին մտածելէն ետք հասկցայ, որ հայրենասիրութիւնը պատկանելիութեան զգացումն է եւ այդ զգացումը ապրելակերպի վերածելն է:

Իւրաքանչիւրս պէտք է զգայ, որ ինք հայ ազգին պատկանող զաւակներէն մէկն է ու չթերազնահատէ կամ չարհամարհէ նոյն ազգի ոեւէ զաւակ, ուր ալ գտնուի ան, ինչ թեւի ալ պատկանի: Եթէ անոր թերութիւններուն մասին պիտի խօսինք, խօսինք ցաւով, սրբազրելու յոյսով, օգնելու մտադրութեամբ եւ ոչ թշնամանքով... Սփիւռքահայը հայաստանցիին համար չըսէ «ասոնք ասանկ են», հայաստանցին ալ սփիւռքահայուն չ'ըսէ դուք հայ չէք: Ինչ ալ ըլլանք նոյն ազգին կը պատկանինք...

Հայաստան տեղափոխուած սփիւռքահայը եթէ Հայաստանի պատկանելու հաճոյքը զգա՛յ, իր տեղափոխուելը ոչ թէ հայրենասիրական թմբկահարումի կամ հերոսութեան պէտք է վերածէ, այլ հաճոյքի, իսկական վայելքի, սեփական տան մէջ ապրելու բնական երեւոյթի:

Թող կոպիտ չհնչէ, բայց իմ կարծիքովս Հայաստան տեղափոխուած իւրաքանչիւր սփիւռքահայ Հայաստան հաստատուած է՝ դրդուած անձնական այն շահերէն, զորս կարելի է բնութագրել հետեւեալ ձեւով՝ գործարարական ծրագրերը իրականացնելու, իր զաւակներու հայեցի կրթութիւնը ապահովելու, հոգեկան բաւարարութիւն եւ գոհունակութիւն զգալու համար: Այս պատճառներէն իւրաքանչիւրը կամ բոլորը միասին առած, բոլորն ալ անձնական են եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրի իրականացումը ոչ թէ հերոսութիւն է այլ հնարաւորութիւն, որ կեանքի պայմանները մէկուն կ'ընձեռէ՝ միւսին ոչ: Ուստի Հայաստան հաստատուած սփիւռքահայուն ո՛չ թէ «պուաօ» պէտք է ըսել, այլ պէտք է երանի տալ... Իսկ Հայաստանէն դուրս ապրող հայերուն, որոնք ունին ազգին ու հայրենիքին պատկանելու զգացումը՝ մաղթել, որ անոնց համար նոյնպէս հնարաւորութիւն ստեղծուի, որ անոնք դան Հայաստան՝ ապրելու կամ յաճախ տեսնելու... Իսկ հայրենիքը ամէն պարագային սրտի մէջ է իւրաքանչիւր հայու, որ ունի անոր պատկանելու սրբազան զգացումը:

Փառք Աստուծոյ, որ ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԱՆՑ, հայրենիքը մնաց ազատ ու խաղաղ՝ իր ծածանող եռագոյն դրօշի տակ...

Փառք Աստուծոյ, որ ՏԱՍ ՏԱՐԻ ԵՏՔ դեռ բազմաթիւ սփիւռքահայերու հետ կը շարունակենք վայելել Հայաստանի մէջ ապրելու հաճոյքը...

«Պուաօ» բոլոր այն սփիւռքահայերուն, որոնք օտարութեան մէջ ստեղծած են անհող Հայրենիք ու անկարելին կը փորձեն՝ օտարացման յորձանքներէն փրկելու նոր սերունդները եւ զիրենք քիչ մը աւելի երկար հայ պահելու յոյսով, մերթ ընդ մերթ կը հասցնեն Հայաստանի ափեր՝ խօսելով ու պատմելով Հայաստանի մասին, կամ կը ստեղծեն անոր հետ շփուելու եւ այցելելու հնարաւորութիւններ:

Նայիրի Մկրտիչեան-Տաղեան

Այս էջը կը հովանաւորէ Գրիգոր Ալի Պապարեան

occasiongabriel.com

ONE GROUP ONE FORCE

CERTIFIED
VEHICLES

HONDA
Certified
Used Vehicles

PRE-OWNED VEHICLES
FINANCING STARTING AT

0.9%*

NISSAN JUKE

HONDA CR-Z

*Subject to credit approval. Some conditions apply. Financing starting at 0.9% on select models only. See Honda Gabriel and Nissan Gabriel for all details.

NEW VEHICLES • PRE-OWNED VEHICLES

For more information, please contact

Harry Sayan, hsayan@gabriel.ca

Kevork Asadourian, kasadourian@gabriel.ca

Manoug Khadjadourian, mkhadjadourian@gabriel.ca

514-324-7777

514-327-7777

Հարցազրույց ՀՅԴ Գանատայի Կեդրոնական կոմիտեի Անդամացուցիչ Րաֆֆի Տօնապետեանի հետ

«Նոր սերունդը համախմբելու, անոր ազգային դաստիարակութիւն ներարկելու
եւ զայն գաղութային ազգային կեանքի ապագայ դրօշակիրը դարձնելու
առաջադրանքը՝ սրբազան առաքելութիւնն է»

Հարց.- 2011-ի ամրան Հայաստանի մէջ կայացաւ ՀՅԴ 31-րդ Ընդհանուր ժողովը: Հայրենի մեր հանրապետութիւններուն հանդէպ ի՞նչ պարտաւորութիւններ եւ առաջադրանքներ ստանձնեց կուսակցական իւրաքանչիւր շրջան:

Պատ.- Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութիւններու հզօրացման եւ քաղաքական գետնի վրայ անոնց դիրքերու ամրապնդման համար, Ընդհանուր ժողովը բանաձեւեց յատուկ որոշումներ:

Յառաջիկայ երկամեակին Հայաստանի մէջ պիտի կայանան խորհրդարանական եւ նախագահական ընտրութիւններ: Ընտրութեանց նախօրեակին, կուսակցութիւնը նպատակադրած է հայրենիքի ընկերային, տնտեսական, առողջապահական եւ այլ ոլորտները արժեւորող յատուկ թղթածրարներ պատրաստել, որպէս նախընտրական փլաթֆորմ: Ինչպէս այլ կուսակցական շրջաններ, մեր շրջանը, փորձագէտ կուսակցականներու միջոցով իր աջակցութիւնը կը բերէ այս աշխատանքի մասնագիտական բաժնի մշակման գծով:

Արցախի գծով, աշխատանքները կը տանինք երկու ճակատի վրայ: Առաջինը՝ Արցախի սահմանամերձ եւ ռազմագիտական կարեւոր նշանակութիւն ունեցող շրջաններու վերաբնակեցման ծրագիրներու իրագործումն է: Երկրորդը՝ Գանատայի տարածքին գործող Հայ Դատի յանձնախումբերու մեր ցանցին միջոցով, արցախեան հիմնահարցին հայանպաստ դիրքորոշում ստեղծել գանատական քաղաքական եւ կառավարական շրջանակներուն մէջ: Հիմնականօրէն, մենք քարոզական աշխատանք ծաւալած ենք Գանատայի մէջ, նպատակ ունենալով գանատական կառավարութիւնը մղել որ ներգործօն մասնակցութիւն ունենայ Լեռնային Ղարաբաղի հիմնահարցը խաղաղ լուծումի մը յանգեցնելու աշխատանքին մէջ եւ նպաստէ տարածաշրջանին մէջ քաղաքական կառուցութիւն հաստատելու ջանքերուն:

Այստեղ նշեմ նաեւ, որ Գանատայի Հայ Դատի յանձնախումբը, տարիներէ ի վեր կը գտնուի թրքական եւ ատրպէյճանական հակաքարոզական արշաւները սանձազերծելու պարտադրանքին տակ: Թրքական ճակատին վրայ, ստիպուած ենք դիմակազերծել ուրացման անոնց քաղաքականութիւնը Գանատայի մէջ, յատկապէս ակադեմիական եւ համալսարանական շրջանակներէ ներս, իսկ Ատրպէյճանի պարագային, ստիպուած ենք հակադարձելու հայերը իբրեւ յարձակապաշտ կողմ ներկայացնելու քարոզչութեանց: Գանատացի քաղաքական դէմքերու եւ պաշտօնատարներու հետ մեր հանդիպումներու ընթացքին, յաճախ անոնց կը փոխանցենք պատ-

Ձախէն աջ՝ Րաֆֆի Տօնապետեան, Գանատայի արտաքին գործոց նախարար Ծոն Պէյրոս եւ Հայ Դատի յանձնախումբի Օթթաւայի գրասենեակի տնօրէն Ռուբէն Գուլումճեան

մական վաւերագրական փաստաթուղթերու վրայ հիմնուած Հայ Դատի յանձնախումբերու պատրաստած Հայկական Յեղասպանութեան եւ Արցախեան հիմնահարցի մասին թղթածրարները:

Հարց.- 2011-ի Մայիսին Գանատայի մէջ կայացան խորհրդարանական ընտրութիւններ: Ի՞նչ ներդրում ունեցան Հայ Դատի յանձնախումբերը զանազան կուսակցութիւններու թեկնածուներու զօրակցութեանց գծով:

Պատ.- Ինչպէս գիտէք, Գանատայի մէջ դաշնակցային մակարդակի վրայ կայացող խորհրդարանական ընտրութիւններու ընթացքին, Գանատայի Հայ Դատի յանձնախումբը կը զօրակցի այն թեկնածուներուն, որոնք աջակցած են Հայկական Յեղասպանութեան ճանաչման աշխատանքին եւ կամ գանատահայ զաղուծի որոշ հարցերու արծարծման ուղղութեամբ հայանպաստ դիրքորոշում ունեցած են: Նոյնը պատահեցաւ այս ընտրութիւններուն, երբ զօրաշարժի ենթարկեցինք Քեպէզի, Օնթարիոյի, Պրիթիչ Գոլոմպիայի եւ այլ շրջաններու Հայ Դատի յանձնախումբերն ու միաւորները: Մեր ակնկալած արդիւնքները լաւ էին: Բայց, ինչպէս գիտէք, Քեպէզի մէջ Նոր Դեմոկրատ կուսակցութեան (NDP) նարնջագոյն ալիքի անակնկալ յորձանքն ու յաղթանակը մեզի

Այս էջը կը հովանաւորեն Մ. եւ Ս. Մարութ եւ Մանիա Լայուսպեան

Our SERVICE makes the difference!

- Free mobile service
- Windshield replacements
- Stone chip repairs
- Tinted windows
- Lifetime warranty against leaks
- Remote starter
- Car radio and alarm system
- Windshield vandalism claims billed directly
- We pay higher deductibles

GET A FREE QUOTE NOW!

514.856.0580

8855, Henri-Bourassa West, St-Laurent, Qc H4S 1P7

vitretech.com

համար ալ անակնկալ էր, ինչպէս որ ամբողջ գանատական քաղաքական դաշտին համար զգայացունց յեղաշրջում մըն էր: Սակայն այստեղ նշեմ, որ իբրեւ ընկերվարական կուսակցութիւն, մեր յարաբերութիւնները ընկերվարական գաղափարախօսութիւններու դրօշակիր Նոր Դեմոկրատ կուսակցութեան հետ միշտ լաւ եղած են, աւելի՛ն՝ նոր դեմոկրատները միշտ նեցուկ կանգնած են խորհրդարանին մէջ ներկայացուած իրերայաջորդ Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւերուն: Ընտրութիւններուն յաջորդող հանգրուանին, մեր յանձնախումբերու ներկայացուցիչները արդէն ծանօթացման հանդիպումներ ունեցած են նորընտիր NDP-ականներու հետ:

Ընտրութիւններուն յաղթանակած իշխող Պահպանողական կուսակցութեան հետ մեր յարաբերութիւնները վերջին հնգամեակին կը գտնուին իրենց բարձրակէտին:

Ազատական կուսակցութեան հետ պատմականօրէն միշտ սերտ եղած են մեր յարաբերութիւնները: Հայաշատ թաղամասերու մէջ իրենց թեկնածութիւնը առաջադրած Ազատական թեկնածուներ, որոնք Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչման գծով դրական գործունէութիւն ցուցաբերած են, արժանացած են շրջանի հայութեան քուէին: Այսօր, մենք կը շարունակենք մեր հանդիպումները անոնց ներկայացուցիչներուն հետ:

Այս ընտրութիւնները յատկանշուեցան նաեւ հայ թեկնածուներու մասնակցութեամբ: Պահպանողական թեկնածու Յակոբ Էվերեկլեանի եւ Ազատական կուսակցութեան թեկնածու Նուշիկ Էլոյեանի ընտրապայքարին իրենց մասնակցութիւնը բերին Մոնթէրէյլի, Լաւալի եւ Թորոնթոյի Հայ Դատի յանձնախումբերէն միաւորները: Հակառակ համազարգացման գորակցութեան, երկու հայ թեկնածուներն ալ յաջողութեան չհասան, ի մասնաւորի վերը յիշուած նարնջագոյն ալիքին պատճառով:

Մենք կը կարծենք, որ այս երկու թեկնածուներու փորձառութիւնը օրինակ պիտի ծառայէ յառաջիկային, որպէսզի հայ գաղութի նոր սերունդի ներկայացուցիչներ նետուին գանատական քաղաքական դաշտ:

Հարց.- 2011-ին ի՞նչ էր Գանատայի Հայ Դատի յանձնախումբի եւ անոր Օթթաուայի գրասենեակի աշխատանքային ծիրը:

Պատ.- Օթթաուայի գրասենեակը կը համադրէ եւ գործադրութեան հոլնի մէջ կը դնէ Գանատայի Հայ Դատի յանձնախումբի բազմաբեւեռ ծրագիրները: 2015-ի Եղեռնի 100-ամեակի ոգեկոչման սեմին, յանձնախումբը արդէն նախաձեռնութիւններ աշխատանքներու ձեռնարկած է: Անմիջապէս որ ծրագիրները պատրաստ ըլլան, զանոնք պիտի դնենք հանրութեան տրամադրութեան տակ, որպէսզի ի մի հաւաքուելով, համախումբ շարքերով իրագործենք 100-ամեակի ոգեկոչումը: Մեր ակնկալութիւնն է, որ 2012-ին ստեղծուի համազարգացման մարմին մը, որ 100-ամեակին ընդառաջ սկսի հոլնի մէջ դնել աշխատանքները:

Ուիսիփէկի մէջ կառուցուելիք Գանատայի Մարդկային իրաւանց թանգարանին մէջ Հայկական Ցեղասպանութեան տաղաւարին արժանաւոր տեղ մը յատկացնելու առնչութեամբ, յանձնախումբը 2011-ին հրապարակուած կոչով մը յստակացուց իր կեցուածքը: Յանձնախումբը կը յուսայ, որ թանգարանը Հայկական Ցեղասպանութեան բաժնի պատմական եւ արխիւային բովանդակութեան լայն տեղ տրամադրէ:

2011-ի Հոկտեմբեր 21-ին, Օթթաուայի մէջ նախաձեռնութիւններով հանդիպում մը ունեցանք Գանատայի արտաքին գործոց նախարար Ժոն Պէյրտի հետ: Նախարարին յանձնուեցան Հայկական Ցեղասպանութեան եւ Լեռնային

Ղարաբաղի հիմնահարցին մասին յանձնախումբին կողմէ պատրաստուած թղթածրարներ: Այս հանդիպման ընթացքին, Հայաստան-Գանատա քաղաքական-տնտեսական յարաբերութիւններու զարգացման անդրադառնալով, շեշտեցինք Հայաստանի մէջ գանատական դեսպանատուն մը հաստատելու անհրաժեշտութիւնը:

Այլ գետնի վրայ, դաշնակցային ընտրութիւններէն ետք, Հայ Դատի յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ, Հոկտեմբեր 25-ին, Գանատայի խորհրդարանին մէջ կայացաւ Հայաստան-Գանատա խորհրդարանական բարեկամութեան խմբակցութեան դիւանի ընտրութիւնը: Ժողովը նախագահութեան պաշտօնին վերստին ընտրեց Պահպանողական կուսակցութեան անդամ տոքթ. Հարըտ Ալպրէսթը, իսկ փոխնախագահ ընտրուեցան Ժիմ Քարիճիանիս (Ազատական), Ալեքսանտր Պուլէրիս (Նոր Դեմոկրատ) եւ Ժօ Տանիէլ (Պահպանողական): Ներկայիս աշխատանքները կեդրոնացուցած ենք խմբակցութեան անդամներու թիւը բարձրացնել:

Հարց.- ՀՅԴ Գանատայի Երիտասարդական միութեան (ԳԵՄ) եւ Պատանեկան միութեան (ԳՊՄ) աշխատանքները ի՞նչ ընթացքի մէջ էին անցնող տարեշրջանին:

Պատ.- Հ.Յ.Դաշնակցութեան Գանատայի կառույցին համար, նոր սերունդը համախմբելու, անոր ազգային դաստիարակութիւն ներարկելու եւ գայն գաղութային ազգային կեանքի ապագայ դրօշակիրը դարձնելու առաջադրանքը՝ սրբազան առաքելութիւն է:

Նշեմ, որ երկու կառույցներն ալ թուային աճ արձանագրած են, սակայն, ինչպէս գիտէք, Դաշնակցութեան համար թուաքանակէն աւելի կարեւոր է որակը եւ այս առնչութեամբ, միշտ պահանջած ենք պատանեկանի վարիչներէն եւ երիտասարդականի պատասխանատուներէն, որպէսզի կատարեն իրենց լաւագոյնը:

2011-ի ամրան, երիտասարդականի կամաւոր վարիչներու խումբ մը այցելեց Հայաստան, ուր Վանաձորի ճամբարներէն մէկուն մէջ երկշաբաթեայ ազգային-դաստիարակչական ծրագիր մը գործադրեցին հայաստանցի պատանիներու համար:

Պատանեկանը իր կարգին կը պատրաստուի 2012-ի հայաստանագնացութեան:

Հարց.- Երկարատեւ սպասումէ ետք, Օթթաուայի մէջ նշանակուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան նոր դեսպան: Համագործակցութեան ի՞նչ աշխատանքներ կատարուած են ցարդ:

Պատ.- Մենք միշտ շեշտած ենք, որ Գանատայի մօտ Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնը դեսպանի մակարդակով ըլլայ: Ուրախ ենք, որ մի քանի տարուան ընդմիջումէ ետք, Հայաստանի Հանրապետութիւնը Գանատայի մէջ դարձեալ կը ներկայացուի լիազօր դեսպանի մակարդակով: Այսօր, նոր նշանակուած դեսպան պրն. Արմէն Եգանեանի հետ մենք ամենօրեայ կապի մէջ ենք եւ մեր համագործակցութիւնը դրական է ու արդիւնաբեր: Մենք կը հաւատանք, որ դեսպանի մը ներկայութիւնը կարեւոր է Գանատա-Հայաստան յարաբերութիւններու զարգացման համար: Այլ գետնի վրայ, տարիներէ ի վեր լուրջ աշխատանք կը տանինք նաեւ Հայաստանի մէջ գանատական դեսպանատան մը հիմնադրման գծով:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՎԱՐԵՑ՝
ՎԱՀԱԳՆ ԳԱՐԱԳԱԾԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
FONDATION HAYASTAN CANADA INC.
HAYASTAN FOUNDATION CANADA INC.

Շնորհալուր Նոր Տարի եւ Ա. Ծնունդ

Սեպտեմբեր 17-ին, Շուշի քաղաքին մեջ Հանդիսաւոր կերպով տեղի ունեցաւ վերանորոգուած Պռոշեան պողոտայի պաշտօնական բացումը, որուն նորոգութեան ծախսերը ստանցւած էր ՀՀ Հիմնադրամի Մոնթրէալի վարչութիւնը:

Բացման հանդիսութեան ներկայ էին ԼՂՀ վարչապետ Արայիկ Յարութիւնեանը, ՀՀ Հիմնադրամի գործադիր տնօրէն տիար Արա Վարդանեանը, Մոնթրէալի մասնաճիւղի վարչութեան ատենապետ տիար Անդրանիկ Շիրինեանը եւ բազմաթիւ հիւրեր, շուշեցիներ եւ Մոնթրէալէն ժամանած հայրենակիցներ: 252մ երկարութիւն եւ 8մ լայնութիւն ունեցող պողոտան քաղաքի գլխաւոր մուտքը հանդիսացող Ղազանչեցոց փողոցը կը միացնէ Հախումեան փողոցին: Նոր հեղեղատարը, լուսաւորութեան համակարգն ու ճանապարհային երթելեկութեան նշանները կ'ապահովեն նորոգուած փողոցին արդիւնաւետ շահագործումը:

ՀՀՀ-ի Մոնթրէալի վարչութեան ատենապետ պրն. Շիրինեան փոխանցեց իր սրտի խօսքը, ըսելով. «Մոնթրէալի մասնաճիւղի անունով կ'ողջունեմ մեր սիրելի շուշեցիները եւ կը փոխանցեմ մոնթրէալահայութեան սերն ու ջերմագին բարեմաղթութիւնները. հոգ չէ թէ մեր քաղաքները իրարմէ բաւական հեռու են, սակայն մեր սրտերը միշտ ալ մօտ եղած են ձեզի. Մոնթրէալը հիմնադրամի ստեղծման օրէն ի վեր հայեացքը ուղղած է դէպի Արցախ ու սատար հանդիսացած Արցախի վերանորոգման ծրագիրներուն»:

Հոս կ'արժէ յիշել նաեւ, թէ 2010-ին Մոնթրէալէն խումբ մը երիտասարդներու անձնական ջանքերով մասնաճիւղիս անունով նորոգուեցաւ Արծնի գիւղի համայնքային կեդրոնի համակարգիչի սրահը:

Սեպտեմբեր 2010

Յունուար 2011

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի
 Մոնթրէալի մասնաճիւղ

ՇԵՆՑՆԵՆՔ
ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Յունիս 2011

Յունիս 2011

Սեպտեմբեր 2011

Սեպտեմբեր 2011

Ձեր տուրքէ գերծ նուիրատուութիւնը կրնաք կատարել եւ դրկել գրուած անունին եւ հասցէին:

Fondation Hayastan Canada Inc.
 2340 Chemin Lucerne #30
 Ville Mont-Royal, Qc. H3R 2J8
 Tél.: 514 738-3530 • Fax: 514 738-2622

Հայեցի դաստիարակութիւնը՝ հիմք ազգային ուժանակարութեան

Ի՞նչ կը հասկնանք հայեցի դաստիարակութիւնը ըսելով: Յստակացնենք հարցումը՝ տարբեր հարցումով մը. արդեօ՞ք, ինչպէս ոմանք կը կարծեն, հայերէնի դասաւանդումը հայեցի դաստիարակութիւնն է: Հայերէն սորվիլը, հայ մշակոյթին ծանօթանալը, հայոց պատմութիւնը գիտնալը կը նշանակէ՞, որ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ենք: Եթէ այո՞ ըսենք, այդ կը նշանակէ, որ մասնակի ըմբռնում մը միայն ունինք հայեցի դաստիարակութեան մասին: Եթէ ո՛չ ըսենք, մեղանշած կ'ըլլանք թէ՛ մենք մեզի ու մեր ճիւղին նկատմամբ՝ սորվելու մեր լեզուն եւ մնացեալը, եւ թէ՛ սորվեցնողին նկատմամբ, որովհետեւ, հայեցի դաստիարակութիւնը այդ բոլորն է, բայց ոչ միայն:

Ուրեմն, ի՞նչ է հայեցի դաստիարակութիւնը, կամ ի՞նչ է նպատակը այդ դաստիարակութեան:

Փորձենք այս բարդ հարցադրումին պարզ պատասխան մը բանաձեւել: Հայեցի դաստիարակութեան նպատակն է կերտել հայ մարդը, անդամը հայ ազգին, հայ քաղաքացիին, Հայաստանի՝ քաղաքացին, նոյնիսկ եթէ հոն՝ իր պապերու հայրենիքին մէջ չ'ապրիր: Ուստի, հայեցի դաստիարակութիւնը այն ամենն է, որ մեզ հայ կ'ընէ, ո՛ւր որ ալ ապրինք՝ Հայաստանի մէջ թէ՛ Հայաստանէն դուրս, ի՛նչ ալ ըլլայ կամ եղած ըլլայ դուրսը գտնուելուն պատճառը: Հայեցի դաստիարակութեան բացակայութեան, անկարեւոր կը դառնայ այս վերջին հարցը, այսինքն մեր երկրին մէջ կամ մեր երկրէն դուրս ապրելը:

Իսկ ի՞նչ է, որ մեզ հայ կ'ընէ. հայերէն գիտնալէն, հայ մշակոյթը ճանչնալէն կամ հայոց պատմութեան ծանօթ ըլլալէն անդին: Այդ ազդակները հիմնական են անշուշտ, բայց անպայման հայ ըլլալու պէտք չ'կայ այդ հմտութիւնը ձեռք ձգելու համար: Շատ մարդիկ, առանց հայկական ծագում ունենալու, ինչ ինչ պատճառներով կրնան սորվիլ մեր լեզուն, մեզմէ աւելի լաւ ալ տիրապետել անոր, ծանօթանալ մեր մշակոյթի բազում երեսներուն, ու հիացմունքով արտայայտուիլ մեր այդ հարստութեան մասին, կամ մխրճուիլ մեր պատմութեան խորքերը ու բանալ անոր մեզի՝ անգամ տակաւին անհասկնալի ծալքերը: Բայց ատով անոնք չեն դառնար հայ: Հայ ըլլալու համար կայ գիտակցութեան հարց մը, գիտակցո՞ւմ մը, prise de conscience մը (եւ հետաքրքրական է այս ֆրանսերէն բառին առնչումը նաեւ խղճի՛ն հետ), առանց որուն մնացեալը իմաստազուրկ կը դառնայ: Ինչի՞ր՝ գիտակցումը – առաջին հերթին՝ պատկանելութեան, անկասկած. ազգին ու հայրենիքին պատկանելութեան. երկրորդ հերթին՝ ինքնութեան, այսինքն իր ո՛վ ըլլալուն, եւ այստեղ է որ լեզու-մշակոյթ-պատմութիւն երրորդութիւնը իր դերը ունի խաղալիք. երրորդ հերթին՝ իր իրաւունքին, այսինքն իր Դատին, որուն տէր ըլլալու պարտաւորութիւնը պիտի զգայ հայ մարդը. իսկ Դատին մաս կը կազմէ անշուշտ Երկիրը, որուն տիրութիւն պիտի ընէ ան:

Ահա այս բոլորը կը պարփակէ հայեցի դաստիարակութիւնը:

Իսկ ո՞ւր կը տրուի այս դաստիարակութիւնը:

Դպրոցի՞ն մէջ, ինչպէս շատեր կը կարծեն ու կ'ակնկալեն իրաւամբ որ այդպէս ալ ըլլայ: Այո՛, բայց ո՛չ միայն, եւ ոչ առաջին հերթին: Այդ դաստիարակութիւնը տունէն՝ կը սկսի, անգամ արգանդէն, երբ տակաւին չ'ծնած ապագայ հայրերէն հայերէն կը լսէ իր նոր կազմուող ականջներով, հայ երգի ու խօսքի կ'ընտելանայ աշխարհ գալէն իսկ առաջ: Յետոյ, մինչեւ դպրոց հասնիլը, արդէն ինքնաբերաբար հայացած պիտի ըլլայ ան, հայ ընտանիքի բարոյական արժէքները անզգալաբար որդեգրած, հայ մշակոյթի միւլտիմեդիա օրհնուած: Հայ ըլլալ-չըլլալու հարց ստեղծուած պիտի չըլլայ իր մտքին մէջ: Հայ՛յ է, վերջապէս: Ու վարժարան պիտի երթայ՝ ամբարանուելու համար իր այդ հայութեան մէջ: Ու եթէ Հայաստանէն դուրս կ'ապրի՝ նաեւ արդէն գիտակից այդ իրողութեան եւս, ու իր ապրած երկրին առնչուած՝ երկրորդ ինքնութիւն մը ունենալն ալ գիտնալով: Տակաւին, եթէ իր ծնողներէն մէկն ալ հայ չ'է՝ ատոր ալ գիտակից, առանց որ այդ իրողութիւնը բան մը նուազեցնէ իր բոլոր միւս գիտակցումներէն: Ընդհակառակն՝ յաւելեալ հարստութեամբ մըն ալ օժտուած ըլլալու հասկացողութեամբ...

Վարժարանը պիտի շարունակէ մարդակերտումի ու հայակերտումի առաքելութիւնը, ու գիտելիքներ չ'է, որ միայն պիտի փոխանցէ, այլ ապրումներ, զգացումներ, սէրեր. մանաւանդ սէրեր – լեզուին, զրականութեան, երգին, գիտութեան ու քաղաքակրթութեան հանդէպ:

Բայց վարժարանէն գատ, վարժարանին առընթեր ու անկէ ալ անդին, կայ ընկերային կեանքը՝ ակումբն ու պատանեկան-երիտասարդական-մարզական-մշակութային միութիւնները, որոնց մէջ ու որոնց շնորհիւ տունէն բերուած արժէքները, դպրոցէն ստացուած դանձերը պիտի ծաղկին, զարգանան: Մամուլ եւ հաղորդակցական այլ միջոցներ պիտի սատարեն այդ զարգացման:

Եւ դեռ կայ մանաւանդ հո՛ղը, որպէս դաստիարակութեան վայր: Հայաստանի մէջ ապրողին համար այդ հողը իր ոտքերուն տակն է, ու անոր տուած կրթութիւնը նոյնպէս պիտի դալ բնական կերպով, մինչ Հայաստանէն դուրս ապրողին ոտքերուն տակ մերթ ընդ մերթ պէտք է ցանուի՝ այդ հողը, ինչպէս գերեզմարուած Արշակ արքայի ոտքերուն տակ ցանուեցաւ... Կամ, պիտի երթայ կանգնի՝ այդ հողին վրայ, քալէ, դպչի անոր, հո՛տը առնէ, կախարդուի անոր խորհուրդով:

Այո՛, եթէ հայերէն պիտի սորվինք, պիտի սորվինք այնպէս, որ պաշտենք զայն, պահենք ու պահպանենք զայն, նոյնիսկ մեր կեանքի գնով, բայց մանաւանդ ապրեցնենք զայն մեզի հետ՝ մեր կեանքի իւրաքանչիւր պահուն՝ մեր հարազատներուն, մեր ընկերներուն թէ՛ մեր գործակիցներուն հետ, երբ կարելի է, բանաւոր թէ՛ գրաւոր մեր հաղորդակցութիւններով, մեր ել-նամակներով, Դիմատետրին (Ֆէյսպուքին) վրայ թէ՛ ձուռուղարաններուն (Թուիթըր) մէջ...

Եթէ մեր մշակոյթին պիտի ծանօթանանք, պիտի ծանօթանանք այնպէս, որ մեր կեանքի առօրեային տայ աւել, եւ ոչ թէ դառնայ մեր կիրականօրեայ ժամանցի առարկան, բեմի՛ վրայ պարզապէս:

Սիւսի կը կը հոգովսուսուրեն Ա. եւ Ա. Կարպիս եւ Սեւակիս Գարբիէլեան

ԳԱՆԱՏԱՅԻ

Ազգային Առաջնորդարան

Տ. Խաժակ Ս. Արքեպիսկոպոս Յակոբեան

Բարեջան Առաջնորդ Գանատայի Հայոց Թեմի
եւ

Ազգային Վարչութիւնը իր Եկեղեցիներով

Հայց. Առաքելական Ս. Յակոբ Առաջնորդանիստ Եկեղեցի, Մոնթրեալ

— ✠ —

Հայց. Առաքելական Ս. Աստուածածին Եկեղեցի, Թորոնթօ

— ✠ —

Հայց. Առաքելական Ս. Գեորգ Եկեղեցի, Լաւալ

— ✠ —

Հայց. Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցի, Վանգուվըր

— ✠ —

Հայց. Առաքելական Ս. Նշան Եկեղեցի, Գեմարիձ

— ✠ —

Հայց. Առաքելական Ս. Պօղոս Եկեղեցի, Սենթ Գաթրինգ

կը շնորհաւորեն գանատահայութեան

Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

մաղթելով մեր սիրելի ժողովուրդին

բարօր, քաջառողջ, նորանոր յաջողութիւններով լի
եւ երջանկալից տարի մը

Աստուծոյ օրհնութեան ներքեւ թող ծաղկին ու բարգաւաճին
մեր Հայրենիքը, Արցախն ու մեր գաղութները

ՇՆՈ
ՐՀԱ

ԷՈՐ
ՆՈՐ

ՏԱ
ՐԻ ԵՒ

ՍՈՒ
ՐԲ

ԾՆՈ
ԷՆԴ

Եթէ մեր պատմութիւնը պիտի սերտենք, սերտենք այն-պէս, որ ան տեւական դասագիրքը ըլլայ մեզի համար, ներշնչման աղբիւր, կեանքի ուղեցոյց:

Իսկ եթէ հայրենիք պիտի սիրենք, հողին վրայ, թէ հողէն դուրս, սիրենք այնպէս, որ մե՛նք ծառայենք անոր, եւ ոչ թէ փորձենք զա՛յն ծառայեցնել մեզի՝ ունենալով տեսլականը անոր ծառայութեան, հետապնդելով ոչ թէ անհատական շահը այլ հաւաքակա՛նը, որմէ ի վերջոյ օգտուողը կ'ըլլանք նաեւ մենք՝ որպէս մասնիկը այդ հաւաքականութեան: Տեսլական մը՝ Հայաստանին ապահովելու իր ազգային ու մարդկային բոլոր իրաւունքները, զայն զետեղելու ազգերու արդար ու համերաշխ ընտանիքին մէջ:

Ո՞վ է պատասխանատուն հայեցի կրթութեան. ուսուցիչ՞ը, ինչպէս կը կարծեն ու իրաւամբ կ'ակնկալեն շատեր: Այո, բայց ո՛չ միայն, եւ ո՛չ առաջին հերթին: Ծնողքը նախ ու մեծ ծնողները, անկասկած: Իսկ ուսուցչին, բոլոր ուսուցիչներուն կողքին, որովհետեւ միայն հայերէնի ու հայերէնով դասաւանդողներուն ճիտին պարտքը է հայեցի կրթութիւնը, նաեւ վարիչները, մարզիչները, եւ անոնցմէ ալ անդին՝ բոլոր ղեկավարները, տեղական մակարդակներէն սկսելով մինչեւ կաթողիկոսներն ու Հայաստանի նախագահը, որոնց անձնական վարքը, կեցողութիւնը ու համոզումները նոյնպէս դաստիարակչական դեր կը խաղան:

Հայեցի դաստիարակութիւնը, այո, բոլորիս պարտակա-նութիւնն է, ու մեր իւրաքանչիւր քայլը կրնայ մէկ կամ այլ ձեւով մեկնաբանուիլ մեր գաւակներուն կողմէ՝ ի նպաստ կամ ընդդէմ հայեցիութեան:

Ձխաբենք մենք զմեզ ու չխաբենք ուրիշները – հայեցի դաստիարակութիւնը տեւական գործընթաց մըն է, իւրաքանչիւր սերունդի համար՝ օրօրոցէն մինչեւ գերեզման, սերունդէ սերունդ՝ յաւիտեանս յաւիտենից: Այդ գործընթացէն դուրս գտնուողները չեն կրնար երբեք յաւակնիլ առաջնորդել հայութիւնը ըլլա՛յ ազգային-քաղաքական, ըլլա՛յ կրօնական-մշակութային, ըլլայ որեւէ՛ այլ մարզի մէջ:

Այսպիսի լայն ընդգրկումով՝ բարդ ու համապարփակ խնդիր է հայեցի դաստիարակութիւնը, որ պէտք է մղէ բոլորս պատասխանատուութեան խոր գիտակցութեան:

Առ այդ ալ հայեցի դաստիարակութիւնը հիմքն իսկ կը հանդիսանայ ազգային ռազմավարութեան, ու այսօր Ափիւռքի մէջ թէ Հայաստանի՝ մեր տագնապներուն պատճառը այդ դաստիարակութեան պակասն է, ու անոնց վերացման միջոցը՝ այդ դաստիարակութեան ամրապնդումը: Ան պէտք է յստակօրէն ու մանրամասնօրէն բանաձեւուի թէ՛ մեր կուսակցու-թիւններու ծրագիրներուն մէջ եւ թէ՛ Հայաստանի սահմա-նադրութեան:

ՎՐԷԺ-ԱՐՄԷՆ

- Հայ լեզուին ամուր բերդը նկատուող հայ դպրոցէն ներս մեր լեզուն սկսած է նահանջել: Փաստօրէն հայ լեզուի ու հայերէնով դասաւանդուող նիւթերու պահերը սկսած են նուազիլ. հայերէն լեզու, գրականու-թիւն ու պատմութիւն դասաւանդող ուսուցիչներու թիւը սկսած է պակսիլ. եւ աւելի ահաւորը՝ հայերէն լեզու դասաւանդող ուսուցիչներու հայերէնի մակարդակը սկսած է անկում կրել:

- Հայ լեզուի առաջին ու մնայուն դպրոցը նկատուող հայ ընտանիքէն ներս հայ լեզուն սկսած է աղա-ւաղուիլ թէ՛ լեզուահիւսական ու քերականական հետզհետէ բազմացող սխալներով, թէ՛ օտար բառերու ու ոճային դարձուածքներու յանախակի գործածութեամբ եւ թէ օտարին օտարացնող ներկայութեամբ:

- Հայ լեզուի ուսուցման մէջ կարեւոր դերակատարութեան կոչուած հայ մամուլը եւս սկսած է նահանջ արձանագրել՝ մէկ կողմէն տպագրականի զգալի նուազումին, իսկ միւս կողմէն հայերէն լեզուին տիրապետած խմբագիրներու ու հայ լեզուի նկատմամբ թղթակիցներու ցուցաբերած ընդհանրապէս անփոյթ վերաբերու-մին հետեւանքով:

- Հայ լեզուի առողջ պահպանման մէջ կարեւոր դեր ունեցող եկեղեցին եւս սկսած է թերաւ իր առա-փելութեան մէջ՝ հոգեւորականներու ֆարզներու ու իր հրատարակած պարբերաբերթերու մէջ նշմարուող բազմազան սխալներով:

- Հայ լեզուի պաշտպանութեան ստարբելու կոչուած մեր միութիւններէն, կազմակերպութիւններէն ու կառոյցներէն ներս հայ լեզուն սկսած է տեղի տալ, օտար կայէջերու լայն օգտագործումին հետեւանքով, ինչպէս նաեւ դասախօսական եւ ընդհանրապէս մշակութային ձեռնարկներու նուազումով:

- Հայ լեզուի տարածման ու բիրեղ պահպանման առաջնորդները ըլլալու կոչուած մեր գրողներուն մօտ եւս նշմարելի է բժախնդրութեան ու խստապահանջութեան պակաս՝ յատկապէս շարահիւսական, կէտադրա-կան ու քերականական կանոններու նկատմամբ իրենց ցուցաբերած երբեմն անտարբեր ու երբեմն փախա-մօտեցումներով:

- Այս բոլորին վրայ երբ աւելցնենք հայերէն լեզուի գործածութեան արագասոյր նահանջը արեւմուտփի մէջ հաստատուած մեր գաղութներէն ներս՝ մինչեւ մեր եկեղեցիները ու դպրոցները հասնող, ահա այն ատեն կը համոզուիմք որ արեւմտահայերէնը կորստեան ճամբուն վրայ է:

ԱՐԱՄ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌ

Այս ֆոր կը հովանաւորեն Արփու եւ Պալար Միսիսեան

Authentic Italian Dining

Reservations: (514) 337-6664

5291 Henri Bourassa West, St-Laurent, QC H4R 1B7

www.vinorosso.ca

Uino Rosso
RISTORANTE • CUISINE ITALIENNE

Հայաստան՝ արքայական խաղի գերտերություն

Զրոյց շախմատ-ճատրակի հայ վարպետ Լեւոն Արոնեանի հետ

Ճատրակը կամ շախմատը՝ ինչպես ընդունուած է ըսել Հայաստանի մէջ, արքայական խաղ է, զոր վարպետութեն խաղալու հմտութիւնը կարծես ժառանգաբար՝ ի վերուստ տրուած է հայերուն. աշխարհի հայերու յաջողութիւններուն հետեւելով կը նկատենք, որ ոչ միայն Հայաստան իբրեւ երկիր այս խաղին մէջ հասած է ամենաբարձր մակարդակներու, այլեւ՝ այս կամ այն քաղաքի կամ երկրի մէջ, պատանի կամ երիտասարդներ նոյնպէս ճատրակի խաղի մէջ յաջողութիւններ արձանագործ են, իսկ Հայաստանի մէջ ճատրակը տարածուած է գրեթէ բոլոր ընտանիքներուն մէջ:

Հարիւրամեակներ առաջ հնարուած արքայական այս խաղին օրրանը կը համարուի Հնդկաստանը, ուր այս խաղի մասին առաջին անգամ յիշատակուած է 6-րդ դարուն: Առասպելին համաձայն՝ շախմատը հնարած է հնդիկ իմաստուն մը՝ իր տիրակալին համար: Սակայն փաստերը կը վկայեն, որ շախմատի գիւտը ոչ թէ մէկ մարդու, այլ բազմաթիւ ժողովուրդներու մտքի արգասիքն են:

«Շախմատ» անուանումը եկած է Արեւելքէն (պարսկերէնէն), ուր տիրակալը կամ թագաւորը կը կոչեն շահ, ապա բառը հնչափոխուած է «շախ»-ի իսկ «մատ» կը նշանակէ «մահացաւ», հետեւաբար շախմատ կը նշանակէ թագաւորը մեռաւ:

Հայաստանի մէջ շախմատ, հաւանաբար, սկսած են խաղալ 9-րդ դարուն (Եւրոպայի մէջ 11-րդ դարուն) եւ խաղը նախ անուանած են ճատրակ, որ եկած է խաղի հնդկերէն՝ «չատրունկա» անուանումէն, իսկ աւելի ուշ՝ շախմատ:

Հայաստանի մէջ շախմատային ընկերակցութիւնը (այժմ՝ դաշնութիւն) ստեղծուած է 1927 թուականին:

Առաջին առաջնութիւնը իրականացուած է 1934 թուականին: Հայաստանի առաջին ախոյեանը եղած է Հենրիկ Գասպարեան: Ան հայ առաջին վարպետն է, շախմատային համադրութեան գծով՝ աշխարհի մէջ առաջին հայ

գրոսմայսթրըրը: Հայկական ճատրակի մեծութիւններէն եղած է նաեւ Տիգրան Պետրոսեան: Ան երեք անգամ դարձած է Հայաստանի ախոյեան, իսկ 1963-ին՝ աշխարհի 9-րդ ախոյեան:

1970 թուականէն երեւանի մէջ կը գործէ շախմատի տունը, որ 1984-էն ի վեր կը կրէ Տիգրան Պետրոսեանի անունը: 1971-ին հիմնուած է շախմատի մասնագիտացուած դպրոցը: 2002-ին հիմնադրուած է շախմատի կաճարը (ակադեմիան):

Հայաստանի անկախութենէն ետք երկիրը 1992 դարձաւ ՖԻՏԷ-ի անդամ եւ այդպիսով սկսաւ անկախ Հայաստանի շախմատիստներու խոշորագոյն յաջողութիւնները՝ միջազգային ասպարէզէն ներս: Հայաստանի տղամարդոց հաւաքականը 2006-ին եւ 2008-ին դարձաւ շախմատի համաշխարհային մրցոյթի ախոյեան, երեք անգամ՝ (1992,

2002, 2004) մրցոյթի պրոնզէ մետալակիր, երեք անգամ երրորդ տեղը գրաւեց աշխարհի խմբային առաջնութիւններուն (1997, 2001, 2005), դարձաւ Եւրոպայի ախոյեան (1999): Հայաստանի կանանց հաւաքականը նոյնպէս 2003-ին դարձաւ Եւրոպայի ախոյեան, Երեւանի «Միկա» կանանց ակումբը 2006-ին՝ Եւրոպաակաթի յաղթող:

Լեւոն Արոնեան 2005-ին դարձաւ աշխարհի գաւաթակիր, Վլատիմիր Յակոբեանը 1999-ին՝ աշխարհի փոխախոյեան: Միջազգային ասպարէզի մէջ ակնառու յաջողութիւններու հասած են նաեւ Ռաֆայէլ Վահանեան, Սմբատ Լպուտեան, Աշոտ Անաստասեան, Արտաշէս Մինասեան, Կարէն Ասրեան, Գաբրիէլ Սարգսեան, Տիգրան Լ. Պետրոսեան, Զաւէն Անդրիասեան, մարզիչներ Արշակ Պետրոսեան, Տիգրան Նալպանտեան, Արսէն Եղիազարեան:

Անկախ Հայաստանը ներկայացնող շախմատիստներու յաղթանակները կրկնուեցան, շարունակուեցան եւ կը շարունակուին մինչեւ այսօր:

Հայաստանի մէջ ճատրակը պետութեան ամենաբարձր մակարդակի ուշադրութեան կեդրոնին է: 2004 թուականէն ի վեր Հայաստանի շախմատային դաշնութեան նախագահն է Սերժ Սարգսեան՝ երբ ՀՀ պաշտպանութեան նախարար էր, ապա ՀՀ վարչապետ, այժմ՝ ՀՀ նախագահ:

Այսօր Հայաստան ունի 26 գրոսմայսթրը, 22 միջազգային վարպետ, 8 ՖԻՏԷ-ի վարպետ: Միջազգային վարկանիշներ ունին 285, ազգային՝ աւելի քան 3000 շախմատիստներ:

Վերջերս այլ երեւոյթ մը եւս Հայաստանը շախմատի ոլորտէն ներս դարձուց առաջինը: Այս տարի Հայաստանի մէջ ընդունուեցաւ հանրակրթական դպրոցներէն ներս շախմատ առարկան պարտադիր դասաւանդելու օրէնքը: Հայաստան դարձաւ առաջին երկիրը, որուն հանրակրթական ուսումնական ծրագրին մէջ պարտադիր ընդգրկուած է շախմատի դասաւանդումը՝ երկրորդ դասարանէն սկսեալ,

Այս ֆոթո կը հովանաւորեն Անթր Եւ Միկ. Գալուստ Գրիգորեան

NOR COIF

coiffure | esthétique "elle et lui" |
épilation laser

4550, rue Salaberry
Montréal, Québec
H4S 1H4
514.337.4724

Récipiendaire depuis 1993 jusqu'aujourd'hui de :
Prix du meilleur commerce, le choix des consommateurs

Gagnant du premier prix :
"Quest for the best" pour "Top of Shish Taouk"
de la Gazette mercredi le 12 juin 2002.

381-0037
9490 boul. L'Acadie

738-3819
Centre Rockland

շաբաթական երկու դասաժամով: Այս տարեշրջանին շախմատ կը դասալանդուի նաև Արցախի մէկ հանրակրթական դպրոցէն ներս:

Այսօր Հայաստանի շախմատիստներու առաջնակարգը Լեւոն Արոնեանն է: Ան նուաճած է գրեթէ հնարաւոր խոշորագոյն բոլոր տիտղոսները՝ աշխարհի գաւաթակիր, աշխարհի ախոյեան, արագ շախմատի, Ֆիշերի շախմատի, կայծակնային խաղի վարկածներով, «Մեծ սաղաւարտ»ի մրցաշարքի յաղթող: Անհատական վարկանիշով ան աշխարհի 3-րդ շախմատիստն է:

Լեւոն Արոնեան ծնած է 6 Հոկտեմբեր 1982-ին, Երեւան: Հայրը՝ Գրիգորի Արոնով, բնագէտ-բիւրեղագէտ է Պելաուսէն, մայրը՝ Սեդա Արոնեան, լեռնային ճարտարագէտ՝ Հայաստանէն: Ծառակ խաղալ սորված է շատ պատահաբար. ան փոքր տարիքին անբաժան եղած է իրմէ 6,5 տարի մեծ քրոջմէ, հետեւաբար՝ քոյրը, ինը տարեկան Լեւոնը քիչ մը իրմէ հեռացնելու համար, որոշած է շախմատ սորվեցնել անոր: Այդ օրուէն, փոքրիկ Լեւոնը տարուած է շախմատով ու անիկա դարձած է անոր կեանքի ուղին:

1994-ին Հունգարիոյ Շեգեդ քաղաքին մէջ Լեւոն դարձած է մինչեւ 12 տարեկաններու աշխարհի ախոյեան: Այդ առաջնութեան յաղթելու համար անոր շնորհուած է ՖիՏէ-ի վարպետի կոչում: 1995-ին Փարիզի մէջ ան յաղթած է մինչեւ 14 տարեկան շախմատիստներու արագ շախմատի աշխարհի առաջնութեան: 1996-ին դարձած է միջազգային վարպետ: 1997-ին Արոնեան նուաճած է «Գասպարովի գաւաթ»ը: 1999-ին դարձած է Հայաստանի ախոյեան եւ ընդգրկուած Հայաստանի հաւաքականի այն կազմին մէջ, որ Պաթոնմիի մրցոյթին դարձաւ Եւրոպայի ախոյեան: 2000-էն ի վեր միջազգային գրոսմայսթր է: 2002-ին Հնդկաստանի մէջ ան նուաճեց մինչեւ 20 տարեկաններու աշխարհի ախոյեանի կոչումը:

2003- 2005 իր տարած յաղթանակներով սկսաւ Արոնեանի վերելքը եւ ան ներխուժեց շախմատային վերնախաւ:

Արոնեան 2001-էն ի վեր կ'ապրի Գերմանիա, սակայն կը շարունակէ ներկայացնել Հայաստանը, զոր կը համարէ իր հայրենիքը: Ան իր ապրած երկրին մասին կ'ըսէ «Գերմանիայում ինձ լաւ եմ զգում, սակայն... դա իմ հայրենիքը չէ»:

2011-ի Յուլիսին, Չինաստանի Նինսո քաղաքին մէջ կայացած աշխարհի խմբային առաջնութեան մրցոյթին, Հայաստանի ճատրակի հաւաքականը նուաճեց ախոյեանի տիտղոսը: Հայաստանի հաւաքականի անդամներն էին՝ Լեւոն Արոնեան, Սերգէյ Մովսիսեան, Վլադիմիր Յակոբեան, Գարրիէլ Սարգսեան, Ռուպերթ Յովհաննիսեան:

Հ- Ի՞նչ ապրումներ կ'ունենաք երբ մրցոյթներու կը մասնակցիք Հայաստանի դրօշի տակ:

Պ- Մեծ հպարտութիւն է ինձ համար, որ կարող եմ յաջողութիւնների հասնել Հայաստանի դրօշի ներքոյ: Շատ եմ նեղուած, երբ վատ եմ խաղում, չնայած առանց դրա էլ չի լինում՝ չես կարող միշտ յաղթել: Շատ հաճելի է այն զգացումը, որ թիմ ունես թիկունքիդ, որ շատ-շատերը սպասում են քո յաղթանակին:

Հ- Ի՞նչ է ձեր կարծիքը այսօրուան հայ շախմատիստներու մասին:

Պ- Այսօր ունենք շատ լաւ սերունդ, որը երկար տարիներ է չենք ունեցել, շատ ուժեղ խաղացողներ ունենք: 1989 թուականի սերունդը տաղանդաւոր է եւ կարող է շատ բանի հասնել:

Հ- Ձեր կարծիքով Հայաստանը ստարթանույն կը գնահատէ՞ իր շախմատիստները:

Պ- Կարծում եմ Հայաստան շախմատիստի համար ամենայլաւ երկիրն է այսօր: Ամենակարեւորը ժողովրդի յարգանքն է: Հայաստանում չեն մտածում, որ անիմաստ գործով ես զբաղւում, բայց Եւրոպայում՝ օրինակ՝ այդպէս են մտածում:

Հ- Ի՞նչ կը մտածէք երբ կը խաղաք աւրպէյնացիի դէմ:

Պ- Այդ մասին խաղից յետոյ ենք մտածում: Մինչեւ խաղը դրա մասին պէտք է մոռանաս:

Հ- Ձեզի համար շախմատը ի՞նչ է:

Պ- Դա երկու մարդկանց երկխօսութիւն է, աչքերի երկխօսութիւն, մտքերի: Բարձր չենք խօսում, բայց ամէն մի քայլ մի ասոյթ է:

Հ- Հայաստանէն դուրս ապրելով, կարօտի զգացում չէ՞ք ունենաք:

Պ- Միշտ կարօտում եմ յատկապէս՝ Նոյեմբերեանին:

Հ- Ի՞նչ երազներ ունիք:

Պ- Նախ դառնալ ուժեղ խաղացող, երկրորդ՝ տուն կառուցել: Ինձ համար մեծ երազանք է եղել շատ երկրներ շրջել ու ծանօթանալ նրանց մշակոյթին եւ այդ երազանքը իրականացաւ: Նաեւ երազում եմ կարողանալ հանդիպել, խօսել այն մարդկանց հետ, որոնց շատ եմ յարգում, որ ունենամ դրա իրաւունքը: Ես կ'ուզէի, որ մեր շախմատային յաջողութիւնները, մեր գործի հանդէպ մեր նուիրուածութիւնը մեր ժողովրդին դրդէին, որ նրանք պատասխանատուութեամբ վերաբերուեն իրենց սեփական գործին եւ ձգտեն նորին: Այդ ժամանակ ես կ'ասեմ, որ կեանքս յաջողուեց:

Նայիրի Մկրտիչեան Տաղեան

Հայ Օգնության Միությունը,
100-ամեայ՝ սակայն մի՛շտ երիտասարդ,
կը շնորհաւորէ Ձեր բոլորի
Նոր Տարին ու Սուրբ Ծնունդը
եւ Ձեզ կը հրահրէ միանալու
Զաւախքի իր ծրագիրներէն՝

«Բազմազաւակ ընտանիքներու օժանդակութեան ծրագիր»ին
որպէսզի Ամանորը ուրախութեամբ լնցնէ
բոլորի՝ տուններն ու սրտերը:

Հաւաքական մկրտութիւն

Աշակերտներու գրեթեական պիտոյքներ

Հաշմանդամ երեխաներու այցելութիւն

Շարադրական մրցոյթ

Երիտասարդական կեդրոնի սաներ

ՀՕՄ-ի Զաւախքի «Բազմազաւակ ընտանիքներու օժանդակութեան ծրագիր»
կամ այլ ծրագիրներուն Ձեր նուիրատուութիւններուն համար
դիմեցէ՛ք Ձեր Երջանի ՀՕՄ-ի միաւորին, կամ այցելեցէ՛ք ՀՕՄ-ի կայքէջը
www.ars1910.org

Դրամատուներու դրամաբաշխ սարքի (ATM) գիտարարը՝ Լուսեր Ճորճ Սիմճեանն է

Հոկտեմբեր 23-ին, 14 տարի առաջ, Միացեալ Նահանգներու մէջ, 94 տարեկանին մահացաւ հայ ժողովուրդի անուանի զաւակներէն Լուսեր Ճորճ Սիմճեան, որ իբրեւ գիտարար-հնարիչ կարեւոր տեղ կը գրաւէ ամերիկացի հռչակաւոր դէմքերու ոսկեմատեանին մէջ:

Ճարտարագիտական մարզէն ներս աւելի քան 200 գիտերու հեղինակային իրաւունքը կը պատկանի Լուսեր Սիմճեանի: Բժշկական լուսանկարչական համակարգեր, լուսանկարչական ինքնաֆոտոսաւորող խցիկ, ինքնաշխատ (automatic) երեւակման սարք, ռազմական թոնիչներու խթանիչ (stimulator), փոստային սակագիներու հաշուիչ եւ նմանօրինակ բազում գործիքներու հնարիչը եղաւ հայագրի այս հնարամիտ գիտարարը: Յատկապէս դրամաբաշխ սարքի՝ ATM-ի (Automated Teller Machine) գիտարարը կը պատկանի Սիմճեանի, որ իր հնարած հանրայայտ «Պանքմատիք»-ով (Bankmatic) ռահվիրան եղաւ մեր ժամանակներու ամէնէն ընդհանրացած դրամատնային այդ գործիքի ստեղծման ու կատարելագործման:

Լուսեր Ճորճ Սիմճեան (Luther George Simjian) ծնած էր 1905 թուի Յունուար 28-ին, Կիլիկիոյ հայաշատ Այնթապ քաղաքին մէջ: 1915ին թրքական պետութեան գործադրած ցեղասպանութենէն վերապրած տարագիր հայերուն հետ Սիմճեանները եւս յայտնուեցան Պէյրութի մէջ, ուր կարճ շրջան մը ապրելէ ետք՝ Լուսեր անցաւ Մարսէյլ, Ֆրանսա, ուրկէ 1920-ին տեղափոխուեցաւ Մ. Նահանգներ:

15 տարեկան հասակին հաստատուելով Մ. Նահանգներ՝ Քրենքթիքթըթ նահանգի Նիւ Հէվըն քաղաքին մէջ, պատանի Լուսեր կեանքի ասպարէզ նետուեցաւ իբրեւ լուսանկարիչ: Միաժամանակ բժշկութիւն ուսանեցաւ Եյլ համալսարանին մէջ (Yale School of Medicine), մասնագիտանալով իբրեւ լուսանկարչական տարրալուծարանի գիտաշխատող: Տարրալուծարանային լուսանկարիչի իր աշխատանքի տարիներուն, նուիրուեցաւ բժշկութեան ուսումնասիրութեան:

1928-ին նշանակուեցաւ միլենոյն համալսարանի լուսանկարչական բաժանմունքի տնօրէն եւ իրա- գործեց լուսանկարչական սարքերու կապուած քանի մը գիտեր, ինչպէս օրինակ նկարներու մանրադիտակի լուսարձակը (projector):

1934 թուականին տեղափոխուեցաւ Նիւ Եորք, որ երիտասարդ գիտարար-հնարիչին առջեւ նոր հորիզոններ բացաւ: Լուսերի առաջին կարեւոր գիտարար եղաւ սեփական դէմքի լուսանկարման մեծ սարքը, որ շատ արագ տարածուած գտաւ մեծ հանրախանութներու մէջ, նաեւ՝ առիթը ընծայեց հայ գիտարարին, որպէսզի հիմնէ Photoreflex ընկերութիւնը, մեկնելով իր հնարած համանուն գործիքէն: Յաջողութիւնը այնքան մեծ էր, որ Լուսեր Սիմճեան իր գիտարար հեղինակային իրաւունքը եւ համանուն ընկերութիւնը վաճառեց: Շուտով հիմնեց նոր ընկերութիւն մը՝ Reflectone անունով, որպէսզի հրապարակ իջեցնէ միլենոյն անունը կրող նոր սարք մը՝ դարձող հայելիներով օժտուած բազկաթոռ մը, որուն վրայ բազմող ի վիճակի պիտի ըլլար իր սեփական մարմինը դիտելու բոլոր անկիւններէ:

1939 թուականին Սիմճեանի մօտ առաջացաւ կանխիկ դրամ տրամադրող ինքնաշխատ սարքի (Automated Teller Machine - ATM) ստեղծման գաղափարը: Թէեւ դրամա-

տունները թերահաւատութեամբ ընդունեցին դրամ տրամադրող մեքենայ ունենալու գաղափարը եւ հազիւ վեց ամիս փորձարկեցին Սիմճեանի գործիքը, այսուհանդերձ՝ ան շարունակեց աշխատիլ իր գործիքի կատարելագործման վրայ: Մինչեւ 1960 ապահովեց 20 արտօնագիր՝ կատարելագործելով Banmatic սարքը եւ հիմք ըստեղծելով այսօրուան թղթադրամ տրամադրող գործիքներուն համար: 1965-ին ան հնարեց նաեւ միլենոյն գործիքի մետաղադրամ տրամադրող սարքը:

Լուսեր Սիմճեան առեւտրական մեծ յաջողութիւն ունեցաւ Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին, երբ գիտարարը ռազմական թոնիչներու սիմիլիչըրին՝ Optical Range Estimation Trainerին, որ կ'օգտագործուէր Մ. Նահանգներու ռազմական օդաչուներու մարզումներուն ժամանակ՝ գնահատելու համար օդանաւային կազմաձեւերու արագութիւնն ու միջտարածութիւնը: Սիմճեանի հնարած գործիքը բազկացած էր հայելիէ, լոյսի աղբիւրէ եւ փոքր սաւառնակներէ: Սիմճեան իր հնարած գործիքէն աւելի քան երկու հազար ըրինակ վաճառեց եւ նիւթական մեծ յաջողութիւն ունեցաւ:

Իր կեանքի վերջալոյսին հայագրի գիտարարը հաստատուեցաւ Ֆլորիտա՝ Ֆորթ Լաուրէյլ (Fort Lauderdale), ուր հիմնեց իր սեփական մեծ տարրալուծարանը եւ մինչեւ 92 տարեկանը աշխատեցաւ նոր գիտերու հնարման վրայ:

Իր մահկանացուն կնքեց 23 Հոկտեմբեր 1997-ին: Ն.Պ.

«Արմենոյտս»ի երաժշտական յանդուզն ու յախուռն ուղղուածութիւնը

Տարիներ առաջ, Հայաստանի մէջ ձեւաւորուեցաւ երաժշտական նոր ուղղութիւն որդեգրած «Արմենոյտս» (The Armenoids) անուանումը կրող նուագախումբ մը, որ գրաւեց հայ հանդիսատեսի ուշադրութիւնը եւ արձանագրեց զգալի յաջողութիւններ:

«Արմենոյտս»ի մասին գրուեցեցինք խումբի հիմնադիրներէն Էդգար Ռոստոմեանի հետ:

«Արմենոյտս անուանումը եւրոպական այս տարածաշրջանի ցեղատեսակն է, ուր ներառուած են տարբեր ազգի ներկայացուցիչներ: Պարտաւորութիւն էր մեզ համար ընտրել այդ անունը եւ նաեւ կրել պատասխանատուութիւն մշակութային բովանդակութիւնը ներկայացնելու կապակցութեամբ»,- կ'ըսէ Էդգար, աւելցնելով, որ ընտրուած անունն ու գաղափարախօսութիւնը բաւական նման էին երազի:

Էդգարի պատմելով, ան իր գաղափարները (աւանդական հին հայկական երաժշտութիւնը միաձուլել նոր երաժշտական կշռոյթներու հետ) կը կիսէ խումբի անդամներէն Սայաթ Գոյուճեանի հետ: Սայաթ ծնած է Պոլիս, ապա տեղափոխուած է Թորոնթօ, իսկ դժուար տարիներուն (1991-1992) եկած ու հաստատուած է Հայաստան: Սայաթն ու Էդգարը, որոնք կը համարուին «Արմենոյտս»ի գլխաւոր հիմնադիրները, միասնաբար կը դաշնաւորեն իրենց

Էդգար Ռոստոմեան

առաջին ստեղծագործութիւնը՝ գայն անուանելով «Արմենոյտս»: Այդ առաջին ստեղծագործութիւնը կարծես կը դառնայ հիմքը յառաջիկային ձեւաւորուող «Արմենոյտս» նախագիծին:

«Երկար տարիներու լուրջ փորձերէ ու աշխատանքներէ ետք, ստեղծուեցաւ «Արմենոյտս» նախագիծը: Փորձեցինք ինչ որ տեղ «Արմենոյտս»ի ստեղծագործութիւններուն մէջ ներառել թէ՛ դժուար տարիներու փորձառութիւնը, թէ՛ ուրախութիւնը եւ թէ՛ թախիծը: Միեւնոյն ժամանակ՝ գնահատելով մեր ազգային մշակոյթը, անոր արմատները, աւելի լուրջ նշանակութիւն տուի «Արմենոյտս»ի գաղափարներու ճիշդ տարածման եւ այդ գաղափարներէն ամենակարեւորը այն է, որ որքան որ դուն ազգային ես, նոյնքան ալ միջազգային ես»,- կ'ըսէ Էդգար:

«Արմենոյտս» նախագիծի հիմնական նպատակը եղած է այլ երկիրներուն ցոյց տալ, թէ որքան խոր արմատներ ունի հայկական մշակոյթը եւ ինչքան զուգահեռ եւ համահունչ կրնան քայլ պահել այլ քաղաքակրթութիւններու հետ, միեւնոյն ժամանակ ընկա-

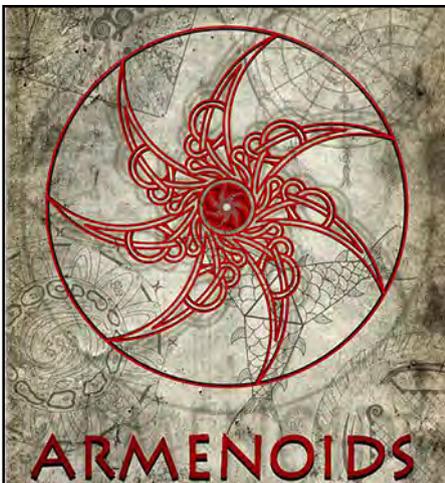
լելով անոնց մշակոյթը եւ ներկայացնելով հայկականը:

«Տարբեր մտածողութեան տէր մարդիկ, ովքեր օգտագործեցին եւրոպական երաժշտութեան ուղիները եւ անոնց տեսակը համակցեցին արեւելեան մեղեդիի խորութեան եւ մնացած այլ նրբութիւններու հետ, այս էր «Արմենոյտս»ը»,- կ'ըսէ Էդգար աւելցնելով, թէ ինք սխալած չէր, որովհետեւ արեւելեան մեղեդին եւ անոր դրսեւորումները վերջին տարիներուն ներթափանցեցին համաշխարհային արուեստի բեմէն ներս եւ այդ հաստատումին վառ ապացոյցը՝ արեւելեան երաժշտութեան կշռոյթներով յագեցած միջազգային բազմաթիւ երաժշտական ստեղծագործութիւններն են:

Ըստ Էդգարի, «Արմենոյտս»ը Հայաստանի մէջ գործող շատ իւրայատուկ, համաշխարհային, այլընտրանքային, մեծ ժողովրդականութիւն ունեցող երաժշտական կառոյց մըն է, որ կը գործէ անկախ սկզբունքներով եւ կը ներկայացնէ այն երաժշտական համաձուլումները, որոնց մէջ կը ներկայացուի ժամանակակից անցուղարձը, ժամանակակից մտածողութեան տեսակը, ինչպէս նաեւ հասարակութեան իսկական հայելին է:

Նախագիծը համագործակցած է լուրջ կշիռ ունեցող ֆոլքլորային, աշուղական, ինչպէս նաեւ երաժշտական այլ ուղղութիւններու հետեւող ներկայացուցիչներու հետ, ինչպէս՝ Գէորգ Տապաղեան, Թովմաս Պօղոսեան, Ջիւան Գասպարեան եւ այլ արուեստագէտներ, որոնք իրենց կարեւոր ներդրումը ունեցած են «Արմենոյտս»ի արուեստի տարածման մէջ:

«Արմենոյտս»ը նման է յօրինուածքի (organism), ճիշդ ձեւով սնանած երեխայի, որուն խնամած եւ ճիշդ կրթութիւն տուած են: Այդ յօրինուածքը հասակ առած է, պատանեկութեան տարիներ թեւակոխած է, ծանր ժամանակներ անցուցած է: Ունեցանք վերելք, ունեցանք նաեւ որոշակի տարածայնութիւններ խումբի անդամներուն հետ, բայց յետոյ այդ ամէնը վերա-

Այս էջը կը հովանաւորեն Միֆայէ Եւ Պաֆայէ Արսմեան

կանգնեցաւ, շտկուեցաւ, մենք դարձեալ վերամիացանք եւ արդէն մօտ ատենէն պիտի հրապարակենք մեր երկրորդ ձայնասկաւառակը եւ DVD-ն»,- կ'ըսէ մեր զրուցակիցը:

«Արմենոյտս»ի իւրաքանչիւր անդամ մասնագիտական լուրջ ներդրում ունեցած է խումբի ծաւալած գործունէութեան մէջ: «Խումբին անդամ է Ռուբէն Յարութիւնեանը, որ լաւապէս կը տիրապետէ լրագրական սկզբունքներուն, լրագրող է: Ան խումբին ներարկեց իւրայատուկ երաժշտական ուղղութիւն, որ այդ ժամանակ նոյնիսկ համաշխարհային մեծ ճանաչում վայելող խումբեր զեռ չէին օգտագործեր: Այս հաստատումիս փաստն է «Ղարաբաղ» ստեղծագործութեան մէջ հնչող յանգաւորման ձեւը եւ տեսակը: Երբ համացանցի վրայ տեղադրուեցաւ «Ղարաբաղ» ստեղծագործութիւնը, «Sony Music» եւ համաշխարհային շատ մը այլ ձայնագրման սթիւտիոններ սկսան գործածել այդ երաժշտական արհեստագիտութիւնը, որուն հիմնադիր-

ներէն մէկը, կրնամ վստահեցնել, որ Ռուբէնն է: Այս մէկը մեզի համար իւրայատուկ փոքր յաղթանակ է:

«Սերգէյ Դայէլեան մեր խումբի միւս հմուտ ելեկտրոնային երաժշտութեան ներկայացուցիչն է, որուն հետ միասին երկար տարիներ ուսումնասիրած եւ մշակած ենք «Արմենոյտս»ի ձայնային հնչողութիւնը եւ գործիքաւորման այլ նրբութիւնները: Սայաթ Գույումճեանը, որ իմ գաղափարակիցս է, աշխատանք տարած է «Արմենոյտս»ը «հիփ հօփ»ի բնագաւառին հետ համաձուլելու առումով»:

«Լենա Ասլանեանը, դասական իր ձայնով, «Արմենոյտս»ի երկրորդ ձայնասկաւառակին մէջ կը կատարէ հոգեւոր երաժշտութիւն, ուր ընդգրկուած են դասական յորինողներու ստեղծագործութիւններ՝ Եկմալեան, Կոմիտաս...: Մատլէն Ասրեանը, Արցախի Այան, «Արմենոյտս»ի խորհրդանիշն է: Մատլէն Ասրեանի հետ համագործակցութիւնը բաւական երկար տարիներու վրայ կ'երկարի»,- կ'ըսէ Էդգար Ռոստոմեան:

«Արմենոյտս»ի իւրաքանչիւր ստեղծագործութիւն համադրութիւններու կենդանի օրկանիզմ է, անոր անդամները լրջօրէն կ'ուսումնասիրեն իւրաքանչիւր երգի համադրութիւնը՝ տարբեր երաժշտական ուղղութիւններու հետ. օրինակ՝ «Շար քո բարակ պոչին մեռնեմ» ստեղծագործութիւնը ո՞ր նրբութեան եւ ուրիշմային կառուցուածք ունեցող երգի հետ կարելի է համատեղել, որպէսզի ան չկորսնցնէ իր հնչողութեան տեսակը, արագութիւնը կամ երգելու շունչը:

Այդ առումով խումբը անցած է

լուրջ ճանապարհ եւ արդէն ունի հետեւորդներ՝ ստեղծուած են երիտասարդական նոր խումբեր, որոնք կը հետեւին նոյն ուղղութեան:

«Արմենոյտս»ին վստահուած էր Հայաստանի այս տարուան ամենամեծ նախաձեռնութիւններէն մէկուն՝ Համահայկական խաղերու բացման եւ փակման արարողութեանց գլխաւոր երաժշտութիւններու ներկայացման պարտականութիւնը:

Էդգարը յոյս ունի, որ «Արմենոյտս»ը System of a Down-ի նման առիթ կ'ունենայ միջազգային գետնի վրայ տարածելու Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը: Այս մասին անդրադառնալով Էդգար կ'ըսէ. «Մեզի համար այդ մէկը դժուար առաքելութիւն է, բայց եթէ հնարաւորութիւն ունենայինք ստեղծագործել եւ ելոյթ ունենալ արտասահմանեան երկիրներու մէջ՝ օրինակ Միացեալ Նահանգներու մէջ, շատ աւելի դիւրին պիտի ըլլար: Բայց հայր միշտ հասած է դրական արդիւնքներու, որովհետեւ պայքարելու եւ յաղթելու ներքին մեծ մղում ունեցած է, մենք նոյնպէս, ունինք այդ մղումը»:

Էդգար համոզուած է, որ եթէ «Արմենոյտս»ը հնարաւորութիւն ունենայ, կրնայ Հայաստանէն բխած այն ձայնը ըլլալ, որ համախմբեց տարբեր մտածողութեան տէր երաժիշտներ ու արուեստագէտներ, որոնք ծնած են տարբեր երկիրներու մէջ եւ կը հասկնան, որ բոլորս ունինք ընդհանրական մէկ ու միակ մեծ ժառանգութիւն՝ Հայաստան հայրենիքը:

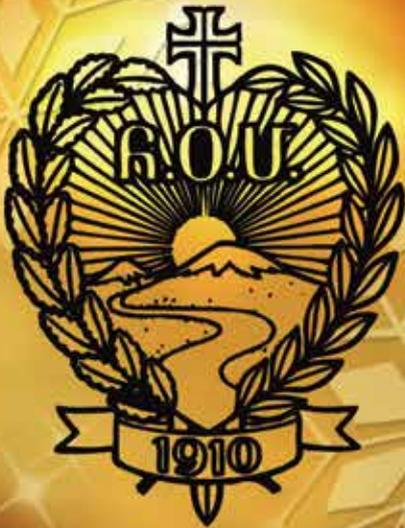
Նայիրի Մկրտիչեան-Տաղևաճ

Սիւսի Էդր կը հովանաւորեն Ա. Եւ Ա. Պաֆֆի Եւ Անի Միսիկեան

ՀՕՄ-ի գԱՆԱՏԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Եւ իր 10 մասնաճիւղերը կը շնորհաւորեն
Նոր Տարին եւ Ա.Ծնունդը
իրենց բարերարներուն, նուիրատուներուն,
բարեկամներուն եւ անդամներուն
website www.ars-canada.ca
e-mail ars-canada@bellnet.ca

«ԱՐԱՉ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՎԱՆԳՈՒՎԸՐ

«ՌՈՒԲԻՆԱ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ԹՈՐՈՆԹՕ

«ՌՈՒԲԻՆԱ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՈՒԻՆԾԸՐ

«ԱՐԱԳԱՍՏ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՄԻՍԻՍՈԿԱ

«ՍԵՒԱՆ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՕԹԹԱՈՒՎ

«ՍՕՍԷ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՄՈՆԹՐԵԱԼ

«ԱՐԵՒ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՀԱՄԻԼԹԸՆ

«ԱՐԱՉ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ՍԵՆԹ ԳԱԹՐԻՆԶ

«ՇՈՒՇԻ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ԼԱԲԱԼ

«ՄԵՂՐԻ»
ՄԱՍՆԱՃԻՂ
ԳԷՄՊՐԻԾ

Հայ Էսդրատային երգի նոր սերունդի ամենագոր ձայն ունեցող երգչուհի՝ Սոնա Ծահկելյան, կամ՝ հուր ու կրակ

Հայ էսդրատային երգարուեստի երիտասարդ երգչուհի Սոնա Ծահկելյանի իւրապատուկ, հզոր ձայնն ու կատարողական բարձր արուեստը չեն կրնար բարձր չգնահատել՝ նոյնիսկ զինք չսիրողները: Բացասական կարծիք իր տաղանդի մասին, առ այսօր չեմ լսած: Անոր հետ մէկտեղ, ան շատ անմիջական է ու համեստ, ազնիւ է ու անկեղծ, աշխատասէր է եւ ունի պատասխանատուութեան զգացում, ինքնավստահ է ու զօրաւոր անհատականութեան տէր:

Արեւելահայու եւ արեւմտահայու խառն արմատներ ունեցող Սոնայի հետ խօսելու ժամանակ, կարծես նստած ես կայծկլտացող կրակի դիմաց. ամբողջութեամբ ներուժ ու ոգի է ան, մէկ խօսքով՝ հուր ու կրակ: Ան չափազանց եռանդուն է, թէ՛ սովորական կեանքի ընթացքին, թէ՛ բեմի վրայ:

Բազմաժանր երգեր կատարող երգչուհի Սոնան 2010 թուականի Հոկտեմբեր 27-ին մասնակցած է «Նովրաթի-Արմենիա»ի «Նոր ալիք-2010» հեղինակաւոր մրցոյթին եւ գրաւած առաջին տեղը: Այդ մրցոյթի մասին Սոնա Ծահկելյանն կ'ըսէ. «Դա արդար մրցոյթ էր եւ յաղթելու համար պէտք էր լուրջ նախապատրաստուել»: Ըստ Սոնայի այդ, մրցոյթը անոր տուած է ոչ

միայն Հայաստանի, այլեւ՝ կարգ մը այլ երկիրներու մէջ աւելի մեծ ճանաչում, որովհետեւ այդ ընթացքին ան ծանօթացած է իսկական արուեստագէտներու հետ, որոնք բոլորն ալ իրեն համար նոր բացայայտումներ էին:

Այս տարուան Նոյեմբեր 13-ին Սպենդիարեանի անուան ազգային օփերայի թատրոնէն ներս տեղի ունեցաւ երգչուհիի առաջին մենահամերգը, ուր ան երկու ժամ երգեց արհեստավարժ նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Համերգը բաժնուած էր երեք մասի: Երգչուհին նախ կատարեց իր երգացանկի երգերը՝ «Դէպի երկինք», «Քեզ կը նուիրեմ», «Ձեմ ուզում», «Աշուն, ձմեռ, գարուն», «Կորուստ, թէ գանձ», «Վոկալիզ» ու այլ երգեր:

Երկրորդ հատուածին Սոնան կատարեց օտար երգեր՝ «Tell me», «Baby Come to Me», «Say No More»: Այդ ընթացքին՝ իր պարով անոր ընկերակցեցաւ Թինա Քէյը:

Իսկ համերգի երրորդ բաժնով հնչեց Կոմիտաս ու ժողովրդական երգերու շարան: Անդրանիկ սարկաւազի հետ Սոնան կատարեց « Կը քելեր» պարային երգը:

Երգչուհիի ցանկութեամբ՝ իր առաջին մենահամերգին իր հետ «Մեր սիրոյ աշունը», «Զինն» երգերը կա-

տարեց ու նուագակցեցաւ յայտնի երգիչ Ռուբէն Հախվերտեան: «Շատ սիրում եմ էս «անպէտքին», աւելի լաւ երգչուհի է, քան ես կը պատկերացնէի, կարծում եմ՝ երկար ճանապարհ ունի գնալու: «Այլանդակը» կարողանում է ամէն ձեւ երգել, այս տեսակ տիպազոն ունի: Շատ հետաքրքիր տիպ ես: Ինչ կայ քո մէջ, ոչ ոք չի կարող վերցնել, դու ամէն ձեւ էլ երգում ես», - բեմէն ըսաւ Ռուբէն Հախվերտեան:

Սոնան համերգը եզրափակեց Վարդուհի Վարդանեանի «Հայաստան աշխարհ» երգով: «Վարդուհի Վարդանեանին շատ սիրում եմ, այս երգը «Նոր ալիք» մրցոյթին էլ ինձ յաջողութիւն բերած երգերից է», - ըսաւ Սոնան:

Հարց- Սոնա՛, անկեղծութիւնդ քեզ չի՞ վնասեր:

Պատասխան- Ձէ՛, որոշ մարդիկ ասում են, թէ ես չեմ հասկանում ինչ է անկեղծութիւնը, բայց ես հասկանում եմ, բեմում կան անկեղծ եւ կան ոչ անկեղծ՝ կեղծաւոր մարդիկ, դա երեւում է բեմից եւ առօրեայ կեանքից: Աստուած ինձ ստեղծել է այսպէս անկեղծ, ես չեմ կարող այլ կերպ լինել՝ կեղծել, ինչ որ բան յօրինել, ուղղակի չեմ կարող:

Հ- Երգելու ձեր տաղանդի արմատները ո՞ր փնտռեցիք:

Պ- Երգելու տաղանդը Աստուծոյ շնորհ է, որ ժառանգաբար անցել է մեր ընտանիքին: Ես երաժշտական ընտանիքից եմ. պապիկս լաւ երգել ու դհոլ է նուագել Թաթուլ Ալթունեանի խմբում, քեռիս, մայրս, մօրաքոյրս բոլորը երաժշտութեան հետ կապ ունեն: Երգելու իմ տաղանդը բացայայտուել է վեց տարեկանից: Այն ժամանակ երգում էի «Արեւիկ» անսամպլում, յետոյ՝ «So I'll Be»-ում՝ Նատիա Սարգսեանի մօտ: 12 տարեկանիս եղել եմ փրոֆեսիոնալ բեմում, մասնակցել եմ մրցոյթի: Աւարտել եմ երաժշտական եօթնամեայ դպրոցը, այնուհետեւ երաժշտանոցի ճազի ձայնային բաժանմունքը: 13

Միշտ էլ կը հովանաւորէ Քժ. Սարգսի Երկայնաւ

TOI & MOI CAFE®

Trois succursales pour mieux vous servir!

TM&C Laurier
244, Laurier Ouest
Montréal (Québec)
H2T 2N8

514-279-9599

TM&C Notre-Dame
2695, Notre-Dame Ouest
Montréal (Québec)
H3J 1N9

514-788-9599

TM&C Rosemère
220, boul. Labelle
Rosemère (Québec)
J7A 2H4

450-433-9599

*Si vous adorez
le café*

www.toimoicafe.com

Optique Laurier® FAIRVIEW

- 1 Eye Examinations
- 2 Vast Choice of Glasses
- 3 Contact Lenses

Dr. Shant Donabedian
Optometrist

Fairview Mall
Pointe-Claire (514) 695-2555

տարի է երգում եմ ու մասնակցում տարբեր մրցոյթներին:

Հ- Ի՞նչ կ'ըսե՛ք ձեր առաջին մե-
նահամերգի մասին:

Պ- Արդէն երկար ճանապարհ եմ
անցել, ունեմ քսան երգ, որոնք յա-
տուկ գրուել են ինձ համար: Այսինքն
պահճ հասունացաւ, որ ես մենահամերգ
ունենամ եւ ունեցայ: Համերգից առաջ
շատ էի յուզուած՝ պատասխանատու
պահ է, երբ երգում ես քո ժողովրդի, քո
հանդիսատեսի առաջ, բայց յուզմունքը
ոչ մի կերպ իմ ձայնի վրայ չի ազդում,
յուզուելը լաւ բան է՝ պատասխանա-
տուութիւն է դնում քո առջեւ: Համեր-
գի մասին շատ լաւ բաներ են խօսում,
ամէն ինչը շատ լաւ էր, աշխատել եմ
փրոֆեսիոնալ մարդկանց հետ՝ նուա-
գում էր սիմֆոնիկ նուագախումբը,
ժողովրդական գործիքների խումբը,
ընտրել էինք լուրջ երգեր, հանդիսա-
տեսը շատ ջերմ էր: Կարող է զարմա-
նաք, բայց ասեմ, որ ես այդ ամէն ինչի
համար նախապատրաստուել էի ընդա-
մէնը քսան օր:

Հ- Ունի՞ք հօր ձայն եւ կատա-
րողական բարձր արուեստ, ուրիշ ի՞նչ
պէտք է աւելի մեծ բեմեր նուանելու
համար:

Պ- Նիւթական բնականաբար, ես
չեմ ուզում ինքս ինձ գովել ու ուղակի
ասել, որ աշխատասէր եմ: Իմ աշխատա-
սիրութիւնը ցոյց եմ տալիս իմ արած
գործերով՝ «Նոր ալիք»-ի յաղթանակը,
տեսահոլովակներ, համերգ Մհերի հետ,
իմ մենահամերգը, ձայնասկաւառակս,
նոր երգեր եւ այլն: Եթէ ձգտումը կայ,
տաղանդ եւ փող՝ տեղ կը հասնես: Ես
չեմ ուզում կանգ առնել այստեղ,
դրսում էլ աշխատելու եմ, եթէ լինեն
լաւ առաջարկներ, որովհետեւ չեմ ու-
զում ինչ-որ բան անել պարզապէս
ապացուցելու համար որ անում եմ:

Հ- Ի՞նչ կարծիքի էք Եւրոտեսի-
լի ձեր մասնակցութեան մասին, եթէ
ձեզի առաջարկեն կ'ընդունի՞՞ք այս
տարի մասնակցիլ Ատրպէյճանի մէջ
կայանալիք մրցոյթին:

Պ- Ինձ շատ են ասում յաղթական
ոգին քո մէջ միշտ կայ, կարո՞ղ է այս
անգամ էլ գնաս ու յաղթես: Եթէ կան-
չեն կը գնամ, վախենալու ոչ մի բան
չկայ, դա Եւրոպան է կազմակերպում
պատասխանատուն նա է, ու պէտք է
այնքան ճիշդ անի, որ մէկը մէկին
չխանգարի: Մենք խնդիրներ ունենք

այդ երկրի հետ, բայց դա կապ չունի:
Ես կը համաձայնուեմ մեկնել Պաքու եւ
մասնակցել այնտեղ կայանալիք «Եւ-
րոտեսիլ»-ին: Ծիշդ է՝ ռիսքը շատ է,
բայց ուժեղ մարդոց համար նոյնիսկ
դժուար արգելքները յաղթահարելի են:
Եւրոտեսիլին ո՞վ է գնում, դա մի քանի
հոգի որոշում են, ու գնում են: Ասեմ
ինձ չեն ասել, որ գնամ, բայց միշտ երբ
բարդ բան է լինում, ինձ են ուղար-
կում: Ինձ շատ են առաջարկել մաս-
նակցել Հայաստանում կայացող «Եւ-
րոտեսիլ»-ի նախընտրական փուլին, իսկ
ես նախընտրական փուլ կեանքում չեմ
մասնակցի, ես ինձ թոյլ չեմ տալ ուղ-
ղակի գնամ երգեմ, երբ արդէն որոշ-
ուած է ուրիշին ուղարկել: Տեղեր կայ,
որ ես իմ արժէքները պէտք է գնահա-
տեմ: Ես վարժ չեմ մասնակցել գուտ
մասնակցութեան համար: 12 տարեկա-
նից մասնակցում եմ մրցոյթների եւ
միշտ յաղթում եմ: Այնպէս որ, Եւրո-
տեսիլին կը մասնակցեմ, եթէ հաստատ
իմանամ, որ ես պիտի գնամ: Իմ հանդի-
սատեսը խաբելու սովորութիւն չունեմ,
որ ձեւական բաներ անեմ, ինձ համար
շատ աւելի հեղինակաւոր մրցոյթ է
«Նովայա Վոլնա»-ն, որ ռուսական

մրցոյթ է, քան «Եւրոտեսիլ»ը, որ քա-
ղաքականութեան ու ցուցադրութեան
խառնուրդ է:

Կարծում եմ՝ այս տարի Հայաս-
տան կը մասնակցի «Եւրոտեսիլ»ին եւ
հանդէս կը գայ ռոք ժանրով: Հաւանա-
կան մասնակիցների անուններ չեմ ու-
զում տալ, բայց լաւ կը լինի, որ System
of a Down-ը գնայ կամ «Տորիանս»
խումբը:

Հ- Հայաստանի մէջ տաղանդը
կը գնահատուի՞:

Պ- Հայաստանում ոչ թէ լաւերին
այլ միջակներին են գնահատում:
Մրցանակաբաշխութիւններին նոյնն
են անում: Ես չեմ ասում թող ինձ
տան «տարուայ լաւագոյն երգչուհի
մրցանակ»ը, որովհետեւ ես գիտեմ, որ
երգչուհի եմ: Ինձ «արձաններ» ու
պատուոյ դրեր էլ պէտք չեն, տանը
շատ ունեմ, նոյնիսկ տանս մէջ չեն էլ
տեղաւորում: Դրանցով չի որոշում՝
դու լա՞ւ երգչուհի ես, թէ՛ ոչ: Ի վեր-
ջոյ ազգն ու հանդիսատեսն են գնա-
հատողը:

Նայիրի Մկրտիչեան-Տալլեան

ՀՕՄ-ի

Մոնթերեալի «Սուէ»

մասնաճիւղի վարչութիւնը

իր բոլոր անդամներուն անունով,

կը շնորհաւորէ Մոնթերեալահայ գաղութին

Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը ու կը մաղթէ բարօր

կեանք, յաջողութիւն եւ առողջութիւն, իր համակիրներուն,

բարերարներուն եւ նուիրատուներուն, ինչպէս նաեւ շնորհակալութիւն

կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք կ'աջիսատին ի նպաստ ՀՕՄ-ի բարելաման,

յառաջդիմութեան,

բարգաւաճման

եւ վերելքին:

Մկրտիչ Մկրտչեան (Մակիչ)՝ երգիչ եւ մարտիկ, որուն կեանքի ուղին ուրուագծեց հօր հրաշագործ «Տետրակը»

Հայաստանի Թալին շրջանի Սասնաչէն գիւղի մէջ ծնած, սասունցի բազմանդամ ընտանիքի զաւակներէն մէկն է Մկրտիչ Մկրտչեան, որուն անհատականութիւնը ձեւաւորուած է մեզի ծանօթ հայու իսկական կերպարի՝ հօր օրինակով:

Սասունցի մշակ Հրաչիկը, կնոջ՝ Արեգնազի հետ արեւածագին կ'արթննար, ընտանիքի սնունդի գլխաւոր մասը ապահովող անասուններու կարիքները հոգալու, ապա մայրը կը կերակրէր իր հինգ երեխաները, կ'ուղարկէր դպրոց, ու ամուսինին հետ կ'ուղղուէին դաշտ՝ մինչեւ արեւամուտ: Գիշերը, երբ հայրը յոգնած տուն կը հասնէր, կը նստէր բազմոցին ու կը բանար այն տետրակը, ուր խնամքով գրուած էին հայրենասիրական երգեր:

Հրաչիկ կը սկսէր առաջին էջէն՝ «Զեռքդ տուր ինձ երդուենք այստեղ», ապա «Զախորդ օրերը», յաջորդը «Սուրմալու» երգն էր, որ միշտ կիսատ կը մնար՝ հայրը քունի կ'անցնէր, իսկ հոգատար կինը կը վերցնէր գետին ինկած տետրակը, կը ծածկէր յոգնած ամուսինը ու զաւակներուն դառնալով կ'ըսէր, «Զըր պապ էլի գնաց Սուրմալու»... Մակիչը այս բոլորը կը պատմէր խոր ակնածանքով ու հպարտութեամբ, իսկ հօր տետրակը իր երգերու անաւարտ շարքով կ'արձեւ ուրուագծած են անոր կեանքի ուղին: Ան ափսոսանքով յայտնեց, որ այդ տետրակը կորսուած է...

Թէեւ Մկրտչեան ընտանիքին մէջ երաժշտական կրթութիւն ունեցող չէ եղած, սակայն երգն ու երգողները անպակաս եղած են անոնց հայկական օճախէն: Սասունիկի միջնակարգ դպրոցը աւարտելէն ետք՝ Մկրտիչ գօրակոչուած է խորհրդային բանակ, իսկ վերադարձին՝ ընդունուած Ռոմանոս Մելիքեանի անուան երաժշտական ուսումնարան եւ ուսումը աւարտած է 1988-ին, երբ սկիզբ առած է Ղարաբաղեան շարժումը: Նոյն տարին ան ընդունուած է Կոմիտասի անուան երաժշտանոց եւ զայն աւարտած է 1993-ին:

Անդրադառնալով իր ուսանողական կեանքին, որ կը զուգահիշի դարաբաղեան ազատագրական շարժման տարիներուն, Մակիչ կը պատմէ. «Մարդիկ նստացոյց էին անում իրենց պահանջներն էին ներկայացնում, յետոյ գալիս էին կոնսերտաթորիայի բակ, ուր մենք էինք նստացոյց անում՝ ներկայացնելով մեր պահանջները, միաժամանակ լսում էին մեր հայրենասիրական երգերը, Կոմիտաս, Եկմայեան... ի վերջոյ ձեւաւորուեց երգչախումբ՝ Ռոպերթ Մլըքեանի ղեկավարութեամբ: Երգչախումբով որոշեցինք շրջել Ղարաբաղում, այդ ծրագիրը կազմակերպեց Արմէն Պուտաղեանը՝ երաժշտանոցի դասախօսը: Գնացինք Ղարաբաղ եւ Շուշիից բացի գրեթէ

բոլոր շրջաններում համերգ տուինք՝ Գետաչէն, Մարտունաչէն, Շահումեան, Հատրութ եւ այլն: Մի օր էլ Թաթուլ Կրպէեանը՝ իմ ուսանողական տարիների ընկերը, «Մարաթուկ»ից ջղայնացած, ինձ ասաց՝ նրանք պիտի գային երգէին Ղարաբաղում, հիմա ասում են չենք կարող: Ասացի ես փորձ ունեմ, ես կը գամ կ'երգեմ Գետաչէնում, գնացի ու մնացի, եւ այնտեղից սկսեց իմ զինուորական կեանքը»:

Ազատամարտիկ երգիչի պատերազմի յուշերը բազմաթիւ են, սակայն ան ազատագրական շարժման չորս տարիներու իր մասնակցութեան մասին միայն մէկ նախադասութիւն կ'ըսէ. «Համարում եմ, որ ես միայն չորս տարի եմ ապրել, եւ երանի եմ տալիս»: Միայն այսքան կը պատմէ ազատամարտիկ Մակիչը, որուն մարտական ընկեր Հրաչ Մուրատեանը, կ'ըսէ. «Մակիչը ազնուազոյն տղայ է ու ընկեր, որ մասնակցել է դարաբաղեան պատերազմի համարեա բոլոր կողմերին: Նա 94 թուին նոյնիսկ ոտից վիրաւորուել էր Մարտակերտում: Մակիչը ոչ միայն իր երգերով, այլեւ բնակչութեամբ ոգեւորում էր իր մարտական ընկերներին, դրա համար էլ սահմանային դիրքեր գնացողները

միշտ ուզում էին, որ Մակիչը իրենց հետ լինի»: Հրաչի հետ գրուցելով պարզեցի, որ Մակիչը ոչ միայն երգիչ ու ազատամարտիկ է, այլեւ երբեմն նաեւ՝ բարերար: Հրաչի խօսքով՝ Պոռոչեան գիւղի (որուն գիւղապետն է ան) պանթէոնի հիւմքը դրուած է Մակիչի Գանատայի մէջ կայացած համերգէն եկած հասոյթի միջոցով: «Այդպիսին է նա, բոլորին փորձում է օգնել ինչով կարող է»,- կ'ըսէ Հրաչը:

Չմոռնանք Մակիչի երգիչ ըլլալու հանգամանքը. անկարելի է լսել անոր կատարմամբ հնչող հայրենասիրական կամ այլ երգ եւ չոգեչնչուիլ, քիչ մը աւելի չհայանալ: Փոքր մարմնէն հնչող անոր հզօր ձայնը, ճիշդ երգեցողութիւնը, ապրումն ու ոգին իրարու հետ միաձուլուելով ունկնդիրը կը տանին այլ աշխարհ՝ մեր պայանական հողի ընդերքը, պատերազմի դաշտ, Գարահիսար՝ վիրաւոր մարտիկի կողքին... անոր երգերը կը կերտեն մեր պատկերացուցած հայու իսկական նկարագիրը:

Եթէ այլ երգիչներու կատարումները խանդավառութիւն կը ստեղծեն ու կը պարեցնեն, Մակիչի կատարումները ուժ կու տան, կ'ոգեւորեն, կը յուզեն ու կը հայացնեն:

Երգը Մակիչի կարծիքով ինքնանպատակ չէ, ան միջոց է ապրիլ կարենալու համար: «Աստուծոյ կողմից տրուած է քեզ մի բան, որ շատ շատերին չի տրուել, եւ իբրեւ հայ մարդ, դու պիտի կարողանաս քեզ տրուած Աստուծոյ շնորհ օգտա-

Միշտ էր կը հովանաւորեն ՔԺ. եւ Միկ. Մկրտիչ եւ Մալքի Մարաթեանը

**Alarme
Trans-Canada**

SATISFACTION GARANTIE

- réseaux téléphonique et informatique
- systèmes de surveillance par caméras
- feu - vol - gicleurs
- accès par carte

• membre **CANASA**

• nous opérons notre propre central homologué ULC grade "AAA"

RBQ 1519-8252-12
mikaelian@alarmeatc.com

(514) 274-9446
(888) 274-9446

Հայկական Հաստատություն

գործել իբրև հայ մարդ: Երբ մեր երկրի մէջ հայ մարդ չի մեծանում, նա դատապարտուած է գաղթական լինելու»,- կ'ըսէ Մակիչ, աւելցնելով. «ես կարծում եմ այն ժամանակ, որ ես ընտրել եմ, նպաստում է մեր երկրում հայ ապրելու, հայ մնալու եւ երկիրը չլքելու, ես դրանում ուրախ եմ»:

Խօսելով Հայաստանի եւ Արցախի անկախութեան քսանամեակի մասին, Մակիչ կ'ըսէ. «ուրախ եմ իբրև հայ մարդ, որ մենք այսօր կարողանում ենք պահել մեր երկիրը եւ ինչ որ չափով զարգացնել: Այլ խնդիր է, թէ մենք ինչքան ապագա-գային ենք դարձել, ամէն դէպքում այսօր տան սիւնը կայ, իսկ վաղուայ համար պիտի մտածենք, որովհետեւ մինչեւ վերջ այսպէս լինել չի կարող»:

«Երկրում յառաջընթաց կայ, բայց նիւթակա՛ն արժէքն է, որ ոչ մի բարոյական սահմանում չի ճանաչում: Պատե-րազմի տարիներին մեր բարոյական ուժն էր, որ կարողացաւ յաղթահարել այդ բոլոր դժուարութիւնները, որի միջով անցանք: Կարող եմ հաստատ ասել, որ բաւական յաջողութիւններ ունենք, բայց բաղադրով մարդկային գիտակցութեան, հայի նուիրուածութեան իր երկրի ու հողի նկատմամբ՝ մենք անսահման ետ ենք մնացել: Մարդ պիտի սիրի իր երկիրը, որ չթողնի: Ոչ մէկը թող ինձ չհամոզի, որ մեր ժողովուրդը լաւ կեանք փնտռելուց է գնում, հիմա լաւ կեանքն է դարձել նրանց համար չափանիշ, իսկ էն ժամանակ չափանիշը այլ էր՝ երկիրն էր, իսկ երբ դարձաւ մի կտոր հացը, նրանք թողեցին երկիրը: Պէտք է վերականգնել այդ արժէքները, ինչպէ՛ս, խնդիրներ են, ու բաւական մեծ»:

«Օգտուում են այն ազգերը, ովքեր գետի հունը արագացնում են, մենք սովորական գետ ենք, որ իր հոսքով է գնում, բայց մենք իրաւունք չունենք ամէն ինչ ինքնահոսի թողնել. ինչ որ չափով անում ենք, բայց բաւարար չէ»:

«Ես կ'ուզեմ անդրադառնալ հայ կնոջ, որ մեր ազգային կեանքում եւ ազգանպաստ գործում շատ մեծ դեր է խաղացել, բայց այսօր հայ կինը երկու երեխայից աւել չունի, ինչպէ՛ս ենք ուզում պահպանել մեր տեսակը: Կոչ եմ անում այն մայրերին, ովքեր հայ են մեծացնում, թող ջանք չխնայեն, թող իրենց կեանքի որոշակի վայելքները մի կողմ դնեն եւ իրենց տեսակը շատ ունենան: Այսօր մեր երկիրը նման է շքեղ դպրոցի, որ աշակերտ չունի, մենք կրթում ենք երեք երեխայ քսան հոգու համար նախատեսուած դասարանում... Մեր յոյսը մեր լինելու մէջ է»...

Եթէ Մակիչի կեանքը համեմատենք հօր տեսրակի երգերու անաւարտ շարքին հետ, կը նկատենք, որ շատ համահունչ են: Նախ ամենօրեայ երգեցողութեան այդ մթնոլորտը բնականաբար գինք մղած է երաժշտական կրթութիւն ստանալու նախասիրութեան, ապա՝ ան «ձեռքը տուած» է իր մարտական ընկերներուն, «երդուած» ու «թողած փառքը աշխարհի» նուիրուած է հայրենիքի ազատագրման սրբազան գործին «ձախորդ օրեր» չէին կրնար առկայ չ'ըլլալ իր հայրենիքի խնդիրներով ապրող հայու կեանքին մէջ, սակայն ան կը հաւատայ, որ անոնք «կու գան ու կ'երթան»: Մեր ազգային որոշ արժէքները կորսուած են ինչպէս անոր հօր տեսրակը, սակայն ան կը հաւատայ, որ այսպէս չի շարունակուիր: Ան կը հաւատայ նաեւ, որ անպայման օր մը «Սուրմալու» պիտի երթանք, եւ պիտի երթանք՝ իբրև տանտէրեր:

Նաչրի Մկրտիչեան-Տաղեան

ԲՈՒԺՈՒՄ ԲՆԱԿԱՆ ՈՒՏԵԼԻՔՆԵՐՈՎ

Շատեր վարժութիւն դարձուցած են դեղի գործածութիւնը նոյնիսկ պարզ անհանգստութեան պարագային: Մեր մարմինը կարգ մը հիւանդութիւններու դիմադրող տարրեր կ'արտադրէ, որոնք մեր մարմինը կը պաշտպանեն այդ թոյներէն: Կարգ մը մարդիկ դեղերու փոխարէն կ'օգտագործեն բնական «դեղ»եր կամ ուտելիքներ, բոյսի տեսակներ եւ կամ բոյսերով պատրաստուած դեղահատեր: Կը ներկայացնենք կարգ մը բնական սնունդներու տեսակներ, որոնք բուժիչ դեր ունին.

ՄԱՄՈՒՆԸ

Մածուներ ծանօթ է իբրև կենսական սնունդ: Ան իբրև հանդարտեցուցիչ կ'օգտագործուի: Ոմանք նաեւ կ'օգտագործեն գայն փորհարութեան դէմ պայքարելու համար: Մածուներն մէջ գտնուող թթուներ կը նուազեցնէ վնասակար պեքթիններուն բազմապատկումը աղիքներուն մէջ: Ինչպէս նաեւ մածուներն մէջ գտնուող լաքթոպաքիլիւս պեքթիններն կը պայքարի աղիքներուն մէջ գտնուող վնասակար պեքթիններուն դէմ եւ կ'արգիլէ անոնց բազմապատկումը:

ՀԱԻԿԻԹԸ

Նախընտրելի է խաշել հաւկիթը, գայն ենթարկելով ջերմութեան բարձր աստիճանի: Հաւկիթը իր մէջ կը պարունակէ ճարպոտ հիւթ մը, ինչպէս նաեւ օմեկա 3 տարրը, որ քաղցկեղի հաւանականութիւնը կը նուազեցնէ եւ կ'արգիլէ, որ սրտի երակները խցուին քոլեսթերոլի պատճառով: Ան «հեռու կը պահէ» սրտի կաթուածը եւ մարմնին դիմադրողականութիւնը կը զօրացնէ: Հաւկիթը նաեւ կ'օգնէ նուազեցնելու հոգեբանական հարցերը: Ան իր մէջ կը պարունակէ նաեւ տիքոգահեզոնիք տարրը, որ ուղեղի կազմաւորման կ'օգնէ: Յղութեան շրջանին կը յանձնարարուի հաւկիթ ուտել, որպէսզի սաղմը աւելի լաւ աճի:

Հաւկիթին ճերմկուցը իր մէջ կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ լաւ տեսակի քոլեսթերոլ (HDL), որ կը դիմադրէ ու առաջը կ'առնէ վատ քոլեսթերոլին (LDL) կուտակման երակներու պատերուն վրայ:

ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆՆ ՈՒ ՊՏՈՒՂԸ

Հազարը կը հանդարտեցնէ, անանուխը եւ ծոթրինը շնչառութիւնը կը բարելաւեն: Տերեւ պարունակող բանջարեղէնները կը պարունակեն մեծ քանակութեամբ վիթամիններ:

Վիթամին C կը գտնենք նարինջին եւ լեմոնին մէջ, որ մարմնին դիմադրողականութեան կ'օժանդակէ:

ԶՈՒԿԸ

Զկան իւղը մարմնին դիմադրողականութիւնը կ'աւելցնէ:

ՄԵՂՐԸ

Մեղրը կը գործածուի իբրև բուժիչ դեղ մարմնին ուժականութիւնը աւելցնելու համար:

Սոյս էջը կը հովանաւորեն Ս. Ե. Մ. Միզէն Եւ Մոյսիք Սեօպեան

**MONT
BLANC**

LAMY
Design. Made in Germany.

VASCO

cigares

PORSCHE DESIGN

S.T. Dupont
PARIS

D A L V E Y

1327 Ste.Catherine Ouest (Coin Crescent), Montréal, Québec H3G 1P7
514.284.0475 - www.vascocigars.com

ՔԱՇԻԿԱՅ ՀԱՌԻՍԱՅ

«Պատմեմ քեզ, Թոռնիկ, հարիսայի ականդուլները եւ յիշատակը, որ մեր Լուսաւորչի օրէն եկած, մեզի հասած է: Ես ալ իմ պապիկէն լսած եմ, որ այսպէս կը պատմէր: Երբ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը իւր Վիրապէն ելաւ, եկաւ Վաղարշապատ, ամբողջ վաթսուն օր քարոզեց հեթանոս հայ ժողովուրդին: Բիւրաւոր մարդիկ կը լսէին: Անշուշտ անոնց մէջ շատ աղքատներ կային, Լուսաւորիչն ուզեց աղքատներուն համար ճաշ պատրաստել: Հրաման տուաւ հազարաւոր գիւղացիներու, որ շատ եզ ու ոչխար բերեն. մորթել տուաւ: Մեծ-մեծ կաթսաներ կրակի վրայ դրին, միսերը մէջը լեցուցին, կորկտոր վրան: Հրամայեց հաստաբազուկ կտրիճ երիտասարդներուն «Հարէք ըզ սա», որով այս կերակուրի անունը մնաց հարիսա», - կը պատմէ Խրիմեան Հայրիկ իր Թոռնիկին, ոգեկոչելով Վարազայ վանքի Սուրբ Խաչի տօնը:

Հաւանաբար վերը նշուածը ականդուլոյց է, զոր Խրիմեան Հայրիկ պահպանած է իր «Պապիկ եւ Թոռնիկ» գրքի մէջ, ցոյց տալով հարիսայի ազգային, եկեղեցական եւ հին կերակրատեսակ ըլլալը, մինչդեռ հարիսայի արմատները շատ աւելի հին են: Հարիսան, այլ անունով՝ քաշիկայ, եղած է տօնածիսական ճաշ, պատրաստուած է մեծ կաթսաներով եւ նուիրուած է աստուածներուն, որպէս գոհաբանութեան արտայայտութիւն: Հայկական լեռնաշխարհի տարածքին, ցորենը՝ ըլլալով հացատեսակներու, նաեւ կերակուրներու գլխաւոր արմտիքը, ընդունուած է որպէս կեանքի սկզբնաղբիւր (ինչպէս օրինակ մեքսիքացիներու մօտ՝ կորեկը, չինացիներու ականդուլոյցներուն մէջ՝ բրինձը, եւայլն...): Իւրաքանչիւր ցորենահատիկ իր մէջ կը կրէ ամբողջ հասկի տեղեկութիւնը. ուրեմն աստուածներուն վայել պատուական ճաշը ցորենով պիտի պատրաստուէր: Ամբողջ գիշեր կաթսան կը դրուէր թոնիրին մէջ, յանգած կրակի անթեղներուն վրայ, մարմանդ կ'եփուէր եւ առաւօտեան կը մատուցուէր:

Հարիսան, որպէս գոհաբանութեան կերակուր, կը պատրաստուէր երկրագործական տարուան վերջը, այսինքն՝ աշնան ամիսներուն: Նաւասարդը, ըլլալով մեր տօնացոյցի գլխաւոր տօնը, գոհաբանութեան եւ շնորհակալութեան օր էր: Նաւասարդի գլխաւոր ճաշը եղած է հարիսան, այլ անունով՝ քյաշիկ կամ քաշիկայ: Ի տարբերութիւն հարիսայի քաշիկան եփելու ընթացքին չեն խառններ, վախնալով, որ տարուայ ընթացքին խառնակութիւններ կը պատահին: Նաւասարդեան ականդուլներն իբր, հարիսայի պատրաստութիւնն ալ անցած է քրիստոնէական որոշ տօներուն եւ պատահական չէ, որ աշնան ամիսներուն, օրինակ՝ Սուրբ Խաչի տօնին կը պատրաստուի հարիսայ կամ խորովու, Սուրբ Գէորգի եւ Սուրբ Յակոբի ուխտագնացութիւններու ժամանակ կը պատրաստուի հարիսա եւ որպէս մատաղ կը բաժնուի բոլորին: Ժողովուրդի յիշողութեան մէջ մնացած է նաեւ «Նախրաթող»-ի տօնը, այսինքն՝ նախիրը տուն բերելու եւ մինչեւ գարուն արձուակներուն մէջ պահելու ծիսակարգը, որու ընթացքին դարձեալ հարիսայ կը պատրաստուի:

Հայկական հարիսան կը պատրաստուի ոչխարի կամ աքլորի (այժմ նաեւ հաւի, հորթի եւ խոզի) միսով. ցորենի, երբեմն ալ հաճարի ձաւարով. կը մատուցուի իւզով, սոխարա-

ծով, տապկուած դմակով, իսկ որպէս համեմունք՝ կարմիր պղպեղ, քիմիոն եւ կասիա (պարսկահայերու պարագային):

Ըլլալով սիրելի ճաշատեսակ, հայկական գիւղերուն մէջ հարիսան ունի նաեւ ոչ-մսային տարատեսակներ. Մուսալեւրան գիւղերուն մէջ գարնան կամ պահքի օրերուն տանտիկինները պատրաստած են սուտ հարիսան՝ կաղամբով, գետնախնձորով կամ ընկոյզով: Եղէգնաձորցիները կը պատրաստեն սպիտակ (սպիտակ բանջար) կոչուող բանջարով իսկ Աշտարակի շրջանի գիւղերուն մէջ տարածուած է սպիտակ ճակղեղի արմատով եւ տերեւներով եփուած հարիսան:

Հարիսան մեծ ժողովրդականութիւն ստացած է եւ դարձած առօրեայ ճաշ բոլոր հայկական ընտանիքներուն համար: Մուսա լեւրան գիւղերուն մէջ հարիսան եղած է հարսանեկան ճաշ, եւ 1915-ի հերոսամարտէն ետք դարձած է մատաղի ճաշ: Մինչեւ այսօր այդ սովորութիւնը կը պահպանուի եւ Հայաստանի, Այնճարի, Մուսա լեւրան Վազրֆ գիւղի եւ բոլոր այն գաղութներուն մէջ, ուր մեծ թիւով մուսալեւրցիներ կան:

Հարիսայ, հերիսայ կամ հերսէ, արցախցիներու կուրկուտը (որը խոզի միսով հարիսա է), ատանացիներու ճիտապուրը, Զէյթունցիներու ճտապուրը, եւ կարելի է երկարել շարքը: Ինչպէս տղման, թանապուրը, լաւաշը հայկական օճախներու հիմնական ճաշերն են, նոյնպէս հարիսան հին հայկական տոհմիկ ճաշերէն է եւ անուանուածը առաջացած է հարելու գործընթացէն, իսկ քաշիկան, հաւանաբար «քաշուիլ» բայէն, որովհետեւ «քաշովի» անունով փիլալ ունինք, եփելու ընթացքին ջուրը քաշուելու իմաստով:

Հայաստանի դրացի երկիրներուն մէջ ալ կը պատրաստուի նոյնանուն հարիսայ կերակրատեսակը, սակայն յաճախ տարբեր ձեւերով. վստահաբար դարբերու ընթացքին մեզմէ փոխանցուած է անոնց:

ՍՈՆԻԱ ԹԱԾԾԵԱՆ

Այս էջը կը հովանաւորեն Յակոբ, Ասլըի, Կասիա եւ Պաշիկ Լախնջեան

FLOOR—AVON | WALL—CORTSWOLDS

SMOOTH, RAISED KNOTS SCULPTED
AND SANDED BY HAND, PROVIDING A RICH,
RUSTIC LOOK AND A TAILORED MODERN FINISH.

Sarmazian
Bros Ltd.

Complete Quality Flooring Centre

CARPET • LAMINATE • VINYL • **HARDWOOD** • TILE • AREA RUGS

471 Hespeler Rd. Cambridge: 519-624-1499 • 575 Woodlawn Rd. W. Guelph 519.837.2120

www.sarmazian.com

CASTLE COMBE
FLOOR & WALL

beaulieu
CANADA

MANUFACTURERS AND IMPORTERS
FABRICANT ET IMPORTATEUR

HOVSEP YEMENIDJIAN

Image Fifth Avenue inc.

- Fine Jewellery
- Diamonds
- Emeralds
- Rubies
- Sapphires
- Bijoux Exclusifs
- Diamants
- Émeraudes
- Rubis
- Saphirs

1255, Pl. Philips Square, Suite 1005, Montreal, Qc H3B 3G1
(514) **875-6182**

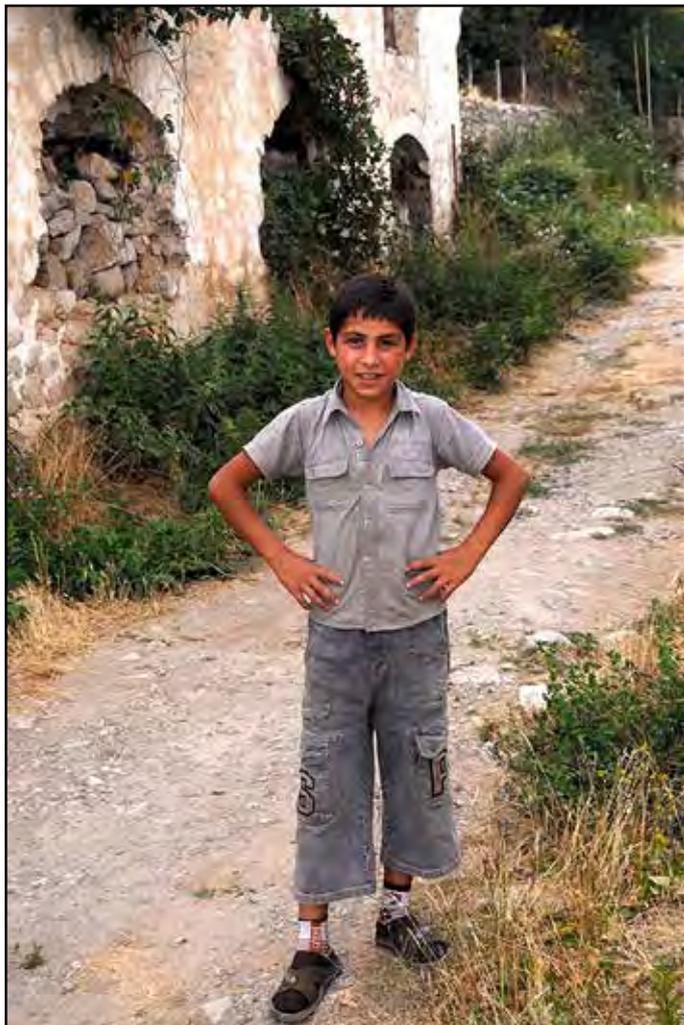
By Appointment
Sur rendez-vous

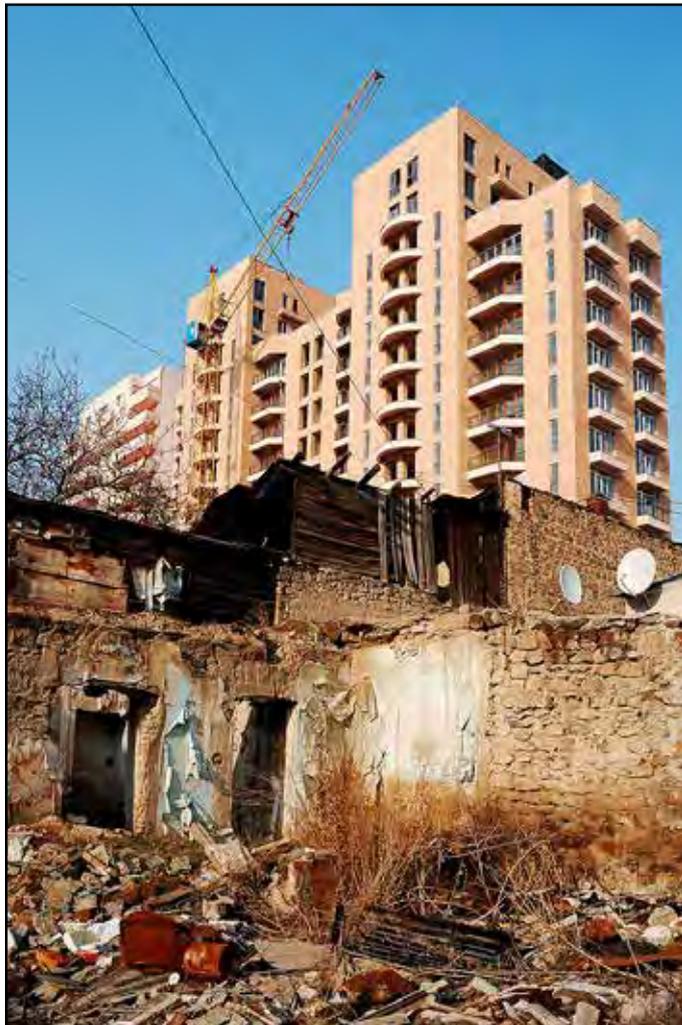
ԵՈՒԼԻԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԱԾԽԱՐՀԸ

Ծնած եմ 1984-ին Ատրպեյճանի Պաքու քաղաքը: 1988-ին, քաղաքական պատճառներով ընտանիքով տեղափոխուած ենք Յայաստան, Երեւան: Աւարտած եմ Յայաստանի Պետական ճարտարագիտական համալսարանը: Այժմ կ'աշխատիմ «Բարս Մեդիա» վաւերագրական ֆիլմեր պատրաստող ընկերութեան մէջ, իբրեւ արտադրիչ:

Արշաւելով Յայաստանի տարբեր վայրեր, կը փորձեմ լուսանկարներու միջոցով կիսել իմ ապրումներս եւ զգացումներս հայրենակիցներուս հետ: Գեղամայ լեռնաշղթայի մարած հրաբուխներն ու հրաբխային լիճերը, կարելի է ըսել գերած են զիս: Այդ պատճառով ստեղծած եմ է www.azhdahak.com կայքէջը: Աջ կողմի լուսանկարին մէջ ես եմ, նկարուած Գարեգին Նժդեհի պաշտած լերան՝ Խուստուլի գագաթին, 3206 մետր բարձրութեան վրայ:

Շուշեցին...

Երեւան, հինն ու նորը

Այս էջը կը հովանաւորէ՛ ԱՄԿ. Մնիկ Նորոյեան-Ժոլի

*Թառ հրաբուխի հրաբխային լիճ,
Գեղամայ լեռնաշղթայ (3530 մեթր)*

Շուշիի Ղազանչեցուց եկեղեցին

Երեւանի Կոնդ թաղամասի թաղերէն...

Երեւանցի կատու

JERUSALEM RESTAURANT

4775 Leslie street,
Toronto, ON M2J 2K8
Tel.: (416) 490-7888

take out
catering
banquet facilities
416-490-7888

mediterranean
Buffet

PHARMACIE AVEDIS PANOYAN

*Votre bien-être et vous faciliter
la vie, ma priorité!*

ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- Դեղագիրներու պատրաստութիւն, կը նորոգենք այլ դեղարաններէ դեղագիրներ
- Արհեստավարժ քննութիւն (յատուկ գրասենեակի մէջ)
- Դեղահատերու պատրաստութիւն յատուկ տուփերու մէջ
- Արեան ճնշումի քննութիւն եւ հետեւութիւն
- Դեղերը ձեր տունը հասցնելու անվճար սպասարկութիւն
- Սննդագետի հետ տեսակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

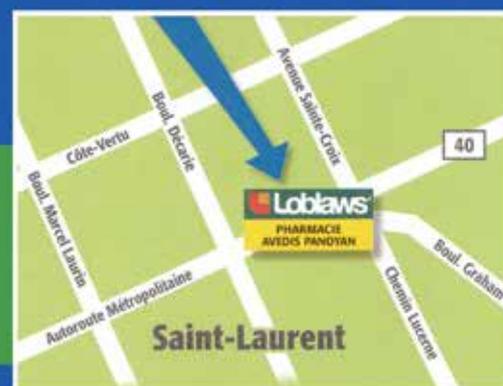

Affiliée à la bannière

CENTRESanté

Une bonne oreille... de bons conseils.

Située à l'intérieur du LOBLAWS au
300, avenue Ste-Croix, Saint-Laurent, Qc
Tél : 514 748-6644

CEDAR
PRODUITS

Produits
PHOENICIA
Products Inc.

Toutes les saveurs du MOYEN-ORIENT
All the flavors of the Middle East

Livraison rapide
Fast delivery

2605 Pitfield, St-Laurent (QC) H4S 1T2
Tél.: (514) 389-6363 • Fax: (514) 389-6017

4-1303 North Service Rd. E., Oakville (ON) L6H 1A7
Tél.: (905) 829-2488 • Fax: (905) 829-2433

www.phoeniciaproducts.com

Armenia's Very First Case of Cultural Patrimony: The Fate of the Zeyt'un Gospel in the case against the J. Paul Getty

By Vana Nazarian

The past two decades have known groundbreaking developments regarding restitution laws of art and cultural property, which have enabled victims of past atrocities to lay claim on "works of art stolen through simple theft, as well as works taken by fraud or duress."¹ Successful restitution cases are especially notable in the past decade, where few but nonetheless important works of art and cultural artifacts have been returned to their rightful owners. In fact, in consequence to forced returns of valuable artworks by key art institutions such as museums and galleries, provenance studies have become an increasingly quintessential area of expertise in the acquisition and collection process of the art world. A recent lawsuit, filed against the Getty Museum, on June 1st, 2010, requested for the return of seven Holy illuminated bible pages back to the Armenian church, along with a \$105 million compensation. The artifacts in question, the Zeyt'un Gospel's canon tables are claimed to have been stolen in the immediate aftermath of the Armenian Genocide. Canon tables, according to Jane Vadnal's medieval glossary, are a table of concordance for two parallel texts of the Gospels.²

The issue of the Armenian Genocide has been and is to this day, a controversial topic in the international political scene, especially since the current republic of Turkey fails to recognize its past government's crimes. For almost a century now, citizens of the Republic of Armenia, as well as Armenians in the Diaspora, have been facing denialist movements that seek to negate the horrific events of 1915. While some question the historicity of the events, a 1997 conference of the International Association of Genocide Scholars, held in Montreal, declared in its resolution that: "The mass murder of Armenians in Turkey in 1915 [was] a case of genocide which conform[ed] to the statutes of the United Nations Convention on the Prevention and Punishment of Genocide. It further condemn[ed] the denial of the Armenian Genocide by the Turkish government and its official and unofficial agents and supporters."³ Nevertheless, this declaration in no way suspends the vehement political agendas; nor for that matter, does it prevent the denialist propaganda, despite the number of highly publicized hard facts.

The irony here is that while some 20 countries and 42 U.S. states have officially recognized the events as Genocide, the federal government of the United States of America has yet to support the Armenian cause. For the U.S. to recognize a seemingly insignificant and almost centennial historical fact, it would namely involve a risk of losing control in the region and important economic ties with the Republic of Turkey. That said, on January 19, 2008, in the midst of his presidential campaign, Senator Barack Obama, declared that if elected president, he would recognize the Armenian genocide as a historic event.⁴ Meanwhile today, as the Obama administration has yet to honor its pledge⁵, the California state legislature enables descendants of atrocity

survivors - such as the Armenian genocide and the Jewish Holocaust - to lay claim to their rightful properties.⁶ On this basis, the Western Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America - acting on behalf of its mother church, the Lebanon-based Holy See of Cilicia - approached the Getty Museum, in 2008, to negotiate an agreement for what it claimed to be its rightful property.⁷ Two years later, unable to settle the dispute over the fate of the Zeyt'un Gospel pages, the plaintiff in question filed a lawsuit against the museum.⁸ In fact, the complaint was filed based on five legal accounts, as shown in the deposition: first, replevin where the plaintiff has demanded the return but the defendant has refused; secondly, conversion meaning the appropriation of the pages to the Getty's own use; thirdly, Damages under California Penal Code 496, referring to the failure to check or provide clear provenance; fourthly, Quiet title referring to an entitlement to the object; and finally, Declaratory relief which consists of entitlement and full right of ownership⁹. Consequently, the Getty Museum's first response to the lawsuit stated the following, in a press release:

"The Getty Museum legally acquired the Canon Tables in 1994 from a private collector in the United States after a thorough review of their provenance. They have been repeatedly described and reproduced in publications in English, Armenian and French. Indeed, a notable Armenian scholar who also was the primate of the Armenian Church of America acknowledged key details about the Canon Tables' provenance in a 1943 article, including the fact that they were owned by an Armenian family in the United States. The pages have been publicly exhibited throughout the United States, including a well-publicized 1994 exhibition of Armenian art and culture at the Pierpont Morgan Library in New York. [...] At no time in the ninety or so years that the Canon Tables have been in the United States has anyone questioned their ownership."¹⁰

There are, arguably many issues that emerge through this lawsuit, one of them being the question of provenance. The art of illuminated manuscripts has been present in Armenian art as early as the 7th century, reaching its peak in the 12th century. Armenian miniature paintings are characterized by the presence of diverging stylistic variations that are considered to be a reflection of the constant political turmoil in the Caucasian region.¹¹ Yet, gospel illuminations have gained a distinctive place in Armenian culture, commonly associated to exceptionally sacred artifacts. In fact, the Getty Museum's online descriptive text of the pages elaborates on this attribute, stating that: "In medieval Armenia, religious books such as this one were believed to serve as heavenly

Միջոց էր հրեշտակաբանական Մ. և Մ. Միջոց էր Միջոց Միջոցային

VINNIE GAMBINIS

— RISTORANTE • BAR —
FAUBOURG BOISBRIAND

Բաֆֆի Ապրաքեան
450.420.5000

3360, av des Grandes Tourelles, Boisbriand, QC J7H 0A2

Continental®

Système de Classement
Continental
Filing System Inc.

Manufacturier de Cartables et
de Chemises suspendues

Manufacturers of
Binders & File Holders

AVEDISSIAN BROTHERS

2045, rue Berlier
Laval (Québec) H7L 3M9

Tél.: (450) 686-2866
Fax: (450) 686-2867

MERCEDES-BENZ
SPECIALISTS

CENTRE EXCLUSIF M.B. INC.
MERCEDES SERVICES AT LOWER PRICES

CENTRE EXCLUSIF M.B. INC.

SPECIALISTES DE MERCEDES-BENZ

7342, MOUNTAIN SIGHTS MONTREAL, QUE. H4P-2A6

514.735.6868

info@exclusifmb.com
www.exclusifmb.com

intercessors for those involved with the book's creation, patronage, or restoration; Gospel books are among the most sumptuous of Armenian manuscripts.¹² During the reign of the Armenian kingdom of Cilicia, (1080-1375), on the coasts of the Mediterranean Sea, the religious capital of Hromklay, (1250-1270), formed its own school of illumination. The techniques used at this scriptorium remained faithful to the earlier formulas with hieratic postures for the figurines, the use of contrasting coloring inspired by Arabic calligraphy (i.e. golden outlines on blue backgrounds), and a Byzantine iconography.¹³ According to leading Armenian art historian, Dr. Levon Chookaszian, the work of 13th century miniaturists of the scriptorium of Hromklay, consisted of a particularly fascinating type of painting in Armenian miniature art. He further notes that the work of T'oros Roslin is especially notable, as he was the most prominent artist of this era.¹⁴ The Zeyt'un Gospel (1256), an illuminated manuscript from the scriptorium of Hromklay, is one of the seven surviving works of T'oros Roslin. The title attributed to this codex has resulted through its subsequent dwelling in the Armenian church of Zeyt'un, up to the period of the Armenian Genocide of 1915.

The Western Prelacy of the Armenian Church has reconstructed the provenance of the seven pages, beginning from their forced separation during the Armenian Genocide. In 1915, the bible was handed to descendants of the Surenians Armenian royal family, Assadur Agha Surmeliantz. In 1916, the family, safeguarding the Bible, was deported along with the rest of the population to Suleymaniye, near Konia. While deportees were loaded into trains to Aleppo, the Surenians family was spared; whence they made it to Marash (Karamanmarash, Turkey). There, "relenting the ardent requests of a friend, Dr. Der Ghazalian,"¹⁵ Assadur had lent the bible to the doctor for a few days. It is at this point that the Surenians had been separated from the book, as they were unexpectedly deported. The Bible then stayed with the doctor in Marash, where the latter possessor remained, working in the German Hospital. During the French invasion of Cilicia, the doctor joined the French Army and retreated with them. Meanwhile, his sisters managed to deliver the Bible to American missionaries in Marash. In 1918, some surviving Armenians returned under the protection of French forces, yet, as soon as the French had left, the Armenian people were immediately evacuated and the whereabouts of the book were unknown. It was only in

1928 that a certain Dr. Lyman sent word from Marash to the "Zeyt'un Compatriotic Union" in Aleppo, that he was in possession of the Bible. At that time, Turkish law had been strict with objects of historical value leaving the country, so Dr. Lyman requested for someone to come and pick it up. However, he was told to pass the Bible to the Patriarchate of the Armenian Church in Istanbul; which he eventually carried out. In 1947, the book was sent to be authenticated to Dr. Ghazalian, who had survived and made it to Aleppo. When the Bible was validated and returned, 7 pages had been missing. A year later, in 1948, the bible was sent to Mashtots Matenadaran Museum and Institute of Scientific Research of ancient Manuscripts, in Armenia. To this day, the manuscript has been safely stored in the museum devoted to the study and conservation of this artifact and others alike.

From the defendant's perspective, the Getty museum has arguably acknowledged the provenance of the seven artifacts as a cultural production by attributing the Armenian origins of both artist and work. Regarding its provenance, the museum claims that, "These canon tables were separated from the manuscript at some point in the past and eventually acquired by the Getty Museum, while the rest of the manuscript is in a public collection in Armenia."¹⁶ Here, the vague language about the separation leads to the assumption of their accidental circumstances, while additional details about the current location of the rest of the manuscript strengthens the assumption that the owner of the book has sold or donated the pages to the Getty museum, with his or her own consent.

While the identity of the thieves remains unknown, the pages have mysteriously ended up in the hands of an unidentified private collector, in the United States. It was only in 1994 that the seven pages were publicly exposed for the first time, during the Treasures in Heaven: Armenian Illuminated Manuscripts exhibition, at the Morgan Pierpont Library, in New York. The pages had then travelled to the Walter Art Museum where a critic for the Baltimore Sun described the pages as a "tour de force ... with their elaborate trees, scrolls, cornucopias, columns, vases and pitchers, and no fewer than 26 pairs of birds wearing brilliant plumage."¹⁷ Subsequently after the exhibition, the Getty Museum foundation purchased them for less than a million dollars, as a new addition to their Antiquities collection. While the Getty claims that the canon tables have been published in the

1 "Brian Katabeck and Joshua Najemy. "Recovering Stolen Art Years After the Fact" in Los Angeles Daily Journal, (October 5, 2010). www.kbklawyers.com/news/ladj_stolenart.pdf. (Retrieved Nov. 14, 2011).

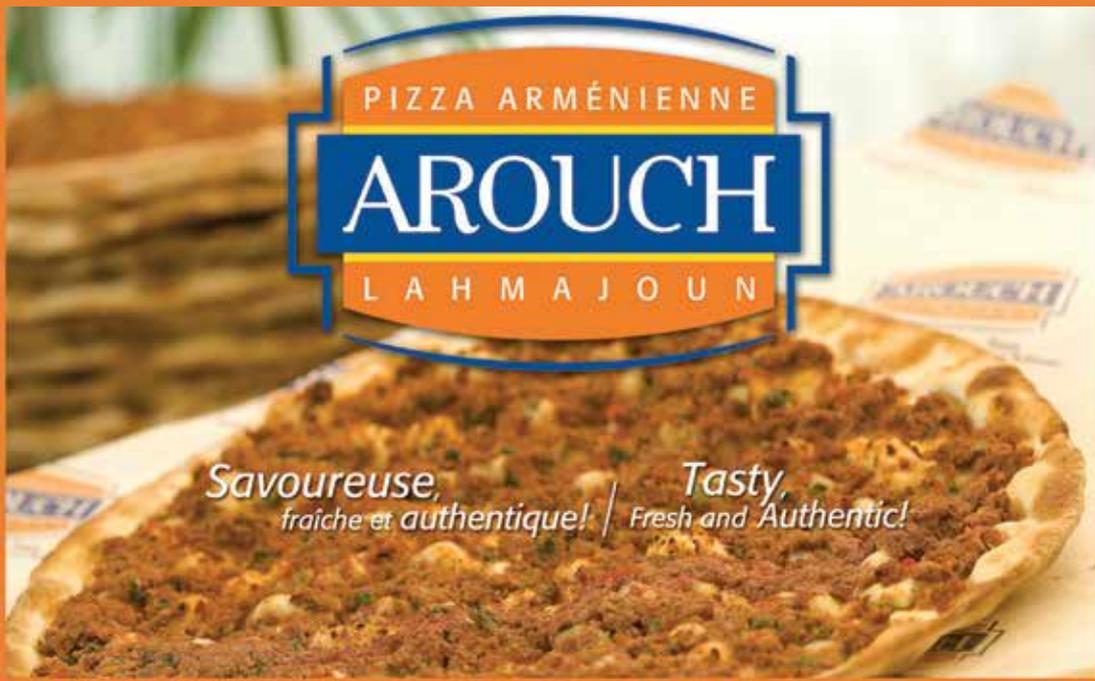
2 Jane Vadnal. "Canon Tables" in "Glossary of Medieval Art and Architecture." pitt.edu. <http://www.pitt.edu/~medart/menuglossary/canontable.htm>. (Retrieved Nov. 14, 2011).

3 "The Armenian Genocide Resolution Unanimously Passed by the Association of Genocide Scholars of North America" in zoryaninstitute.org. (June 13, 1997). http://www.zoryaninstitute.org/Genocide/genocide_docs_assoc_resolution.htm. (Retrieved on April 25, 2011).

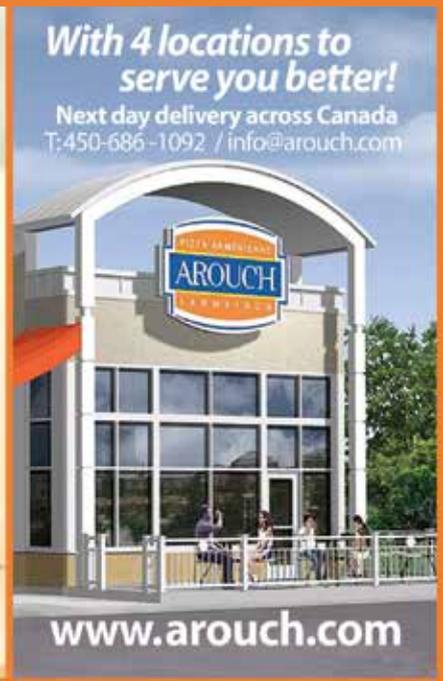
4 "Barack Obama on the Importance of US-Armenia Relations" armeniansforobama.com. (January 19, 2008.) http://www.armeniansforobama.com/armenian_issues.php. (Retrieved Nov. 14, 2011).

5 "Recognize Armenian Genocide" "the Obameter" politifact.com. (March 5, 2010). <http://www.politifact.com/truth-o-meter/promises/obameter/promise/511/recognize-armenian-genocide/>. (Retrieved Nov. 14, 2011).

6 This law is also known as the California Civil Code of Procedures 354.4. Michael J. Bazylar. "The Post-Holocaust Restitution Era: Holocaust Restitution as a Model for Addressing Other Historical Injustices." working paper presented at Bar-Ilan University Faculty of

*Savoureuse,
fraîche et authentique!* | *Tasty,
Fresh and Authentic!*

**With 4 locations to
serve you better!**

Next day delivery across Canada
T: 450-686-1092 / info@arouch.com

www.arouch.com

917, rue Liège O.
Montréal, Qc. H3N 1B5
7 jours par semaine
de 9h à 18h

3467 St-Martin O.
Laval, Qc. H7T 1A2
Avec service au volant!
Lundi au vendredi de 8h à 20h
Samedi et dimanche de 8h à 18h

1600 boul. de Maisonneuve O.
(Guy-Concordia John Molson
School of Business)
Montréal, Qc. H3H 1J5
Lundi au vendredi de 8h à 22h
Samedi et dimanche de 9h à 21h

5216, chemin Côtes-Des-Neiges
Montréal, Qc. H3T 1X8
Lundi au Vendredi de 9h à 22h
Samedi et dimanche de 9h à 21h

Your Partner For Financial Success

Integrity, Trust, Respect, Client Focus,
Commitment To Your Success

Paul B. Nahabedian, CIM, APM
Private Wealth Management
RBC Dominion Securities

*Our Mission Is To Help Our Clients
Be And Feel Financially Secure*

paul.nahabedian@rbc.com

(514)-878-5111
www.paulnahabedian.com

Professional Wealth Management Since 1901

past, it is interesting that the art institution failed to consult the Matenadaran at the time of its purchase. The case of the 7 pages is still pending its final verdict although it has become a central topic in recent conferences about looted art and restitution laws.¹⁸

The value of these pages in question is a fascinating subject in itself. Part of why these artifacts can cause amazement and awe to the eyes of an onlooker is its aesthetic quality and value. From the Princely Cabinets of Curiosities of the Renaissance period to the present-day universal museums, the Western civilized world has been drawn to the art of displaying objects, to quench their voyeuristic thirst of gazing at foreign cultures. Granted, it is in our nature to look at things that supply our curious minds. Yet, that process of contemplating the so-called 'foreign' becomes a curious experience in itself; simultaneously stimulating feelings of empowerment, awe, and fulfillment. Yet, one ought to wonder about strategies of display in this power struggle between the aesthetic object and the cultural one. Walter Benjamin for instance, talks about the 'aura of the work of art', evoking ideas of singularity and uniqueness as trademarks to the original¹⁹; an essential aspect of today's tourist economy. After all, why do so many people visit history and art museums? Why do antiquities fascinate us so much? Why do the Mona Lisa, Michelangelo's frescoes, the Parthenon friezes, or Egyptian mummies and pyramids have this immense effect on us viewers? I would say, partly because they attest to the human genius and its heritage over centuries. But then, who's heritage is it or as Kwame Anthony Appiah would say: "Whose culture is it, anyway?"²⁰ There ought to be made a distinction between the aesthetic and cultural value. Does one weigh more than the other? Who decides which value is more significant? Who gives the artifact its true meaning and value and what happens to this meaning when difficult pasts are involved?

In our contemporary era, we are often exposed to campaigns that denounce human injustice and fight the harsh realities of genocide. In fact, the worst part of these crimes against humanity is the aspect that tries to erase the very existence of a minority group or community. As politics play a huge role in the execution of such crimes, they also affect the aftermath, the post-genocide era of these culturally dispossessed peoples. In this context however, beyond the value that the Armenian people have imposed on the

manuscript, the question becomes the fact that these people have survived a near erasure from history. It is noteworthy that genocide is different from war, as it is concerned with the elimination of a specific group of people. So, in many ways, the return of such artifacts creates an emotional bond between the object and its surviving inheritors with a symbolic reminder of the past. That said, while discussing the role of objects concerning communities who have survived atrocities and their display in memorial museums, Paul Williams states that: "orchestrated violence aims to destroy, and typically does so efficiently. The injured, dispossessed, and expelled are left object-poor."²¹ Hence, despite the 1.5 million lost lives, the largely destroyed cultural

Law. p. 14. http://www.biu.ac.il/law/unger/working_papers/2-03.pdf.

7 Marianna Grigoryan. "Armenia: Church Sues Getty Museum to 'Reclaim' Armenian Cultural Heritage" in *eurasia.org*. (June 15, 2010). <http://www.eurasianet.org/node/61307>. (last visited April 23, 2011).

8 Bazylar, Michael J.; Mahdessian, Rita; Yeghiayan, Vartkes; Counsel of Yeghiayan Law Firm, P.C. "plaintiff deposition against the J. Paul Getty Museum, The J. Paul Getty Trust" to The Superior Court for State of California County of Los Angeles. Case number: BC438824. filed on June 01, 2010.

9 Vartkes Yeghiayan, Rita Mahdessian, Michael J. Bazylar, Counsel of Yeghiayan Law Firm, P.C. "plaintiff deposition against the J. Paul Getty Museum, The J. Paul Getty Trust" to The Superior Court for State of California County of Los Angeles. Case number: BC438824. filed on June 01, 2010. cover page.

10 "Statement from the J. Paul Getty Trust Regarding the Canon Tables" in "current press releases" in *www.getty.edu*. (June 2, 2010). http://www.getty.edu/news/press/canon_tables/canon_tables.html. (last visited April 23, 2011).

11 Mathews, Thomas F.; Sanjian, Avedis Krikor. "Chapter 4: The Development of Armenian Painting." *Armenian Gospel Iconography: The Tradition of the Glajor Gospel*. (Washington: Dumbarton Oaks), 1991.

12 "Canon Tables from the Zeyt'un Gospels" in "collection" in *www.getty.edu*. <http://www.getty.edu/art/gettyguide/artObjectDetails?artobj=5929>. (last visited on November 20, 2011)

GEM

LES SERVICES D'ENTRETIEN COMMERCIAL-INDUSTRIEL-RESIDENTIEL

Viken Gulian
Gérant de projets/Propriétaire

- Polissage
- Lavage de vitres
- Nettoyage de tapis
- Décapage et cirage
- Service complet de conciergerie
- Nettoyage après construction/rénovation

ESTIMATION GRATUITE

1152 rue Marquis, Laval, Qc. H7W 1G1 • T. (514) 909.7192 F. (450) 681.0250
E. gemservices@sympatico.ca • www.servicesentretiengem.ca

Արուեստագէտ եւ փորձառու նկարիչ **ԺԱԳ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ**

*Պատրաստ է յիշատակելի նկարներով եւ վիդիոներով
գոհացնել իր հայրենակիցները*

*Հարսանիքներու, մկրտութիւններու, Կարեղարձներու
եւ այլ առիթներով*

*Յարուկ խնամքով եւրոպական վիդիոները կը փոխէ
ամերիկեանի եւ հակառակը*

*Վիդիոները կը վերածէ նաեւ DVD-ի
Տրամաբանական եւ յարմար գիներով*

Հեռ. 416-722-9225 բջիջային

heritage, the lost personal properties, the ever-nostalgic memories, what little bits and pieces survive can mean much more than mere cultural heritage. Thus, the act of exhibiting these seven pages that cause so much awe to a common onlooker gains a deeper meaning and heavier load.

Elazar Barkan explains that, "The heritage of every nation is projected on its own priceless objects and sites. The identity of these objects, even when separated from ownership manifests the group's history and tradition."²² Appiah continues on this thought, asserting that, "The connection people feel to cultural objects that are symbolically theirs [...] the connection to art through identity - is powerful. It should be acknowledged."²³ In the same direction, the Western Prelacy's spokesperson Levon Kirakosian reaffirms these ideas by stating that, "This [lawsuit] is about our [Armenian] people reclaiming their rights; what appeared in the hands of outsiders, under unclear circumstances, should be returned to the Armenian people, even years later."²⁴

Nonetheless, some reacted in disagreement with the above mentioned opinions, convinced that despite the sad fate of these pages, associating them to the Armenian Genocide is rather linked to a political agenda. According to professor Heghnar Watenpaugh, "Politics are often at the center of decisions on what to do about cultural heritage, This is precisely why [...] organizations such as UNESCO, have worked to depoliticize art of worldwide significance by identifying cultural properties that testify to the achievements of humanity."²⁵

It is true that politics play a key role in all aspects of this case (i.e. the recognition of the genocide, the restitution of goods) and for that, many will likely critique strategies of restitution, attributing them to nationalistic initiatives. In an article about the case, Marianna Grigoryan quotes a Turkish affairs scholar declaring that the case is possibly presented to "promote Armenia's argument that the 1915 slaughter of thousands of Armenians in Ottoman Turkey constituted an act of genocide."²⁶ Furthermore, in an open letter published in the Asbarez newsletter, Elmira Adamian expresses that, "The Getty Museum is free and attracts millions of visitors every year from around the world, making the Armenian Illuminated Manuscripts available to, and putting them in the context of, a wider swath of human civilization. [...] art, differently presented or abridged, can speak in myriad contexts. [...] Ripped from its origins, it loses one set of meanings to gain others."²⁷ In fact, she justifies her point

by explaining how works of art across the globe have been separated and torn to pieces, landing in the hands of private collectors and art institutions, only to be praised in new ways, on new territories. Additionally, she critiques the very initiative of the lawsuit claiming that; "under the pretense of historical reparations, pride, and justice, it translates to a symbolic nationalistic act."²⁸

In my opinion, the Getty museum's statement about the pages, as being "separated some time in the past," is a vague description regarding the provenance and may lead to misinterpretation; if the aim is indeed to educate the uninformed public. If museums are "institutions devoted to the acquisition, conservation, study, exhibition, and educational interpretation of objects with scientific, historical, or artistic value"²⁹ shouldn't they make sure to acknowledge the complete history of the object, not to mention being respectful towards the cultures and communities who share the heritage of a praised artistic production? After all, it is that very history that gives the object its true value. More so, that provenance factor drives art institutions to praise objects as part of their most precious possessions in their prestigious collections. So, the main issue at stake is what to do with the question of cultural heritage in the presence of difficult pasts? How can one resolve grief and emotions that remain unresolved, in the aftermath of mass atrocities? Can this aspect become a factor for the cultural artifact's gain in value and can it possibly be justified, to an audience that does not attribute to this difficult past?

There ought to be made a distinction here, between works of art and cultural artifacts. Although both types of objects may have an equally aesthetic value, the meanings attributed to them tend to diverge. Consequently, although some medieval manuscript pages may be considered as absolute works of art by museum curators, the pages essentially remain religious artifacts for the respective community. Indeed, the Zeyt'un Gospel is one of the best examples, with a belief of protective powers attributed to it. For instance, an interesting passage in the deposition claims the following: "for over 6 centuries, the Zeyt'un gospel was venerated by the Armenian people of Zeyt'un - especially during times of war. During the critical days of the Armenian Genocide, the full Armenian church hierarchy in procession paraded the Zeyt'un, in order to create a divine firewall of protection around the city."³⁰

13 Donabedian, Patrick; Thierry, Jean-Michel. "The Art of the Kingdom of Cilicia: New Armenia" Armenian Art. (New York: Harry N. Abrams Inc. Publishers), 1989. p. 267.

14 Chookaszian, Levon. "Toros Roslin: Introduction" "Armenian Painting Digital Project" armenianstudies.csufresno.edu. <http://armenianstudies.csufresno.edu/ArmeniaDigitalProject/introduction/introduction.html>. (last visited on November 20, 2011)

15 Also known as, Dr. Haroutune Der Ghazarian, has published about the massacres in Marash in "Mail From Cilicia: The Cilician Events, an Important Document." in Bahag (Boston) (June 5 and 12, 1920). "Endnotes" Stanley Elphinstone Kerr. The Lions of Marash: Personal Experiences with American Near East Relief, 1919-1922. (New York: SUNY Press), 1973.

16 Idem.

17 Mike Boehm. "The Getty Museum is in a Legal Fight Over Armenian Bible Pages." Los Angeles Times. (Nov. 4, 2011). latimes.com/entertainment/news/la-et-armenian-bible-20111104,0,4956662.story.

18 "Loyola hosts a conference on 'Reclaiming Art and other Heirlooms Lost in Atrocities'." cardozoartlawsociety.blogspot.com. (March 22, 2011). <http://cardozoartlawsociety.blogspot.com/2011/03/loyola-hosts-conference-on-reclaiming.html>.

19 Walter Benjamin. Illuminations, ed. Hannah Arendt. New York: Schocken Books, 1976. p. 236-7.

20 Kwame W. Appiah. "Whose culture is it, anyway?" in Cultural Heritage Issues: The Legacy of Conquest, Colonization, and Commerce. Martinus Nijhoff Publishers, 2009.

21 Paul Harvey Williams. "The Surviving Object: Presence and Absence in Memorial Museums." in Memorial museums : the global

GS

Auto Body & Repair *used car sales*

T.416.755.6578
F.416.755.9751

SARKIS

47 Crockford Blvd. Scarborough Ontario M1R 3B7

1921 Lionel-Bertrand
Boisbriand, Qc J7H 1N8
Tel.: (450) 419-4477
Fax: (450) 419-4122

Our societies are better equipped and exposed in recognizing human atrocities, publicizing these harsh realities and addressing the past, in hopes of establishing better societies. Consequently, museums and other institutions alike often face situations that force them to address certain historical issues. For instance, many museums have adjusted their curatorial approaches to respect the communities and their difficult memories of the past. Obviously, the museum is not a place to resolve long sought issues that tear through communities, especially art museums which are more concerned with conserving and studying art and artifacts. Yet, it leaves one to wonder whether the very act of providing some facts instead of full information about a displayed object can be considered a political act in itself. In those politically charged circumstances, museums like the J.P. Getty which have such great exposure and a public with a wide variety of backgrounds do not want to get involved in cross-cultural issues. Taking a stance often results in politicizing its approach; something art institutions want and try to avoid. For example, in a recent book, Shelley Ruth Butler discusses a major controversy, occurred in 1989-90, at the Royal Ontario Museum, in Toronto, regarding the "Into the heart of Africa" exhibition.³¹ Starting out as a positive initiative to address issues of representation, racism and power, the exhibition took a controversial turn to its worst. What is most interesting about this case is how the museum entirely dissociated itself from the curator, and rather distanced itself from any accountabilities, in the attempt to save its reputation. Inevitably and for very understandable reasons, in the process of displaying history, museums appear to remain neutral and thus, please a maximum amount of audiences. The downside of this neutrality is often insulting to the communities and cultures who have suffered atrocities and who continue to have their harsh memories questioned and denied.

The Getty museum's misleading provenance description is one aspect of this case that makes one wonder about the legitimacy of the artifacts. A second factor that creates doubt is the phenomena of a number of cases, during the last ten years, where cultural artifacts have been returned to their rightful heirs. In fact, an overview of the J. Paul Getty Museum's legal history, attests to the involvement of the institution in seven major restitution cases. In 1999, the Getty museum returned 3 antiquities to Italy after they were determined stolen;³² in 2006, it was obliged to return 2 of 4 Greek antiquities to Greece³³ and 26 pieces to

Italy;³⁴ in 2007, the museum returned the remaining 2 antiquities to Greece and 40 artifacts to Italy;³⁵ in 2010, it returned an antique Aphrodite statue to Italy;³⁶ and most recently, on March 28, 2011, it returned a Nazi looted 17th c. Dutch painting to the work's Jewish heirs (i.e. Von Saher case).³⁷ Most of these previous cases, except for one, the Von Saher case, were concerned with the return of antiquities. The latest return however, falls directly under the same law that the Gospel pages lawsuit has been filed. One of the panellists at a recent conference on art restitution and law, Michael Bazylar, a law professor at Chapman University School of Law, explained that the rise in Armenian cases follows the model of Holocaust restitution claims.³⁸ However, unlike the Von Saher case, the canon tables are neither solely works of art, nor do they belong to an individual heir. Given their sacred attributes, let alone the active involvement in the tragic history of its people, the pages can be considered as legitimate cultural property; beyond being exclusive features attesting to nationalist purposes.

Yet, my intention in bringing forth these previous legal cases is certainly not to vilify the museum or to question the legitimacy of the institution. Instead, I would like to direct this argument toward a greater issue; one which involves the art institution's role within the black market. The Getty's antiquities collection brings to mind a notorious legal case; that of a former antiquities curator at the museum, Mrs. Marion True, and her five year legal battle against the Italian Ministry of Culture.³⁹ The curator's primary job at the Getty museum consisted of constructing the museum's antiques collection from 1986 to 2005. According to a report by Kate Fitz Gibbon, this case was "unusual because it involve[d] [an] actual criminal prosecution of a museum curator by a foreign country and an excruciatingly public airing of a museum's dirty laundry."⁴⁰ Furthermore, she notes that in consequence to the mass media coverage on the controversial case, American museums such as the Metropolitan Museum of Fine Art, The Museum of Fine Arts in Boston, the Princeton museum of Art, The Cleveland and Toledo Museums, and the Virginia Museum of Fine Art have all complied to return antiquities to the Italian government.⁴¹ Ironically, much like the Royal Ontario Museum, the Getty distanced itself from the former curator in the aim of saving its reputation. In reaction to these events, Mrs. True presented a public letter, addressed to three Getty officials, "accus[ing] the Getty's trust of having left her to 'carry the burden' of

rush to commemorate atrocities. Oxford and New York: Berg, 2007. p. 25.

22 Elazar Barkan. "Amending Historical Injustices: The Restitution of Cultural Property - An Overview" in *Claiming the stones/naming the bones : cultural property and the negotiation of national and ethnic identity*. Los Angeles: The Getty Research Institute, 2003. p. 17.

23 Appiah, Kwame W. "Who's culture is it, anyway?" in *Cultural Heritage Issues: The Legacy of Conquest, Colonization, and Commerce*. Martinus Nijhoff Publishers, 2009. p. 221.

24 Grigoryan.

25 Watenpugh, Heghnar. "Armenian Church and the Getty Should Work Together" *Los Angeles Times*, (July 19, 2010) <http://articles.latimes.com/2010/jul/19/opinion/la-oe-watenpugh-bible-20100719>. (last visited on April 27, 2011).

26 Grigoryan.

27 Adamian, Elmira. "Letter: On the Getty Lawsuit" in *asbarez.com* (June 11, 2010). <http://asbarez.com/81963/letter-on-the-getty-lawsuit/>. (last visited on April 23, 2011).

28 Idem.

29 Williams, p. 8.

30 Vartkes Yeghiayan, Rita Mahdessian, Michael J. Bazylar, Counsel of Yeghiayan Law Firm, P.C. "plaintiff deposition against the J.

Միջոց էր կր հոգևորականության Միջոց, Հիմնը և Հիմնը Մարտի 28-ին

Ask about our
Catering Specials!

Shawarma
(Seasonal Meat)

Kashkaval
(Bulgarian Cheese)

Haloumi
(Cypriot Cheese)

Labneh
(Creamy Yogurt)

Falafel

(Ground Chickpeas & Fava Beans)

Haddad's
Mid-East Bakeries Inc.

Since 1994

Artisanal baked goods and catering
in the traditional Lebanese style.

4610 Dufferin Street, Unit 19B T.(416) 661-8998

GAREN Kassabian

Barrister and Solicitor

TEL (416) 443-9494

fax (416) 443-0575 • email: garen@bellnet.ca

Փաստաբան Կարեն Գասապեան կը տեղեկացնէ
իր յարգոյ յաճախորդներուն որ իր գրասենեակը
փոխադրուած է հետեւեալ հասցէին՝

DON MILLS PLAZA 8 SAMPSON MEWS, SUITE 203 TORONTO, ONTARIO M3C 0H5

the institution's collecting practices, even though her superiors at the museum and the trust had 'approved all of the acquisitions made during [her] tenure'.⁴² In other words, even though Marion True has been condemned for her practices in dealing with illicit acquisitions, one ought to be reminded that the former curator was indeed operating under an important institution.

The restitution of cultural artifacts has been such a publicized subject, partly due to the special interest art institutions and collectors have assigned to them. Zahi Hawass, the head of Egypt's Supreme Council of Antiquities, vehemently declared that "museums are the main source for buy-

ing stolen artifacts. If museums stopped [...] the theft [would] be less."⁴³ The drive to collect seems to be compelling museums to reach unstoppable destinations that are not necessarily approved by contemporary laws on cultural property. According to the Getty archives, the museum's medieval manuscript collection started in 1983, with the purchase of 144 manuscripts from the Aachen based, Ludwig collection. From that period on, the museum has "embarked on one of the most ambitious programs of manuscript exhibitions in the world;" under the supervision of four leading curators. According to the museum, the growing collection of medieval manuscripts, aims at presenting audiences with a retrospective view of art in the Middle Ages.⁴⁴ That said, is it possible that similarly to the antiquities department, the ambitious collection process of the medieval manuscripts has followed on the same path? For argument's sake, I would like to note that most of the antiquities returned to Greece and Italy had been purchased in the early 1990's, much like the Zeyt'un gospel's canon pages, that were acquired in 1994. Interestingly enough, H. P. Kraus, the builder of the Ludwig collection, who had gathered a variety of rare manuscripts, left Germany for New York, some time after the 1983 acquisition of the 144 manuscripts by the Getty, helping build the Pierpont Morgan Library's collection.⁴⁵ Ironically, in 1994, the seven pages had publicly resurfaced for the first time, in an exhibition at the same library in New York, where Kraus had been working. It is interesting to wonder about how H.P. Kraus acquired all of those manuscripts and how the Zeyt'un Gospel's seven missing pages ended up at the precise location where he worked. However, what seems to be in the Getty's interest is the special attention paid to manuscripts that are of high quality and of rare previous exposure; which would only suggest that it would have taken extraordinary means to acquire them.

As I speak of ownership and restitution, I cannot help but wonder about further issues that emerge with these two notions. Precisely, the issue at stake here, is not a matter of who gets to keep the seven pages as much as the concern to gain full recognition and entitlement to its property. Prof. Watenpaugh declares that: "more entities have a stake in this fight than just the Getty and the Armenian Church; [yet] some obvious parties have remained silent."⁴⁶ Intriguingly, neither the Republic of Armenia, nor the Repub-

Paul Getty Museum, The J. Paul Getty Trust" to The Superior Court for State of California County of Los Angeles. Case number: BC438824. filed on June 01, 2010. p. 4.

31 Shelley Ruth Butler. *Contested Representations: Revisiting "Into the Heart of Africa"* Toronto: University of Toronto Press, 2007.

32 Stanford Archaeology Center. "Getty Museum Return to Italy: 1999." in "Cultural Heritage Resource" stanford.edu. (July 27, 2009). <http://www.stanford.edu/group/chr/drupal/ref/museum-returns-to-italy-1999>.

33 Hugh Eakin. "Getty Museum Will Return 2 Antiquities to Greece" *The New York Times*. (July 10, 2006). <http://www.nytimes.com/2006/07/10/arts/design/10cnd-getty.html?pagewanted=all>.

34 Stanford Archaeology Center. "Getty Museum Return to Italy: 2005-2007." in "Cultural Heritage Resource" stanford.edu. (July 27, 2009). <http://www.stanford.edu/group/chr/drupal/ref/getty-museum-returns-to-italy-2005-2007>.

35 Idem.

36 Jason Felch. "Aphrodite Now presides in Sicily" *Los Angeles Times*. (May 18, 2011). <http://articles.latimes.com/2011/may/18/entertainment/la-et-0518-aphrodite-returns-20110518>.

37 Mike Boehm. "Getty Museum Agrees to Return Painting Looted by Nazis" *Los Angeles Times*. (March 29, 2011). <http://articles.latimes.com/2011/mar/29/entertainment/la-et-getty-painting-20110329>.

38 Charlotte Burns. "Armenian restitution claims grow: Getty case may be tip of the iceberg" in *The Art Newspaper*. issue 223,

CARROSSERIE PRISME

Peinture & Débosselage

Garage Agréé

Expert en
Infiniti et Acura

INFINITI

ACURA

Raffi Koushian
Propriétaire

1430 rue Michelin Laval, Qc. H7L 5C2
Tél: 450 967-3948 • Fax : 450 967-1642
carrosserieprisme@bellnet.ca

Dundas Kipling Pharmacy

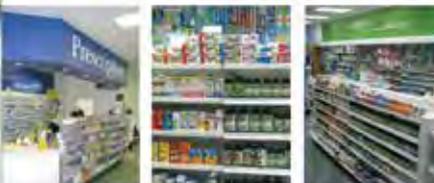
Remedy's Rx

The Local Drug Store

- Free prescription pick up & delivery
- Compliance packaging
- Ontario Drug plan and all drug insurances honoured
- Prescription transfer program
- Free consultation about health care needs
- Meds check program
- We don't charge seniors \$2 deductible

- Դեղագիրներու անվճար ստանձում եւ դեղերու առաքում
- Դեղերու շարքական դասաւորում
- Դեղացանկի ստուգում եւ խորհրդատուութիւն
- Դեղագիրներու փոխանցում այլ դեղարաններէ
- Կ'ընդունինք բոլոր առողջապահական ապահովագրութիւնները
- Տարեցներու \$2-ը կը գեղձուի

Դեղագործներ
Յուրի Նաճարեան եւ
Սօսի Տերտերեան - Աթիկեան
կը շարունակեն հայ գաղութին
եւ շրջապատին մատուցել իրենց
մասնագիտացած ծառայութիւնը
1989-էն սկսեալ

5359 Dundas St. West Etobicoke
Tel: 416-233-2222 Fax: 416-233-4639
dundaskipling@propharm.ca

Ձեր դեղերու սպասարկումը
վարահեցեք
մեր մասնագիտութեան

POSTNET

CREATE • DUPLICATE • DELIVER

Design, Print, Ship

FedEx
Authorized ShipCentre

Purolator
Where business is going

5175 Yonge Street
East side of Yonge
north of Sheppard & Empress
416-733-8000
on113@postnet.ca

catalogue

poster

business card

flyer

book

logo

lable

brochure

letterhead

Design and Printing

Հայերէն լեզուով
գրաշարութեան սպասարկութիւն
գանազան տպագրական
աշխատանքներու
համար

416-560-6315

aragraphics@gmail.com

lic of Turkey have commented on this case. On one hand, the Mashtots Matenadaran ancient manuscript collection, part of UNESCO's Memory of the World register⁴⁷, houses the Zeyt'un Gospels, along with a collection of 17,000 manuscripts. The study of the manuscripts is largely conducted by scholars in the Art History Department of the Yerevan State University, which is also the UNESCO Chair of Armenian Art History. Ironically, this chair has been supported by the Getty Art History Information Program which has donated the art software and literature.⁴⁸ Could this unusual silence be a case of institutional politics at play? On the other hand, couldn't the Republic of Turkey claim the pages as cultural heritage, as the initial home of the pages were situated on its territory? Turkey, unlike Armenia, has had a long history in reclaiming its patrimony yet according to Watenpaugh, "in general, [...] Armenian monuments in Turkey have been allowed to decay; scholars have documented hundreds of neglected sites."⁴⁹ Certainly, Turkey's sudden interest in its Armenian heritage, especially regarding an important case such as this one, could potentially jeopardize the denialist anti-Armenian lobbyist agendas. In turn, this could be a controversy that would risk stirring up the Armenian genocide discourse and its related issues of restitution and reparations; a situation that no one in that position wants to risk.

Yet, if the issue is the return, then the question to be asked would be: where should the pages go? Watenpaugh suggests a scenario where the Armenian Church and the Getty would co-operate in "creat[ing] an innovative space where the pages can recover some of their spiritual function, while remaining available for the study and enjoyment of the largest possible number of museum visitors and scholars. [...] The Armenian Church could have some control over these pages whose continuing separation

from the rest of the Zeyt'un Bible mirrors the dispossession and dispersal of the Armenians themselves."⁵⁰ It is noteworthy that Watenpaugh was a 2004-2005 postdoctoral J. Paul Getty fellow⁵¹ which would explain her particular positioning on the matter, as a kind of win-win situation. However, the church hopes that the pages will reunite with the rest of the volume, in Yerevan. The aim consists of the possibility to study the manuscript scholarly, in its original form. In that case, considering the Getty Foundation is a sponsor of the Matenadaran, it would have easier access and perhaps higher chances for potential future loans.

To conclude, it is important to recognize that the restitution of such works to their rightful owners is both a situation that affects the suffering parties. but that also brings forth a number of issues related to it. When a surviving nation is unable to mourn the loss of its dead, notions of memory and identity become inextricably intertwined, while the few cases of restitution serve to ease the much needed closure. The case of the Zeyt'un Gospels' canon tables remain unresolved. On November 4th, 2011, Los Angeles Superior Court Judge, Abraham Khan, dismissed a motion to discharge the case, placing it for Mediation where in the case of failure, it would begin trial in the next four months.⁵² While the fate of this case is uncertain, one thing is sure: reputable art institutions should aim at reinforcing their policies on art acquisitions. Vartkes Yeghiayan, an attorney for the church, said that its legal team has identified at least 60 other Armenian manuscripts in American collections — at Yale, Harvard and the Walters Art Museum in Baltimore, among others — that may have been stolen. According to him, future cases remain in the hands of the church and in their decision to pursue charges.

April, 2011. <http://www.theartnewspaper.com/articles/Armenian+restitution+claims+grow/23427>. (last visited on April 20, 2011).

39 Elisabetta Povoledo. "Case Involving Former Curator Marion True Ends." *The New York Times*. (November 21, 2011). <http://artsbeat.blogs.nytimes.com/2010/10/13/case-involving-former-curator-marion-true-ends/>.

40 Kate Fitz Gibbon. "Museums into the Fray: The Marion True trial" in *themagazineantiques.com*. March 26, 2009. <http://www.themagazineantiques.com/news-opinion/current-and-coming/2009-03-26/museums-into-the-fray-the-marion-true-saga/>. (last visited on April 20, 2011).

41 Idem.

42 Elisabetta Povoledo "Casting Blame for Looting in Trial of Getty Ex-Curator" in *The New York Times*. (January 18, 2007). <http://www.nytimes.com/2007/01/18/arts/design/18gett.html>. (last visited on April 20, 2011).

43 Elizabeth Arrott. "Countries Want National Treasures Returned Home" in *Voice of America news*. voanews.com. (April 08, 2010) <http://www.voanews.com/english/news/americas/Countries-Want-National-Treasures-Returned-Home-90272657.html>. (last visited on April 20, 2011).

44 "Rare Finds: 10 years of Collecting Manuscripts" in "About the J. Paul Getty Museum," in www.getty.edu. http://www.getty.edu/art/exhibitions/manuscripts_10years/. (last visited on April 26, 2011).

45 "Treasures of the J. Paul Getty Museum, Los Angeles" in www.faksimile.ch. (2005) <http://www.faksimile.ch/werke/werk.php?l=e&show=2&nr=63&pic=0>. (last visited on April 25, 2011).

46 Watenpaugh.

47 "Mashtots Matenadaran ancient manuscripts collection" under Registered Heritage, in Memory of the World. [unesco.org](http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=22636&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html). (1997). http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=22636&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. (last visited on April 22, 2011)

48 "UNESCO Chair of Armenian Art History" in www.unesco.org. (1997) <http://www.itgateway.com/unesco/default.html>. (last visited on April 22, 2011)

49 Watenpaugh.

50 Watenpaugh.

51 "Heghnar Watenpaugh" [ucdavis.edu](http://arthistory.ucdavis.edu). <http://arthistory.ucdavis.edu/people/faculty/publications/watenpaugh.html>.

Միշտ էլք կը հոգսմանքով Մատենադարան, Մարիոն Թրուի Մատենադարան

Murat Armutlu, C.A.
Comptable agréé / Chartered Accountant

Vahakn Kapriyel Arapyan, CGA
Comptable Général Accrédité / Certified General Accountant

*"it's not what you earn,
it's what you keep that counts."*

- Financial Statement
- Management Consulting
- Government Subsidies
- Financial & Tax Consulting
- Bank Financing

Armutlu & Arapyan Inc.

6611 Boul. Thimens, St. Laurent, Qc, H4S 1W2

Tel: 514.855.0012 Fax: 514.855.0004

Յետախու կրնաք ամեն օր
Ձեր գինին
ձեր հետ բերել

ՄՈՆՏՐԵԱԼԻ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ ՃԱՇԱՍՐԱԿ
SALLE À MANGER DU CENTRE COMMUNAUTAIRE
ARMÉNIEN DE MONTRÉAL

Réservations: 514.904.0708 • 3401 Olivar-Asselin, Montréal, Qc H4J 1L5

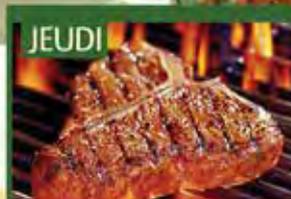
LA SALLE À MANGER EST
'APPORTEZ VOTRE VIN'
EN TOUT TEMPS

MARDI
SOIRÉE ITALIENNE
- ԵՐԵՎԱՆԻ -

MERCREDI
SOIRÉE POISSON
- ՉՈՐԵՎԱՆԻ -

JEUDI
SOIRÉE STEAK
- ՅԻԼԱՇԱՎԻ -

VENDREDI
SOIRÉE À LA CARTE
- ՈՐԵՎԱՆԻ -

DIMANCHE
OPEN BUFFET
- ԿԻՐԱԿԻ -

The Boundaries of True Independence

By Tatul Sonentz-Papazian

In the circles of international diplomacy, particularly among proponents of the established "order", there's a constant concern over territorial integrity and the "inviolability" of boundaries; a concern most vociferously expressed by those who find the status quo - and the present iniquitous distribution of the lands of this planet - favorable to their "national" interests.

I put "national" in quotation marks, because more often than not, those interests prefer to ignore the legitimacy of historically national and cultural realities which, unfortunately, on today's colorful maps and globes, seldom coincide with transnational political and economic interests, oblivious to concepts of ethnicity, diversity of civilizations and cultures. Black Africa, Kurdistan and Armenia are but three obvious examples of this fact. In terms of semantics, by "relieving" the term "nation" from its traditional ethnic and cultural "burden", the heirs to yesterday's imperial and colonial interests have managed to replace culture-based national rights with the power of eminent domain granted to sovereign states over arbitrarily delineated "national" territories that they occupy by virtue of treaties of convenience and agreements of mutual accommodation "legitimized" by force of arms.

Having lost its independence, conquered, colonized, and decimated by various imperial powers over the past six centuries, as a historically distinct cultural and national entity on the threshold of a new era, Armenia is gradually regaining its independence through the *de jure* recognition of its sovereignty over a small portion of its historical territories and the armed resistance and struggle in Artsakh, that has so far resulted in a tacit - and as yet tenuous - *de facto* acceptance of the reality of the Republic of Mountainous Karabagh. The struggle is far from over. As a matter of fact, by putting the Sevres Treaty and Wilsonian Armenia on the political back burner over the last few years, Armenians have embarked on a clear diplomatic retreat from the entrenched commitment of the 1970's and '80's to a viable Armenian National State, within boundaries that could make true independence plausible.

On May 28, 1918, barely surviving a particularly barbaric attempt of genocide and imminent annihilation by mounting a heroic

last ditch stand against the superior military might of a determined and merciless enemy, jostled by world events totally beyond its control, the Armenian people, through its leadership of the day convening in the capital city of a neighboring state, declared independence, claiming sovereignty over "Armenian-inhabited provinces" of the region. Basically, the Armenians were declaring national sovereignty relying on their long history of continuous presence geographically and culturally linked with a region that throughout recorded history has been recognized by the civilized world as the Armenian Plateau. The modern day resurgence of Armenia is not the emergence of a new "nation" - as modern Western historiography would have it - but the liberation and re-emergence of an ancient and singularly unique nation with deep roots in the political and cultural history of the human race. A nation with a firm and long-established identity, that is regaining its recognition and sovereignty over a small parcel of its ancestral patrimony as a modern day nation-state, trying to re-unite its decimated and scattered people within reasonable boundaries, as yet compromised and undetermined due to centuries of colonialist encroachments and misrule punctuated by periodic attempts of genocidal bloodletting and deportation.

These were the dire conditions that dictated the careful tone and precise wording of the 1918 declaration of independence. The handful of soldiers, intellectuals and statesmen who - as members of government were saddled with the impossible task of bringing order to a hopelessly chaotic situation - were aware of the historic significance of their duties; they had neither the time nor the inclination for partisan politics or messianic ego trips. They realized that the emerging Republic was more, much more than an amalgam of parliament, ministries and departments, a mere creature of international treaties, politics and diplomacy. These much criticized, and often maligned, champions and pioneers of Armenian self rule and freedom sensed the importance of the infant Republic's function not only as an independent state, but as a beacon of unity and common purpose and parenthood, projecting it as yet only glimmering light to every corner of the earth where scattered Armenian

communities were thirsting for a gleam of hope, a chance to become part of a nascent national entity, to share in its struggle for survival and growth, to help it grow and reach the boundaries of true independence.

Eighty-two years later, in spite of the enormous advantages of international recognition and full membership in the United Nations Organization, the present government of the Third Armenian Republic, determined at all costs to remain at the helm, in all appearances, has lost its bearings in the absence of a truly national domestic and foreign policy course, reacting in unpredictable moves to whatever current it encounters on a thus far unknown destination. The present leadership has drifted so far away from the harbors of basic Armenian national interests that the guiding light of the historic May 28, 1919 beacon of national unity, the proclamation of United Armenia, no longer reaches it. In addition to this tragic reality, Armenia's ship of state, due to mismanagement and social neglect, seems to be headed uncharted into a severe storm in the dark and threatening waters of regional conflicts and geo-political confrontations.

It seems as though the long years of past oppression and present self abuse have resulted in paralyzing complexes inhibiting our national will and sense of direction and purpose. The almost continuous attacks on our nation's physical and spiritual makeup by foreign powers striving for hegemony on the Armenian Plateau, seem to have robbed us of the ability to maintain a vision of a very real and viable presence deeply rooted in the past, holding its own in the present and looking at the future with faith, hope and a commitment to a free and independent existence as a nation deserving of the same rights as other nations of this world.

Deprived of that vision, and craving for personal freedom, thousands upon thousands, abandoned - and continue to abandon - their patrimony seeking the illusive dignity of a "free" existence on foreign shores, rendering the homeland even more vulnerable to foreign demographic and political aggression. Needless to say, this separation from their roots has robbed these emigrants of the dignity of their true identity inherited from a

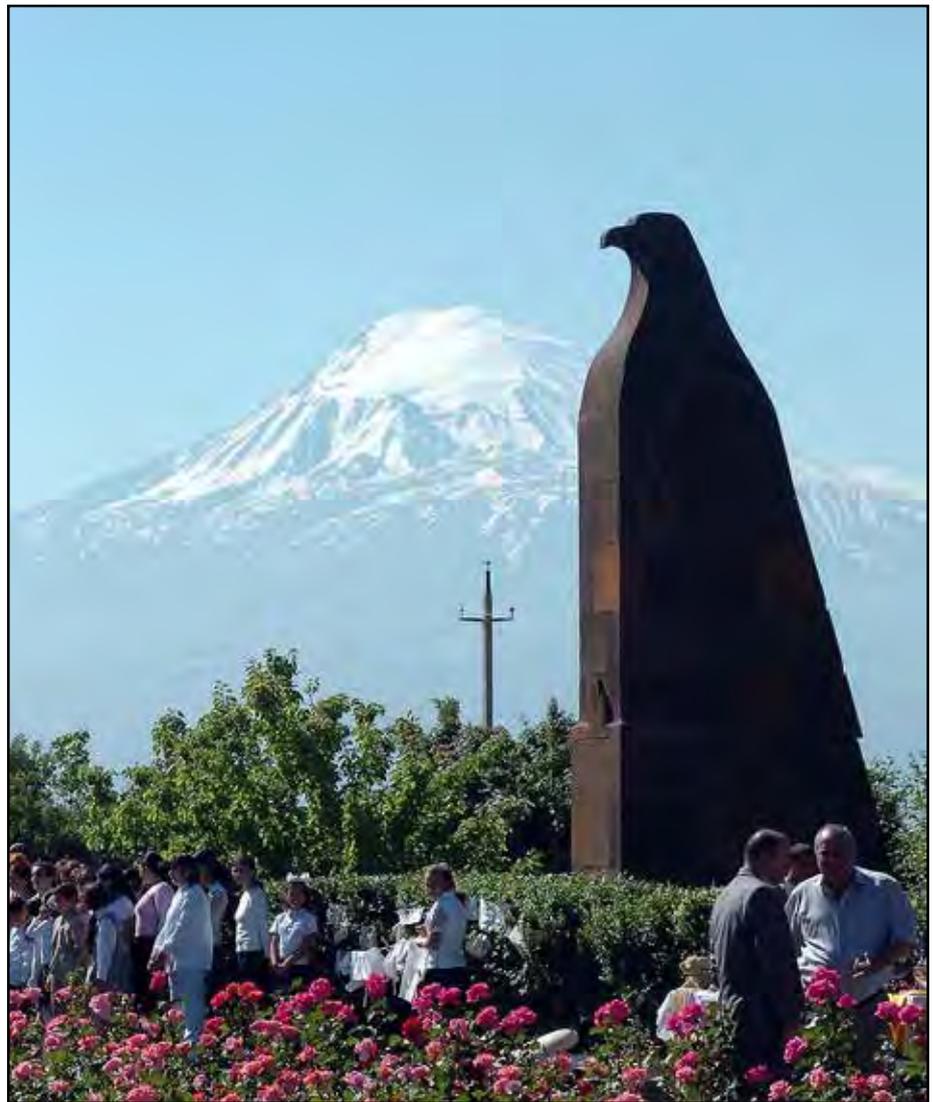
Միս էր Կր հոգևորականութեան Մեծք. Լուսն Միգրանտն էր ընդարձակի

culture that took shape over millenia, as natural and real as the lofty mountains that witnessed and nurtured its birth and progress over countless centuries of struggle and achievement. The progeny of these uprooted multitudes face the consequences of the inevitable crisis of identity in a world more and more conscious of the diversity of competing civilizations, of ethnic roots and cultural and religious belonging.

One of the phenomena of this sad state of affairs, is the behavioral pattern prompted by the "millet" syndrome, common to most people who for long periods of time find themselves deprived of political power as a collective. A deep-rooted feeling of almost total dependency on foreign powers for guidance and governance, accompanied by feelings of contempt for indigenous political leadership. "Cultural autonomy" seems to be the limit beyond which the members of a "millet" are seldom willing to venture. We don't need to go into detail, since examples of this type of behavior on the part of individuals as well as organized groups are plentiful, from any corner of the diaspora to -alas - Armenia itself. If this type of thinking had prevailed, it is safe to say, that the Republic of Mountainous Karabagh, Armenian Artsakh, would have remained only an impossible dream.

The venal crusade against the traditional Armenian political parties and their leadership that marked the process of the transition to independence from a discredited and bankrupt Soviet system, is but another facet of the "millet" syndrome, that prevents its Armenian victims from believing, that the Armenian nation, like most modern nations adhering to the concept of a free and democratic society, can - and should - have its own political parties with a diversity of opposing views on social and political issues, if a closed society with an oppressive government is to be avoided. Riddled with feelings of inferiority and political impotence, the members of a "millet", whose leaders have often managed to secure a prosperous existence for themselves catering to the values and interests of their foreign mentors, cannot bring themselves to believe that Armenians, as most civilized people, can argue without hating, can compete without cheating, can criticize and castigate the overt and covert policies of their government without the fear of being unjustly labeled as traitors by members of an establishment who, time and again, have put personal gain above national interests. The kind of faith and confidence in their people, that is needed to grasp the true meaning of a free and intellectually pluralistic society, seems to be totally out of their reach.

As a consequence, the moral and physical foundations of our newly

emancipated nation have become shaky. In these critical times, the various constituents of the Armenian people were expected to mount a solid, united stand against the onslaught of enemy interests. Instead, we are witnessing the reappearance of old antagonisms based on geographic, denominational, cultural and ideological intolerance against which the best minds of our 19th and 20th century national reawakening had so diligently fought, struggling to promote the concept of a nation secure in its identity, rich and strong in its diversity, unafraid of dissent. They almost succeeded, when out of chaos and misery, they laid the foundations of a homeland, the boundaries of which were to be determined, above all, by the spiritual and physical resources of a nation struggling for total emancipation and integration. Contrary to the views of those who constantly trumpet their oddly simplistic versions of "unity", the danger does not lie

in the clash of ideas, or in the diversity that over the centuries has been the hallmark of our nation - as it is in the case of most great nations - but in the tendentious and destructive trend of presenting that diversity as a danger and using it as a political weapon to intimidate and control a nation in the throes of a desperate, yet heroic, struggle against seemingly insurmountable odds.

We should bear in mind, that the basic guarantee of our true independence within secure boundaries stems not merely from international treaties and agreements that are acceptable to one and all, but first and foremost, from our own self-image as a nation, deeply rooted in history and forever tied to the reality of our patrimony. Without that confident self assessment, without shedding the confining limitations of a "millet" mindset, our nation will never reach the secure boundaries of true independence.

Book Review: Mercenaries, Extremists, and Islamist Fighters in Karabagh War

By Hovhannes Nikoghosyan

*Mercenaries, Extremists,
and Islamist Fighters in
Karabagh War
By Hayk Demoyan*

A first-ever study on the role of mercenaries and other foreign terrorist forces employed by Azerbaijan in the Nagorno-Karabagh war of 1992-94 has been released, entitled *Mercenaries, Extremists and Islamist Fighters in Nagorno Karabagh war*. The author is a well-known scholar, Dr. Hayk Demoyan, the director of the Armenian Genocide Museum-Institute in Yerevan. The issue has been the subject of several op-ed pieces and newspaper articles, but rarely have any efforts been put together to examine the topic from a scientific perspective. *Mercenaries* is a must-read for those who wish to study the history of the Karabagh war of the early 1990's.

The book includes well-grounded facts that go far in explaining how terrorist structures emerged and developed in the Caucasus region. As the author notes, "the struggle of Karabagh Armenians for self-determination and self-preservation [was] a fight not only against regular Azeri troops...but also against...foreign mercenaries and extremists recruited by the Azerbaijani authorities."

Part 1 examines Turkey's political, diplomatic, and military support to Azerbaijan. In the pre-1991 period, Turkey saw itself as a bystander, since the developments were perceived as being a domestic issue for the Soviet Union. However, following the anti-Armenian pogroms of Baku (1990) and the presence of Soviet troops in Azerbaijan, Turkic solidarity became increasingly evident and Turkey began to supply

Chechen rebel leader Shanil Basayev was said to be one of the last fighters to leave Shushi in 1992. Basayev later said during his career, he and his battalion had only lost once, and that defeat came in Karabakh, in fighting against the "Dashnak battalion".

armaments, logistics, and other military support to its newly discovered ally. The Soviet leadership was quite critical about that, and the TASS agency reported on Jan. 24, 1990 that Turkey should "refrain from sending military equipment" to the landlocked Azerbaijani exclave of Nakhichevan.

Partly by ignoring this, even before the official formation of Azeri Armed Forces, until early 1992, Turkey organized two secret air flights to deliver arms supplies to its ally, which was already in a state of war—first internally in a fight against the Karabagh people, and then when it attacked the sovereign territory of the newly independent Armenia. As a

matter of cautious policy, Turkey provided the Azeris mainly with Soviet-made arms and weapons systems that they possessed in large amounts—in an effort not to anger its NATO allies. Physical support from Turkey also played a key role; beginning in 1992, nearly 150 high-ranking Turkish Army officers, including 10 army generals (mostly retired), took part in military operations. In another instance, the neo-fascist Turkish organization "Grey Wolves" enjoyed legal status in Azerbaijan and had nearly 15,000 members, all of them involved in the army, police, and paramilitary units.

Turkey also planned at least twice (1992 and 1993) an incursion into Armenian territory. Apart from the well-known remark by Russian General Yevgeniy Shaposhnikov in 1992, there is another story uncovered in the book: "According to information from French intelligence sources, which the U.S. ambassador in Armenia later confirmed, there was an agreement between the then-speaker of the Russian Parliament Ruslan Khasbulatov and Turkish Prime Minister Tansu Ciller that in case of the success of the anti-Yeltsin faction in Russia's parliamentary struggle, Khasbulatov would allow Turkey to execute small-scale incursions into Armenia."

During the Karabagh War, the territory of the unrecognized Turkish Republic of Northern Cyprus was also used to recruit foreign mercenaries and military instructors. With the initiative and support of a British peer, Lord Erskine of Rerrick, and Turkish businessman Mustafa Mutlu, British and Turkish mercenaries and arms were to be sent to Azerbaijan. The latter was reported to be ready to pay 150 million pounds annually, mainly in

Մեր հարցը կը հոգսանանք որովհետեւ Միասն ենք Բարեք Ռեալիտեանք

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՐ ԴԱՏՈՒՆ, ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒԻՐԴԻՒՆ

ՍԿԻՉՔ

Գանատայի մեջ, Հայ Դատի և հայկական իրաւունքներու հետապնդման արմատները կարելի է հասցնել մինչեւ 1902 թուականը, Պրանսֆըրտի ԳՅԴ կոմիտեւոյն հիմնադրութեան տարին: Պաշտօնապէս սակայն, Հիւսիսային Ամերիկայի տարածքին, «Հայ Դատի Յանձնախումբ» անուան տակ գործունէութիւնը ծայր կ'առնէ 1944-ին, իսկ 1965-էն սկսեալ՝ շրջագայութեան կը դրուի «Գանատայի Հայ Դատի Յանձնախումբ» անուանումը:

ԿԱՌՈՅՑ

Գանատայի Հայ Դատի Շրջանային յանձնախումբը աշխատանք կը ծաւալէ համագանատական առումով, ամառեայնաբար մայրաքաղաք Օթթաւայի մեջ, դաշնակցային օրէնսդիր և գործադիր իշխանութիւններու մակարդակի վրայ: Իրեն զուգահեռ կը գործեն Հայ Դատի տեղական յանձնախումբերը, Նահանգային թե՛ քաղաքապետական օղակներու մեջ՝ Մոնթրէալ, Լաւալ, Թորոնթօ, Վանգուվըր, Գեմպրիճ, Համիլթօն, Սեթը Գաթրիկ և Ուիննեթը քաղաքներու Հայ կեդրոններէն:

ԿԱՌՈՅԵԱԿԵՐՊ

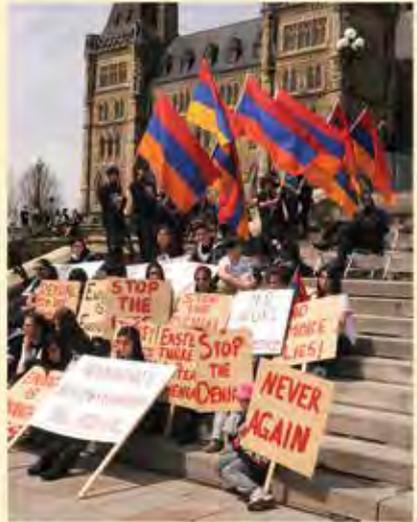
Մեր գործունէութեան յենարանն ու ուժի աղբիւրը առաջին հերթին մեր ժողովուրդն է: Անո՛ր է որ կը դիմենք ամենէն առաջ, որքէ՛ն արշալի համընդհանուր մասնակցութեան և ժողովրդական ալիքի ծրար տնայտ համար:

ԳՈՐԾԱԴԱՍԵ ԵՒ ՆՊԱՏԱԿԱԿԵՏԵՐ

Հայկական Յեղափոխութեան ճանաչում, Հայաստանի Հանրապետութեան հզօրացման ուղղուած քայլեր, Արցախի ինքնորոշման իրաւունքի ամրագրում, Ափիւղի գաղթածայիներու յանձնաձում, ասոնք են գլխաւոր բնագաւառները մեր գործունէութեան:

ԳՐԱՍԵՆՏԱԿ

Նկատի ունենալով մեր գործունէութեան օրէ օր ընդլայնող ու ճիւղաւորող բնոյթը, ինչպէս նաեւ գետնի վրայ ներկայութիւնը ըլլալու և արհեստավարժ հիմունքով գործելու հրամայականներէն մեկնած, 2006 թուի Ապրիլ 25-ին բացումը կատարուեցաւ Օթթաւայի Հայ Դատի գրասենեակին: Այդ օրուէն սկսեալ, հոնկէ կը տարուի նպատակաւորօրէն աշխատանք և արդէն գրասենեակը դարձած է տեղեկատուական ու քանակցային-յարաքերական հանրաճանաչ ու ազդեցիկ կեդրոն:

Մեր կապի տուալները

Մայր գրասենեակ, Օթթաւա

130, Albert street, #1007
Ottawa, Ontario K1P 5G4
Tel: (613) 235-2622 Fax: (613) 238-2622
e-mail: national.office@anc-canada.com
website: www.ancanada.org

Մոնթրէալի գրասենեակ

3401, Olivar Asselin,
Montreal, Quebec H4J 1L5
Tel: (514) 334-1299
Fax: (514) 334-8853

Թորոնթօյի գրասենեակ

45 Hallcrown Place,
Willowdale, Ontario M2J 4Y4
Tel: (416) 491-2900 Fax: (416) 491-2211
e-mail: anc1@armenian.ca
website: www.armenian.ca

Քիչուք կը կանգնիմ Հայ Դատին / I support the Armenian Cause / Je soutiens la Cause Arménienne

☐ Այո, կը փափայնի գործակցել Հայ Դատի աշխատանքներուն: Անդիսկ կը գտնէք նուիրատուութեան յոյսած A.N.C.-ի:	☐ 205	☐ Կը փափայնի նաեւ մաս կազմել «Հայ Դատի Քարկանդակ» շրջանակին: Ուղարկե՛ք մեր տեղեկատուութիւնը վերջինսէլ հասցնելուն:
☐ Yes, I want to support the ANCC and the Armenian Cause. Please find my donation enclosed, payable to the A.N.C.	☐ 505	☐ I would also like to be a member of the "Friends of Hay Tad" circle. Send your information to the mentioned addresses.
☐ Oui, je désire appuyer le CHAC et la Cause Arménienne. Veuillez trouver ma donation ci-jointe, à l'ordre de A.N.C.	☐ 1005	☐ J'aimerais aussi faire partie du cercle "Amis de Hay Tad". Envoyez votre information aux adresses mentionnées.
☐ _____	☐ 2005	
Name/Имя: _____	Uğ/autre/other: _____	
Address/Адрес: _____		
Tel/Тел: _____	E-mail/Сourriel: _____	

**PÂTISSERIE
CHOCOLATERIE
MAHROUSE**

Tuesday to Saturday
9:00 a.m. – 7:00 p.m.

Sunday
9:00 a.m. – 5:00 p.m.

Monday
Closed

Prop. Nazem Mahrouse
1010 Liège O. Montréal Qc. H3N 1B8
(514) 279-1629

Maestro

UNE ÉQUIPE PROFESSIONNELLE
POUR LE NETTOYAGE ET L'ENTRETIEN!
NETTOYAGE COMMERCIAL ET INDUSTRIEL
NETTOYAGE DE TAPIS, À VAPEUR,
DE VITRES ET APRÈS CONSTRUCTION
DÉCAPAGE ET POLISSAGE DE PLANCHER

514-500-2299
www.netmaestro.ca
ESTIMATION GRATUITE!

the form of oil. The British peer later confirmed that a British registered company, Summit (Consortium) Ltd., had arranged the deal.

The role of mercenaries, extremist, and terrorist forces in different conflicts is rather ambivalent; while the host country either denies their presence or says they are “foreign supporters,” the rest of the world declares them outlawed. The United Nations undertook numerous attempts to condemn the role of mercenaries in conflicts. Along with the Additional Protocols to the Geneva Conventions (1977), in 1989, the United Nations General Assembly completed the International Convention against the Recruitment, Use, Financing, and Training of Mercenaries. However, Azerbaijan, Afghanistan, a number of other African states, and those engaged in conflicts in Yugoslavia ignored the international law in force. A number of facts and examples are illustrated in the book to shed light on the use of mercenaries in the Chechen, Afghan, and Karabagh conflicts.

Part 2 tells about the actual role of mercenaries in the Karabagh war. Islamist groups and extremists found fertile ground, as the author writes, in Azerbaijan especially after Heydar Aliyev came to power in 1993. He started actively recruiting mercenaries from Afghanistan, Pakistan, Turkey, Chechnya, and elsewhere. The Chechen leadership, also in the pursuit of securing foreign allies, managed to establish good relations with Azeri president Abdulfaz Elcibey, cemented with reciprocal visits between Baku and Grozny of Elcibey and Chechen rebel general Johar Dudayev. At first, the Chechen leadership refused to openly engage in the Karabagh conflict, but agreed to provide volunteer corps with negotiated salaries, ranging between 600-1000 rubles per day. The first group of fighters arrived in Azerbaijan headed by well-known terrorist Shamil Basayev, who was shortly after pushed back by Karabagh forces. In early June 1992, the total number of Chechen mercenaries in the conflict totaled 300 fighters.

Chechen mujaheddin

Further on, Demoyan argues that Afghan mujahideen were the first foreign forces employed in the territories of the former Soviet Union—ranging from the Tajik civil war and Karabagh War. “Hattab, a Jordanian Arab of Chechen origin who was not so well known at that time, was amongst the first to arrive in Nagorno-Karabagh to fight against the Karabagh Armenians. According to the figures uncovered in the book, around 1,500-2,000 mujahideen forces were fighting in Karabagh war, around 300 of them involved in regular military actions on a permanent basis. Still, the Azeri side, which had even hired interpreters for their better involvement, was unsatisfied since the mujahideen soon became too demanding. In the words of Lt-Col. D. Lyatifov, ‘it seem[ed] that they came here to receive treatment rather than to fight.’”

Perhaps the most extraordinary claim brought forward by Demoyan is the one proving that “Azeri and other Islamist radical-extremist organizations operating in Azerbaijan were in direct contact with Osama bin Laden’s al-Qaeda from the 1990s onwards.” Even before the

September 11th attacks, the American media had touched upon a possible “Azerbaijani connection” to the terrorist attacks on the U.S. Embassies in Kenya and Tanzania in August 1998. Just after those attacks, as the author mentions, the FBI was able to trace around 60 calls made by a satellite phone used by bin Laden to communicate with associates in Baku and through them with partners residing in Africa.

Summing up this groundbreaking study, the author concludes that the political elite of Azerbaijan repeatedly tried to employ the factor of ethnic and religious solidarity to gain external support, in particular from Turkey, Afghanistan, Pakistan, and Chechnya. The recruitment of foreign mercenaries and terrorists to fight in Karabagh on the Azeri side “was constant and extensive,” despite the applicable international law prohibiting the use of mercenaries.

This is the first ever scholarly examination of the issue, which is to be continued and enriched with further contributions to better understand the Karabagh conflict, especially now that a second round of the war is being propagated.

Այս էջը կը հոսփումս ընդ Մ. և Մ. Վիկտոր և Ծովակ Դիպլոմատ

416
292 5506
OPTICAL MART

- EYE EXAM ON PREMISES
- HUGE SELECTION OF QUALITY AND DESIGNER FRAMES
- SUNGLASSES & CONTACT LENSES
- BEST VALUE & SERVICE
- FAMILY BENEFITS & MOST VISION PLANS ACCEPTED

- Այքի քննութիւն
- Լաւազոյն ապկոցներ
- Յարմարազոյն գիներով

GARO KASSABIAN R.O. | 1939 Kennedy Rd. #2 Toronto, ON M1P 2L9
Tel.: (416) 292-5506

Fallico

Hair & Spa

**Hair & Beauty Unisex Salon
by Jack**
Professional Hairstylist
&
Colour Technician

• *Specializing in:*

- UP-DOS • Highlights • Perms • Colours
- Cut & Styles • Esthetic • Weddings
- Special Occasions

• *Professional consultation and products*

For Appointment Call

416.493.8331 416.499.2873

fallicohairandspa@hotmail.com

- *Laser Permanent Hair Removal*
- *Complete Spa Services*

2710 Victoria Park Ave., North York, ON M2J 4A7
www.fallicohairandspa.com

ADOURIAN Law Office

**Robert P. Adourian
Alleen Sakarian**

Lawyers

- ☎ 416.441.4141
- ☎ 416.441.6898
- ✉ info@adourianlaw.com
- 🌐 www.adourianlaw.com

Adourian Law Office is proud to have served the community for 30 years.

- Real Estate Law
- Wills & Powers of Attorney
- Estate Administration
- Corporate Law

Dr. NADIA INJEYAN OPTOMETRIST

(416) 733-4411

1100 Sheppard Ave. East
Suite 7
Willowdale, ON M2K 2W1

A Day Filled with... MORE!!!

By Tamar Kabassakalian-Gosdanian

Endless possibilities, but many obstacles

More daylight, more time, more activities, more satisfaction. More frustrations but more enjoyment, more on the go but more rest, more stress but more distress!!! More, more, more!!!! This is how life in Armenia is spent! You get more fulfillment and more things done even as you juggle work, social and cultural life.

Living on my homeland as a diasporan demanded many changes and flexibility on my part in order to adapt to the lifestyle in Yerevan. Change also meant finally breaking free from the materialistic and individualistic phenomena that are fully present in North America. Here, in Armenia, holidays and advertisements do not encroach upon you.

What is it that makes us feel as though there are more hours in a day? Is it the distances? The daylight? The activities? The people? After living in Armenia for over 6 months, I can truly say that I get more things done. As a working mother, I am able to go out during weeknights and enjoy a play, a concert or a cup of coffee with a friend or two. That seemed impossible back home. But why is the balance between work and social life feasible here? Is it the weather or the dominating mentality that life needs to be enjoyed? Perhaps the fact that the Opera house, the theatres and the cafes packed with local Armenians (yes, even during the winter months) instill a *joie de vivre*. It has always been part of the lifestyle of any Armenian to watch performances and enjoy shows on a regular basis.

Obviously, living in the city center makes things easier. Everything and every place is accessible. It is also

The journey is quite interesting,
but where does the road lead?

the healthier way to live since you are on foot most of the time. This somehow quickens everything. You are not caught in traffic, you do not need to look for parking, and you can take many shortcuts that are impossible with a car.

Research findings state that people want more hours in a day. Many try to come up with alternatives. This one movement that uses "A New Clock for a New Age" as their slogan is convinced that a 28 hour day is the best, whereby the 7 day week changes to a 6 day week. They are convinced that with the artificial lighting of our days it is possible and advantageous to lengthen our day. They say that the 24 hour day was meant for the hunting and gathering days where mankind relied solely on sunlight. They claim that people should break free and lengthen a day to 28 hours. Other writers, such as Emilie Barnes, come up with ways to help people manage their time better and cram more in a 24 hour day. Barnes' book entitled *More Hours in My Day: Proven Ways to Organize Your Home, Your Family, and Yourself*, is one of many bestsellers that people get their hands on to be able to fit in extra minutes into a busy day and cope with the insufficient number of hours within a day..

Here in Armenia, we do not need to follow those researches. Nor do we need to come up with any movement that requires those changes. Here is an example to illustrate my point. On a given Sunday, we were invited to a

Մի քանի օր հոգսազուրկությամբ Ա. և Ա. Մարտի և Մարտիկ Մարտիկ

birthday party at noon. We managed to wake up late, had a comfortable breakfast, bought the gift, wrapped it, and went to the party which was at the zoo (about 8km away). After the party, we joined two other families to go to the *sirraharnerry ayki* (lover's park), which is a beautiful 10 acre park where many brides take pictures. It also has a kid's playground with a bistro next to it. After the kids had their full share of enjoyment, we all went to *City Yerevan*, one of the big supermarket chains, to do our weekly grocery shopping and lastly we headed home to have supper, review homework and go to bed. None of these were planned except for the birthday party. Things unfolded as we went along and everything was done without scrambling. Now, can you do that elsewhere in the world?

On the other hand, however, service and logic are lacking at times. For one car registration (here you must register yourself to buy a car), it can easily take up to 6 hours! Yes, your whole day is gone. You must go to an unknown building that houses more than 10 offices on each floor, make your way through the rooms filled with cigarette smoke, and ask around for the office that delivers the services you need. You then must take your papers from one office to the other, sign them, submit them to be stamped, tip a few workers here and there to speed up the process, and head home only to find out that something is still missing to fuel your frustrations further.

Illegalties? Unfairness? Liars? Hypocrites? Yes, to all. But also, a helping hand at all times, an unfamiliar but aiding neighbor, caring people, a resourceful network and most of all, astonishing and talented personalities abound!

This is not an individualistic society. Therefore, a sense of safety develops amongst the people. True, locals do complain and will complain due to hardship, but they do not hibernate for 10 out of 12 months. They complain collectively and seek solutions. But most definitely they enjoy the togetherness. They turn friendship into family. They develop a cooperative and communal lifestyle that is enviable.

Life in Armenia offers more inspiration and more creativity. But are you ready for the frustrations??? Are you ready to be stopped for no reason while driving? Even through difficult times and strenuous living conditions, Armenians have developed street-smarts and many are well educated. However, at work, misuse of logic, laziness, unusual ways of thinking, different mentalities are just some of the irritations and challenges that one must face on a daily basis.

All this said, living in Armenia elevates you on a different level by adding layers (thick layers!) to your life. Come and try it... you will see. You will be inspired. But can you handle the frustrations and the daily challenges? Can you balance it in order to live a sane life? Can you see that the positive aspects of this country can outdo the rest? Trust me, with all its ups and downs, it's all worth it. Once you experience its splendor, you will glance at Mount Ararat and pinch yourself to realize that you are in fact living on YOUR LAND!

A hidden treasure

The light comes through

Explaining his hardship..

Միս էր կը հոգւմուս. որքէն Մ. էր Մ. Յարուք էր Մտիսը Հասարակութիւնը

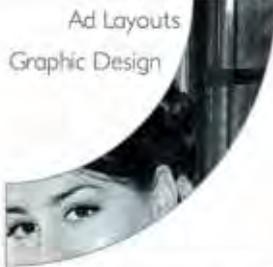
ARMEN PHOTOGRAPHY

Weddings & Special
Occasions
Photo - Video

Retouching
Image Enhancement
Fine Art Image Effects
Montages
Restoration

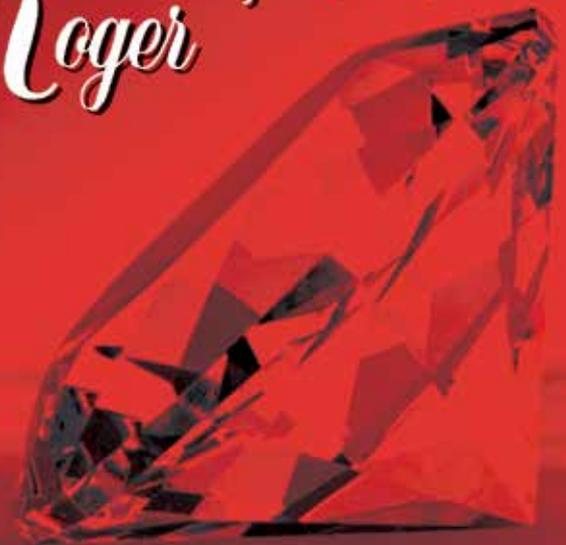
Commercial & Industrial
Photography

Ad Layouts
Graphic Design

12291 Laurentian, Suite 200, Montreal, Qc
514 - 386 - 9153

R B i j o u x Roger

Roger
Tél.: (450) 491-7217
Cell.: (514) 591-3387

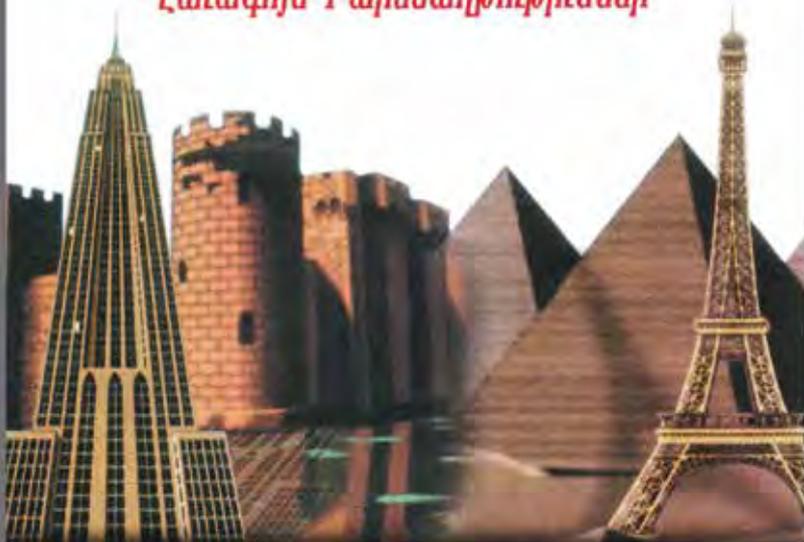
400 rue Hector-Lanthier
7et 8ième avenue (coin Mathers), St-Eustache, Qc.

Heures d'ouverture
Vendredi 11h-21h / Sam-Dim 9h-17h

Voyages HAIG Travel

Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան
զոյգ տօներու առիթով՝
Լաւագոյն Բարեմաղթութիւններ

3438, Saint-Denis, Suite 201, Montréal (Québec) H2X 3L3
Tél.: (514) 284-7676 • Fax: (514) 284-7677

Dr. Hayk Danaciyan D.M.D.
Chirurgien Dentiste - Dental Surgeon

395, Curé Labelle, Chomedey Laval, Qc. H7V 2S5
Tél.: (450) 973-1046 Fax: (450) 973-9974

DIAB LALEYAN, CA INC.
Comptables Agréés / Chartered Accountants

ZAVEN LALEYAN, BAA, CA

9825 Boul. de l'Acadie, suite 108
Montréal (Québec) Canada H4N 2W2

Téléphone : (514) 905-0350
Télécopieur : (514) 842-1797
laleyan@aol.com

Praline Հայկական Հաստատութիւն
Pistacherie Chocolaterie Épicerie fine

4235 boul, Samson, Chomedey, Laval, Qc H7W 2G8
Tél & Fax: 450-686-7780

**Dr. Kevork
Manoukian**
D.M.D., M.B.A.

Centre Dentaire St-Mary

5300, Côte des Neiges,
bureau 300,
Montréal (Québec)
H3T 1Y3

Tel.: 514 734-2632
Fax: 514 734-2744
Cell: 514 862-9474
manoukian@sympatico.ca

**Pharmacie
Robert & Tro Pascal Cotchikian**

Affiliées à

JEAN COUTU

5692 avenue du Parc
Montréal, Qc H2V 4H1
Tél.: 514 270-6500
Fax: 514 270-4470

5201 avenue du Parc
Montréal, Qc H2V 4G9
Tél.: 514 279-9191
Fax: 514 279-9197

Canadian Armenian Jazz Musician Continues to Hit the Right Notes

An Interview with Levon Ishkhanian, One of the Greatest Jazz Artists this Century Has Seen

By Tina Soulahian

Since our last interview with Levon Ishkhanian in 2003, this talented musician has continued to surpass and go beyond the norm. We recently caught up with the musician for an update on what he's been up to since then.

T.S.: More than eight years have gone by since your last interview with us. How have these past five years shaped your life? How has the transition to a fulltime musician been?

L.I.: I made the transition to full time musician 16 years ago. It's been rewarding to do what you love to do all day, everyday. There are so many different facets to music that I keep very busy. Since the last interview over 8 years ago, I have performed locally and in tours (across India, Europe, China, the Middle East and North America), in over 100 commercial recordings, in movie/television soundtracks, and in orchestras for Musical Theatre; I've produced CDs - including 2 JUNO nominated projects, created 2 groups with messages of peace and collaboration, and ventured into music coordinating / orchestra contracting. These facets have given me the gift of working with some of the world's best artist like A.R. Rahman and at monumental events as the 2008 Beijing Olympics. I wake up every morning ready to see what new adventure music will bring me that day.

T.S.: How were you involved in the stage productions of the Lion King, Wicked, South Pacific and Miss Saigon across Canada? Can you tell me which ones you performed in and which ones you were the musical contractor?

L.I.: I've been involved in musical theatre since performing the Irish bouzouki in the World Premier of the Lord of the Rings in Toronto 6 years ago. Since then, I have performed lead guitar in several shows including the Dora Award winning production of the Jersey Boys and most recently in Twyla Tharp's homage to Frank Sinatra - Come Fly Away (which I was also involved in the inception & creative process 3 years ago). On those 2 shows, I also did double duty as the orchestra contractor, which involves hiring of musicians, confirming rehearsal and performance schedules, getting the music out to all the musicians in advance and essentially ensuring that all the orchestral needs of the show are met. Other shows that I contracted include South Pacific, Miss Saigon, 9 to 5, and the Canadian Tours of Lion King and Wicked (which had me coordinating and scheduling over 200 musicians in major cities across Canada).

T.S.: When did you receive your acknowledgment for musical excellence and International Association of Jazz Educator's from the Governor General of Canada?

L.I.: In 1997, a mere 2 years after I moved to music full-time, I was one of only 2 Canadian artists selected to perform at an international event in Cannes, France and the Governor General of Canada recognized this achievement with a certificate of acknowledgement for musical excellence. The following year, the International Association of Jazz Educators asked me to perform at their conference in New York, where they honoured me with the award for "Outstanding Service to Jazz Education" in recognition for my jazz performance clinics that I delivered throughout North America.

T.S.: When should your fans expect the release of your upcoming LIVE CD? Can you provide us with a brief description of what we can look forward to?

L.I.: It has been several years since the release of my 2 solo CDs, "after hours" and "travels" (which won Best Jazz Fusion Album at the Armenian Jazz Awards in 2002). I wanted to record another album for some time and kept delaying this for other projects that came up. Finally, I decided that a live recording would be the solution - it would give me the chance to record my music for an album, and at the same time give it the "live performance" element which I love so much. So, I reached out to the Orbit Room, who's co-founder is Alex Lifeson of the group Rush, for their intimate jazz club setting to play and record 4 Mondays in October. The timing could not have been better - I had been working with Godin (the Canadian guitar manufacturer that provides me with all my guitars) to create a "Levon" model guitar specific to my needs. This was a 3-year-long endeavour that ended with the perfect instrument both technically, esthetically and sound. I had an etching that local artist Hagop Janbazian created for me and the Armenian Coat of Arms based on the necklace that I wear around my neck, designed by my friend Paul Jamjekian inlaid in mother-of-pearl into the guitar by Mark Kett, who does the inlays for the Metheny-Manzer guitars. My band and I performed some familiar tunes from my CDs re-orchestrated and arranged along with new tunes to packed houses each night. There is a very special energy when a performance is recorded in front of a live audience. Now that I am listening to about 12 hours of recorded material to choose tunes from - I am happy to say we captured that. The new CD, which will be released early in 2012, will

Միշտ էլք եր հոգեւորականութիւնը Ա. եւ Ա. Վրոյ եւ Վարսապէս Մանուկեան

Iris7
productions
www.iris7.ca

Photo & Video services

514 - 476 - 9583

DR. JACKIE ANI HASSERJIAN, B.SC., D.D.S.

Family Dentist

Dr. Jackie Ani Hasserjian would like to inform her patients that she has moved to a new location.

1110 Sheppard Ave. East
Suite #305
Toronto, Ontario
M2K 2W2

(416) **221-7300**
dr.hasserjian@bellnet.ca

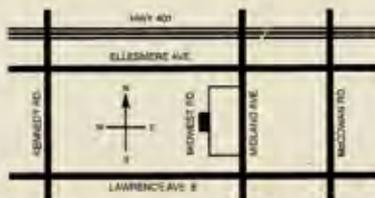
Mike Darakjian

Cell: 416-317-2074

Bus: 416-759-5810

Fax: 416-759-5847

mdautobody@on.aibn.com

260 Midwest Road, Units 4 & 5
Scarborough ON M1P 3B4

MR. SAKO Shoe Repair

SARKIS ADOURIAN

Take-in & Widen Boots

Excellence in all types of leather repairs

Footwear • Accessories • Dyeing

Key cutting • Skate /Scissors/Knife sharpening

Luggage • Orthopedic Insoles

Bus: 416-491-2351

Home: 416-385-0111

Cell: 416-826-4557

Victoria Park & Vanhorne Plaza

transport listeners to the Orbit Room, where the energy was high, the performances were heartfelt and the music triggered all your emotions.

T.S.: Can you tell us about the Global Village Group? Is the 4-piece band, your band? How did the orchestra come about? How does it feel to lead/coordinate such a group, during performances with the Canadian Tenors, Chantal Kreviazuk and Justin Bieber?

T.S.: I am the founder and music coordinator of the Global Village Group / Orchestra, which is made up of elite players across Canada ranging from 4 piece band to a full symphony orchestra, depending on the needs of the event. I usually perform with the 4-piece band (Bass, Drums, Keyboard and myself on Guitar) as I did for the Orbit Room live performance / recording. Various ensembles of the orchestra have been used to back up performances for artists as Brian Wilson and the Canadian Tenors (including their Gemini award winning TV Special "Season of Song" with guests David Foster, Paul Anka, Charice, Jackie Evancho and Justin Bieber), and most recently the full Orchestra was used for Chantal Kreviazuk's Massey Hall Performance and Canada's Walk of Fame televised event.

T.S.: Can you tell us a little more about the Guitars for Peace project? How did it come about? What are you planning for your first project?

L.I.: Throughout my world travels and in working with a wide cross section of musicians, I've always found that music was a powerful tool for collaboration and tolerance. No matter which country I was in, what language the musicians spoke, or from which culture, somehow the music transcended all barriers and we all became united. Guitars For Peace is an effort to bring this unity on a global level. The first project is currently underway with 4 guitar players from various backgrounds (Myself, India, Iran and Africa). Presently I am composing music for the group and I am planning to record it early next year, with follow up performances.

T.S.: What about World Sinfonia, how long has this collective been in the works? When did you first come up with the idea?

L.I.: The vision for World Sinfonia is to establish an ongoing presence of Toronto's musical diversity through it's collective dynamic at home and on world stages, at cultural meets and international events. With my 34 years of musical experience in cross-cultural fusion of music, I've worked with leading world musicians and hidden gems residing in Toronto with diverse backgrounds. I want to bring this collective of musicians with origins from Morocco, Iran, the Caribbean, Cuba, Moldova, Iceland, Middle East, India, Armenia...from around the world all playing traditional instruments from their respective cultures.

T.S.: How are your music clinics going so far? Are you still teaching?

L.I.: I don't teach per say as I am not around to do it on a regular basis. My efforts in music education is delivering music clinics / workshops and participating in artists in residence programs. What I do is a mixture of performance and education with question and answer period at the end. The content ranges from the technical aspects of playing

guitar and the equipment that I use, to real life practical information on the music industry based on my experiences.

I try to squeeze in a clinic or workshop in my travels and locally when my schedule allows. Last year, I was asked to deliver a performance clinic at the world's largest musical instrument superstore - Cosmo Music - right in my hometown of Richmond Hill, Ontario where I was presented with an honour from the Mayor.

What I've started to get into is presenting young up-and-coming artists to get their name out and give them exposure to the business of music, and in organizing/participating in benefit concerts to raise money for kids to participate in and/or gain exposure to the arts. I grew up in music - my father, Edouard, was the Music Director for all the Middle Eastern stars (and he would often let me sit in on rehearsals and sound checks), my uncle Joseph is the founder of the Classical Guitar Program Beirut Conservatory of Music in Lebanon and author of the first Guitar Method Book in the Middle East that is still used today, and my cousin Hovannes Darbinian, is the world leading scholar and performer of the Armenian Tar. In fact, my very first professional performance at the age of 13 was with Adiss! I was fortunate to have music all around me while growing up ... I would love to give that gift to the community.

For the latest news on Levon Ishkhanian and his music, please visit www.levonmusic.com/

Միշտ հարցեր կան հոգևորականների մասին: Մի. Կարծիք էի հարցնում Մի. Կարծիք էի հարցնում Մի. Կարծիք էի հարցնում

Transmission Specialists

We specialize in the repair & overhaul of transmissions & more for all types of vehicles

State-Of-The-Art-Equipment

ALIGNEMENT

- Front End • Suspension
- Balancing
- Tires & Brakes

CALL OR STOP BY

9640 Gouin West, Pierrefonds

Next to Sunnybrooke Train Station • Convenient drop-of & pick-up

514-683-0091

www.transmico.com

Bijouterie Setor

Vente de Bijoux et de Diamants

6245, boul. Métropolitain Est, #131-133-135,
St-Léonard, Qc. H1P 1X7

Cell.: (514) 583-2575 Tél.: (514) 329-2575

Fax: (514) 329-0887

Pâtisserie Royale

<http://www.patisserieroyale.com>

For the finest Lebanese and Syrian pastries in Toronto,
be sure to visit us or give us a call.
From baklawas to petits four, we have it all and always fresh.

1801, Lawrence Avenue East #9
Scarborough, Ontario
M1R 2X9

Tel: 416-755-6323
Fax: 416-646-1585

Beside the baklawas,
we also make:

- Mammoul
- Karabiges
- Knefeh
- Nammoura
- Nougat
- Barazek
- Bassma

and much more...

NETTOYEUR MARIE - CLAIRE

514-334-7830

LIVRAISON - WE DELIVER

Հայկական Հաստատութիւն

Pourquoi l'Arménie?

Par Tamar Kabassakalian-Gosdanian

Cela m'a toujours impressionné et intrigué les gens qui travaillent à l'étranger. Mais surtout les étrangers qui travaillent et habitent à Erévan, en Arménie. Qu'est ce qui les a menés ici? Pourquoi ont-ils choisi ce pays? Comprennent-ils la langue, l'histoire? Apprécient-ils notre culture? Se font-ils des amis? S'attachent-ils aux gens et aux habitudes?

À ce sujet, j'ai eu l'occasion de rencontrer Martin Becker, un homme très intéressant qui a enrichi sa carrière aux quatre coins du monde. Un Français (né à Bordeaux) qui a vécu en France et en Algérie, où il a fait son Baccalauréat. Un instituteur français, diplômé de l'école normale dans les années 80.

D'une mère française et d'un père allemand, il a voyagé pendant toute sa vie, ayant un parcours fort intéressant! Et, maintenant, depuis trois ans il travaille à La Fondation École Française d'Erévan.

1- Monsieur Becker, parlez-nous de votre expérience antérieure, en France.

« Après avoir terminé l'école normale à 23 ans, j'ai commencé à enseigner dans des écoles de la banlieue jusqu'en 1986. Et de là, je suis parti à l'étranger pour la première fois. À mon retour, j'ai travaillé dans des écoles en banlieue de Bordeaux, en travaillant spécialement auprès des enfants étrangers venus en France pour étudier. »

2- Aviez-vous travaillé ailleurs qu'en France et en Arménie?

« Tandis que mes parents ont toujours voyagé, j'étais pris par le démon du voyage, j'avais attrapé ce virus de partir à l'étranger.

Mon parcours débute en Mexique. Ensuite, j'ai eu un contrat au Portugal, mais cette fois-ci, j'ai été avec ma copine. J'ai travaillé à l'école Charles Le Pierre, à Lisbonne, un grand Lycée Français.

Par la suite, j'ai eu une chance extraordinaire d'aller travailler en Afrique, sur les Iles du Cap-Vert, à Sao Vicente, une ancienne colonie portugaise. J'ai été 2 ans directeur du centre culturel en m'occupant de la coopération culturelle. Là, j'ai travaillé sur des projets culturels, surtout en musique, d'où j'ai fait la connaissance de Cesaria Evora, lorsqu'elle n'était pas encore vedette; et nous sommes devenus amis.

Par la suite, en 1990, avec ma copine, je suis redevenu enseignant à l'école française, au Vietnam. C'était une grande expérience, l'année de l'ouverture du pays. Donc, il y avait des difficultés économiques. De plus,

c'était un pays fermé envers les étrangers. Il n'y avait pas le tourisme qu'il y a aujourd'hui.

Mon parcours a fait un détour en Syrie, à Damas, où j'ai vécu pendant 6 ans. Là, tout à fait un autre monde, le Proche Orient. À l'école française, j'ai rencontré des Arméniens. Après avoir visité plusieurs villes, je passais mes vacances à Kessab, un petit village formidable peuplé d'Arméniens. Un endroit merveilleux, proche de la Mer Méditerranée, dans les montagnes, où j'étais reçu comme un roi par M. Yacoubian, le propriétaire d'un hôtel. C'était la grande fête à tous les jours, avec des plats syriens et arméniens. C'était mon premier contact avec les Arméniens.

Après cette belle expérience, j'ai dû rentrer en France. Pendant 9 ans, j'ai travaillé en tant qu'enseignant et directeur dans une école à la campagne. Je me suis spécialisé aux enfants étrangers, les « primo-arrivants » qui ne connaissaient pas du tout le Français. Par après, j'ai enseigné pendant 6 ans dans les écoles de la banlieue, en faisant sortir les enfants de la classe, pour les initier à la langue française. Les enfants provenaient de divers pays: Maroc, Arménie, Cambodge, Algérie, Togo, Cameron... »

3- Comment et pourquoi l'Arménie?

- « Donc après ces 9 ans en France j'ai voulu repartir à l'étranger; mais cette fois-ci de travailler comme un Concepteur de projet culturel et non pas comme enseignant. Mais j'ai repris le chemin de l'enseignement en lisant l'annonce de l'ambassade qui cherchait un directeur pédagogique à Erévan. Je venais de vivre une rupture avec ma copine et j'avais besoin de retourner en aventure à l'extérieur du pays. Donc, je suis arrivé seul en Arménie, j'étais célibataire. J'ai eu la chance de rencontrer Maria, ma compagne, qui travaille au conservatoire. Il faut dire que j'ai beaucoup travaillé pour l'école, c'est c'était un projet très lourd et assez compliqué!

- Mais je suis très content d'avoir découvert ce beau pays qui me fascine. Les Arméniens, hospitaliers et sympas, m'ont toujours intéressé. Ça me plaît les petits pays; c'est tellement plus enrichissant et les gens sont accessibles. »

4- Comment décrivez-vous votre expérience de travail en Arménie?

« L'adaptation n'est pas très difficile si l'on sait rester souple. Le plus compliqué dans le travail est l'absence de règles. Les avantages que l'on y trouve sont évidents : une grande liberté et une certaine douceur. Mais au

Մի քանի տարի անցաւ երբեք չեմ մոռցել Մ. Կ. Մ. Միջոցառումը Միջոցառումը

ALZAHRAA

Halal Meat & Grocery

Mostafa Elmnini

President

Ամենէն թարմ միսերը
կը գտնէք Ալ Չահրայի մօտ

2032 Lawrence Ave. East
Scarborough, Ontario M1R 2Z3
Tel (416) 701-1590 Fax (416) 701-0438

DR. KAREN NAÏRI KASSABIAN BSc., D.D.S

Family and Cosmetic Dentistry

COMPLETE DENTAL CARE

- Crowns, Bridges, Onlays, Root canals
- Dentures, Implants
- Cosmetic Dentistry
 - Porcelain veneers, white fillings
 - Whitening in office or take home
- Dentistry for children
- Nitrous oxide (laughing gas)
- Digital x-rays (reduced radiation exposure)
- Laser Dentistry
- Gentle and friendly environment

Միրով կ'ընդունինք նոր հիւանդներ
էւ ստիպողական պարագաներ

New patients and emergencies welcome

Tel: (416) 498-9199

Fax:(416) 498-9298

3430 Finch Avenue East, #202
Scarborough, ON M1W 2R5
(N.E. corner of Warden Ave.)

WEDDINGS
ENGAGEMENTS
BAPTISMS
SPECIAL OCCASIONS

www.mikesphotos.com

TEL.: (514) 338-1919

1215 A, QUENNEVILLE, VILLE ST. LAURENT
BY APPOINTMENTS

H.V.N.

COLLISION CENTRE LTD.

Specializing in Auto Collision and Refinishing

166 Bullock Dr., Unit 19 & 20, Markham, Ont. L3P 1W2

HRATCH NAJARIAN
(905) 472-3270

quotidien, c'est dur de construire des bases solides, comme le réclame une école, sur du sable. »

5- Par rapport à la Fondation École Française à Erévan :

- Comment se compose l'équipe de travail?

« Le personnel est composé de sept enseignants et trois spécialistes en langue et en histoire arménienne. Il y a 2 cuisinières, une personne qui veille à l'entretien de l'école et qui est aussi infirmière, et enfin un gardien. C'est lui qui supervise les entrées et les sorties de chacun et sert parfois d'homme à tout faire.

Le personnel enseignant francophone est recruté localement. Ils sont formés dans les universités arméniennes. Ce sont exclusivement des femmes...Pour l'Arménie, la formation initiale dans les écoles primaires est l'affaire uniquement des femmes. Ce qui en dit long sur les mentalités profondes. À termes, cette scolarisation «féminine» posera problème. On ne construit pas l'avenir d'un pays en se reposant sur seulement la moitié de sa population. Je n'ai vu cela nulle part ailleurs! »

- Quel est le niveau des enseignants?

«Le niveau en français est plutôt bon; mais la formation pédagogique étant quasi inexistante, les enseignants apprennent au fil de leurs expériences terrains. Des stages ont été proposés aux enseignantes. Elles font de gros efforts pour comprendre le système français ...ce qui n'a rien d'évident. »

- Comment sont les classes? Combien y en a-t-il?

« Il y a actuellement sept classes. Du cours préparatoire à la quatrième de collège. »

- Que font les élèves après le CM2 ou le CNED?

« Les élèves de CM2 peuvent continuer avec l'enseignement à distance (CNED). Mais pour le collège, la solution n'existe pas encore. »

- Y-a-t' il de l'uniformité dans les classes?

« Seulement sur le plan de la nationalité et de la langue. Les niveaux, eux, sont différents. Cela tient à la clientèle de l'école : la mixité sociale est importante et nous avons des enfants des classes très aisées mais aussi des enfants de familles modestes généralement boursiers de la France. À l'image de la société arménienne, la coexistence est parfois difficile. Quant à la classe moyenne arménienne qui voudrait envoyer ses enfants dans notre école, elle s'est tellement paupérisée que les frais de scolarité de notre école, pourtant raisonnables, sont rédhibitoires. »

- Avez-vous eu besoin de changer des méthodes de travail?

«J'essaie le moins possible. Il a surtout fallu m'adapter les deux premières années à gérer la pénurie de matériel et le manque de supports en français : pas de livre, pas de bibliothèque, pas d'environnement francophone.»

- Sachant que le nombre d'élèves par classe est souvent très inférieur à la moyenne française, est ce que la discipline est plus facile? Pourquoi?

« La discipline est comme partout : un problème. Dans notre école, avec si peu d'effectifs, cela ne devrait pas poser de problème. Et pourtant...

La moyenne des garçons est très indisciplinée. Les

Միջոցառումները համարվում են շատ կարևոր և անհրաժեշտ

Հորիզոն

ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Գանատայի հայ գաղութի, Հայրենիքի և Սփիւթի անցուդարձերուն և Հայ Դատի հետազոտման աշխատանքներուն տեղեակ ըլլալու համար *կարդացէ՛ք «Տորիզոն» շաբաթաթերթը:*

Գրական և մանկապատանեկան միջավայրերուն հետ հաղորդ մնալու համար, *կարդացէ՛ք «Տորիզոն»ի ամսական յանդիմանները:*

Ձեր բաժանորդագրութիւնը ապահովելու կամ բարեկամի մը «Տորիզոն» նուիրելու համար կապ հաստատուէ՛ք «Տորիզոն»ի վարչութեան հետ.

Տնօրէն՝ (514) 332-3757
Տնօրէնուհի՝ (514) 332-4870
Է-նամակ՝ Horizonweekly@bellnet.ca

3401, Olivar Asselin
Montréal, Québec
Canada H4J 1L5

Հորիզոն

Վարիչ Խմբագիր՝ Վահագն Գարագաշեան
Վարչական Պատասխանատու՝ Սիլվա Էրամճեան

Սրբագրիչներ՝ Էլիզա Չագմագճեան

Ծանուցումներու Ձեւաւորում՝ Նէնսի Կիրակոսեան
Ձեւադրացք՝ Վիզէն Աբրահամեան

Ծանուցումներ
Մոնթրէալ՝ Սեւան Թասլաբեան
Մարինա Տէր Խաչատրեան
Թորոնթօ՝ ժագ Վարպետեան

English-French section - Editor: Tina Soulahian
Տպարան՝ TLC Global Impression

horizon

HÉBDOMADAIRE ARMÉNIEN
ARMENIAN WEEKLY

Les Publications Arméniennes (1991)
Les retours de poste publication
doivent être retournés à:
3401 Olivar-Asselin
Montréal (Québec), Canada H4J 1L5

Administration / Publicité
Sylva Ehamdjian-Bachekjian

Tél.: (514) 332-3757
Télécopieur / Fax: (514) 332-4870
E-mail: horizonweekly@bellnet.ca
Courrier de deuxième classe /
No. 40065294 / Second class mail

Dépôt légal:
bibliothèque nationale du Québec et du Canada
ISSN 0708580X

facteurs pour expliquer cela sont complexes. Débuts difficiles de l'école française, montée sans réel professionnel. Manque d'organisation au départ. Manque de clarté sur les objectifs. Valse des enseignants. Voici quelques exemples des griefs que l'on pourrait reprocher à l'école.

Mais comme dans beaucoup d'endroits, les enfants, surtout les garçons, sont élevés comme des petits princes. Et les petits princes riches sont souvent les plus capricieux...la tendance en Arménie est de penser que tout s'achète. Mais si les diplômés sont en vente à Erévan, le niveau scolaire réel ne peut s'acheter...L'école française est en ce sens une exception ... »

- et enfin, votre opinion par rapport à l'école française à Erévan? Ses débuts? Sa survie? Son avenir, surtout par rapport à l'annonce politique de Mr Sarkozy (du 6 octobre 2011) de créer un lycée français un jour?

« Les choses s'arrangent et se mettent en place. Merci à toi pour le travail que tu as fait. Les progrès sont notables cette année.

Je pense qu'il y a une place évidente pour une école française en Arménie. Je trouve très intéressante l'idée d'un grand lycée français. Mais les conditions de sa réalisation sont encore à définir. Plein d'accueils et de difficultés nous attendent. Mais le projet est passionnant.

Il faudra une grande confiance entre nos deux pays pour y parvenir. Et régler au plus vite l'existence légale de notre école en Arménie qui vient se heurter à la loi arménienne sur l'éducation en Arménie, objet de querelle et de débat dans la société arménienne et au parlement. J'espère que nous trouverons rapidement une solution consensuelle sur toutes ces questions, car je crois que l'avenir de l'Arménie réside dans sa capacité d'ouverture. Elle mérite mieux que son isolement incroyable et injuste. C'est une grave question politique mais aussi un pari sur le devenir de la nation arménienne. Je crois les Arméniens suffisamment forts et fiers de leur culture pour pouvoir affronter ces défis. »

6- Comment comparez la différence de votre expérience ici, en Arménie, et ailleurs?

« Ici j'ai l'impression de vivre une sorte de synthèse d'endroits où j'ai déjà vécu. L'isolement des Iles du Cap-Vert, la culture orientale connue en Syrie, le monde post soviétique que j'avais côtoyé au Vietnam...

Mais les Arméniens ont une culture très originale qui ne ressemble à aucune autre.

Je n'aime pas me livrer à un exercice de comparaison des pays ou de leurs habitants.

Cela n'a pas de sens.

J'aime l'Arménie dans ses meilleurs aspects : l'énergie de ses habitants qui se battent au quotidien pour que les choses changent, la gentillesse et l'hospitalité, les repas gigantesques, l'entraide...

J'aime aussi la langue arménienne.

Et puis c'est ici que j'ai rencontré ma femme... »

7- Quelle est l'importance de la présence française en Arménie?

« La présence française est réduite. 500 personnes environ en tout dans l'ensemble du pays. La France est présente plus par ses investissements que par l'ampleur de sa communauté.

La moitié des élèves de l'école sont de double nationalité...mais nous n'avons qu'une seule élève, enfant d'expatriés.

Il reste beaucoup à faire pour faire connaître la France de 2011 dans sa réalité et sortir des clichés : Paris, Charles Aznavour et Jo Dassin...

J'espère que l'école y contribuera.

J'espère aussi que d'autres français feront le pas pour connaître ce beau pays...et pas seulement ceux de la diaspora.

L'Arménie a besoin de monde. »

8- Durant votre séjour en Arménie, quels ont été les endroits visités marquants?

« Tout le pays est intéressant. La nature est forte et sauvage. J'adore la vie dans les villages arméniens même si elle doit y être très dure en hiver et que je l'idéalise certainement.

Bien sur, il y a toute la liste des monastères. Mais je préfère les endroits de nature sauvage. J'aime beaucoup le Vayots Dzor, le nord du Chirak.

Cette dernière région est très intéressante pour ceux qui aiment l'archéologie. Je pense qu'elle a un potentiel touristique passionnant.

Giumry mérite la visite. Là aussi, beaucoup reste à faire.

Erévan est intéressante pour la vie culturelle. Je ne me lasse jamais d'un bon concert de jazz, d'un spectacle à l'Opéra ou simplement de danser du Rabiz à

Parvana! Sans complexe!

Un souvenir inoubliable : après dix heures de marche dans Khosrov et des serpents qui me frôlaient les jambes, j'ai fait un bon festin de chèvre bouillie dure comme du basalte offert par un gardien de la réserve. Puis un retour merveilleux dans un univers sauvage au milieu d'une végétation unique au mois de mai. »

9- Combien de temps croyez-vous rester ici en Arménie? Resteriez-vous encore plus après le contrat, ou devriez-vous repartir en France?

« Je repartirai forcément. J'aimerais rester ici mais le travail est difficile et la situation bien précaire. Qui sait? Le pays est plein de surprises.

Mon rêve serait de monter une sorte de ferme auberge, résidence d'artistes dans un endroit perdu du Vayots Dzor...

Et vous y serez la bienvenue!

Barigaloust !!! »

Միջոց էր կը հոգսուսուրքով Մ. Է. Մ. Յարք Է. Միջոց Դարձեալ

Gomk

Bavakan Melikyan, originaire de Gyumri. Elle tient son nom du fait qu'elle est le 13eme enfant de sa famille (1). Enfants du village (2). Ludmila Karapetyan, Roza sa mère de 96 ans, originaire de Maragha, Martakert. Et Ani sa petite fille (3). Stella Agopova, Le maire de Gomk, originaire de Baku (4).

Gomk est un village qui se situe au nord de l'Arménie, dans la région de Vayats Dzor, à 156 kilomètres de Yerevan et 17 kilomètres de Vayk, frontalier avec l'Azerbaïdjan. C'est l'un des villages les plus anciens de cette région, niché dans un environnement extraordinaire où l'on peut découvrir de nombreux vestiges historiques.

En effet, on peut visiter une chapelle datant du 13ème siècle, ornée d'un grand khatchkar, qui a été construit sous le règne et à la demande du prince Prosh en 1263.

On y trouve, également, dispersés aux quatre coins du village et de ses alentours, différents khatchkar datant d'une période allant du 13ème au 17ème siècle. (Voir photos) Vous pourrez également admirer à l'entrée du village

une fontaine construite en 1288. Il y a de cela quelques années, on a découvert une abbaye en ruine enfouie sous terre datant du 6ème-7ème siècle. Dans la commune de Kapuyt, tout près du village de Gomk, vous pourrez marcher dans «La vallée des princes» «Ichkhana tsor», le long de laquelle sont sculptés des khatchkar gravés à même la roche. On estime qu'ils datent du 13ème siècle. (Voir photo) Non loin de là se trouvent des grottes, qui ont servies d'abri durant la guerre, ainsi que des puits d'eau naturelle, qui ressemblent à des Tonir (four en terre). Encore aujourd'hui, on continue à mettre à jour des trésors enfouis de l'histoire. Comme cette pierre sculptée, d'origine inconnue, trouvée par les enfants du village.

Fiers de leur découverte Ils l'ont déposé sur le

Միջոցառումները կատարվում են Մ. Գրիգորյանի և Մարիամ Բաբայանի կողմից

Derenik Hovhannisyan, originaire de Jermuk, enseignant de physique et mathématiques à l'école du village, avec son épouse Ophélie et leurs petits enfants Suren et Mané (5). Paysage de Gomk (6). Pierre sculptée d'origine inconnue, trouvée par les enfants du village (7). « Ishkhanadzore » - «La vallée des princes», khatchkar gravés dans la roche (8).

khatchkar se trouvant devant leur école. (Voir photo)

Ce village a été fortement affecté par les événements historiques des ces dernières années. En effet, Gomk à l'époque soviétique était principalement peuplé d'Azéris, mais en 1988, du fait du conflit entre l'Azerbaïdjan et la « République du Haut-Karabagh » (1988-1994), la majorité des habitants ont fui le village pour se réfugier en Azerbaïdjan, tout comme la plupart des Arméniens qui vivaient en Azerbaïdjan.

Gomk fut entièrement repeuplé, à partir de 1989, par des réfugiés arméniens en provenance de Baku, Kirovabad, Sumgaït ainsi que de quelques familles venant de villes ou de villages d'Arménie, comme certains professeurs de l'école. Des familles fuyant les conséquences du tremblement de terre de 1988, se sont également installées à Gomk.

Le village compte, aujourd'hui, 260 âmes (119 hommes et 141 femmes) qui portent en eux les

conséquences des événements historiques tel que la guerre et le tremblement de terre qui ont touchés l'Arménie durant ces vingt dernières années.

Le village doit faire à de nombreuses difficultés du fait de son éloignement et d'un manque criant d'infrastructures. En effet, la ville ne dispose pas de transport public, ni à l'intérieur, ni pour la relier à d'autres villes de l'Arménie. De plus, Gomk n'est pas approvisionné en gaz naturel. Il n'existe pas de magasins vendant des produits de l'extérieur. Les bâtiments sont également très délabrés. Malgré les rénovations du toit (subventionnées grâce à une campagne de dons) certaines pièces de la maison de la culture ont été endommagées suite à des intempéries et à l'explosion d'une conduite d'eau. L'école, également, a besoin de réparation puisque le premier niveau est en ruine.

Il faut ajouter que la majorité des maisons connaissent des problèmes d'infiltrations d'eau et d'humidité s'accroissant

Մեր հայրենիքը հոգևորապես մեզ է պահպանում և մեզ համար ինքնին է Մ. Արմենիայի Արևիկա Գոմկի գյուղը

Paysage de Gomk

à chaque pluie. De ce fait, elles se délabrent très vite, d'autant plus que la structure, construite à l'époque par les azéris, est constituée de boue et de pierre.

La rénovation des habitations est bien souvent inutile du fait d'un état de dégradation avancée. La rénovation complète des habitations incluant la reconstruction d'une partie des maisons demande un lourd investissement dont ne disposent ni les habitants de la ville, ni la mairie. Gomk souffre cruellement de son isolement.

Malgré ces difficultés, cette ville, au travers de ses habitants, tente de se relever grâce à la solidarité, l'entraide, l'éducation et la valorisation de la production locale. En effet, ceux-ci sont très soudés et entreprennent de nombreux projets de rénovation afin d'améliorer leur espace de vie. Ces derniers mois, ils ont construit, avec leurs propres ressources, un pont pour avoir accès au champ de pâturage. La route qui mène à Gomk a également été rénovée car celle-ci avait été endommagée pendant l'hiver. Cela a permis de la rendre plus sécuritaire.

Il faut ajouter que malgré le délabrement de l'école, celle-ci accueille 38 élèves du primaire. Les professeurs de l'école sont très qualifiés et le taux de réussite scolaire de cette année est de 87,5%. 7 élèves sur 8 ont obtenu leur diplôme et continuent leurs études en écoles supérieures. Le 8ème élève a préféré quitter l'école pour devenir conducteur de tracteur comme son père. De plus, l'année dernière, les enfants ont remporté le championnat d'échecs de la région de Vayots Dzor. La maison de la culture offre également une fenêtre sur le monde puisqu'on y trouve un ordinateur avec un accès internet. Cet ordinateur a aussi permis aux habitants de retrouver des membres de la famille qu'ils avaient perdu de vue durant la guerre. Le centre culturel offre également des soins de premières nécessités puisqu'on y trouve une infirmerie. Néanmoins, il n'y a pas de médecin.

Les habitants reçoivent l'aide de quelques organismes dont Counterpart qui a pour mission d'autonomiser les citoyens et de mettre en œuvre des solutions innovantes et durables à divers problèmes.

Économiquement, l'activité de Gomk est

principalement basée sur l'agriculture et l'élevage. Les terres y sont très fertiles ce qui permet aux habitants d'avoir une grande variété de fruits et de légumes de très bonne qualité : pommes, poires, abricots, noix, ourts, ainsi que des herbes médicinales (entre 20 et 30 sortes). Ils produisent également du miel possédant un goût extraordinaire et du fromage.

Il y avait une usine de fromage de chèvre, qui employait les gens du village et achetait le lait produit par les fermiers. Cependant, suite à la crise économique, celle-ci a fermé faute de clients. Néanmoins, l'usine est louée par un particulier qui emploie quelques habitants.

Enfin, il faut noter un élément très intéressant, le maire de la ville est une femme, Stella Agopova. Elle est maire de Gomk depuis 2002. Le conseil municipal est composé de deux adjoints au maire ; l'une aux finances Liana Babayan, l'autre est expert comptable Mkhitar Hovhannisyan, ainsi que des conseillers municipaux : Hratch Malkhasyan, Norik Babayan et Nune Avagyan.

Stella Agopovan raconte que ce sont les habitants du village qui lui ont demandé de se présenter aux élections. Ils sont mobilisés pour qu'elle puisse présenter sa candidature. Ils l'ont soutenu jusqu'à l'élection. Elle déclare apprécier cet engagement et ces preuves de soutien. Elle partage les mêmes problèmes qu'eux et tente de construire une vision commune basée sur l'entraide et la solidarité pour surmonter leurs épreuves.

Pour conclure, si vous voyagez en Arménie, n'hésitez surtout pas à visiter ce village symbole à la fois des derniers événements qui ont touché l'Arménie, mais également symbole de solidarité. Vous serez accueilli par des gens exceptionnels, qui aiment plus que tout leur village, leur terre. Vous goûterez des produits incroyables et d'une rare qualité. Vous y découvrirez également les bienfaits des herbes médicinales. Enfin, vous verrez des paysages magnifiques recelant des richesses historiques.

Photos et article: Tamar Sarkissian
www.tamarsarkissian.com

FASHION BY SAKO

fantastic
Jewellery Canada Inc.

27 Queen Street East, Suite 1402 Toronto, ON M5C 2M6

Tel: (647) 345-5401 Fax: (647) 345-5362

E-Mail: info@fantasticjewellerycanada.com